

N. U. rel 2240

Holberg.

P. O. rel

B. L. lat. pag. 547

1. 1. 1. 1.

7 Kupferst.

B, F

<36614187610010

<36614187610010

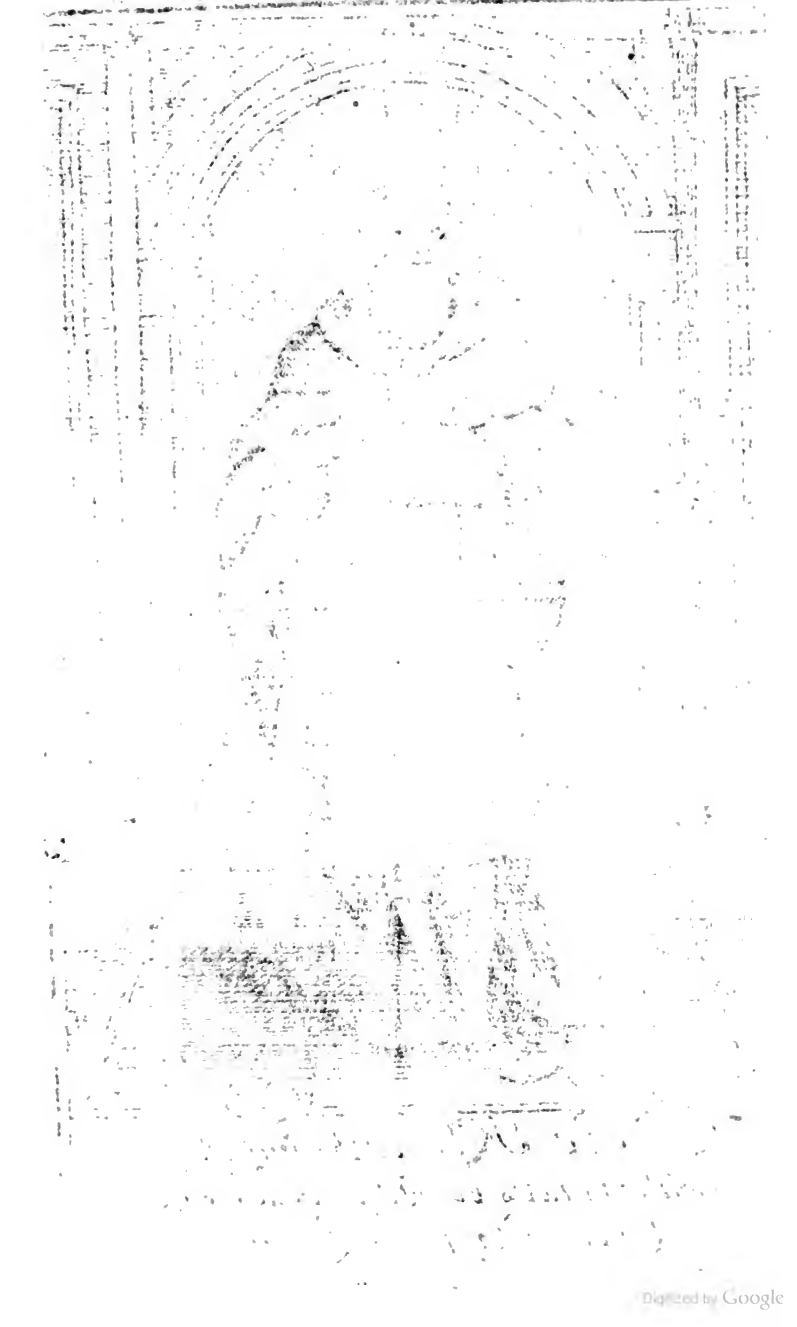
Bayer. Staatsbibliothek

$Og^3 3844 \frac{1}{a}$

Poet. Danici.

(Lud. de Stolberg.)

Nic: Klimius Imperator
Subterraneus et Feditus ad Templ:
Crucis Berg: Norweg:

NICOLAI KLIMII
ITER
SVBTERRANEVM
NOVAM TELIVRIS THEORIAM
AC
HISTORIAM QVINTÆ
MONARCHIÆ
ADHVC NOBIS INCOGNITÆ
EXHIBENS
E
BIBLIOTHECAB. ABELINI.
EDITIO TERTIA AUCTION ET EMENDATION

HAFNIÆ & LIPSIAE

SUMPTIBUS FRID. CHRISTIAN PELT.

MDCCCLIV.

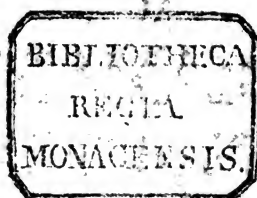

REPERTORIUM

ARTIS

REPERTORIUM

REPERTORIUM

REPERTORIUM

REPERTORIUM

REPERTORIUM

REPERTORIUM

PRAEFATIO APOLOGETICA.

PETRVS ET ANDREAS
KLIMII,

THOMAE KLIMII
FILII,

MAGNI KLIMII
NEPOTES,

BENEVOLO LECTORI
SALVTEM.

Cum ad aures nostras per-
venerit, ab incredulis
quibusdam in dubium
vocari veritatem huius
historiae, ac proinde
editorum Itineris Sub-
terranei finistris passim
rumoribus differri, con-
ful-

)

sultum duximus, quo rumoribus mature obuiam eatur, nouam hanc editionem testimoniis popularium quorundam munire. Testes, quos adducimus omni sunt exceptione maiores: Quippe duos priores Heroi nostro nouimus aequales, reliqui prope tempore Klimii vivere, & cuncti antiqua virtute & fide perspicui homines nec fabulas orbi obtrudere nec nubem pro Iunone amplecti solent. Exhibito Virorum tanti ponderis testimonio: exhibito autographo sigillis eorundem munito, obmutescant iam censores nostri, incredulitatem agnoscant, ac temeraria sua iudicia damnent. Testimonium, nuper huc missum, his verbis conceptum est.

„Rogatu Praestantissimorum Iu-
„venum Petri & Andreae Klim. te-
„stamur inter libros Celeberrimi
„Nicolai Klimii delituisse codicem
„quendam manuscriptum cui titu-
lus:

„LVS: ITER SVBTERRANEVM, sub-
„nexamque huic Itineri Grammati-
„cam Subterraneam, cum vocabu-
„lario quodam bilingui, Danico sc.
„& Quamitico. Collata cum codi-
„ce hoc vetusto latina Nob. Abeli-
„ni Versione, quae iam publici iuris
„facta omnium manibus teritur,
„patet nihil ab archetypo aberratum.
„In fidem maiorem sigilla nostra ap-
„posuimus

ADRIANVS PETRI m. ppria.

IANVS THORLACI m. ppria.

SVENO KLACK m. ppria.

IOACHIMVS BRANDARIVS
m. ppria.

IANVS GADDIVS pro me &
fatr. m. ppria.

HIERONIMVS GIBS, scotus
m. ppria.

Speramus insigni adeo & authentico
testimonio omnem dubitationem

)(2

sub-

sublatum iri. Si verò tot testibus
conuicti in *ἀπιστία* perseverant Censo-
res, arcem incredulitatis aliis armis
expugnabimus. Constat, in eo
Noruegiae tractu, quae Finmarchia
dicitur, dari homines, in philoso-
phia occulta, cuius ne limina qui-
dem attigerunt aliarum gentium Do-
ctores, adeo versatos, vt tempesta-
tes ciere ac sedare, in lupos se trans-
formare, varias & orbi nostro igno-
tas linguas loqui, totumque orbem
terraqueum a polo boreali ad oppo-
siti poli cardinem horulae spatio
transmittere queant. Aduectus
huc nuper Finlandus quidam no-
mine Peyuis, iubente Nomophyla-
ce, stupenda adeo artis ac doctrinae
specimina edidit, vt omnes, qui
aderant, spectatores, pileo docto-
rali dignissimum iudicarent: &
cum eodem tempore allata fuit acer-
ba quaedam crisis in Iter Klimii Sub-
terraneum, quod ad aniles fabulas
rele-

relegandum iudicat Cenfor, iube-
tur praedictus Peyuis; cum de vin-
dicanda Klimiorum existimatione
ageretur, omnes ad signa vocare
artes, itinerisque subterranei susci-
piendi periculum facere. Dicto ille
obediens Nomophylaci operam ad-
dixit, potentiam artis his fere verbis
Danico idiomate, expressis iactans:

Quicquid in orbe vides, paret mi-
hi: Florida tellus,

Cum volo, spissatis arrescit lan-
guida succis:

Cum volo, fundit opes; scopuli-
que ac horrida saxa

Limosas iaculantur aquas: Mihi
Pontus inertes

Submittit fluctus: Zephyrique
tacentia ponunt

Ante meos sua flabra pedes: Mi-
hi flumina parent.

Inhorruerunt omnes tam fabulosa
pollicitatione conterriti. At ille his

) (3

dictis

dictis itineri se intrepidus accingit. Exiit se, ac, vestimentis depositis in Aquilam (mirabile visu) transformatus, sublimis abit. Post integri mensis absentiam, die quodam Veneris paulo ante primam facem, & dubiis adhuc sideribus, intrat domum Nomophylacis Doctor Versipellis, mollis tunc, debilis, lassus & tanquam caballus in cliuo: nam exhaustae erant vires, & sudor per bifurcum colabat. Dato ad respirandum spatio, & viribus vini adusti portione resectis, conspectum itineris exhibuit, cuncta, quae in aëria nauigatione & regionibus subterraneis acciderant, exerte partiteque exponens. Docuit, post integrata aliquot praelia, in quibus superiores evaserant Klimianae factionis homines, Imperium rediisse ad filium Nicolai nostri, qui diu sub tutela matris sceptrum tenuit, iam vero Senio ac rerum gestarum gloria Vene-

Venerabilis in orbe subterraneo longe lateque sub nomine Nicolai secundi regnat. Missa mox in literas fuere cuncta, quae ordine narrauerat vir doctissimus. Largam narratio haec materiam dabit annalibus, quos sub titulo, CONTINUATIONIS HISTORIAE QUINTAE MONARCHIAE promittunt literati Bergenses. Vna cum annalibus prodibit Grammatica Quamitica, quae pro tempore nullius quidem momenti est; at poterit magno usui esse posteris: Nam, cum patria nostra nouatorum (absit inuidia) feracissima sit, in commercio cum Quamitis stabiliendo otia, negotia, somnos, vigilias ponent, nihilque intentatum relinquent donec machinas comminiscantur, quibus tuto & absque arte magica in subterranea nauigari queat.

Ite iam mortales increduli & discite in rebus momentosis cautius procedere.

Ite

Ite Viri, veniam dictis exposcite vestris.

Ite, denique, & aut vos ipsos, aut iudicia vestra in posterum suspendite, ne ob eiusmodi temerarias & iniquas censuras Respublica literaria male audiat.

FINIS APOLOGIAE.

Haftenus Klimii nostri qui sufficere hanc apologiam & alio non opus esse clypeo ad retundenda censorum quorundam vibrata missilia iudicarunt. Aucta est noua haec editio centonibus aliquot, qui a primo editore aut incuria omissi fuere, aut ob squalorem manuscripti autographi legi nequierunt.

NICO.

ad Cap. 1.

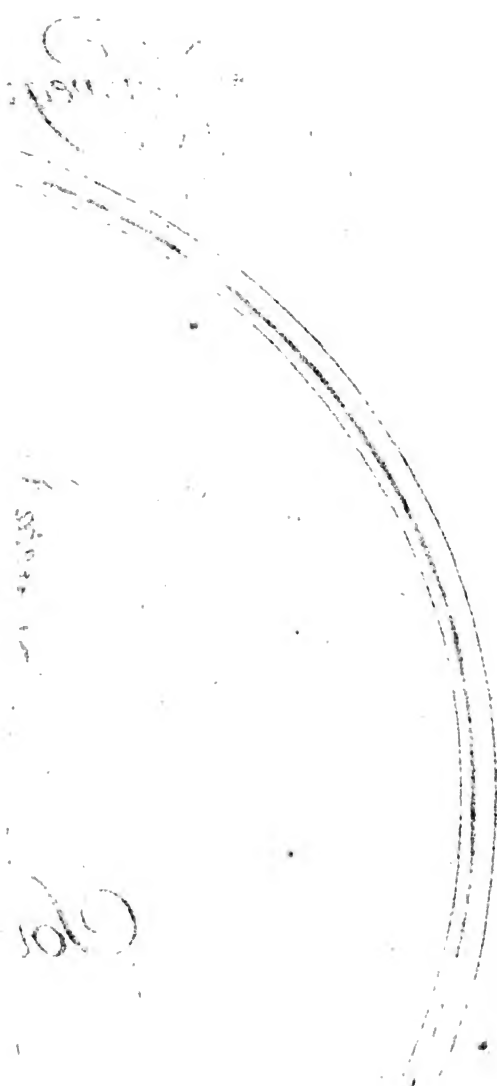
quam
in p
Nor
que
inop

Norlogia glauione etia, qui a melleuul al-

A

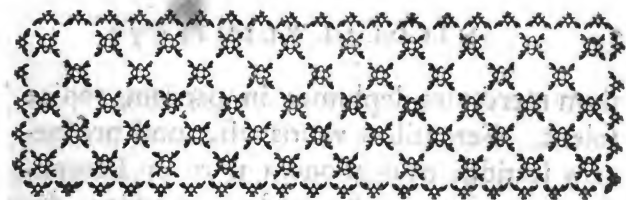
tium

pr-
lere,
au-

NICO-

NICOLAI KLIMII ITER SVBTERRANEVM.

C A P V T I.

Autoris descensus ad inferos.

anno 1664, postquam in Academia Hafniensi utroque examine defunctus eram, et Characterem, qui dicitur Laudabilis, suffragiis Tribunalium, tam Philosophorum, quam Theologorum, emerueram, reditui in patriam me accingo, nauemque Bergas Noruegiae ituram conscendo, niueis utriusque Facultatis calculis monstrabilis, at aeris inops. Commune mihi fatum cum caeteris Noruegiae Studiosis erat, qui a bonorum artium

A

tium

tium mercatura deplumes in patriam redire solent. Ferentibus ventis vsi, post prosperam sexidui nauigationem portum Bergensem intrauimus. Ita redditus patriae, doctior quidem, sed non ditior, sumptibus eorum, qui necessitudine mihi iuncti erant, subleuatus aliquandiu, precariam, licet non plane desidem atque inertem vitam egi. Nam, vt Physicum, cui initiatus eram, studium experimentis illustrarem, indolemque terrae ac montium viscera explorarem, omnes provinciae angulos solicite perreptabam. Nulla tam ardua erat rupes, quam non scandere, nulla tam praeceps et immanis cauerna, in quam non descendere conabar, visurus ecquod curiosum ac Physici examine dignum forte reperirem. Permulta enim in patria nostra, non oculis modo, sed ne auribus quidem nouimus, quae si tulisset Gallia, Italia, Germania, aliae quaelibet miraculorum ferax commendatrixque terra, audita, perlecta lustrataque haberemus. Inter ea, quae notatu maxime mihi visa sunt digna, erat spelunca magno praeceps hiatu in cacumine montis, quem indigenae vocant *Flöien*. Cumque os eiusdem speluncae leuem ac haud ingratam per interualla emittat auram, sed ita, vt crebris quasi singultibus fauces modo laxare,

xare, modo includere videatur, literati Ber-
genses, in primis celeberrimus *Abelinus*, et
Conrektor Scholae Mag. *Eduardus*, Astrono-
miae ac Physices apprime gnarus, rem cre-
debant exercitationibus philosophicis dignis-
simam, saepeque populares, cum ipsi prae-
senio nequirent, stimulauerant ad indolem
istius caernae penitus inspiciendam; maxi-
me cum statis veluti vicibus, ad exemplum
respirantis hominis, retractam cum impetu
regeret animam. Stimulatus ego qua ser-
monibus horum, qua proprio ingenio, de-
scensum in hanc caernam meditabar, men-
temque meam quibusdam ex amicis indica-
bam. Sed his consilium valde displicebat,
dicentibus, inceptionem esse stulti ac despe-
rati hominis. At impetum his monitis non
flectere, nedum frangere poterant, et quae
sufflaminare ardorem deberent, aegro animo
faces subiiciebant: Ad quoduis enim disci-
men subeundum, acerrimum istud, quo in
res naturales detegendas ducebar, studium
excitabat, et sponte currenti calcaria addebant
rerum domesticarum angustiae. Nam ex-
haustae erant facultates, et duram ac mole-
stum mihi videbatur, aliena diutius qua-
dra viuere in patria, vbi omni emergen-
di spe incisa, ad perpetuam mendicitatem

me damnatum intuebar, omneque ad honores et emolumenta obseptum iter, nisi auidaci aliquo facinore nobilitarer. Obfirmato igitur animo, et praeparatis huic expeditioni necessariis, die quodam Iouis, cum serenum atque impluuium esset coelum, egredior civitate paulo post diluculum, quo, rebus peractis, saluo adhuc die, redire in urbem liceret; Quippe rerum futurarum nescius praevidere non poteram, quod alter ego Phaëton.

Volueret in praeceptis, longoque per aëra tractu
in alium orbem detrusus, non nisi post decem anorum errores patriam et amicos reuisurus essem.

Suscepta est haec expeditio Anno 1665 Coss. Berg. *Iohanne Muntze et Laurentio Seuerini*, Senatoribus, *Christierno Bertboldi et Laurentio Sandio*. Euntem comitabantur quatuor mercenarii, qui funes et harpagones, quibus descendenti erat opus, secum ducebant. Recta tendimus ad *Sanduicum*, per quem commodissime in montem ascenditur. Enixi in cacumen, postquam peruenimus in locum, ubi fatalis erat cauerna, fessi molesto itinere, paulisper ibi consedimus, ientaculum sumpturi. Tunc
ani-

animus, quasi instantis mali praefagiens, compauescere mihi primum coepit. Igitur conuersus ad comites, ecquis, rogo, aleam hanc prior subire velit? nemine vero respondente, impetus languescens ex integro recaluit: funem aptari iubeo, itinerique ita paratus animam Deo commendo. Iam in cauernam demittendus comites docebam, quid porro faciendum: pergerent scilicet remittere funem, donec vociferantem me audirent, quo signo dato, restem intenderent, ac vociferari perseuerantem ex antro subito retraherent. Ipse dextra tenebam harpagonem, quo mihi opus erat, ut, si qua in descensu occurrerent obstacula, remouerem, et medium inter vtrumque cauernae latus corpus suspensum seruarem. At vix ad altitudinem decem vel duodecim cubitorum descenderam, cum rumpitur restis. Malum hoc mihi innotuit e subsequenti mercenariorum clamore et vlulatu, qui tamen mox euanuit. Nam mira celeritate in profundum rapior, et tanquam alter Pluto, nisi quod harpago mihi pro sceptro esset,

Labor, et ista viam tellus ad tartara fecit.

Circiter horae quadrantem, quantum in ista animi perturbatione coniicere licuit, in

spissa caligine et perpetua nocte versatus eram, cum tandem tenue quoddam lumen, crepusculi instar, emicuerit, et mox lucidum et serenum coelum apparuerit. Stulte igitur credebam, aut a percussione aëris subterranei, aut vi contrarii venti me reiectum, cavernamque istam spiritus sui reciprocatione interram me reuoluisse. At neque sol, quem tunc conspicebam, nec coelum, nec reliqua sidera nota mihi erant phaenomena, cum coeli nostri sideribus ista, quae iam videbam, essent minora. Credebam igitur, aut totam noui istius coeli machinam in sola cerebri imaginatione, e capitis vertigine exirata, consistere, aut fingebam me mortuum ad sedes beatorum ferri. At ultimam hanc opinionem mox ridebam, cum me ipsum intueter harpagone munitum, et longum funis syrma trahentem, satis gnarus, recte ac harpagone non opus esse in paradysum eunti, nec coelitibus placere posse ornatum, quo ad exemplum Titanum Olympum vi expugnare, et superos inde deturbare velle viderer. Tandem, re serio pensitata, iudicabam, delatum me fuisse in coelum subterraneum, ac veras esse eorum coniecturas, qui concavam statuunt terram, et intra crustas illius alium contineri orbem nostro minorem, aliudque coelum
sole,

sole, fideribus ac planetis minoribus interstin-
ctum. Et docuit euentus, acu me rem teti-
gisse.

Impetus iste, quo praeceps ferebar, diu
iam durauerat, cum tandem sentirem, paula-
tim languescere, prout propius accederem
planetae, seu coelesti cuidam corpori, quod
primum in descensu obuium habui. Idem
planeta in tantum sensim exereuit, ut tandem
per densiorem quandam atmosphaeram, qua
cinctus erat, montes, valles et maria interno-
cere haud difficulter possem;

*Sicut avis, quae circum litora, circum
Pisces scopulos humilis volat aequora iuxta,
Haud aliter terras inter coelumque volabam.*

Tunc animaduvertebam, non modo suspen-
sum me in aura coelesti natare, sed et cur-
sum, qui adhuc perpendicularis fuerat, in
circularem abire. Hinc stetero mihi comae;
nam verebar, ne in planetam vel satellitem
proximi planetae transformerer, aeterna ver-
tiginis circumagendus. At, cum reputarem,
dignitatem meam hac metamorphosi nil de-
trimenti capturam, corpusque coeleste, seu
satellitem coelestis corporis pari saltem passu
ambulatorum cum famelico Philosophiae Stu-

dioso: animum resumo, maxime cum beneficio auræ purioris et coelestis, in qua natabam, neque fame neque siti premi me sentirem. Attamen, cum ad animum reuocarem, in oculis meis esse panem (Bergenses vocant Bolken, qui figurae ovalis vel potius oblongae solet esse) statui e oculis eundem depromere, et periculum facere, ecquid in isto rerum statu palato arrideret. Sed primo statim morfu nauseam mihi moturum omne terrestre alimentum deprehendens, tanquam rem plane inutilem abieci. At excussus panis non modo suspensus in aethere stetit, sed mirabile dictu, circulum minorem circa me describere coepit. Et innotuerunt mihi exinde verae motus leges, quae efficiunt, ut omnia corpora in aequilibrio posita motum circularem sortiantur. Hinc qui tanquam fortunae ludibrium me nuper deploraueram, fastu tumescere coepi; intuens me ipsum non solum tanquam simplicem planetam, sed et talem, qui perpetuo stipatus foret satellite, adeo ut inter sidera maiora aut primi ordinis planetas quodammodo referri possem. Et ut impotentiam meam fatear, tantus tunc animum fastus incessit, ut, si obuios habuissem omnes simul Consules ac Senatores *Bergenses*, cum supercilio eosdem excepissem, tan-

tanquam atomos adspexissem, indignosque iudicassem, quos salutarem, aut quibus harpagonem meum subiicerem.

Integrum fere triduum in isto statu permanebam. Nam, cum circa planetam mihi proximum absque intermissione volutarer, noctes ac dies discriminare poteram, solum subterraneum iam orientem, iam rursus descendentem, et e conspectu meo abeuntem cernens, quamvis nullam, qualis apud nos, noctem sentirem. Cadente enim sole, lucidum apparuit ac purpureum undique firmamentum, splendori lunae haud dissimile; id quod iudicabam esse intimam terrae subterraneae superficiem aut hemisphaerium, quod lumen istud a sole subterraneo, in centro huius orbis posito mutabatur. Hypothesin hanc mihi fingebam studii Physicae coelestis non plane hospes. At, cum ista felicitate Diis me proximum crederem, meque ut novum coeli sidus intuerer, vna cum satellite meo, quo cingebar, a proximi planetae Astronomis in catalogum stellarum inferendum: ecce! immane apparuit monstrum alatum, quod iam dextro, iam sinistro lateri meo, iam capiti et cervici imminebat. Credebam primo intuitu esse vnum e duodecim

signis coelestibus subterraneis, ac proinde optabam, si vera esset coniectura, Virginem fore, cum e toto duodecim signorum systemate solum istud signum (sc. Virgo) in ista solitudine auxilii quid ac solatii affere valeret. At, cum corpus istud mihi propius accederet, videbam toruum et immanem esse gryphum. Tanto tunc corripiebar terrore, ut oblitus mei ipsius et sidereae meae ad quam nuper euectus eram, dignitatis, in isto animi aestu deprompserim testimonium meum Academicum, quod in oculis meis forte habebam, occurrenti ostensurus aduersario, examina mea Academica me sustinuisse, Studiosumque me esse, et quidem Baccalaureum, qui quemuis aggressorem extraneum exceptione fori repellere possem. At deuervescente primo aestu, cum ad me paulatim redirem, stoliditatem meam deridebam. Dubium adhuc erat, in quem finem gryphus iste me comitaretur, utrum hostis esset, an amicus, aut quod verisimilius erat, an sola rei nouitate delectatus, propius accedendo oculos saltem pascere vellet. Nam ad spectus corporis humani, in aëre circumacti harpagonem dextra tenentis, et longum post se funem candae instar trahentis, phaenomenon erat, quod quoduis brutum animal in spectaculum

culum sui allicere posset. Insolita ista figura, quam tunc expressi, variis, vt postea audiui, sermonibus et coniecturis ansam dederat incolis globi, circa quem voluebar. Nam Philosophi ac Mathematici cometam me putarunt, funem pro cauda cometae capientes. Et erant, qui ex eodem insolito meteorio imminens aliquod malum, pestem, famem aut insignem aliquam catastrophem portendi iudicarunt. Nonnulli etiam vltius progressi, corpus meum, quale e longinquo illis visum fuerat, accuratis penicillis delineauerant, adeo vt descriptus, definitus, depictus et aeri incisus essem, antequam globum istum attigerim. Haec omnia non sine risu ac voluptate quadam audiui, cum in orbem hunc delatus linguam subterraneam didicissem.

Notandum est, dari quoque repentina quaedam sidera, quae subterranei dicunt *Scisci*, (i. e.) crinita, quaeque describunt horrentia crine sanguineo, et comarum modo in vertice hispida, adeo vt in speciem barbae longae promineat iuba. Hinc non secus ac in orbe nostro inter prodigia coelestia referuntur.

Sed

Sed vt ad telam reuertar, gryphus iste eo vicinia iam peruenerat, vt alarum quassatione me infestaret, et tandem crus meum fer rato vexare morfu non dubitaret, adeo vt manifeste patuerit, qua mente nouum hospitem venaretur. Hinc coepi pugnacissimum animal armata elidere manu, et harpagonem vtraque manu complexus, hostis audaciam compesceui, fugae locum saepe circumspicere cogens, tandemque, cum pergeret me velleare, post vnum vel alterum inanem ictum, harpagonem tanto impetu tergo alitis inter vtramque alam impegi, vt telum reuellere nequirem. Vulneratus ales, horrendo edito stridore in globum praeceps corruit. Ego vero status iam fiderei ac nouae dignitatis, quam variis casibus et periculis, vt vulgo fieri solet, expositam videbam, per taesus.

*Arbitrio volucris rapior, quaque impetus egit,
Huc sine lege ruo, longoque per aëra tractu
In terram feror, vt de coelo stella sereno,
Et si non cecidit, potuit cecidisse videri.*

Et ita motus circularis, quem nuper descri pferam, in perpendicularem denuo mutatur.

Sic

Sic ingenti cum impetu per aduersa cras-
 fioris aeris verbera, cuius stridor aures per-
 cutiebat, diu tractus, tandem leui innoxioque
 casu in globum delabor vna cum alite, qui
 paulo post evulnere obiit. Nox erat, quan-
 do in planetam istum delatus fui, id quod a
 sola absentia solis colligere poteram, non ve-
 ro e tenebris; nam tantum luminis restabat,
 vt testimonium meum Academicum distincte
 legere possem. Oritur nocturnum istud lu-
 men e firmamento siue crusta terrae inuerfa,
 cuius hemisphaerium splendorem, qualem
 apud nos luna, reddit: hinc si solius lumi-
 nis ratio habeatur, parum hic differunt noctes
 a diebus, nisi quod absit sol, et absentia
 eiusdem noctes reddat paulo fri-
 gidiore.

CAPVT

CAPVT II.

Descensus in Planetam Nazar.

Defunctus ita aëria hac nauigatione, cum globum saluus et illaesus attigissem, (nam impetus: quo initio ferebatur gryphus, cum virium diminutione languerat) iacebam diu immobilis, expectans, quid noui illucescente die mihi contingeret. Animaduertebam tunc pristinas infirmitates redire, opusque mihi esse tam somno quam cibo, adeo ut poenitudo me ceperit abiecti temere panis. Variis sollicitudinibus fesso animo tandem altus sopor obrepfit. Stertueram, quantum conicere mihi licuit, duas horas, cum horrendus boatus diu quietem turbans, tandem somnum penitus excussit. Dormientis animo variae ac mirae oberrauerant imagines. Videor in Noruegiam rediisse, ibique popularibus, quae usu venerant, narrasse. Imaginor denique in Templo Fanoensi haud procul ab vrbe cantatem Diaconum *Nicolaum Andreae* audire, stridoremque vocis illius aures meas misere et more solito ferire. Igitur experrectus credebam, latratum

rum istius viri fomnum turbasse. Sed cum haud procul stantem viderem taurum, ex eiusdem boatu quietem abruptam conieci. Mox timidos oculos vndique circumferens, cum oriente sole, virides passim campos et foecundos videbam agros. Arbores quoque apparere, sed (mirabile visu) mobiles erant, licet tanta esset aëris tranquillitas, ut ne leuissima quaedam pluma moueri loco posset. Cum mugiens taurus recta ad me tenderet, trepidus fugam circumspiciebam ac in ista trepidatione arborem haud procul stantem conspicatus, eandem scandere conabar. Sed cum in eo essem, vocem illa edidit teneram, sed acutam et talem, qualis solet esse iracundae mulieris, moxque quasi palma excussissima solapulus mihi tanta vi inflictus est, ut vertigine correptus, pronus in terram caderem. Ictu hoc iam quasi fulmine percussus, ac terrore animam propediem agens, murmura vndique audiebam et strepitus, qualibus resonare solent macella aut mercatorum basilicae, quando maxime sunt frequentes. Postquam oculos aperiebam: conspicebam totam circa me syluam animatam, campumque arboribus arbusculisque obsitum, cum nuper vix sex vel septem apparuissent. Vix dici potest, quantas haec omnia in cerebro meo

meo turbas excitauerint, et quantum his praestigiis animus commotus fuerit. Iam vigilem me somniare, iam spectris me vexari, et malis spiritibus obsideri, iam alia absurdiora mihi fingebam. Sed tempus mihi non datum est, automata haec eorundemque causas excutiendi; nam aduolans mox alia arbor ramum demittit, cuius extremitas sex gemmis, tanquam totidem digitis, munita erat. His iacentem me sustulit, ac vociferantem abstraxit, comitantibus innumeris diuersi generis diuersaeque magnitudinis arboribus, quae sonos ac murmura edebant, articulata quidem, sed auribus meis peregrina, adeo, ut nihil praeter verba haec, *Pikel Emi*, cum saepius eadem iterata fuerint, retinere memoria potuerim. Audiui mox per verba haec intelligi simiam insolitae figurae: quippe e corporis mei forma et cultu coniiciebant, me simiam esse, quamuis specia non nihil distinctam a Cercopithecis, quos haec terra alit. Alii pro incola firmani me coeperunt, quem alitem per aërem huc asportasse credebant; id quod olim usu venisse, annales huius globi testantur. Sed haec non nisi post aliquot mensium intercapedinem, et postquam linguam subterraneam edoctus fueram, didici. Nam in praesenti

fenti rerum ftatu prae metu & mentis perturbatione mei ipfius oblitus eram, nec capere poteram, quid de viuis & loquacibus arboribus ftatuendum, nec quorfum euaderet proceffio haec, quae lente & compofitis gradibus fiebat. Voces tamen & murmura, quibus vndique perfonabant campi, iram & indignationem quandam indicabant; & fane non fine graui caufa iram in me conceperant. Arbor enim ifta, quam taurum fugiens fcandere volebam, vxor erat Praetoris, qui in proxima ciuitate ius dicebat, qualitasque perfonae laefae crimen aggrauauerat; nam non modo fimplicem & plebeiae fortis mulierem, fed matronam primi ordinis vifum voluiffe palam fubagitare; infolitum ac horrendum genti adeo modestae ac verecundae fpectaculum. Tandem ad ciuitatem, quo captius ducebar, ventum eft. Erat illi non minus fuperbis aedificiis, quam regionum, vicorum ac platearum concinno ordine & fymmetria monftrabilis. Altae adeo confpiciuaeque erant aedes, vt fpeciem turrium praeberent Plateae ambulanti- bus plenae erant arboribus, quae demittendo ramos fe inuicem in occurfu confalutabant, quoque plures deprimerent ramos, eo maius erat reuerentiae ac fubmiffionis argumen-

B

tum.

rum. Ita, cum e conspicua quadam domo forte eodem tempore egrederetur quercus, ad visum illius demissis ramis plerisque retro cedebant caeterae arbores, vnde coniicere licuit, eandem supra sortem vulgarem esse. Et innotuit mox mihi urbis esse Praetorem, & quidem eundem, cuius a me laesa dicebatur vxor. Rapior mox sublimis in eiusdem Praetoris aedes, vbi confestim a tergo meo obditur ianua, & fores oppellulantur, quo circa me tanquam pistrini candidatum intuebar. Metum hunc insigniter adaugebant positi extra fores, tanquam in excubiis, tres custodes; singuli sex securibus pro numero ramorum erant armati; nam quot rami erant, tot brachia, & quot gemmae, tot digiti. Notabam in summitate truncorum posita esse capita, humanis haud absimilia, & loco radicum binos conspicabar pedes, eosdemque admodum curtos; vnde fit, vt testudineo gradu incedant planetae huius incolae. Hinc, si solutus fuisset, facile mihi foret, manus illarum effugere, cum pernicitate pedum praestantior prae illis volare viderer.

Vt breui me expediam, perspicue iam videbam, arbores has incolae esse huius globi, & ratione easdem esse praeditas, mirabarque varie-

rietatem istam, qua natura in animantium formatione delectatur. Arbores hae nostras proceritate non exaequant, quippe iustam hominis staturam vix excedunt pleraeque; quaedam minores erant; flores diceres aut plantas; & has coniiciebam esse infantes. Mirum est, in quosnam cogitationum labyrinthos phaenomena ista me deduxerint, quot suspiria mihi expresserint, quantumque carissimae tunc patriae desiderium subierit. Nam, quamuis istae arbores visae mihi sint sociabiles, linguae beneficio vrentes, ac specie quadam rationis praeditae, adeo, ut ad animantia rationalia quodammodo referri possent, dubitabam tamen, comparari posse cum hominibus; negabam iustitiam, clementiam, aliasque virtutes morales inter easdem locum habere. His cogitationum turbis collisus, viscera mea moveri sentiebam, & e fontibus oculorum torrentes lacrimarum defluentes faciem inundabant. Sed cum dolori ita indulserim, & in flerus me muliebres coniecero, intrant cubiculum custodes corporis mei, quos respectu securium tanquam lictores intuebar. His praeceuntibus ducor per urbem ad perspicuam quandam domum, in umbilico fori positam. Visus mihi tunc sum Dictatoriam dignitatem adeptus, & Consule Romano maior; nam

non nisi duodecim secures in comitatu confulum erant, cum ego octodecim flupatus procederem. Valuis aedium, ad quas ferebar, caelata flabat iullitia, in formam arboris efflcta, bilancem ramo tenens. Imago eadem erat filio virginali, adflctu vehementi, luminibus oculorum acribus, neque humilis, neque atrocis, fed reuerendae cuiusdam trillitiae dignitate flpectabilis. Hinc fenaculum effe mihi liquido patuit. Introductus in curiam, cuius flrata tellellati operis marmore interflincla nitebant, aureo ibi fedili tanquam tribunali flublimem vidi arbo-rem, cum bis fenis affefforibus, qui a dextra & fliniftra Praefidis, ordine concinno, ac totidem flubelliis affidebant. Praefes palma erat mediocris flaturae, fed inter caeteros iudices ob foliorum varietatem, quae diuerfis coloribus erant tincla, notabilis. Vtrumque latus cingebant apparitores numero viginti quatuor, quorum flinguli flex flcuribus armati flabant. Horrendum oculis meis flpectaculum! cum ex illa armatura flanguinariam hanc gentem ominarer.

Ad introitum meum conflurgentes fenato-
res excelfos ad aethera extendebant ramos,
quo religionis exercitio defuncli, denuo con-
fede-

federunt. Seditibus cunctis, ante cancellos ego sistor inter duas medius arbores, quarum trunci pelle ouina erant obducti. Credebam esse aduocatos, & reuera tales erant. Antequam causas dicere coeperunt, centonibus quibusdam atrati coloris obuoluitur caput Praefidis. Mox actor breuem habuit orationem, quam ter repetiuit; desponditque pari breuitate rei defensor. Actiones eorum subsequutum est semihorae silentium. Tunc adempto, quo tectus erat, velamine, exsurgit Praefes, sublatisque denovo ad sidera ramis, verba quaedam decenter enunciauit, quibus sententiam meam contineri iudicabam. Nam finito sermone, dimissus ad vetus ergastulum reducor, vnde tanquam e cella promptuaria ad flagrum me mox depromendum ominabar. Solus ibi relictus, cunctis quae acciderant ad animum reuocatis, ridebam stultitiam huius gentis; nam visa mihi est potius histrioniam egisse, quam iustitiam exercuisse, omniaque, quae videram, gestus, ornatus, modus procedendi &c. ludicris spectaculis ac pantomorum scenis, quam graui Themidos tribunali apparebant digniora. Felicitatem tunc orbis nostri praedicabam, & praestantiam Europaeorum prae caeteris hominibus.

B 3

At,

At, quamvis stuporem & stoliditatem gentis huius subterraneae damnarem; coactus tamen simul eram fateri, a brutis animantibus debere distingui. Nam nitor ciuitatis, symmetria aedificiorum, et alia manifeste indicabant, ratione non destitutas esse has arbores, nec artium, imprimis mechanices, prorsus esse rudes. Sed putabam, hoc solo virtutem ob praestantiam omnem absolui.

Dum ita tacitus mecum loquebar, intrat arbor, fistrum manu tenens. Eadem, diffibulato meo pectore, ac nudato altero brachio, mediam mihi venam scite admodum pertudit. Postquam sanguinis, quantum sat videbatur, elicuerat, brachium non minori dexteritate obligabat. Ita officio functa, inspecto solicite sanguine, tacita ac velut admiratione satura digreditur. Haec omnia confirmabant opinionem, quam de stoliditate huius gentis mihi finxeram. At, quam primum linguam subterraneam edoctus essem, & explicata mihi cuncta fuissent, contemptus in admirationem vertitur. Processus hic forensis, quem temere damnaueram, ita mihi exponitur. E forma corporis mei iudicauerant, me esse incolam firmamenti. Visus fueram honestam & primi ordinis matro-

matronam velle violare. Ob crimen hoc in forum r. us tractus fueram. Aduocatorum alter culpam exaggerauerat, supplicium lege debitum poscens; alter vero non poenam deprecatus erat, sed dilationem supplici suaserat, donec innotuerit, quis, qualis & cuius essem, vtrum brutum, an animal rationale. Porro ramorum extensionem didici esse actum religionis ordinarium, antequam res diiudicaretur. Aduocati ouina recti erant pelle, vt memores essent innocentiae & integritatis in partibus obeundis. Et reuera probi hic omnes ac integri sunt; id quod monstrat, in republica bene constituta dari posse probos ac honestos causidicos. Severe adeo in praeuaricatores latae sunt leges, vt nec lycophantiis, nec fucis vllum mantellum sit obuium; nec deprecatio perfidiis, nec maledictis sit fuga, nec confidentiae vsquam hospitium sit, nec diuerticulum dolis. Verborum trina repetitio fieri solebat ob tarditatem perceptionis, qua ab aliis gentibus distinguebantur huius terrae incolae; nam paucis datum erat intelligere, quod obiter legerant, aut percipere, quod semel tantum audiuerant. Qui statim rem capiebant, vi iudicandi credebantur destituti, ideoque raro hi ad magna ac momentosa munera admittebantur.

Experientia quippe didicerant, fluctuasse rempublicam in manibus eorum, qui promptissimae sunt perceptionis, ac qui vulgo magna ingenia dicuntur; tardos vero, ac per contemptum hebetes dictos, composuisse, quae primi turbauerant. Paradoxa haec omnia erant, licet serio ponderanti non plane absurda mihi sint visa. Maximam vero admirationem mouebat historia Praesidiis: nam virgo erat, indigena huius loci, et a principe constituta *Kaki*, seu supremus in civitate iudex. Apud hanc gentem enim nullum in distributione officiorum observatur sexus discrimen, sed habito delectu, reipublicae negotia dignissimis conferuntur. Ut rite de vniuscuiusque profectu ac dotibus animi iudicetur, instituta sunt semina, quorum ephori siue directores dicebantur *Karratti* (vox ista proprie denotat examinatores siue scrutatores.) Eorum officium erat, profectum & vires vniuscuiusque examinare, indolem iuuentutis penitus inspicere, habitoque examine, principi quotannis exhibere indicem eorum, qui ad munera publica essent admittendi, simulque ostendere, qua in re vnusquisque patriae maxime vsui esse posset. Accepto isto catalogo, Princeps nomina candidatorum libro inferri iussit, quo in memoria & tanquam
ante

ante oculos haberet, quos ad vacantia munera admoueret. Praedicta virgo splendidum ante quatuor annos a Karattis obtinuerat testimonium, eoque nomine a principe constituta erat Praeses Senatus huius urbis, in qua nata erat. Sancta & constans est huius moris obseruantia apud *Potuanos*, cum credant, optime iis perspectum esse statum loci, qui in eodem nati sunt & educati. *Palmka* (id nomen huic virgini erat) summa cum laude triennii spatio spartam hanc ornauerat, habitaque fuit prudentissima totius ciuitatis arbor. Nam tanta illi erat perceptionis tarditas, vt rem, nisi ter vel quater repetita esset, aegre perciperet. At, quod semel percepit, penitus perspexit, tantoque iudicio quaeuis problemata discussit, vt effata eiusdem totidem oracula habita fuerint.

*Nouit enim iustum gemina suspendere lance
Ancipitis librae, rectum discreuit, ubi inter
Curua subit, vel cum fallit pede regula
varo.*

Hinc nulla ab ea quadriennii spatio dicta fuit sententia, quae non a summo Tribunali *Potitano* confirmata & encomiis ornata esset. Igitur institutum istud in fauorem sexus sequioris, quod primo intuitu damnaueram,

non plane absonum curatius examinanti visum est. Cogitabam mecum, quid, si vxor Praetoris nostri *Bergensis* loco mariti ius diceret? quid, si aduocati *Seuerini* filia, eloquentia ac praeclaris animi dotibus ornata virgo, pro stupido parente causas in foro ageret? iurisprudentia nostra parum inde detrimenti caperet, & forsitan Themis toties non vapularet. Cogitabam porro, quoniam in foris Europaeis causae celeriter adeo iudicantur, sententias istas extemporales ac praecoces, si seueriori examini subiicerentur, notas censoris non effugituras. Vt pergam reliqua explicare: venae sectionis rationem hanc audiui. Si quis criminis conuictus sit, pro flagris, membrorum mutilatione aut capitali supplicio ad venae sectionem damnatur, quo pateat, vtrum e malitia, an sanguinis aut humorum vitio deriuandum sit crimen, & an tali operatione corrigi queat, adeo, vt tribunalia haec ad emendationem potius quam ad poenam spectent. Emendatio tamen haec poenam quodammodo complectebatur, quoniam nota quaedam ignominiae erat, ex iudicis sententia hanc operationem subire. Si quis iterum laberetur, indignus ciuitate iudicatus, ad firmamentum, vbi omnes absque discrimine recipiebantur, sole-

solebat relegari. At de exilio isto, eiusdemque indole, plura mox dicenda. Quod vero chirurgus iste, qui venam mihi in mediam aperuit, ad visum sanguinis mox obstupuerit, causa haec erat, quod incolae huius globi, loco sanguinis, liquidum & candidum habebant succum, per venas fluentem, qui, quo est candidior, eo maior sanctitatis nota.

Haec omnia linguam subterraneam edocto penitus/innotuerunt, quo facto clementius iudicium ferre coeperam de gente ista, quam temere nimis damnaueram. At, quamuis stupidas & stolidas has arbores primo intuitu iudicaueram, animaduenteram tamen mox non omni humanitate esse destitutas, ac proinde nullum mihi esse periculum vitae; in qua spe confirmabar, cum viderem, bis quovis die alimenta mihi afferri. Cibus vulgo constabat e fructibus, herbis ac leguminibus; potus erat liquidus succus, quo nil dulce magis ac saporum.

Praetor iste, in cuius custodia eram, Principi siue Dynastae, haud procul ab hac ciuitate degenti, mox indicabat, in manus suas casu incidisse animal quoddam rationale, sed insolitae figurae. Rei nouitate motus Princeps, in lingua me erudiri, & deinde
ad

ad aulam suam mitti iubet. Datus hinc mihi fuit Magister linguae, sub cuius institutione semestri spatio tantum profeci, vt cum incolis satis expedite fabularer. Postquam in lingua subterranea tyrocinii rudimenta deposueram, adfertur ab aula nouum mandatum de vltiore mea institutione, iubeorque seminario vrbis initiari, vt a *Karattis* eiusdem siue examinadoribus perspicerentur vires ingenii mei, & in quo disciplinae genere maximam spem promitterem. Haec omnia solícite exsequuntur; sed dum in stadio hoc eram, non corporis mei minor cura habebatur quam animi, & solíciti inprimis erant, vt ad similitudinem arboris, quantum fieri licuit, formarer; quem in finem ramos quosdam adscititios corpori aptabant.

Dum haec aguntur, hospes meus redeuntem quauis vespéra e seminario, variis sermonibus ac quæstionibus exercebat. Audiuit summa cum animi voluptate me de iis, quae in subterraneo hoc itinere vsu venerant, dissertantem; maxime vero obstupuit ad descriptionem terrae nostrae, & immensi, quo cincta erat, coeli, innumeris sideribus interstincti. Horum omnium attentus auiusque erat auditor; at erubuit non nihil ad
ea,

ea, quae narrabam de arboribus nostri orbis, quae inanimatae, immobiles, ac radicibus terrae stent fixae, ac tandem non sine indignatione me intuebatur, cum testarer, arbores nostras caesas calefaciendis fornacibus & cibis coquendis inferuire. Atramen re serio pensitata, paulatim ira detumuit, protensisque versus coelum quinque ramis, (nam totidem illi erant) iudicia Creatoris, cuius sint variae occultae rationes, est nigratus: attente porro audiuit alia narrantem. Vxor illius, quae adhuc praesentiam meam auersata fuerat, cum veram, ob quam in iudicium tractus eram, causam didicisset, ac specie me arboris, quam in orbe nostro scandere solemus, deceptum, abiecta omni suspitione, in gratiam mecum rediit. At ego, ne inter initia coeuntis gratiae recentem cicatricem rescinderem, non nisi praesente ac iubente marito, sermones cum illa miscui.

*****

CAPVT III.

Descriptio vrbis Kebae.

Interea, dum in cursu hoc tyrocinii eram, per urbem me circumduxit hospes meus, vt monstraret, quicquid maxime curiosum ac spectabile erat. Ambulauimus absque impedimento, ac, quod maxime mirabar, sine vlllo incolarum accursu; aliter ac apud nos fieri solet, vbi ad omne, quod insolitum est, cateruatim aduolant homines, vt curiosos pascant oculos. Nam incolae huius planetae nouitatis parum auidi solida tantum sectantur. Ciuitati huic nomen est *Keba*, quae inter vrbes Principatus *Potuani* secundum locum tenet. Incolae graues adeo sunt ac prudentes, vt quot ciues, tot Senatores diceres. Honestissimum ibi est senectutis domicilium; nusquam enim tantum tribuitur aetati, nusquam senectus est honoratior, cuius non in sententia sola, sed & nutu residet auctoritas. Mirabar gentem adeo modestam ac sobriam certaminibus ludicris, comoediis ac spectaculis delectari; nam haec grauitati eiusdem parum conuenire videbantur. Id quod animadu-

aduertens hospes: per totum, ait, hunc Principatum feria ac nugae per vices nos partiuntur,

*Saturnumque grauem nostro Ioue frangimus
vna.*

Inter alia enim huius Principatus egregia instituta erat permissio voluptatum innocuarum, quibus roborari creditur animus, & ad molesta obeunda munera reddi idoneus, quibusque dissipari putantur atrae istae nubes, ac melancholici affectus tot turbarum, seditionum ac prauorum consiliorum fontes. Hac ratione ducti grauiora opera lusibus iocisque distinguunt, seueritatem tamen comitatemque ita miscentes ne illa in tristitiam, haec in petulantiam degeneret. At non sine indignatione animaduertebam, inter spectacula & ludos scenicos numerari exercitia disputatoria. Namque statis anni temporibus, factis sponfionibus, & certo vincentibus statuto premio, disputatores tanquam gladiatorum paria mittebantur, eisdem fere legibus, quibus certamina apud nos fiunt inter gallos gallinaceos aut animalia aequae ferociae. Hinc diuitibus mos erat, alere disputatores, quemadmodum in orbe nostro canes venaticos, eosdemque in arte disputandi siue dialectica erudire,

re, vt idonei & loquaces redderentur ad statuta, quae quotannis fierent, certamina. Ita ciuis quidam opulentus, nomine *Henochi*, triennii spatio magnas opes, scilicet 4000 *Ricatu* cumulauerat e tropaeis vnus, quem hunc in finem alebat, disputatoris, & haud semel immodicae summae domino eiusdem oblatae fuerant ab iis, qui ex eiusmodi exercitiis quaestus facere solebant; sed adhuc vendere nolebat thesaurum, vnde tot illi quotannis erant reditus. Mira ille linguae volubilitate pollens diruebat, aedificabat, quadrata rotundis mutabat, syllogismorum captio- numque dialecticarum laqueis strepebat, & vnumquemque opponentem distinguendo, subsumendo & limitando eludere, ac ad silentium pro lubitu reducere callebat. Semel atque iterum spectaculis eiusmodi summa cum animi aegritudine interfui. Nam impium & indignum mihi videbatur, augusta adeo exercitia, quae ornare solent gymnasia nostra, in ludos scenicos transformari. Et cum ad animum reuocarem, ter me summo cum applausu publice disputasse, & lauream exinde emeruisse, a lacrimis vix temperare poteram. Caeterum non ipse magis actus, quam disputandi modus stomachum mihi mouebat, Conducti enim erant certi
stimu-

stimulatores, quos dicebant *Cabalcos*, qui, cum viderent impetum disputantium languescere, latera eorundem fistris quibusdam pungerent, vt denuo recalescerent, ac vires torpentes integrarent. Mitto alia, quorum meminisse pudet, & quae in gente exculta damnabam. Praeter hos disputatores, quos *Maskabos*, siue altercantes, per ludibrium vocant subterranei, erant & alia certamina inter quadrupedia, tam fera, quam mansueta, & alites maxime feroces, quae certo spectantibus pretio exhibebantur. Quaerebam ab hospite, qui fieri posset, vt gens, tanto iudicio praedita, ad ludos circenses reiiceret nobilia adeo exercitia, quibus facultas loquendi paratur, veritas detegitur, ingeniumque acuitur. Respondebat ille, certamina haec barbaris olim saeculis magni aestimata fuisse; sed cum experientia tandem edocti fuerint, veritatem disputando potius suffocari, iuventutem procacem reddi, turbas inde enasci, & solidis studiis compedes iniici, ab Academiis ad circos haec exercitia, transtulisse: & docuisse euentum, silentio, lectione, ac meditatione citius magisterium adipisci tyrones. Qua tamen responsione, quantumvis speciosa, non acquiescebam. In ciuitate hac erat Academia siue Gymnasium,

C

vbi

vbi decenter ac summa grauitate docebantur artes liberaliores. Ab hospite meo in auditorium cuius scholae introducitur die quodam solenni, quo crearetur *Madic*, siue Philosophiae Doctor. Celebratus fuit actus absque vlla caeremonia, nisi quod Candidatus docte & eleganter de problemate quodam physico disseruerit; quo exercitio defunctus, a Praesidibus Gymnasii in album relatus est eorum qui publice docendi iure gaudent. Rogitanti hospiti, equid actus iste mihi placuisset, respondebam, siccum nimis ac ieiunum prae nostris promotionibus mihi visum. Exponebam porro, qui apud nos creari soleant Magistri ac Doctores, nempe praeuiis specimenibus disputatoriis. Ad haec frontem ille contrahens, modum & indolem eiusmodi disputationum, & qui a subterraneis differant, quaerit. Respondebam ego, vulgo fieri de rebus admodum doctis & curiosis, in primis de iis, quae spectant ad mores, linguas, & vestitus duarum veterum gentium, quae olim in Europa maxime floruerant; testabarque me trinis eruditis disputationibus commentatum in veteres earundem gentium crepidas. Hoc audito, tantum edidit cachinnum, vt tota domus inde exsonaret. Excitata ad strepitum hunc vxor illius

aduo-

aduolat, causam risus curiose sciscitans. At, tantam ego conceperam iram, vt respondere non dignarer; nam indignum mihi videbatur, res adeo graues ac serias cum risu ac ludibrio excipi. At a marito tandem id, quod rei erat, edocta, in risum non minorem erupit. Res haec per totam disseminata, perpetuis sannis ansam dedit, & vxor Senatoris cuiusdam, in risum prona, narratione hac adeo commota fuit, vt ilia crebris cachinnis paene dissolueret. Et cum non ita multo post febris correpta moreretur, credebatur ex immoderato hoc risu, quo pulmonem nimis exagitauerat, morbum, qui fatalis illi erat, contraxisse. Sed de vera mortis causa non satis liquide constat; murmura tantum eiusmodi audiebantur. Erat alias praeclarae indolis matrona, ac strenua mater familias; nam septem illi erant rami, quod rarum in isto sexu. Hinc mortem illius aegre tulerunt omnes honestae arbores. Humo mandatur intempesta nocte extra vrbis pomoeria, iisdemque vestibus effertur, quibus mortua est inuenta. Cautum enim lege est, ne quis in vrbe sepeliatur, cum aërem ex effluuiis cadauerum putrescere credant. Cautum porro est, ne cum insigni comitatu ac splendido ornatu efferantur funera, vermium scilicet

pabula mox futura. Quae omnia satis prudenter instituta mihi videbantur. Parentalia tamen haberi solent orationesque funebres, sed quae pura tantum hortamina sunt ad bene viuendum, quaeque mortalitatis imaginem ante oculos audientium ponunt. Adesse iubentur Censores, obseruaturi, an defunctorum praeter merita memoriam aut extenuent oratores, aut attollant. Hinc encomiorum parcissimi sunt oratores subterranei, cum poena immodice & praeter merita laudantibus sit statuta. Non ita multo post, cum tali parentationi interfueram, quaerebam ab hospite de sorte & statu defuncti heroïs, cuius memoria celebrabatur. Respondit ille, agricolam fuisse, quem ad urbem tendentem mors in itinere occupauerat. Hinc, qui nuper a subterraneis derisus fueram, meo more non minus effuse ridebam, relaque, quae in Europaeos vibrauerant hi, strenue retorsi. *Eccur, aiebam, boues ac tauri, rusticorum socii, & commilitones, pro rostris etiam non laudantur? eandem, quam fossores terrae materiam orationi, suppeditabunt, eodem ministerio fungentes.* At a risu me temperare iubet hospes, docens, agricolas in his terris summo in honore haberi, ob nobilitatem ministerii, in quo occupantur.

tur, nullumque vitae genus hic honestius agricultura censeretur. Hinc quivis honestus rusticus, ac diligens paterfamilias, nutritor & patronus oppidanorum salutatur. Eo respectu fieri solet, ut agricolae, cum circa autumnum initium, aut mense Palmae ad urbem cum ingenti numero vehiculorum, frumento onustorum, tendunt, extra portas urbis obuios habeant Magistratus urbis, ac tubarum clangore, & symphoniae sono, ovantium ritu, in civitatem introducantur. Stupesceram ad hanc narrationem, ad animum reuocans sortem agricolarum nostrorum, sub foeda seruitute gementium, & quorum occupationes sordidas & illiberales iudicamus prae aliis artibus, quae ministrae sunt voluptatum, ut, coquorum, factorum, unguentariorum, saltatorum etc. Hospiti quidem hoc paulo post, sed sub fide silentii exposui, verens, ne nimis sinistra iudicia de genere humano ferrent subterranei. Silentium ille pollicitus, ad auditorium me, ubi habenda esset oratio funebris, secum duxit. Fateor, nil unquam me solidius, veracius, & ab omni adulationis specie magis immune audivisse, & visa mihi haec parentatio exemplar, ad quod omnes eiusmodi orationes exprimi deberent. Orator primo conspectum dedit

virtutum defuncti, moxque vitia ac infirmitates enumeravit, monendo auditores, ut ab hisce sibi cauere. Redeuntibus ex auditorio obuius fit noxius quidam, tribus custodibus stipatus. Idem nuper ex iudicis sententia poenam brachii (ita vocant venae sectionem) subierat, iam vero in nosocomium urbis publicum trudendus. Quaerenti damnationis causam, respondetur, eundem publice de qualitatibus ac essentia Dei disputasse; id quod prohibitum in his terris, ubi curiosae eiusmodi disputationes temerariae adeo ac stolidae censentur, ut in compositae mentis creaturas cadere nequeant. Solitum est igitur subtiles hos disputatores, tanquam insanos, post venae sectionem in ergastula publica compingere, donec delirare cessant. Hinc tacite mecum: hei! *quid de Theologis nostris* hic fieret? quos quotidie de qualitate & attributis Numinis, de natura spirituum, & id genus aliis mysteriis rixantes cernimus. Qualis fors esset Metaphysicis nostris, qui transcendentalibus suis studiis superbientes, supra vulgus sapere, imo Diis se proximos credunt? Certe pro laureis, birretis, pileis Doctoralibus, quibus in terris nostris decorantur, iter sibi panderent

ad

„ad ergastula, aut nosocomiorum candidati
„fierent.

Haec & alia, quae valde paradoxa mihi visa sunt, tempore tyrocinii notabam. Aderat tandem mandato Principis definitum tempus, quo e Gymnasio in aulam cum testimonio dimittendus essem. Splendida mihi encomia & niueos calculos pollicebar, fretus quae propriis virtutibus, cum linguam subterraneam expectatione celerius didicissem, qua hospitii mei fauore, ac iudicium decantata integritate. Tandem traditum mihi est testimonium, quod prae gaudio tremens aperui, auidus laudes meas legendi, exindeque, qualis fors mea foret, noscendi. At lectio eiusdem in iram & desperationem me coniecit. Literae commendatitiae his verbis conceptae fuerunt;

„Mandato Serenitatis vestrae obsequentes,
instructum solícite in Gymnasio nostro dimittimus animal nuper ad nos ex alio orbe delatum, hominemque se nuncupans. Perspecto penitus eiusdem ingenio, ac moribus exploratis, docilem satis ac promptissimae perceptionis offendimus, sed obliqui adeo iudicii, ut ob ingenium nimis praecox, vix ad creaturas rationales referri, ne-

„dum ad munus aliquod momentosum ad-
 „mitti queat. At, cum pernecitate pedum
 „nobis omnibus sit praestantior, cursoris au-
 „lici officio fungi strenue poterit. Datum ex
 „Seminario de Keba, mense Veprium, a Se-
 „renitatis Vestrae seruis humillimis“.

Nehec. Iochtan. Rapasi. Chilac.

In lacrimas hinc effusus hospitem meum
 adibam, humillime obsecrans, vt, auctori-
 tate sua interposita, clementius testimonium a
Karattis extorqueret, vique monstraret iis-
 dem testimonium meum Academicum, in
 quo ingeniosus & optimae notae ciuis salutor.
 Regessit ille, testimonium istud in nostro or-
 be suo stare pretio, vbi forsitan maior vm-
 brae quam corporis, maior corticis quam
 medullae habeatur ratio, sed nullius hic esse
 ponderis, vbi in viscera rerum penetratur:
 hortatur porro, vt sortem meam patienter
 feram, maxime cum testimonium rescindi
 aut mutari nequeat. Nam nullum hic gra-
 vius crimen esse virtutum immeritarum prae-
 conio. Vulneri tamen fomentum aliquod
 admoturus,

- - verba facit, quibus hunc lenire dolorem
 Possit, & ingentem morbi partem remouere:

Ne

*Ne cures haec, quae stulte miraris & optas,
Quos non praecipitat subiecta potentia ma-
gnae*

*Inuidiae? mergit longa atque insignis ho-
norum*

*Pagina: namque homini, nimios qui captat
honores,*

Et nimias venatur opes, numerosa parantur.

Excelsae turris tabulata, unde altior illi

Casus, & impulsae praeceps immane ruinae.

Porro addidit; nihil tale in tenui aut medio-
cri fortuna metuendum. Quod vero ad te-
stimonium *Karattorum* attinet, illud confir-
mat, oculatissimos simul ac integerrimos es-
se iudices, qui nullis neque donis corrup-
pi, neque minis deterreri possunt, ut vn-
guem latum a vero desistant; quapropter in
hac etiam causa nullum esse suspicioni locum.
Candide tandem ipse fassus est, iam dudum
innouisse sibi imbecillitatem iudicii mei, ac
statim e memoriae meae vbertate, & celeri
apprehensione iudicasse, lignum me non es-
se, ex quo Mercurius fieri posset, ac proin-
de ob insignem iudicii eclipsin amplo alicui
muneri non suffecturum. Didicisse se, ait,
e narrationibus & descriptione gentis Euro-
paeae, me

*Stultorum in patria, prauoque sub aëre
natum.*

Caetera de amicitia sua prolixè testatus, itineri ut absque mora accingerer, me hortatus est. Consilium prudentissimi viri secutus sum, in primis cum ita postularet necessitas, & temerarium mihi videretur, mandato Principis obniti.

In iter igitur me coniicio, comitantibus nonnullis arbusculis, quae simul mecum a seminario dimissae, eundem in finem ad regiam urbem ablegantur. Dux itineris erat senior, quidam e numero *Karattorum*, siue ephorum, qui, cum aetate confectus, pedum vitio laboraret, tauro vehebatur. Nam insolitum hic est vehiculis uti, & soli hoc senes decrepiti siue aegroti privilegio gaudent, quamuis nobis excusatiores essent huius planetae incolae ob difficultatem & tarditatem incessus. Memini, cum descriptionem semel fecissem vecturarum nostrarum, equorum scilicet, quadrigarum & pyxidum, in quas sarcinarum instar compacti, per urbem vehimur, ad hanc meam narrationem subridere subterraneos, maxime cum audirent, e vicinis alterum inuisere alterum non solere, nisi plaustro vel pyxidi inclusum, & a duobus
fero-

ferocissimis quadrupedibus per vicos ac plateas abreptum. Ob tarditatem incessus, qua laborant arbores hae rationales, triduum huic itineri infumere cgebamur, quamuis *Keba* ab vrbe principali vix spatio quatuor milliarium dirimatur. Nam si solus fuisssem, vna die iter hoc explicuisssem. Gaudebam equidem, pedum beneficio me subterraneis longe praestare, sed dolebam simul, ob istam corporis praestantiam, ad vile & abiectum ministerium proscriptum iri. *Vellem me, dixi, eodem pedum vitio, quo subterranei laborare; cum hoc solo defectu euitarem destinatum mihi seruire & ignobile munus.* Quo audito, Dux noster: *si hac ait, corporis praestantia natura non quodammodo compensasset animi tui defectus, tanquam inutile terrae pondus te omnes intueremur; Ob ingenii enim velocitatem sola rerum putamina, non nucleos vides; & cum duo tantum rami tibi sint, in quouis opere manuario subterraneis longe inferiores.* Haec omnia cum audiuerim, gratias Deo egi ob pedum praestantiam; cum absque hac virtute me inter creaturas rationales locum vix habiturum viderem,

Iter faciens non sine admiratione videbam, incolas labori adeo intentos, vt ad adspe-

adfectum praetereuntium, quamquam insolitum esset spectaculum, nemo labores intermitteret, aut lumina circumferre dignaretur. At finito die, laboribus solitis defuncti, ludis ac omni modis animi remissionibus vacant, conniunte summo Magistratu, qui ludos hos corporum ac animorum fulturas existimans, creaturas iudicat, iisdem non minus ali, quam cibo & potu. His & aliis de causis iter hoc summa cum animi voluptate confeci. Regionis forma pulcherrima est. Imaginare amphitheatrum aliquod, & quale sola rerum natura possit effingere. Vbi natura minus prodiga fuerat, suppleta omnia erant arte incolarum, qui, positis a Magistratu praemiis, ad rusticos labores & agros colendos ornandosque acuebantur, qui vero agrum fordescere patiebatur, aerarius fiebat. Peragrauimus multos spectabiles vicos, qui ob frequentiam, vnius perpetuae & contiguae vrbis conspectum dant, vnamque faciem longe lateque contextunt. Infestabamur tamen nonnihil a simiis quibusdam syluestribus, quae viis passim inerrantes, me, quem ob affinitatem formae gentilitium credebant, crebris assul-

assultibus vellicabant. Hinc iram & indignationem suppressere non poteram, maxime cum viderem, scenam hanc risus materiam arboribus dare: nam ad aulam ducebar, cum ita iusserat Princeps, eodem habitu, quo in planetam hunc delatus fueram, harpagonem scilicet dextra tenens, quo perspiceret, qualis esset orbis nostri ornatus, & quo apparatu huc primum ap-
 pulissem. Et commodè tunc ad manum erat harpago, quo simias cateruatim ingruentes in fugam mittere conabar, quamvis frustra; nam in fugientium locum plures successerunt, adeo, ut quovis momento gradum praeliantis componere cogerer.

CAPUT IV.

Aula Principis Potuani.

Tandem ad urbem regiam *Potu* ventum est. Magnifica quidem ac speciosa vrbs est. Aedifica ibi porrectiora sunt *Kebanis*, strataque magis patula & commodiora. Primum, ad quod delati sumus, forum ingenti mercatorum copia erat frequens, artificiumque & opificum tabernis vndique cinctum. Videbam attonitus in medio fori noxium quendam, collo in laqueum inserto stantem, & ingenti grauissimarum arborum corona, quae speciem senatus praebebat, circumdatum. Quaerenti mihi, quid rei esset, ac quam ob noxam suspendium meruisset imprimis cum nullum crimen in his terris sit capitale? respondetur, reum hunc esse nouatorem (*Proiect-Macher*) qui abrogationem veteris cuiusdam consuetudinis suaserat, circumstantes esse iureconsultos & senatores, qui nouum commentum more solito examinarent, ita vt, si bene digestum, ac reipublicae salutare deprehensum foret, reus non modo absolendus, sed & remuneran-

nerandus esset; si vero damnosum publico, aut si nouator ad proprium commodum ista legis antiquatione collineare videretur, gula eiusdem, vti reipublicae perturbatoris, mox laqueo frangeretur. Et haec est causa, cur pauci hanc aleam iacere, aut legis cuiusdam abrogationem suadere audeant, nisi res adeo aequa sit ac liquida, vt de successu dubitari nequeat. Adeo existimant subterranei, seruandas esse leges veteres, & maiorum instituta in honore habenda; credunt quippe nutare rempublicam, si ad cuiusuis libidinem mutantur aut antiquentur. Tunc ego mecum: „Hei! quid de nouatoribus nostri „orbis hic fieret, qui sub specie publicae vtilitatis quotidie nouas meditantur leges, non „statui publico, sed priuatis quaestibus ancillantes.

Tandem in spatiosam domum introducimur, solitum iis receptaculum, qui e seminariis totius principatus emancipantur. Ex eadem domo educuntur Principi sistendi. Dux noster, siue *Karatti*, accinctos nos stare iuber, dum digrediatur, aduentum nostrum Principi nunciaturus. Vix egressus erat ille, cum ingens aures nostras ferit clamor, qualis triumphantium esse solet, mox
tibia-

tibiarum sonitu ac tympanorum strepitu omnia personabant. Excitati ad hunc strepitum, & foras egressi, conspiciamur arborem quandam, magnifico comitatu incedentem, coronaque e floribus contexta redimitam; moxque patuit, eundem esse ciuem, quem collo in laqueum inserto stantem nuper in foro videramus. Causa triumphi erat approbatio legis, quam capitis periculo suaserat. At quibus argumentis veterem ille legem impugnauerit, non mihi innotuit, nec vlllo modo ad notitiam meam peruenire potuit ob taciturnitatem incolarum, qua fit, vt minima res, quae ad statum publicum pertinet, aut in Senatu peragitur, plebem lateat; aliter ac fieri solet apud nos, vbi Senatusconsulta & consiliorum conclusa in cauponis ac triuiis postridie narrantur, discutuntur, notantur. Post vnus horae intercapedinem reuertitur *Karatti*, nosque omnes sequi se iubet. Dicto nos audientes ducem sequimur. In itinere nostro passim occurrebant arbuseulae, quae venales offerebant impressos de rebus curiosis ac memorabilibus libellos. In ista libellorum farragine conspicabar forte opusculum, cui titulus erat: *De nouo & insolito Phaenomeno, siue Dracone volante, qui anno superiore apparuit.* Vide-

Videbam me ipsum, qualis eram; cum circa planetam cum harpagone & fyrmate funis volutarer, aeri incisum. Vix risum eo aspectu continere poteram, & tacite mecum dicebam:

Hei qualis facies, & quali digna tabella!

Empto tamen libro tribus *Kilac*, qui duobus solitis nostrae monetae aequiparari possunt, risum compressi, iter tacite persecutus ad regiam. Hanc ars potius ac nitor commendant, quam atria

- - - - *Regali splendida luxu*

Aut picturata lucentia marmora vena.

Paucos tantum conspicabar aulicos siue apparitores; nam temperantia Principum omne, quod superfluum est, proscribit. Nec opus hic est tot ministris, quot poscunt aulae nostri orbis; nam quot rami his arboribus erant, tot brachia, adeo ut labores manuarii, ac ministeria oeconomica triplo vel quadruplo citius expediri possint.

Hora prandii erat, cum aulam Principis intrauimus. Et cum seorsum mecum loqui desiderauerat Serenitas sua, antequam accumberet, solus in diaetam intromittor. Erat

D in

in hoc Principe insignis clementiae ac grauitatis mixtura. Tanta eiusdem erat constantia, vt serenitas oris vultusque nulla aegritudine posset obnubilari. Viso Principe, in genua mox procubui. At ad orationem hanc stupebant circumstantes, & cum causam, cur genua flecterem, roganti Principi indicassem, surgere me iussit, dicens, talem cultum soli Numini deberi: addit porro, sola obedientia, labore ac industria hic fauorem Principis obtineri. Postquam surrexeram, variae mihi quaestiones datae; & primum:

*Qua veniam, causamque viae nomenque
rogatus*

Et patriam: Patria est, respondeo, grandior orbis;

*Klimius est nomen; veni nec puppe per
vndas,*

*Nec pede per terras; patuit mihi peruius
aether.*

Pergit ille quaerere de rebus, quae in itinere euenerant, de nostri orbis moribus ac scitis. Pathetice tunc exposui hominum virtutes, ingenia, vrbanos mores & alia, quibus genus humanum maxime superbire solet. Sed narrationem hanc frigide excepit, ac ad nonnul-

nulla, quae maximam admirationem mea opinionione ciere debuissent, oscitauit. Tunc ego mecum: *Hei! quam varii sunt mortalium gustus! quae nos maxime officiunt, hisce nauseam mouent.* Maxime vero aures Principis offendere videbam id, quod de modi procedendi in iure, de aduocatorum nostrorum eloquentia, & de iudicium in sententia dicenda celeritate exposui. Conabar hoc paulo explicatius reddere, sed loquentem interpellans ad alia digressus est, tandemque de cultu ac religione nostra sciscitari coepit. Explicui tunc breuiter omnes fidei articulos, ad quorum recitationem nonnihil ex rugis remisit, restans, vnicuique se haud inuitum subscribere posse, tantum miratur, gentis iudicii expertae sana adeo de Deo eiusdemque cultu esse principia. At cum mox audiret, christianos in sectas innumeras esse diuisos, ac ob istam in fide discrepantiam in propria viscera armari: „Apud nos, ait, etiam variae „de rebus ad cultum diuinum pertinentibus „sunt dissidentibus sententiae; at alter alterum „proinde non persequitur. Nam omnis persecutio ob res theoreticas aut errores, e sola „perceptionis varietate orientes, non nisi „a fastu oritur, cum alter altero perspicacior „rem se stolide autumat: qui fastus vix place-

„re poterit Deo, modestiae ac humilitatis
 „commendatori. Nemini, ait, qui bona
 „fide in theoreticis a recepta opinione aberrat,
 „circulos iudicii turbamus, modo in practi-
 „cis, quae cultum Numinis spectant, consen-
 „tiant, ac in eo vestigia premimus decessorum
 „nostrorum, qui inhumanum existimant,
 „iudiciis creaturarum compedes iniicere, ac
 „in conscientias dominari. Huius quoque
 „regulae observantiam in rebus politicis soli-
 „cite commendamus, ita, si subditorum va-
 „riarum sint opiniones de corporis nostri for-
 „ma, de vitae genere, de oeconomia, & id
 „genus aliis, iidem vero agnoscant me legi-
 „timum Principem, cui obsequium debetur,
 „cunctos existimo bonos esse ciues“. Re-
 „spondebam ad haec: *Serenissime Princeps!*
istud apud nos dicitur Syncretismus, maxi-
meque a literatis nostris improbatur. Non
 dedit mihi spatium plura loquendi; nam
 subiratus mox abiit, iubens vt manerem,
 donec prandium finitum esset.

Ad mensam sedebant ipse Princeps cum
 serenissima eiusdem coniuge, item Filius
 Principis cum magno Cancellario siue *Kado-*
ki. Idem *Kadoki* ob morum urbanitatem
 ac prudentiam circumspectant maximi inter

Po-

Potuanos nominis erat. Per integros viginti annos nullam in senatu sententiam tulerat, cui caeteri non suffragati erant; nihil in rebus publicis statuerat, quod non incensum steterat, dictaque eius totidem erant axiomata. At perceptionis adeo tardae simul erat, vt ad minimum edictum concipiendum 14 dierum spatium stipulari soleret. Hinc si in nostrum orbem delatus foret, vbi cunctatio omnis desidia ac ignauiae nomen accipere solet, parum idoneus rebus alicuius ponderis esset iudicandus. At, cum quicquid perciperet, penitus perspiceret, nihilque, nisi praeuio ac graui examine adhibito statueret, dici poterat plura fecisse, quam decem ex iis, qui prompte & celeriter negotia obeunt, ac vulgo magna ingenia dicuntur, quorum acta reformari, mutari ac limam saepius subire solent, adeo vt, tempore ministerii exaeto, nihil non tentatum, sed nihil simul peractum cernere liceat. Inter apophthegmata igitur aulae huius insigne est istud, nempe eos, qui prompte nimis munera obeunt, comparari posse cum otiosis ambulatoribus, qui progrediendo, retroeundo eandem semitam terunt, mouendoque nihil promouent.

Postquam accubuerat tota serenissima Domus, intrat virgo octo ramorum cum totidem patinis & orbibus, adeo ut momento citius tota quadra ferculis instruatur. Secura mox alia arbor cum octo lagenis diuersi generis musto aut succo impletis. Huic erant nouem rami, quo circa ministeriis domesticis aut oeconomicis aptissima iudicabatur. Sic a duobus solis ministris, commodè peragitur id, quod ab integris ministrantium cohortibus effici nequit in aulis terrestribus. Eadem, qua apposita erant, dexteritate fercula etiam auferuntur. Prandium frugi erat, sed simul nitidum. Ex apposis ferculis vno tantum, quod maxime ad palatum erat, usus est Princeps; aliter ac diuites nostri orbis, qui lautam negant coenam, nisi ablatae patinae alia melior atque amplior succenturietur. Dum prandebant, varii de virtutibus ac viriis, item de rebus politicis sermones ferebantur, adeo ut voluptates studiis condirentur. Mei quoque mentio identidem facta est, quem ob celeritatem apprehensionis credebant lignum esse, e quo vix mercurius fieri posset.

Postquam exempta fames epulis, mensaeque remotae,

testi-

testimonium meum exhibere iubeor. Quo perlecto, in pedes meos oculos coniiciens Princeps, recte ait iudicasse *Karattor*, & fieri ita debere. Hoc responso tanquam fulmine percussus, manantibus vbertim lacrimis, petebam reuisionem actorum, cum, virtutibus meis & ingenii dotibus penitus examinatis, longe clementius sperarem iudicium. Princeps, ut erat clemens ac aequus, ob molestum & insolitum hoc postulatam, mihi non succensus, nouum & curatius examen praesenti *Karatto* iniungit. Durante hoc tentamine, paulum secessit, caetera perlecturus testimonia. Digresso Principe, *Karatti* nouas mihi quaestiones proposuit solvendas. Respondebam ego solita mea celeritate, quam miratus ille; *Celeriter quidem*, ait, *rem capis, sed iugulum rei non arripis; indicant enim solutiones tuae, quaestionem potius prompte perceptam, quam recte perspectam.* Finito tentamine, principis diaetam intrat, moxque reuertitur cum sententia huius tenoris: male me ac imprudenter fecisse reuocando in dubium *Karattorum* iudicium, ideoque eam me poenam incurrisse, quam temere calumniantibus dictitat legis spatii quarti maioris spatium tertium minus (per spatia maiora & minora, siue *Ski-*

bal & *Kibal* intelligunt libros & capita) ac meruisse me venae sectionem more maiorum pati ambobus meis ramis siue brachiis, ac ergastulo publico includi. Verba Legis libr. 4. cap. 3. de Calumniis haec sunt: *Spik. antri. Flak Skak. mak. Tabu Mihalatti Silac.* At quamuis evidens sit verborum sensus, & sanctio legis nullam exceptionem patiatur, decreuisse tamen Serenitatem suam grauissimum hoc delictum peculiari gratia, qua ob animi praecocis vitium, qua ob ignorantiam legis mihi ignoscere, cum peregrino & nouo hospiti noxa absque legis violatione remitti quodammodo posset. Tandem, vt eo maiorem in me testaretur fauorem ac beneuolentiam, locum mihi dedisse inter cursores aulicos ordinarios, quo fauore acquiescere me debere.

Hac dicta sententia, arcessitur *Kiua* siue secretarius, qui me cum caeteris nuper advenientibus candidatis in album promouendorum inferret. Idem secretarius vir erat egregiae formae, vndecim scilicet ramorum, ideoque vndecim simul epistolas eadem, qua nos facilitate vnam solam scribimus, exarare poterat; mediocris tamen iudicii erat, quam ob causam ad maiora ascendere nequireret,

ret, sed in eodem officio, quod triginta fere annos exercuerat, consenescere cogere-
 tur. Is vir erat, quocum postea coniunctis-
 simus viuebam, quemque maxime colere
 debebam, cum copias edictorum aut episto-
 las scriberet, quas cursor ego per provin-
 cias disseminarem. Obstupui saepe, cum vide-
 rem, qua dexteritate spartam impleret, cum
 haud raro vndecim exemplaria eodem tem-
 pore scriberet, iisdemque simul totidem fi-
 gilla imprimeret. Igitur inter res maxime
 prosperas in familiis numerantur partus mul-
 torum ramorum. Hinc mulieres puerperae,
 postquam foetus feliciter sunt enixae, vici-
 nis notum facere solent, quot ramis in lu-
 cem prodierint infantes. Fama hic erat,
 patrem secretarii nostri duodecim ramos ha-
 buisse, totumque eius genus pluralitate ra-
 morum prae aliis celebre. Accepto meo di-
 plomate, cum inter cursores principis ordi-
 narios receptus fuisset, cubitum iui; sed,
 licet valde fessa essent membra, maximam
 tamen noctis partem peruigil oculos frustra
 in somnum ouabam. Nam animo continue
 oberrauit ignobile, ad quod damnatus eram,
 ministerium, & indecorum ac turpe videba-
 tur Ministerii Candidato ac Baccalaureo ma-
 gni orbis, vilem agere cursores subterra-

neum. In tristi ista imagine magnam notis partem vigil exegi, & in hoc aestu legēbam & relegēbam testimonium meum academicum, quod mecum asportaueram (nam antea notavi diem ac noctem hic parum differre.) Tandem his curis & cogitationibus fessum altus sopor oppressit. Varię tunc quiescenti occurrebant imagines. Videbar in patriam redux, popularibus, quę in itinere subterraneo acciderant, ad rauim vsque exponere: mox aëriam navigationem mihi fingens, cum toruo alite rem habebam, qui tantum mihi negotium facebat, vt somnus praelianti tandem excutere-
tur. At euigilans cum horrore conspicabar lecto adstantem eximiae magnitudinis simiam, quę per ianuam cubiculi non satis sollicitę clausam intrauerat, ac in cubile irrepserat. Istud improuisum phaenomenon tantum mihi terrorem incussit, vt ingenti vociferatione, qua tota camera exsonuit, auxilium implorarem. Excitatae hoc strepitu arbusculę quaedam, quę in cubiculis meo contiguis cubabant, intrant, luctanti mihi cum sinia in auxilium veniunt, foedumque istud animal foras eiiciunt. Audiui, mox fabulam hanc Principi largam risus materiam praeuisse. At, ne in eundem casum

sum saepius reciderem, iussit illico me more subterraneo vestiri, ramisque exornari. Vestes vero Europaeae, quas adhuc portaueram, mihi ademptae, ob insolentiam suspensae fuere in cimelio principis cum hoc epigrammate: **CULTVS CREATVRAE SVPTERRANEAE.** Hinc ego mecum:
 „Quid si sartori Bergensi Iano Andreae vestium harum formatori innotesceret, opificia sua inter cimelii subterranei rariora asseruari? fastu sine dubio intumesceret, vixque posthac ipsis consulibus aut vrbis centuriis cederet.

Post hunc casum reliquum noctis infomne egi usque ad solis ortum. Tunc surgenti offertur diploma, quo cursoris ministerium mihi iniunctum fuerat. Innumera mox dabantur negotia peragenda, perpetuumque eram mobile, ad vrbes minores ac maiores edicta ac literas publicas perferens. In hisce expeditionibus meis indolem huius gentis curiosius scrutatus, miram in plerisque detegebam vrbanitatem ac raram sapientiam. Soli incolae ciuitatis *Mabolki*, qui omnes vepres sunt, parum culti ac morati mihi videbantur. Quaevis enim provincia suis peculiaribus gaudet arboribus siue incolis; id quod maxime patet e gente rustica siue agri-

agricolis, qui omnes indigenae sunt: Nani in magnis ciuitatibus, praesertim in vrbe regia, colluies erat omnium arborum. Crevit ista, quam de prudentia incolarum huius principatus conceperam, opinio, prout virtutes eorum penitus inspiciendi data est copia. Leges & consuetudines, quas maxime improbaueram, maxime mox ob aequitatem ac iustitiam laudabam, verso in admirationem contemptu. Haud difficile mihi foret integrum exhibere indicem rerum ac consuetudinum, quae leuiter intuenti stultae, curiosius vero rimanti solidae ac prudentes visae sunt. E sexcentis vnum tantum afferam exemplum, quod characterem huius gentis graphice exprimit. Rectoratum scholae cuiusdam cum ambiret Philologiae studiosus, petitio eiusdem tali munita erat commendatione: testabantur nempe ciues vrbis *Nabami*, candidatum in coniugio cum lasciuia ac infida vxore integros quatuor annos placide vixisse, ac cornua sua patienter gessisse. Testimonium his fere verbis conceptum erat:

„Cum testimonium vitae & morum a tribulibus petierit doctus ac venerandus vir „*locthtan Hu*, testamur nos ciues habitantes „in vico siue regione vrbis *Posco*, integrum qua-

„quadriennium eundem in matrimonio cum
 „infida coniuge absque vlllo strepitu vixisse,
 „cornua sua patienter gessisse, ac tanta mode-
 „ratione animi istud malum pertulisse, vt
 „dignissimum scholae vacantis Rectorem,
 „modo studia moribus respondeant, fore omi-
 „nemur. Datum die decimo mensis Palmae
 „3000mo anno post magnum Deluuium„

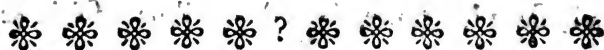
Isti tribulium commendationi annexum
 erat testimonium a seminarii *Karattis* de do-
 ctrina ac studiis eiusdem, quod magis ad
 rem facere videbatur; nam quodnam esset
 meritum cornuti ludimagistri prae aliis Do-
 ctoribus, haud facile capiebam. At parado-
 xi huius testimonii hic erat sensus: Inter vir-
 tutes, quae Doctorem maxime commendant,
 est moderatio; namque hic, nisi ferrea praec-
 ditus sit patientia, cum toto eruditionis suae
 apparatu parum aptus erit muneri scholasti-
 co, quod absque seueritate ac iracundia sit
 exercendum, ne intempestiuis suis castigati-
 onibus iuuenum animi exasperentur. Iam
 cum maius moderationis exemplum vix dari
 potest ista, qua insigne adeo malum dome-
 sticum pertulerat candidatus, ita vicini sup-
 plicantis non dubitarunt huic maxime argu-
 mento insistere, vt exinde euincerent, quid
 sibi

sibi pollicere possent a ludimagistro, hac virtute inter alios conspicuo. Dicitur ad insolitam hanc commendationem impense risisse Principem; at cum non plane absurdam iudicauerit, in petitorum vacantem contulit Rectoratum; & constat, spartam hanc tanta dexteritate eundem impleisse, ac tyrones moderatione & clementia adeo sibi deuinxisse, ut potius tanquam parentem, quam scholae moderatorem, eundem intuerentur; tantoque in literas sub ephoro adeo miti ac moderato ferebantur studio, ut paucae in toto principatu hodie dentur scholae, e quibus tot praeclarae, eruditae ac bene moratae artes quotannis dimittuntur.

Quoniam quadriennii tempore, quo ministerium cursoris obibam, occasionem nactus sum scrutandi tam ingenium huius terrae, quam indolem ac mores gentis, eiusdem politiam, sacra, leges ac studia, legentibus spero non ingratum fore, si, quae sparsim in hoc opere reperiuntur, hic vno veluti fasces complectar.

CAPVT

CAPVT V.

Natura Terrae Potuanae & Gentis
Indoles.

Principatus *Potuanus* terminis admodum exiguis clauditur, ac modicam tantum partem huius globi perreptat. Totus globus *Nazar* dictus in circuitu vix ducenta miliaria germanica complectitur. Potest commodè circumiri a quouis viatore absque itineris duce; nam vna est vbique eademque lingua, licet a reliquis rebus publicis ac principatibus, scitis ac moribus valde differant *Potuani*. Et velut in orbe nostro Europaei inter alias gentes eminent, ita hi, scilicet *Potuani*, inter reliquos huius globi incolas, virtute ac prudentia maxime sunt conspicui. Itinera passim lapidibus distinguuntur, qui miliaria notant, & aut manus habent porrectas, aut alia signa, quae ad quamvis urbem ac vicum semitas monstrant. Totus principatus vicis ac splendidis urbibus frequens est. Illud sane memorabile & admiratione dignum est, quod cuncti huius globi incolae eadem lingua loquantur, quam
vis

vis singulae gentes forte, moribus, scitis ac ingenii dotibus, ita discrepent, ut orbis hic maxime perspicuam exhibeat imaginem varietatum, quibus laetatur natura, eoque intuitu viatores non tam afficit, quam percellit, ac in ecstasin paene coniicit.

Dirimuntur terrae aquis tam maioribus quam minoribus, quas secant naues, remis, virtute quasi magica impulsae; nam non laertis, uti nostrae, sed machinis, automatorum instar, aguntur. Machinarum harum indolem & artificium definire nequeo, cum in mathesi parum versatus sim: huc adde, quod arbores hae tanta subtilitate omnia comminiscantur, ut nemo, nisi Argo sit oculatior, & diuino paene acumine praeditus, artificium detegere queat. Globus, instar terrae nostrae triplici gaudet motu, adeo ut tempora hic, non secus ac apud nos, nocte, die, aestate, autumno, hieme ac vere distinguantur, locique sub polorum cardinibus sit caeteris sint frigidiores. At quod ad lumen attinet, parum est discriminis inter noctes diesque, ob causas, quas nuper exposui. Et dici potest nox quodammodo gratior die; nam nihil fingi potest splendidius lumine isto, quod a sole receptum in planetam hunc reflectit

flectit ac reuerberat haemisphaerium siue
 compactum firmamentum, speciem conti-
 guae & immensae lunae longe lateque con-
 texens. Incolae constant e diuersi generis
 arboribus, velut quercubus, tiliis, popu-
 lis, palmis, vepribus etc. vnde nomina for-
 tiuntur sedecim menses, in quos annus sub-
 terraneus describitur. Nam quouis decimo
 sexto mense ad sedis suae principia regredi-
 tur *Nazar*, non tamen statim die, idque ob
 motum inaequalem; quippe non secus a lu-
 na nostra multiformi ambage ingenia tor-
 quet eorum, qui firmamentum inhabitant.
 Annorum epochae sunt variae, & figuntur
 a rebus maxime memorabilibus, in primis
 ab ingenti cometa, qui ter mille abhinc an-
 nis diluuium vniuersale creditur excitasse,
 quo submersum fuit totum arboreum genus
 cum caeteris animantibus, exceptis tantum
 paucis, qui in collibus ac montium cacumi-
 nibus commune naufragium effugerunt, &
 ex quibus praesentes incolae descendunt.
 Terra frugum, herbarum ac leguminum fe-
 racissima, eosdem fere omnes producit fru-
 ctus, quos gignit Europa nostra: auenam
 tamen non patitur, nec opus ea est, cum
 equos hic globus non ferat. Maria ac lacus,
 pretiosos pisces suggerunt, ac litora ripas-
 E que

que ornant varietate gratissima nunc continua; nunc intermissa villarum tecta. Succus, quem bibunt, e certis elicitur herbis, quae cunctis anni tempestatibus virent. Succu huius venditores vulgo dicuntur *Minbalpi*, id est, herbicoctores, qui in quavis ciuitate ad certum numerum restringuntur, quique soli gaudent priuilegio herbas coquendi. Qui hoc priuilegio donati sunt, ab omni alio ministerio, quaestu ac opere manuario abstinere iubentur. In primis cautum est, ne ii, qui in officiis sunt, & publicis stipendiis fruuntur, hos quaestus exerceant; quoniam hi ob auctoritatem, qua in ciuitate pollent, omnes attrahant emptores, ac ob alia, quibus fruuntur, emolumenta res viliori pretio vendere queant, vti saepe fieri cernimus in orbe nostro, vbi officiales ac stipendiarii his mediis, aliorum opificum ac mercatorum coriis breui ditescunt.

Incolarum multitudinem mire promouet lex salutaris de procreanda sobole. Nam, pro numero liberorum, augentur aut minuuntur beneficia aut immunitates. Et qui sex liberorum pater est, tributis tam ordinariis quam extraordinariis eximitur. Hinc procreatio sobolis & copia liberorum hic non minus

minus salubris censetur, quam in nostro orbe, vbi capitibus liberorum imponi solet tributum, incommoda sit ac damnoſa. Nemo in hoc orbe duo simul munera exercet, credunt nempe, minimam occupationem totum poſcere virum. Hanc ob cauſam, pace dicam incolarum noſtri orbis, munera rectius & melius adminiſtrantur, quam apud nos. Sancta adeo eſt huius legis obſeruantia, vt Medicus non in totam medicinam ſe diffundat, ſed vnius tantum morbi naturam ſolicite ſcrutetur; Muſicus vni ſoli inſtrumento operam det: aliter ac in orbe noſtro, vbi varietate officiorum humanitas infringitur, moroſitas augetur, munera negliguntur, & nuſquam ſolemus eſſe, quia vbique. Ita Medicus, dum morbis corporis humani ac vitiis reipublicae ſimul medeatur, labitur in vtroque. Ita a muſico; ſi citharoedum ac ſenatorem ſimul agit, non niſi diſſonantia ſunt exſpectanda. Admiratione nos illos proſequimur, qui varia ſimul officia obire non verentur, qui maximi momenti rebus vltro ſe ingerunt, ac nulli officio ſe impares exiſtimant. At ſola eſt audacia, ac virium propriarum ignorantia, quam ſtulte admiramur; quippe, ſi negotiorum pondera ipsis eſſent perſpecta, ſique

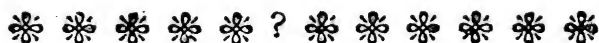
M modulum virium noscerent, oblatos vltro fasces remitterent, ac ad solum nomen tremere. Nemo igitur hic inuita Minerua aliquid suscipit. ~~N~~emini de hoc praecepto dissertantem me audire illustrem Philosophum *Rakbasi*, & quidem hunc in modum: „Suum quisque noscat ingenium, acremque „se & vitiorum & bonorum suorum iudicem „praebeat, ne scenici plus, quam nos, videantur habere prudentiae; illi enim non „optimas sed sibi accommodatissimas fabulas eligunt. An histrio hoc videbit in scena, quod sapiens non videbit in vita?

Incolae huius principatus in nobiles & plebeios non sunt diuisi. Obtinuit quidem olim haec ordinum distinctio. At, cum obseruauerint Principes, exinde semina discordiarum spargi, omnem, quae natiuitatem sequitur praerogatiuam, prudenter sustulerunt, adeo, vt e sola virtute, muneribus & occupationibus aestimentur arbores; id quod alibi explicatius reddam. Sola, quae natiuitatem comitatur, praeceminentia consistit in ramorum multitudine; nam pro eorundem copia aut defectu nobilior aut ignobilior censeretur foetus, quoniam copia ramorum arboribus habilitatem ad opera manuarum

ria

ria conciliat. De ingenio ac moribus gentis non pauca in antecessum sparsim attuli; quo circa remisso ad ea, quae superius dicta sunt, lectore, sectionem hanc claudo, ad alia progressurus.

C A P V T V I.

De religione Gentis Potuanae.

Systema religionis *Potuanae* paucis absoluitur capitibus, & continet breuem fidei confessionem, quae Symbolo nostro Apostolico paulo extensior est. Prohibitum hic est, sub poena relegationis ad firmamentum, in libros sacros commentari. Et, si quis disputare audeat de essentia & attributis Dei, de spirituum & animarum qualitatibus, ad venae sectionem damnatur, ac in nosocomium urbis publicum truditur. Nam stultum aiunt ea describere ac definire velle, ad quae caligat mens nostra, non minus quam oculi noctuae ad lumen solis. Consentiunt omnes in colendo summo aliquo ente, cuius omnipotentia cuncta sunt creata, & cuius providentia eadem conseruantur. Si hunc cultum ex-

ciplas, nemini ob dissentientes sententias, modum cultus spectantes, molestia exhibetur; tantum illi, qui palam impugnant religionem legibus sancitam, ut pacis publicae turbatores puniuntur. Hinc liberum mihi erat religionis exercitium, & a nemine eo nomine infestabar. Preces *Potuanorum* rarae sunt, sed admodum ardentes, adeo, ut orantes, quamdiu durant preces, quasi in ecstasi esse videantur. Hinc cum narrarem, precari nos ac hymnos sacros canere ministeriis oeconomicis ac operibus manuariis occupatos, vitio id nobis vertebant Potuani, dicentes, Principem terrestrem aegre laturum, si quem videret suppliciter cum petitione se accedentem, ac simul in praesentia sua vestes verrentem aut capillos crispantem. Nec magis ad palatum illis erant hymni nostri sacri; existimabant nempe, ridiculum esse musicis modulis dolorem & poenitentiam exprimere, cum lacrimis & suspiriis, non modulis, tibis ac tubis ira Dei flectitur. Haec & alia audiebam non sine indignatione, praesertim cum beatus parens meus Cantor olim Ecclesiae diuersos hymnos, qui hodieque celebrantur, modulis musicis aptauerat, ipseque vacantem quendam Cantoratum ambire decreveram. Sed iram suppressere conabar; nam
sub.

subterranei nostri tanto acumine opiniones ruentur, & adeo speciose omnia exponunt, vt errores eorum vel maxime evidentes refellere in procliui non sit. Sunt & aliae circa sacra opiniones, quas eadem arte & sub eadem veritatis specie propugnant. Ita cum nonnullis eorum, quibuscum familiariter viuebam, saepe indicassem, nullam illis, quippe in tenebris versantibus, esse post mortem sperandam salutem, respondebant seuere damnantem alios maximum damnationis periculum incurrere. Nam damnatio aliorum ex arrogantia plerumque nascitur, quam odit & in creaturis improbat Deus, humilitatis maximus commendator: aliorum iudicia damnare, & dissentientes ad suas opiniones vi adigere, idem esse, ac sibi solis omne rationis lumen arrogare; id quod stultorum est, cum solos hi se sapere credant. Porro cum semel opinionem quandam probaturus conscientiae meae fidem disputanti opponerem, laudat argumentum aduersarius, iubetque, pergerem conscientiae meae testimonium sequi; id quod se ipsum quoque semper facturum pollicetur; ita enim, vnoquoque in controuersis conscientiae dictamen sequente, cessaturas omnes lites, & omnem disputandi materiam praecidendam. Inter alios errores,

quos tuebantur huius principatus incolae; erant sequentes. Non quidem negabant, bona opera remunerari, ac mala a Deo puniri; sed non nisi in altera vita iustitiam istam in praemiorum ac poenarum distributione exercendam iudicabant. Afferrebam ego varia eorum exempla, qui ob scelera & iniquitatem in hac vita poenas subierunt; at illi totidem allegabant opposita scelestissimarum scilicet arborum, quae impiae simul ac summe felices vsque ad obitum fuerunt: quoties, aiebant, cum aduersariis congregimur, e vitae communis pharetra sola ea tela desumimus, ac ad ea sola exempla attendimus, quae in usum nostrum sunt, ac quae theses nostras corroborant, neglectis ac praetermissis iis, quae iisdem aduersantur. Adduxi ego proprium exemplum, monstrando non paucos, qui vim ac iniuriam mihi attulerunt, exitum funestum habuisse: regerebant ii, e philautia haec omnia proficisci, dum crederem, me in oculis Dei maiorem ac praestantiorum esse aliis, qui, licet gravissimas immerito iniurias passi sunt, persecutores tamen suos in perpetua felicitate vsque ad obitum consenescentes viderunt. Porro, cum semel commendarem preces Deo quotidie faciendas, respondebant, nec se qui-

quidem precum necessitatem negare, sed persuasum sibi esse pietatem & verum cultum maxime in obseruantia legis diuinæ consistere. Haec ut probarent, a Principe vel legislatore tale argumentum mutuabantur; Princeps duplicibus imperat subditis; nonnulli quotidie peccant, ac mandata eiusdem siue infirmitate animi, siue malitia aut contumacia transgrediuntur: at in alio Principis hi perpetuo cum supplicationibus ac deprecationibus versantur, petentes veniam criminum mox renouandorum. Alii vero raro & non nisi rogati in aulam veniunt, sed domi semper manentes, mandata Principis fideliter ac strenue exsequuntur, legisque obseruantia perpetua monstrant Principi debitam obedientiam. Quis dubitet, quin hos amore suo dignos iudicet; illos vero tanquam malos, inertes ac simul molestos subditos, intueatur, idque respectu qua transgressionum, qua crebrarum petitionum?

Hisce & aliis disputationibus saepius exercebar, quamuis absque successu; nam neminem in sententiam meam pertrahere valebam. Hinc omissis caeteris religionis controuersis, pergam exponere dogmata eorum generalia & notatu maxime digna, iudicio legentium relinquens, cretane an carbone sint notanda.

Credunt *Potuari* vnum Deum, omnipotentem, omnium creatorem & conseruatorem, monstrantque eiusdem omnipotentiam & unitatem e rerum creatarum magnitudine & harmonia. Cumque sint Astronomiae ac Physices apprime gnari, de essentia & attributis Dei magnifice adeo sentiunt, vt stolidum existiment, definire velle ea, quae captum nostrum transcendunt. Annus quinque festis diebus distinguitur: quorum primus summa cum religione celebratur locis obscuris, quo radii lucis penetrare nequeunt, vt monstrent numen, quod adorant, incomprehensibile esse. Iisdem in locis adorantes, tanquam extra se rapti, immobiles manent ab ortu solis vsque ad eiusdem occasum. Festum hoc dicitur *dies incomprehensibilis* Dei, & incidit in primum diem mensis Quercus. Reliqua quatuor festa quatuor anni tempestatibus habentur, & instituta sunt eum in finem, vt grates agantur Deo ob praestita beneficia. Pauci sunt in toto principatu, qui his sacris solennibus non intersunt. Qui absunt, ni fonticas absentiae causas dent, mali subditi existimantur, ac in perpetuo contemptu viuunt. Publicae precationum formulae ita conceptae sunt, vt non ipsos precantes, sed solum Principem ac reipublicae salutem
spe,

ſpectent. Hinc nemo preces pro ſe ipſo publice effundit. Scopus inſtituti eſt, vt credant *Potuani*, ſalutem ſingulorum cum ſalute reipublicae adeo arcte eſſe coniunctam, vt ſeparari nequeat. Nemo ad cultum diuinum aut vi aut pecuniaria multa adigitur: nam cum pietatem maxime in amore conſiſtere iudicent, cumque experientia doceat, amorem vi potius frigefcere quam accendi, non ſolum inutile, ſed etiam noxium credunt, flagris ad pietatem ~~trepidos~~ pellere vel-
le. Theſin hanc tali exemplo illuſtrant: Si maritus reciprocum a coniuge amorem poſtulans, reporem aut frigus eiſdem fuſtibus ac pugnis expugnare moliatur, tantum abeſt, vt his mediis amor accendatur, vt potius creſcat frigus, & denique in odium & horrorem terminetur.

Olim Sacrificiis, Spectaculis, aliisque ceremoniis Numen placabant Potuani. Obtinuit cultus iſte externus vsque ad tempora inſignis Philoſophi Limali, qui octingentis abhinc annis reformationem Potuanorum aggreſſus, librum edidit, cui titulus *Sebolac Tacſi* i. e. *Vera piae arboris nota*. Libri huius iterata lectione ſatiari nunquam potui. Complectitur praecepta theologica & moralia,

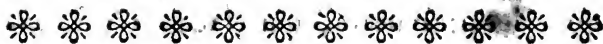
lia, quae a Potuanis memoriter tenentur. Cur Sacrificia, & id genus alios ritus abolendos iudicauerit Doctor subterraneus, has affert rationes. Verae, ait, virtutes sunt, quarum exercitium corruptis cordibus, grave, arduum & ingratum est. At sacrificare; hymnos fundere, otari; mortuorum cineres venerari; sanctorum imaginibus ornatos incedere, otia sacra potius sunt quam actiones; ac, si actiones dici merentur, eae sunt, quas impii quoque, cum molestae ac arduae non sint, sponte exercent. Verum facultatibus suis pauperes subleuare, odium ac vindictae cupidinem cohibere, voluptatibus mascule obniti & id genus alia cum pravis affectibus certamina, quoniam sumptus ac labores exposcunt, verae pietatis notae sunt ac obedientiae argumenta. A pagano dignoscitur miles vestitu castrensi, sago, ehlamyde ac armorum nitore. Strenuus vero miles fortitudine, patientia, improbis laboribus vitae ac membrorum pro salute patriae oblatione. His & aliis argumentis thesin suam corroborat Limali: Et, cum praeceptorum eius obseruantissimi sint Potuani, oleum & operam in hac regione perderent conuersores (Missionarii) Romani, qui ceremoniarum obseruantiam tantopere commendant, Paradisum.

disumque illis pollicentur, qui mortuorum reliquias venerantur, aut qui solis agrorum, hortorum, vinearum, fluminum ac Oceani deliciis tempore quadragesimali saginantur.

Haec sunt praecipua capita Theologiae Potuanae, quae nil nisi mera religio naturalis nonnullis videbitur, & talis mihi initio apparuit. At contendunt Potuani, omnia sibi diuinitus esse reuelata, datumque ante aliquot saecula codicem, qui credenda & facienda complectitur. Olim, aiunt, sola religione naturali contentos vixisse maiores, docuisse vero experientiam, solum naturae lumen non sufficere, cum ob nonnullorum desidiam & incuriam praecepta ista naturalia penitus obliterarentur, & ob aliorum nimis subtilem philosophiam, cum nihil esset, quod libertatem cogitandi fisteret, ac intra limites contineret, omnia deprauarentur: hinc scriptam sibi legem a Deo fuisse datam. Et patuit inde, quantum errent ii, qui necessitatem reuelationis praeferre negant. Fateor equidem lubens, diuersa Theologiae *Potuanæ* dogmata, si non laudanda, attamen non plane contemnenda mihi videri, nonnullis vero adstipulari nequeo. Istud vero non solum laude sed & admiratione dignum mihi

hi videbatur, quod tempore belli a praeliis victores redeuntes, pro laetitia ac gaudio, quo nos victorias celebramus, ac *Te Deum* canimus, in tristi silentio aliquot dies exegerint, quasi puderet victores cruentae victoriae. Hanc ob causam rerum bellicarum rara fit mentio in chronicis subterraneis, sed annales eorum res tantum civiles, instituta, leges & foundationes complectuntur.

C A P V T V I I.

De Politia.

In Principatu Potuano successio haereditaria, & quidem linealis, integros mille annos viguit, & adhuc sancte observatur. Monstrant quidem annales, semel ab ordine successionis deflexisse *Potuanos*; nam, cum recta postulare videatur ratio, ut imperantes prudentia & animi dotibus subditis praestent, necesse existimarunt nonnulli, virtutum potius quam natalium rationem habendam, ac illum eligendum, qui inter ciues praestantior credebatur. Hinc, sublata antiqua successione, Principatus omnium suffragiis delatus fuit

fuit Philosopho cuidam, nomine *Rabaku*. Idem prudenter initio ac placide adeo rempublicam moderabatur, vt regimen illius visum sit exemplar, ad quod alia exprimerentur. Attamen exiguae durationis fuit, adeo, vt sero tandem animaduernerint *Potuari*; falsum esse, quod vulgo dici solet: nempe beatum esse regnum vbi Philosophi ad clauum sedent. Nam, cum nouus Princeps e fordidis initiis ad summa creuerat, solae eiusdem virtutes & regnandi artes venerationem illam ac maiestatem, quae reipublicae robur ac caementum est, parare ac tueri nequibant. Qui nuper illius aut aequales, aut superiores fuerant, vix adduci poterant, vt pari aut inferiori morem gererent, & vt eam nouo Principi praestarent obedientiam, quam subditi imperantibus debent, ideoque, quoties molestum quid & arduum illic imperatum fuit, murmura passim edebant, haud attendentes, qualis tunc esset Princeps, sed qualis ante promotionem fuisset. Hinc more supplicantis cuncta eblandiri coactus fuit. Sed blanditiis parum profecit; nam imperata ac leges illius insuper habentes, ad quoduis edictum frontem contrahebant. Videns tunc *Rabaku*, aliis opus esse mediis ad subditos in officio tenendos, a clementia
& po-

& popularitate ad feueritatem delabitur. Sed altero hoc extremo scintillae, quae sub cinere latuere, in apertum incendium eruperunt, inque principem palam insurgere coeperunt subditi, vnaque male sopita rebellio initium erat sequentis. Tandem, cum animaduerneret, rempublicam stare nequire, nisi sub moderatore, illustri profapia orto, & cuius natales populo venerationem imprimere solent, se ipsum sponte abdicans, insignia Principatus transtulit in Principem, cui iure natiuitatis debebantur. Ita cum antiqua domo regnatrice pax rediit, & procellae istae quibus diu vexata fuerat respublica, detumuerunt. Cautum ex eo tempore est capitali supplicio, ne quid in ordine successionis in posterum innouaretur.

Est igitur hic Principatus haereditarius, & verisimile est, veterem successionis ordinem inconcussum semper mansurum, adeo, ut non nisi urgente extrema necessitate a primogenito discedatur. Mentio quidem in annalibus *Potuanis* fit Philosophi, qui regiam hanc legem infracturus temperamentum aliquod commentus est. Suasit ille, a regia quidem profapia non esse discedendum, sed, delectu filiorum defuncti Principis habito,

bito, ſceptra illi deferenda, cuius virtutes maxime enitebant, & quem huic oneri maxime parem ſubditi iudicarent. Idem, poſtquam legem hanc propoſuerat, tentamini ſe more patrio ſubiecit, collo, dum de utilitate conſilii ſuffragia ferrentur, in laqueum inſerto. Habito vero ſenatu, ac numeratis ſuffragiis, legis iſtius rogatio tanquam temeraria ac reipublicae exitialis damnata fuit. Credebant ſcilicet, multarum turbarum hoc fomitem fore, ac feminibus diſcordiarum inter liberos regios anſam daturum; ſatius proinde fore, antiquum obtinere, ac tutius eſſe, vt ad Principem primogenitum ius principatus deuolueretur, quamuis nati minores animi dotibus eſſent praeſtantiores. Antiquata igitur lege, nouatoris gula laqueo frangitur. Nam ſoli qui, in hoc Principatu capite puniuntur, ſunt nouatores: credunt quippe *Potuari*, quamuis mutationem ac reformationem, licet bene digeſtam, moribus ac procellis cauſam dare, totamque rempublicam fluctuantem reddere; ſi vero male digeſta ac praecox ſit, praecipitium ac ruinam afferre.

Imperium Principum *Potuanorum* quamuis nullis legibus circumſcribatur, paternum
F potius

potius quam regium est. Ingeniis enim non legibus iustitiam colentes, Principatum ac libertatem, res alibi dissociabiles, constanter miscent.

Inter huius Principatus leges maxime salutaris est illa, qua Princeps aequalitatem, quantum respublica patiatur, inter subditos rueri conatur. Hinc nullae hic sunt dignitatum classes, tantum inferiores superioribus obtemperare, & iuniores seniores colere ac venerari coguntur. Monstrant quidem annales subterranei, ante aliquot saecula in usu fuisse dignitatum classes, easdemque legibus publicis fuisse ordinatas, sed patet simul, magnis has motibus causam dedisse: nam fratri natu maiori durum atque acerbum videbatur, fratri suo minori loco cedere, & parentibus intolerabile erat liberis posthaberi, adeo, ut altera arbor alterius praesentiam fugeret, & tandem omnes conuersationes ac fodalitates penitus cessarent. At non sola erant haec incommoda. Distinctionibus his procedente tempore effectum est, ut praestantiores ac digniores arbores, quas natura maximis animi dotibus & plurimis ramis decorauerit, ultimis ac infimis subselliis in conuiujs ac fodalitatibus locarentur.

rentur. Nam omnis arbor, cui valor aliquis erat internus, quaeque virtute ac prudentia conspicua fatis erat, adduci non poterat, vt titulum aut *προεδρίας* characterem ambiret. Arbores vero nauci ac nullius pretii, quo naturale vitium & inanitatem splendidis honorum titulis quodammodo tegerent, absque intermissione Principem tamdiu petitionibus fatigabant, donec titulum quendam extorquerent. Hinc effectum, vt tituli tandem vilissimarum arborum haberentur notae ac indicia. Miras igitur ad ridiculas scenas aduenis exhibebant congregationes solennes ac conuiuia, cum viderent, vepres aut dumos honoratioribus subselliis, palmas vero, cedros & conspicuas quercus decem vel duodecim ramorum scamnis aut infimis sedilibus locari: nam, durante hoc statu, pauci erant vepres sine aliquo charactere. Foeminis tituli dabantur consiliariarum oeconomiae, moderationis aut aulae & maiores in sexu sequiore, quam virili, turbas istud ciebat. Nonnullarum arborum vana ambitio eo vsque progrediebatur, vt, quamuis duobus tantum aut tribus ramis essent a natura donatae, titulos tamen decem vel duodecim ramorum venarentur, & quae vepres aut dumae erant, palmae vocari.

gestirent. Id quod aequè ridiculum esset, ac si deformis aut monstrosus homo titulum formosi (*Wohlgebohren*,) aut infimo loco natus titulum illustris prosapiae (*Edelgebohren*) ambiret. Hinc cum malum istud in summum excreuisset, ac tota regio quasi ad primum chaos redacta fuisset, cunctis inanes umbras ac sine honore nomina aucupantibus, ausus est incola quidam ciuitatis *Keba* legem proponere de abroganda hac consuetudine. Idem more maiorum cum laqueo in forum abstractus est; at senatu coacto ac suffragiis initis, consilium illius, nemine intercedente aut abrogante, utile reipublicae iudicatum est. Quo facto, florea corona redimitus in triumphum per ciuitatem, comitante ac plaudente toto populo, ductus est. Et cum processu temporis animaduersum fuerit, quantam utilitatem abrogatio huius consuetudinis attulisset, *Kadoki* siue magnus Cancellarius factus est.

Ex eo tempore sanctè obseruata est lex de aequalitate inter ciues perpetuo conseruanda. Attamen consuetudinis huius antiquatione non cessauit omnis aemulatio, sed sola virtute ac meritis alter alterum superare, conatus est. Patet ex historia subterranea, vnum solum

solum nouatorem ex eo tempore extitisse, qui legem de classibus dignitatum reuocare bis recte molitus est, sed ob primum conatum ad venae sectionem damnatus est, & cum accusatus fuerit in molimine isto persistere, ad firmamentum denique relegatus est. Nullae hinc dignitatum aut titulorum classes hodie in hoc Principatu obtinent, tantum supremus Magistratus distinctione quadam certas professiones aliis nobiliores declarat, quae tamen declaratione nemini ius datur primum locum in conuentibus sibi vindicandi. Distinctio haec cernitur ex edictis aut literis Principis, quae claudi solent his verbis: MANDAMVS ET INIUNGIMVS AGRICOLIS NOSTRIS, FABRICARVM INVENTORIBVS, MERCATORIBVS, OPIFICIBVS, PHILOSOPHIS, ARTIFICIBVS, AVLAE MINISTRIS, etc.

Didici in archiuo Principis seruari catalogum quendam dignitatum huius tenoris.

CLASSES DIGNITATVM.

- 1) Qui opibus suis Rempublicam subleuauerunt difficillimis temporibus.
- 2) Ministri, qui seruiunt gratis ac absque stipendio.

F 3

3) Ru-

- 3) Rustici & agricolae octo ramorum & supra.
- 4) Agricolae septem ramorum & infra.
- 5) Fabricarum siue manufacturarum conditores.
- 6) Opifices, qui opificia necessaria exercent.
- 7) Philosophi & mitra donati Doctores vtriusque sexus.
- 8) Artifices.
- 9) Mercatores.
- 10) Aulae Ministri, qui stipendio fruuntur 500 Rupatorum.
- 11) Idem, quibus annuum stipendium est 1000 Rupatorum.

Valde ridiculus mihi visus est hic honorum index, cui nemo in orbe nostro album calculum adiiceret. Subodorabor equidem, quatenam esset inuersi ordinis ratio, quonam fundamento niteretur, & quibus argumentis eandem propugnarent subterranei. Sed fateor, adhuc mihi paradoxon esse, quod capere nequeo.

Inter alia notatu dignissima notabam sequentia. Quo pluribus beneficiis quis a republica cumulatur, eo modestiorem ac submissiorem se exhibet. Ita saepe videbam, *Bospolak*, virum inter Potuanos opulentissimum, tanta humilitate obuios in itinere ciues excipere,

vt

vt omnes submitteret ramos, capitisque inclinatione cuius plebeiae arbori gratum animum testaretur. Quaerenti mihi causam respondetur, ita fieri debere, cum in ciuium neminem plura beneficia essent collata, ac proinde maximus is reipublicae debitor existeret. Ad hunc tamen cultum nemo lege obligatur, sed, cum *Potvani* sane ac cum iudicio omnia expendant, sponte hanc virtutem exercent, existimantes se ad talem, quem grata mens dicitur, cultum obstringi: aliter sane, ac apud nos, vbi ii, qui maximis honoribus maximisque emolumentis cumulantur, pauperiores alto supercilio despiciunt. Ciues vero meritissimi, quos omnes colere ac venerari iubentur, sunt numerosae sobolis auctores. Heroës hi subterranei sunt, sacraque apud posteros memoria eorundem manet. Soli etiam sunt, quibus nomen MAGNI confertur. Longe aliter ac apud nos, vbi *Magni* dicuntur humani generis euersores. Hinc facile est coniicere, quid de *Alexandro Magno* aut *Iulio Caesare* statuerunt subterranei, cum vterque sine prole mortuus aliquot hominum myriades neci dederit. Memini epitaphium rustici cuiusdam videre *Kebae* hac inscriptione ornatum: HIC IACET IOCHTANVS MAGNVS, TRIGIN-

TA LIBERORVM PATER, SVI TEMPO-
RIS HEROS. Notandum tamen est, ad
gloriam istam acquirendam non sufficere
solam sobolis procreationem, sed opus esse,
vt & liberi honeste sint educati.

In legum ac edictorum latatione omnia len-
te procedunt; nam veterum fere Romano-
rum ritu leges hic conduntur. Nouae legis
rogatio cunctis ciuitatum curiis affigitur. Et
tunc liberum est ciuibus eandem examinare,
ac monita sua ad Prudentum collegium, cum
in finem in ciuitate *Potwana* constitutum, de-
ferre. Serio hic perpenduntur omnia, quae
de legis latatione, obrogatione, aut abroga-
tione, approbatione, correctione, limitatio-
ne aut extensione allata sunt. Et cum iure-
consultorum limam omnia sic subierint, tan-
dem ad consensum ac subscriptionem Principis
mittitur promulganda lex. Cunctatio
haec ridicula quidem nonnullis videri potest;
at effectus huius cautionis est aeterna legum
duratio, & fama accepti, nullam huius Prin-
cipatus legem quingentorum annorum spa-
tio minimae mutationi fuisse expositam.

In custodia Principis est catalogus arbo-
rum maxime insignium, vna cum earundem
testi-

testimoniis tam doctrinae, quae ab Examinatoribus siue *Karattis* dantur, quam vitae morumque, quae a vicinis & tribulibus emerere. Hinc reipublicae non desunt idonei viri, qui vacantia munera implebunt. Istud imprimis memorabile est, quod nemini ius habitationis in vrbis regione aut vico concedatur, nisi munitus sit testimonio regionis aut vici, vbi olim habitavit, cautionemque exhibeat vitae futurae.

In legem semel latam, ac publica auctoritate sancitam, prohibitum est sub poena capitis commentari, adeo, vt in rebus politicis restrictior sit libertas, quam in sacris. Causam huius instituti hanc afferunt: Si quis in religione aut rebus fidei aberrer, suo solo periculo errat; at, si quis leges publice sancitas in dubium vocet, aut interpretationibus suis in alium sensum detorquere molia-
tur, societatem turbat.

De statu aulico & de eiusdem oeconomia superius a me allata sunt nonnulla. Monstravi, *Kadoki*, siue magnum Cancellarium, supremum inter aulicos locum tenere. Huic proximus est *Smirian*, siue magnus aerarii praefectus. Spartam hanc eo tempore obi-

bat vidua septem ramorum nomine *Rabagna*, ob integritatem & egregias animi dotes ad tanti ponderis officium admota. Diu hoc munere functa erat, & quidem aliquot annos ante obitum mariti, qui, quamvis & ipse in rebus aerarii apprime versatus esset, coniugis tamen consilio ac nutu regebatur, adeo ut nihil proprio arbitratu ordinaret, hinc vicarium potius, quam maritum diceres. Literas quidem & edicta proprio nomine edidit, quoties illa aut puerperio aut morbis impedita, negotiis vacare nequibat, nihil tamen ratum ac authenticum censebatur, antequam uxoris subscriptione aut sigillo esset munitum. Duos *Rabagna* habuit fratres, quorum alter cellae aulicae inspector erat, alter lanio aulicus, nec ausi sunt ob tenuitatem ingenii, licet sororem haberent in tanto honoris fastigio positam, maiora ambire: tanta hic iustitia distribuuntur munera.

Ipsa *Rabagna*, quamvis ardiis negotiis distenta teneretur, infanti tamen posthumo mamillas praebebat. Munus istud nutritionis nimis molestum ac tanta matrona indignum mihi iudicanti, respondebant subterranei; „Ecquid credis naturam, foeminis „mammarum vbera, quasi quosdam naeuulos, venu-

„venustiores , non alendorum liberorum ,
 „sed ornandi pectoris causa dedisse? In mo-
 „ribus inolescendis magnam partem ingenium
 „altricis & natura lactis tenent. Quae par-
 „tus suos aliarum nutritioni committunt,
 „vinculum istud coagulumque amoris ac ani-
 „mi interseindunt“. Hinc cunctae huius
 Principatus matronae proprio liberos lacte
 alunt.

Princeps haereditarius erat iuuenis sexen-
 nis , in quo erat indoles & magnarum vir-
 tutum semina , ac iam sex ramis erat instru-
 ctus; id quod rarum est in viridi adeo aetate:
 nam nemo nisi cum quinque aut sex ramis
 nascitur, caeteri cum aetate excrescunt. Prae-
 ceptor eiusdem, sapientissima totius Princi-
 patus arbor, instruebat discipulum in notitia
 Dei, in historia, Mathesi & Philosophia mo-
 rali. Vidi celebratissimum istud Systema
 morale siue Compendium Politicum, quod
 in vsum Principis composuerat. Eidem com-
 pendio titulus est: *Mahalda Libab Helil*;
 quod lingua subterranea denorat *Clauum Rei-*
publicae. Complectitur praecepta admodum
 solida ac salutaria, quorum nonnulla adhuc
 memoria retineo, suntque sequentia.

1) Ac-

- 1) Accusationi aut laudi non temere fidem habendam; ad suspendendum iudicium, donec matura rerum acquiratur notitia.
- 2) Si quis criminis alicuius parcessit & conuictus sit, examinandum est, vtrum reus quid boni olim fecerit; atque ita bonarum ac malarum actionum comparatione facta, ac ratione simul habita, sententia tandem pronuntianda.
- 3) Molestis & crebro contradicentibus Confiliariis, tanquam cordatioribus subditis, confidat reipublicae Moderator: nam nemo pro dicenda veritate se ipsum periculo exponit, nisi is, cui patriae utilitas propria salute sit carior ac antiquior.
- 4) In Senatum non recipiat, nisi latifundiorum Dominos; nam eorundem commoda cum commodo publico sunt coniuncta: contra, qui bona immobilia in Principatu non possident, regionem, non pro patria, sed pro stabulo quasi peregrinantes habent.
- 5) Ministerio quidem mali viri pro tempore, si ad certa negotia idoneus sit, vti potest; sed eundem peculiari vel fauore dignari inconsultum erit: nam si improbus aut odiosus vir inter amicos Prin-

Principis recipitur, patrocínio eiusdem pessimae notae ciues emergunt, ac munera publica inuadunt.

6) Illos quam maxime habeat suspectos, qui saepissime aulam frequentant, ac atriis illius perpetuo inerrant; nam qui limina principum crebrius & haud rogita-
verunt, ii sunt, qui facinus aut perpetrarunt aut moliuntur.

*rogati
ad eum*

7) Ardentissimos honorum captatores minimo honore dignetur: nam, cum nemo stipem petit, nisi qui inops est, & fame premitur; ita nemo quoque honores auide venatur, nisi qui virtute ac meritis nullam aestimationem sibi acquirere potuit.

8) Praeceptum est reuera quidem vtilissimum, sed cui adstipulari nequibam ob odiosum, quo illustratur, exemplum. Praecepti verba haec fere sunt: nullum ciuem prorsus inutilem iudicandum; nam nemo tam hebesatque obtusus est, qui non, si verus sit delectus, vsui alicui inservire, imo in certa re excellere queat. Ex gr. ille iudicio pollet, hic ingenio, ille robore animi, hic corporis; ille iudicis, hic scribae officium im-

implebit; ille in rebus inueniendis aut detegendis sagax; hic in rebus executioni dandis strenuus est: ideoque pauci sunt, qui plane inutiles dici queant. Nam, quod tot creaturae tales videantur, non creatoris culpa est, sed eorum, qui vires vniuscuiusque non rite perspiciunt, & eo, quo iubet Minerva ducunt. Thesin hanc meo exemplo illustrat his verbis: vidimus aevo nostro animal superterraneum, quod omnium suffragiis ob praecox ingenium tanquam inutile terrae pondus habitum fuit, ob gressus tamen celeritatem & pedum praestantiam non exiguo nobis vsui fuisse. Lecta hac paragrapho, tacite ita mecum locutus sum: *Prologus est honesti viri, sed epilogus ac finis est nebulonis.*

- 9) In arte regnandi praecipuum istud iudicat, vt imperator solícite circumspiciat idoneum haereditario principi praeceptorem, eligatque pietate & eruditíone maxime monstrabilem, cum ex institutione futuri successoris salus rei publicae fluat. Nam quod in viridi aetate discimus, in naturam abit.

Nc-

Necesse hinc esse, vt iuuenis modera-
tor sit patriaeamans, qui amorem erga
proprijs subditos principi instillet: eo
enim cuncta, quae iuueni dat, prae-
cepta collineare debere.

- 10) Necesse est, vt indolem subditorum
penitus scrutetur Princeps, eidemque
se conformet; &, si vitiijs subdito-
rum mederi velit, exemplo potius,
quam legibus reformet.

- - *Velocius & citius nos*
Corrumpunt vitiorum exempla domestica,
magnis
Cum subeant animos autoribus - -

- 11) Vt neminem otiosum esse patiatur, cum
otiosi viri patriae sint oneri: nam in-
dustria continuisque laboribus crescunt
& roborantur vires reipublicae; mala
vero consilia ac subdolae machinatio-
nes dissipantur & euanescunt. Hinc
consultius statui est, vt subditi rebus
inutilibus, nugis ac ludis occupentur,
quam vt indulgeant otio, prauorum
consiliorum fomiti.

- 12) Officium Principis est, vt concordiam in-
ter subditos seruet; quamuis non ma-
le

le faciat, si aemulationem quandam inter consiliarios suos foueat, cum hoc modo saepe detegitur veritas, velut veram causae cognitionem e iurgiis aduocatorum hauriet iudex.

- 13) Prudenter agit Princeps, si in rebus momentosis totius senatus sententias audiat; tutius tamen est singulorum senatorum seorsum quam totius coacti senatus vno eodemque tempore mentem explorare: nam in toto coacto senatu, ubi sententiae palam dicuntur, fieri solet, ut disertissimus saepe senator torrente eloquentia sua caeteros abripiat, & sic pro multis vnicam tantum sententiam audiat Princeps.
- 14) Poenae non minus necessariae sunt, quam praemia: nam illis sistuntur mala, his promouentur bona. Hinc opus est, & malum virum ob rem bene gestam premio maculare, quo ad munera rite obeunda acuantur alii.
- 15) In promotionibus ad dignitates ac publica munera docet dexteritatis in primis habendam esse rationem. Nam licet pietas & integritas per se virtutes sint magis commendabiles, hae tamen sunt,

sunt, quarum specie saepe fallimur. Nam vnusquisque pietatem simulat, cum sciat, hac virtutis ostentatione viam sibi ad honores pandi. Vnusquisque etiam eodem intuitu probum atque integrum se profitetur. Huc adde, quod de pietate aut integritate viri non facile sit iudicare, antequam ad munus admittatur, in quo, tanquam in conspicuo theatro, specimina virtutum editurus est. Dexteritatem vero praeuio examine facile est explorare. Nam stupido ac ignaro difficilius est stupiditatem ac ignorantiam, quam hypocritae impietatem, aut nebuloni iniquitatem regere. Porro capacitas ac probitas non sunt contrariae semper virtutes, quin in vno eodemque homine facile coalescant, veluti stupor cum probitate non semper est coniunctus. Si vero vir capax simul sit probus, omnibus numeris est absolutus. Stupidus vir aut bonus aut malus est; si malus, notum est, quot monstra alat ignorantia, quando cum malitia est coniuncta; si vero bonus est, ob stuporem virtutes, quas possidet, exercere nequit. Et, si

G

ipse

ipse vel nequeat, vel non audeat facinora machinari, audebit feruus aut minister, cuius opera vitur. Nam stolidus fundi dominus vulgo astutum villicum habet, & stupidus iudex dolosum scribam, qui absque metu fraudes exercet; cum quicquid peccat, domini corio peccat. Hinc in distributione munerum in primis respicienda est dexteritas.

- 16) Nemo, tanquam ambitiosus, temere damnandus, ac ob id solum a limine honorum remouendus est, quod munera, quibus parem se credit, ambiat. Nam si in distributione officiorum hanc regulam nimis striete sequitur Princeps, humilitatis laruam induet ambitiosissimus quisque, certus, quod hac via tutius & celerius ad metam perueniat. Princeps vero acerrimos honorum venatores contra mentem suam promouebit, quia specie humillimos circumspicit, id est, eos, qui, vacante aliquo munere, fugam simulant ac latebras quaerunt, quique per amicos diffeminant, ab omni se dignitate, ab omni honore publico abhorrerere. Affert

fert huc exemplum viri cuiusdam, qui vacante perspicuo quodam & salivam illi maxime mouente munere, per literas Principi indicat, peruenisse ad aures suas, quod Serenitati suae statutum sit, dignitatem, quam multi solícite ambiunt, in se conferre, quocirca splendidum istud munus, cui imparem se profiteretur, deprecatur, & vt in alium magis idoneum conferat, humillime rogitat, in primis cum ipse statu suo praesenti contentus ad maiora non adspiret. Motus adeo Princeps hac humilitatis testatione est, vt praeter mentem suam deprecantem ad eandem dignitatem eueheret. Mox tamen didicit, falsa humilitatis specie se circumuentum, cum nouus minister factu ac impotentia animi omnes excederet.

17) Pauperem, qui non est soluendo, Senatorem vel Quaestorem aerarii constituisse idem esse, ac famelicum cellae promptuariæ praeficere. Idem dicendum de diuite auaro: ille enim nil habet; hic vero nunquam sat habet.

18) Nulla legata aut fundaciones confirmare, quae ad alendas otiosas arbores ac ad

earundem inertiam fouendam solum tendunt. Hinc cuncta huius Principatus monasteria, cuncta collegia, non nisi nauas ac frugi arbores admittunt, eas scilicet, quae aut opere aliquo manuario rempublicam subleuare, aut studiis ac literis societatem, cuius membra sunt, ornare queunt. Excipiuntur tantum pauca quaedam monasteria, quae arbores alunt effoetas ab senio marcidas; hae enim aetatis priuilegio omni labore sunt exemptae.

19) Quando vitia status reformationem possunt, lente incedere gradu necesse est. Nam cuncta simul inueterata vitia vno veluti ictu extirpare velle, est idem, ac aegroto vomitum, purgationem ac venae sectionem vno eodemque tempore praescribere.

20) Qui audacter cuncta pollicentur, & plura in se negotia simul suscipiunt, aut stolidi sunt, qui proprias vires ignorant, & pondera rerum non perspiciunt, aut mali ac spurii ciues, qui sibi ipsis, non reipublicae seruiunt. Prudens homo lacertos experitur, antequam molem subeat; & genuinus ciuis, cui patriae salus sit cordi, nil perfunctorie agendum existimat.

CAPVT

*****

CAPVT VIII.

De Academia.

In hoc Principatu tres sunt Scholae superiores siue Academiae, quarum prima est *Potzu*, altera *Keba*, tertia *Nabami*. Studia, quae in iisdem excoluntur, sunt Historia, Oeconomia, Mathesis & Iurisprudentia. Quod ad theologiam attinet, cum concisa adeo & compendiosa sit, vt duabus fere paginis tota pandi & explicari queat; cumque praecepta ista tantum contineat, & amore & veneratione prosequamur Deum, rerum omnium creatorem ac moderatorem, qui in altera vita virtutes remunerabit, & scelera puniet; ita nullum est studium academicum, nec esse potest, cum legibus solícite cautum sit, ne quis de Dei essentia eiusdemque attributis disputet. Nec Medicina hic inter studia academica numeratur; nam cum arbores hae sobrie viuunt, morbi interni plerumque ignorantur. Nil dicam de Metaphysica & transcendentalibus studiis, cum nuper monstraverim, disputantes de essentia diuina, de angelorum qualitate, deque animarum natura,

post venae sectionem in nosocomia aut ergastula compingi.

Exercitia academica haec sunt. Tenentur studiosi iuvenes tempore tyrocinii difficilium ac curiosarum quaestionum analysin reddere. Nodi hi soluendi statis temporibus proponuntur, certo iis statuto praemio, qui scitissime & elegantissime aenigmata explicant. His mediis verus vnus cuiusque profectus elicitur: & perspicuunt studiorum moderatores, quanta cuique sit hasta, & qua in re magisterium polliceri queat. Nemo nisi vni soli disciplinae operatur. Nam polymathiae studium fluxi ac vagi ingenii notam autumant. Hinc fit, vt studia, cum intra limites adeo angustos coarctantur, breui maturescant. Ipsis quoque Doctores annua incumbunt specimina exhibenda. Philosopho morali difficile quoddam problema datur enucleandum. Historici & historiam aut partem quandam historiae contexere. Oeconomus & Mathematicus abdita detegere ac scientiis suis nouis commentis lucem affundere tenentur. Iurisconsultorum specimina sunt aptae ac scitae compositae orationes: nam soli hi sunt, qui in Rhetorica aut arte dicendi se experiri coguntur; cum soli sint, quibus haec

haec exercitia in posterum proderunt, ac ad obeunda aduocatorum munera, quae in vi dicendi consistunt, idoneos reddent. Hinc, cum narrarem, cuncta apud nos specimina academica in re oratoria fieri, istud institutum palam improbantes: si omnes, aiebant, opifices in suendis calceis exempla exhiberent, pleraque specimina cruda atque incondita fore, ac solos sutores praemia & coronas emerituros. Mentionem tantum feci artis oratoriae, de disputationibus nil ausus dicere, cum eadem hic inter spectacula ludicra numerentur. Doctores publici, quae utilia monitu suaserunt, non seuerè, non imperiose praecipiunt, vti Philosophis nostris mos, sed festiuos delectabilesque apologos, commenti, res salubriter animaduersas, cum audiendi quadam illecebra inculcant.

Mirum est, quanta gravitate quantoque decore actus academici celebrentur, ac promotiones hic procedant. Nam cautio summa adhiberi solet, ne quid in actibus academicis deprehendatur, quod risui ansam dare, aut speciem ludicri spectaculi exhibere queat; quippe existimant, ritus academicos gravitate ac decore distingui debere a ludis theatralibus, ne artes liberales ob eandem exercitia

citia parum decentia fordeant aut vilescant. Hinc non ausus sum mentionem facere rituum, quibus gradus ac promotiones in nostro orbe celebrantur; cum id, quod mihi acciderat *Kebae*, promotiones nostras Doctores describenti, satis grauis causa esset perpetui silentii.

Praeter has Academias cunctae ciuitates maiores sua habent seminaria, sua gymnasia, vbi solícite delectus habetur ingeniorum, quo mature perspicí queat, quaenam sit Rhodus, in qua quisque saltabit, aut in quo studii genere spem maxime polliceri possit. Dum in seminario *Kebano* tyrocinii rudimenta deposui, commilitones habebam quatuor iuuenes summi sacerdotis filios, qui omnes in re militari erudiebantur; quatuor alios Senatorii generis in opificiis & rebus manuariis; & duas virgines, quae in re nauali instruebantur. Nam respicitur tantum tyronum indoles; nulla sortis aut sexus ratione habita. Habita ingeniorum exploratione, testimonia vnicuique dant seminariorum moderatores, ea qua superius monstratum est fide. Testimonia haec sincera admodum & absque studio partium data censentur, quamuis secus mihi videretur, cum testimonium, quod ego a Semi-

Seminario *Kebano* obtinueram, stultum, absurdum atque iniquum credenti.

Nemini hic permittitur libros scribere, antequam tricesimum annum impleuerit, ac a studiorum moderatoribus maturus & idoneus ad scribendum sit iudicatus. Quocirca pauca, sed docta ac bene digesta scripta in lucem prodeunt. Hinc cum infra annos pubertatis quinque vel sex dissertationes scripsissem, nemini id detegere audebam, ne risui exponerer.

Satis hoc de gentis indole, de Religione, Politia & Literis dictum. Restant alia nonnulla notatu digna, & huic genti peculiaria, memoranda.

Si arbor arborem in duellum prouocat, prouocanti in perpetuum interdicitur armorum vsus; iubetur insuper tanquam infans sub tutela viuere, quoniam affectibus imperare nescit. Aliter ac apud nos, ubi prouocationes eiusmodi notae atque indicia heroici animi censentur, maxime in septentrione nostro, qui originem huic pravae consuetudini dedit, cum prouocationes inter Graecos, Romanos aliasque antiquiores gentes plane fuerint ignotae.

In Iure *Potvano* paradoxon istud notavi. Litigantium nomina occulta manent iudicibus, & lites non in locis, ubi sunt natae, dirimuntur, sed ad remotiores prouincias diiudicandae ablegantur. Mirae adeo consuetudinis ratio haec est. Docet experientia, iudices plerosque aut praemio corrumpi, aut studio partium abripi. Igitur eiusmodi tentationibus obuiam iri credunt, si nomina litigantium lateant, sique ignorentur actor & reus simul cum rebus, praediis ac fundis, quae in disceputationem veniunt. Sola argumenta vtriusque partis ad forum arbitrarium, pro lubitu Principis, mittuntur cum notis quibusdam ac characteribus: exempli gratia: *an A, qui est in possessione, rem possessam restituere debet, urgente & actionem mouente B.* Vellem equidem hunc morem apud nos introductum, cum quid studium partium aut alia irritamenta efficere in iudicum animis queant, saepe simus experti.

Iura libere exercentur absque personarum respectu. Soli Principes ad interdictum non veniunt. Statim vero ac viuere desierint, accusatores publici siue reipublicae aduocati dicam defuncto scribunt. In Senatu tunc maxime frequenti acta extincti Principis ad examen vocantur, & tandem sententia fer-

tur, quae pro meritis mortuorum certis characteribus distinguitur. Characteres vero hi fere sunt; LAUDABILITER, HAUD IL-
 LAUDABILITER; BENE, NON MALE;
 TOLERABILITER, MEDIOCRITER. Quae
 notae voce Praeconis in foro coram populo
 enunciantur, mox lapidibus siue monimen-
 tis defunctorum imprimendae. Consuetu-
 dinis huius talem *Potuani* dant rationem:
 principem viuentem in ius vocari non pos-
 se absque moru ac turbis; nam, dum viuit,
 caecam illi deberi obedientiam ac perpetu-
 am venerationem, qua respublicae maxime
 stare solent: cum principis vero obitu solui
 vinculum istud, quo imperantibus obstricti
 sunt subditi, ac proinde sui, quodammodo
 iuris factos libere agere posse. Ita saluber-
 rimo hoc, quamuis valde paradoxo, insti-
 tuto securitati principis prospicitur, maie-
 stati summi imperii nil detrahitur, & tamen
 salutis reipublicae simul consulitur. Nam
 characteres hi, quamuis defunctis dati, to-
 tidem viuentibus ad virtutem sunt stimuli.
 Docet historia *Potuana*, per integros qua-
 dringentos annos, duos tantum principes
 fuisse, qui infimum characterem, scilicet
*Mediocre*m, tulerunt. Caeteri fere omnes
Laudabilem aut *haud illaudabilem* emeruisse,
 prout

prout monstrant epigrammata vniuscuiusque monumenti, quae adhuc facta, recta, & a temporis iniuria inuicta manent. Character *Mediocris*, qui dialecto *Potuana* dicitur *Rip-fac-si*, tantum in familia principali lutum ciet, vt successor defuncti Principis, vna cum eiusdem consanguineis, integros sex menses pullati incedant. Tantum abest, vt successores iudicibus ob ingratas eiusmodi sententias succenseant, vt stimuli illis potius sint ad res praeclare gerendas, & vt virtute, prudentia, iustitia & moderatione notam, domui principali iniustam, deleant.

Cur vero horum Principum alter character hoc notatus fuerit, causa haec erat: In rebus bellicis exercitatissimi quidem sunt *Potuani* nemini tamen bellum inferunt, sed illatum fortiter propulsant. His mediis effectum est, vt arbitri fiant inter alios bellicgerantes, variique huius globi populi iustae ac pacificae gentis imperio se sponte subiecerint. At Princeps *Mikleta*, audax proferendi fines Principatus, vicinos bello adortus, eosdem breui subegit. At, quantum gens *Potuana* hac deuictae gentis accessione creuit, tantum decrementi passa est, amore vicinorum in terrorem ac inuidiam versa.

Et

Et ingens ista existimatio iustitiae & aequitatis, qua sola creuerant ac steterant res *Potuanæ*, ex eo tempore nutare coepit. Hinc *Potuanæ*, vt beneuolentiâ aliarum gentium sibi rursus conciliarent, defuncti Principis memoriam hac nota affecerunt. Quænam vero noxa fuerit alterius Principis, hoc caractere notati, non constat.

Doctores publici sunt illi, qui tertiam ætatem attigerunt. Vt explicatius hoc fiat, notandum est, vitam arborum in tres classes describi. Prima ætas earum est, quæ in rebus publicis erudiuntur. In secunda ætate ea, quæ didicerunt, publice exercent. In tertia vero ætate, a muneribus publicis honeste dimissæ, alias instruunt. Hinc nemo publice docendi iure gaudet, nisi in administratione rerum publicarum consenuerit, cum nemo solida praecepta dare existimetur, nisi qui ex usu plenam hauserit notitiam.

Si quis turpitudine vitæ defamatus, honestum ac reipublicæ salutare consilium dederit, supprimitur nomen viri, ne sententia proba turpissimi auctoris contagio dehonestetur & iubetur decretum ex viri honestioris nomi-

nomine fieri: sic bona sententia manet, turpis autor mutatur.

In articulo de religione didici, interdictum esse, de rebus fidei fundamentalibus, in primis vero de essentia & attributis Dei disputare, at liberum est, de aliis rebus iudicia proferre, & sententias particulares ventilandas proponere. Dicunt *Potuari*, incommoda, quae ex eiusmodi litibus nascuntur, comparari posse cum procellis, quae recta atque arbores prosternunt, at simul purificant aërem, impediuntque, ne nimia tranquillitate putrescat. Cur paucos habeant dies festos, causa haec est, ne orio torpeat arboreum genus: credunt enim *Potuari*, in utili labore non minus, quam in votis ac precationibus esse cultum Dei.

Studium poëticum frigide tantum excolitur, licet Principatus hic non plane destitutus sit Poetis. At Poësis subterranea sola stili sublimitate differt a dictione soluta. Hinc tanquam puerile quippiam deridebant id, quod de pedibus ac rythmis nostris narrabam.

Inter Doctores *Potuanos* sunt, qui Professores boni gustus dicuntur. Horum est, curam

curam agere, ne vitiliginibus ac rebus nihili occupentur iuuenum animi, ne scripta nimis triuialia ac plebei saporis, quorum lectio gustum deprauat, in lucem prodeant; & vt e libris imprimendis deleantur ea, quae contra sensum communem sunt. Et hunc solum in finem institutae sunt censurae ac reuisiones librorum; aliter ac in orbe nostro, vbi a censoribus optimae notae libri ob id solum supprimi solent, quod a regnante quadam opinione, siue adoptata quadam loquendi formula, paulum despectant, aut quod vitia mortalium false aut candide perstringant. Quo fit, vt studia sufflaminentur, & scripta sani coloris enitescere nequeant. At, quoniam liberum *Potuanis* cum conterminis gentibus est commercium, inter alias saepe merces libri nonnunquam triuiales ac plebei saporis irrepunt. Hinc instituti sunt censores, qui bibliopolia identidem frequentant. Vocantur hi *Syl-Macati* (i. e.) bibliothecarum purgatores: Nam, velut in orbe nostro certum est hominum genus, qui caminos ac fornaces quotannis verrit, ita censores isti, examine librorum venalium habito, fordes solicite secernunt, ac in cloacas, quicquid est librorum triuialium, qui gustum deprauare queunt,

queunt, abiiciunt. Hinc mecum: Hei! quanta librorum foret strages, si id institutum in orbe nostro obtineret?

Maxime vero laudanda est cura eorum, qui e iuuentum indole, quæ vitæ cursum potissimum sequantur, exquirunt. Nam sicut in fidibus musicorum aures vel minima sentiunt: sic iudices hi atque animaduersores virtutum ac vitiorum, magna intelligunt sæpe ex paruis; ex oculorum obtutu, superciliorum aut remissione aut contractione, ex moestitia, ex hilaritate, ex risu, ex locutione, ex reticentia & ex similibus rebus facile iudicant, quid aptum cuique, & quid a natura discrepet.

Sed ut iam ad me ipsum redeam. Parum iucunde tempus transmissi cum paradoxis his arboribus, quibus contemptui ac derisui eram ob imputatum mihi præcox ingenium. Et ægre ferebam dictæria, eo nomine in me coniecta: nam vulgo *Skabba*, id est, præcocem aut præmaturum me nominabant. Maxime vero dolebam, idem de me iudicium ferri a lotrice mea, quæ, quamuis ex infima plebis faece esset, misera scilicet & triobolaristilia, odioso tamen isto titulo me notare non dubitavit.

CAPVT

CAPVT IX.

Iter Klimii circa Planetam Nazar.

Postquam spatio biennii molesto cursoris officio functus eram, totamque regionem mandatis ac literis publicis oneratus peruolaueram, taedebat me tandem molesti ac simul indigni muneris. Hinc aliis super alias precationibus a serenissimo Principe honestam dimissionem petebam, munus paulo honoratius simul ambiens. Sed repulsam semper tuli, cum iudicauerit Princeps, non esse virium mearum, maioris momenti res gerere. Allegauit etiam leges & consuetudines, quae petitionibus meis refragabantur, quaeque ad insignia atque ardua ministeria solos idoneos viros admittunt. Necessesse igitur esse dicebat, in officio mihi semel collato permanere, donec aliquo merito ad maiora viam mihi sternerem, Clauduit orationem his monitis:

*Metiri se quemque suo modulo ac pede fas est.
E coelo magnum descendit γυνῶσι, σεαυτὸν,
Figendum ac memori tractandum pectore.*

H

Ite

Iteratae hae repulsaе ad audax & desperatum consilium me adegerunt. Conabar ex eo tempore aliquid noui comminisci, quo praestantiam indolis patefacerem, & maculam, qua notatus eram, diluerem. Integrum fere annum in legibus & consuetudinibus huius Principatus inuestigandis omne studium posueram, periculum facturum, an vitia quaecumque, reformationem poscentia, forte detegerem. Meditationes meas aperui dumo cuidam, quem arcta familiaritate complexus eram, & quocumque seria & iocos miscere confueueram. Ille quidem commenta mea non plane absurda iudicabat, sed an reipublicae huic utilia forent, valde dubitabat: Esse reformatoris officium, aiebat, statum & indolem regionis reformandae oculis sistere; nam eadem res pro diuersis terrarum ingeniis diuersos & contrarios effectus producit, veluti idem medicamentum, quod uni corpori prodest, aliis noxium deprehenditur. Docuit porro, quando me periculo exponerem, aleam hanc subeundo, comitia de capite meo habenda, actumque de vita mea fore, si consilia mea ab examinatore improbarentur. Ardens igitur rogabat, ut maturius omnia expenderem, quamuis a conatu non plane dissuaderet, cum

cum fieri posset, ut quippiam solerti examine tam mihi ipsi, quam statui utile detegerem. Secutus consilium amici, tempus prorogabam, ac patienter deinceps cursoris munereungebar, vrbes ac prouincias more solito circumuolans. Continuus iste cursus ansam mihi dedit, totum Principatum cum vicinis regionibus accurate perspiciendi. Et ne memoria exciderent, quae in itineribus meis annotaueram, cuncta eo, quo poteram, stylo persecutus, non exiguae molis volumen Principi offerebam. Quantum hoc opus Serenitati suae ad palatium fuerit, exinde mox patuit, quod labores meos in Senatu publico encomio extolleret, perlectoque studiose libro, meo uti ministerio ad totum Planetam *Nazar* detegendum decerneret. Aliam ego lucubrationum mearum messem exspectaueram, quocirca tacite cum Poëta ingeminabam:

- - *Virtus laudatur & alget.*

At, cum rerum nouarum auidissimus essem, ac praemia post reditum a benignissimo Principe sperarem, haud prorsus inuitus operam meam addixi.

Globus Planetae *Nazar*, quamuis circui-

tu vix ducenta milliaria germanica comple-
ctitur, valde tamen spatiosus ob tarditatem
incessus incolis videtur. Hinc subterraneis
hisce adhuc pleraeque regiones maxime vero
remotiores sunt incognitae. Nam cuius *Po-
tuano* biennii spatium non sufficeret, orbem
hunc pedibus emensuro. Mihi vero ob pe-
dum pernicitatem vnus mensis fat erat.
Quod vero maxime me anxium habuit, erat
ea, quam imaginabar, linguarum diuersitas.
Sed animum mihi addiderunt nonnulli, qui
totius Planetae incolas, licet moribus mire
discordes, eadem tamen dialecto vti, testa-
bantur; porro totum arboreum genus inno-
xium, fociabile & beneficum esse, adeo, vt
absque vllo discrimine totam huius globi su-
perficiem perreptarem. His dictis calcaria
addita sunt sponte currenti, initioque mensis
Populi itineri me dabam.

Quae sequuntur stupenda adeo sunt, vt
ad fictiones poëticas aut meros ingenii lusus
referri queant, maxime cum diuersitas ista
corporum & animorum, quam in itinere
hoc expertus sum, ne inter gentes quidem a
se inuicem dissitissimas, & sub alio sole vi-
uentes, expectari posset. At notandum est,
plerasque huius globi gentes per freta ac
maria

maria dirimi, ac speciem quandam archipelagi praebere hunc globum. Raro haec freta traiciuntur, & portitores, qui ad ripas excubant, folorum peregrinantium causa in his stationibus ponuntur. Ipsi enim indigenae vix pedes extra limites patriae proferrunt, &, si necessitate adacti freta transmittere cogantur, subito reuerti solent, utpote alieni soli diu impatientes. Hinc quot gentes, tot noui orbes. Praecipua vero huius dissimilitudinis causa oritur e terrarum diuersa natura, quam indicant agrorum ac glebarum varii colores, ac plantarum, frugum ac leguminum insignis dissimilitudo; ut mirum proinde non sit, in ista terrarum ac frugum diuersitate, tot diuersas incolarum indoles, ac tot oppositas naturas deprehendi. In nostro orbis indole, moribus, studiis, colore & corporis forma, a se inuicem leuiter tantum distant gentes etiam maxime remotae. Nam, cum soli qualitas vndique eadem fere est, nisi quod vna terra alia sit feracior, ac frugum, herbarum ac aquae eadem sit natura, tot heterogenea animalia produci nequeunt, quot in hoc globo subterraneo nascuntur, vbi cuius terrae sua peculiaris qualitas. Alienigenis iura quidem itineris & commercii, sed habitationis non

conceduntur, nec ob terrarum diuerſas adeo atque oppoſitas naturas concedi poſſunt. Hinc peregrini omnes, qui itinere occurrunt, aut viatores ſunt aut mercatores. Terrae vero, quae principatui *Potvano* ſunt confines, eiſdem fere indolis ſunt: incolae earundem grauia olim bella geſſerunt cum *Potuanis*, iam vero iſdem aut foedere ſunt iunctae, aut domitae ſub manſucta eorum dominatione acquieſcunt. At traiecto ingenti, quod totam globum ſecat, freto, noui viſuntur orbes, noua & ignota *Potuanis* animalia. Id ſolum commune habent cum hoc principatu, quod cunctae totius globi creaturae rationales arbores ſint, & eadem fere dialecto vtantur. Hinc moleſtum non eſt iter, in primis, cum ob frequentiam mercatorum aut viatorum per prouincias tranſeuntium, aſſueti ſint, omnes creaturas heterogeneas ac ſibi diſſimillimas videre. Iſtud monuiſſe operae pretium duxi, ne ſubſequenti narratione aures offendantur, ac narranti ob ſplendida mendacia dica ſcribatur.

Longum foret, nec operae pretium eſt, ⁿ ſigillatim & ſecundum ordinem hiftoricum omnia, quae in hoc itinere mihi oblata ſunt, perſequi; deſcribere tantum lubet gentes maxime

me paradoxas, in quarum moribus ac indole non pauca adeo insolita ac stupenda deprehendi, vt globus *Nazar* eo nomine inter miracula mundi numerari queat. Obseruaui, totum plerumque arboreum genus humanitate, iudicio ac grauitate a *Potuanis* parum differre, ritibus vero, ingeniis corporisque forma adeo discordare, vt quaeuis prouincia nouus mihi orbis apparuerit.

In prouincia *Quamso*, quae prima ultra fretum regio est, nulli corporis infirmitati ac morbo obnoxii sunt incolae, sed omnes vsque ad canitiem in valetudine inoffensa viuunt. Hinc visae mihi sunt omnium creaturarum felicissimae: at, e leui cum iisdem conuersatione, opinione me insigniter falsum esse, animaduerti. Nam cum inter huius prouinciae incolas neminem viderim tristem, ita neminem simul contentum, ne dicam laetum, conspexi. Nam vti coeli serenitate ac aëris temperie, non nisi turbida ac nubila prius experti, afficimur; ita arbores hae felicitatem non percipiunt, quia perennis ac sine interruptione est, sanosque se non sentiunt, quoniam morbos ignorant. Vitam igitur agunt in perpetua sanitate, at simul in perpetuo tepore: [perpetua enim

bona languescunt fatietate; & soli iucunde viuunt, quorum suaues voluptates acribus condiuntur. Testari possum, in nulla gente mores minus lepidos, conuersationem magis frigidam & inuenustam, me deprehendisse. Innoxia sane gens est, sed ea, quae nec amore, nec odio digna; nullius offensa metuenda, & nullius fauor expectandus: & ut paucis dicam: nihil hic, quod displiceat, nihil etiam, quod placeat, reperies. Porro, cum perpetuum istud corporis beneficium mortis imaginem nunquam oculis sistat, nullamque miserationem erga afflictos & laborantes alios moueat; ita nimis secure ac frigide absque zelo & misericordia totum vitae tempus transigunt. Quocirca in illa gente nullum pietatis, nullum amoris & misericordiae vestigium, apparet. Nam cum morbi mortalitatem nobis repraesentent, ad bene moriendum nos quoque acuunt, ac quasi in procipectu itineris paratos stare iubent; & cum cruciatibus nos affligat, afflictorum simul misereri docent. Hinc facile mihi erat discernere, quantum morbi & pericula mortis ad pietatis ac socialitatis exercitia nos ducant, imo, quam iniuste succenseamus Creatori, quoniam ad certas nati videmur afflictiones, quae salubres tamen & vtilis

vtiles nobis sunt. Notandum tamen istud est, has Quercus, quoties in alia loca diuertuntur, morbis infirmitatibus, non secus ac alias arbores, esse expostas. Hinc foli huius regionis aëri aut victui hoc beneficium, modo beneficium dici mereatur, acceptum ferendum iudico,

Prouincia *Lalac*, quae cognominatur *Mascatta*, id est, beata, nomini respondere videbatur; nam omnia ibi sponte proueniabant,

Flumina iam lactis, iam flumina Nectaris ibant,

*Flouaque de virili stillabant ilice mella:
Ipsa quoque immunis rostroque intacta,
nec ullis*

Saucia vomeribus per se dabat omnia tellus.

At insigne hoc beneficium non aliis feliciores reddit incolas. Nam cum nullo ad victum parandum opus sit labore, otio ac desidia plerique torpentes, perpetuis vexantur morbis. Hinc pauci sunt, quos non praematura mors abripit, vermibus scilicet ac putredine corruptos. Materiam non minus amplam meditationibus philosophicis suggessit natura huius terrae, patuitque

gentis conditione & forte, feruos & operarios quodammodo feliciores esse illis, qui de victu nunquam solliciti, desidia ac voluptati indormiunt.

*Nempe inamarefcunt epulae sine fine petitae,
Illusque pedes vitiosum ferre recusant
Corpus* - - - -

Hinc tot praua consilia, desperati conatus, violentae mortes. Nam affluentia illa, in qua viuunt, omnem gustus ac voluptatis sensum eripiens, nauseam ac vitae fastidium vnicuique affert. Ita regio ista, quam beatorum domicilium imaginabar, tristis silentium sedes mihi visa est, miseratione dignior, quam inuidia.

*Hoc celerare fugam, terraque excedere
suasit.*

Proxima huic terrae est regio dicta *Mardak*, cuius incolae sunt cupressi, eiusdem omnes corporis formae; solis vero oculorum diuersis figuris a se inuicem distinguuntur. Quidam lumina habent oblonga, quidam quadrata; minutissima alii, alii patula, quae totam fere frontem occupant: nonnulli nascuntur cum binis, alii cum trinis, alii cum quaternis oculis. Sunt etiam, qui vno solo oculo gaudent; sobolem diceret Poliphemi, nisi

nisi quod oculum hi in occipitio hábeant positum. Hinc, pro diuersis luminum figuris in totidem tribus describuntur.

NOMINA TRIBVVM

haec sunt :

- 1) *Nagiri*, id est eorum, qui lumina habent oblonga, & quibus proinde cuncta obiecta apparent oblonga.
- 2) *Naquiri*, quorum oculi quadratae sunt formae.
- 3) *Talampi*, cum oculis minutis.
- 4) *Iaraku*, cum binis oculis, quorum alter altero paulo obliquior.
- 5) *Mehanki*, cum trinis.
- 6) *Tarafuki* cum quaternis.
- 7) *Harramba*, quorum lumina totam frontem perreptant.
- 8) *Skodolki*, qui vnum in occipite oculum habent.

Harum omnium numerosissima ac proinde potentissima tribus est *Nagirorum*, id est, eorum, qui oculos oblongos habent, ac quibus proinde obiecta apparent oblonga. Ex ista tribu soli reipublicae Rectores, senatores ac sacerdotes desumuntur. Soli ad
cla-

clauum sedent hi, & neminem ex alia tribu ad munera publica admittunt, nisi qui fateatur, tabulam quandam, soli dedicatam, & in loco editissimo templi positam, sibi etiam videri oblongam, eamque confessionem iureiurando firmat. Sacra haec tabula praecipuum cultus *Mardakani*, obiectum est. Hinc honestissimi ciues, qui crimine periurii se polluere nolunt, ab omni publico honore remoti, perpetuis fannis ac persecutionibus exponuntur; & quamquam testentur, oculis se fidem abnuere non posse, quaerelae tamen insuper habentur, & quod vitium naturae est, soli eorundem malitiae aut contumaciae imputatur.

Formula iurisiurandi, cui omnes, ad munera ac honores admittendi, subscribere tenentur, haec fere est;

Kaki manasca quihompumiriac Iacku mesimbrii Caphani Crukkia Manaskar Quebriac Krusundora.

i. e. „Ego iuro, sacram solis tabulam mihi videri oblongam, & polliceor, in hac opinione me ad vltimum vitae halitum perman-
surum.

Prae-

Praestito hoc iureiurando, candidati honorum fiunt, & in tribum *Nagirorum* cooptantur.

Postridie aduentus mei, dum per forum otiosus ambulo, senem quendam ad flagra deduci conspicio, comitante ingenti cupressorum caterva, & dicteria in noxium eiaculante. Roganti mihi, quid rei esset, respondetur: haereticum esse, qui palam docuerit, tabulam solis sibi quadratam videri, in eaque pestifera opinione, post crebras admonitiones, pertinaciter perstiterit.

Hinc templum solis, periculum facturus, an orthodoxos haberem oculos, ingressus, cum tabula ista sacra mihi quoque quadrata appareret, hospiti meo, qui ad aedilitatem urbis nuper euectus erat, id candide indicabam. Profundo ille suspirio verba mea excepit, testans, sibi etiam quadratam videri, sed nemini id detegere ausum, ne negotium sibi facesseret tribus regnatrix, & munere priuaret.

Tremens igitur ac tacitus urbem reliqui, verens, ne crimen oculorum tergo luerem, aut odioso haeretici titulo notatus, cum ignominia eiicerer. Nulla sane instituta horrida

rida magis, magisque barbara & iniqua mihi sunt visa: sola enim videbam simulatione, solo periurio, iter ad honores pandi. Hinc redux in principatum *Potuanum*, quoties data fuit occasio, in barbaram istam rempublicam bilem euomui. At cum iunipero cuidam, mihi admodum familiari, pro more furens indignationem meam patefacere, ita fari exorsus est ille: „Nobis equidem „stulta atque iniqua *Nagirorum* instituta videbuntur, tibi vero non mirum videbitur, si „ob istam luminum varietatem tanta seueritas exerceatur; quippe asserere te memini, „in plerisque rebuspublicis Europaeis dari „regnatrices tribus, quae ob naturale oculorum, siue rationis vitium, in caeteras ferro ac igne grassantur, teque eiusmodi coactiones tanquam pias ac rebuspublicis admodum salutare laudasse. Intelligebam „mox, quorsum tenderet arguta viri oratio. Hinc rubore suffusus discessi, & ex eo tempore tolerantiae perpetuus praeco, mitiora de errantibus iudicia fero.

Principatus *Kimal*, omnium potentissimus ob diuitias, quibus abundat, habetur. Nam praeter argenti fodinas, quarum magna est copia, ex arena fluuiorum ingens vis auri

ri quotannis elicitur: margaritarum quoque feracia passim sunt maria. At, in solis opibus felicitatem non esse positam, e curatori huius gentis examine didici. Nam quot incolae, tot fere fossiores sunt & vrinatores, qui in lucrum intenti, ad perpetuam seruitutem, & maxime improbos labores damnati apparent. Qui ab his laboribus immunes sunt, pro thesauris acquisitis excubias agunt. Tota regio latronibus infesta adeo est, ut absque custodibus corporum nemo iter facere doceat.

Non tam festa dies, ut cesset prodere fu-
rem,

Perfidiam, fraudes, atque omni ex cri-
mine lucrum.

Viuitur ex rapto; non hospes ab hospite
tutus,

Non socer a genero, fratrum quoque gra-
tia rara est.

Filius ante diem patrios inquit in annos;
Victa iacet pietas, & virgo caede madentes
Ultima coelestum, terras Astraea reliquit.

Hinc gens ista, quam inuidis oculis intuentur vicini, commiserationem potius, quam inuidiam meretur. Nam metus, suspicio,
dif.

diffidentia, liuor, omnium animos perpetuo oblidet, alterque alterum tanquam hostem, bonis suis insidiantem, intuetur, adeo, ut metus, sollicitudo, peruigilium, faciei pallor, fructus & menses sint felicitatis istius, quam iactat principatus *Kimal*. Hinc non absque molestia ac metu regionem peragrauis; nam in quauis semita ac loco limitaneo causam itineris, nomen, patriam & alia custodibus viarum indicare cogebar, expositumque me videbam cunctis his vexationibus, quas in regione suspicaci experiri solent viatores. Montem haec terra habet igniuomum, vnde subterranei ignis venae perpetuis veluti fluctibus euoluuntur.

Postquam emensus eram hunc principatum, quo molestiorem nullum in toto meo itinere expertus sum, cursum persequor continue Orientem versus. Ingentes ubique sociabiles ac bene moratas, sed simul valde paradoxas, incidi. Maximam vero admirationem mouebant incolae perexigui regni *Quamboia*, quos natura inuerso ordine formauerat, adeo, ut, quo maturior quis aetate ac annis fit, eo proteruior ac voluptuosior euadat, crescantque cum annis petulantia, lasciuia ac vitia, quae viridem aetatem
alibi

alibi comitari solent. Nemini igitur munus hic reipublicae committitur, nisi annum quadragesimum nondum impleuerit: si vero hunc terminum excefferit, instar pueri petulantis est,

- - *quem dura premit custodia matris.*

Videbam senio canos in plateis vrbis passim vitulantes, ludis puerilibus tempora fallere.

*Aedificare casas, plostello adiungere mures,
Ludere par, impar, equitare in arundine
longa.*

Videbam, eosdem a pueris eo saepe nomine reprehendi, ac nonnunquam flagris domum compelli. Virum conspexi decrepitem, in foro palam turbinem flagello rotantem, aut trocho ludentem. Idem olim vir fuerat omnium grauissimus, & magni consilii praeses. Inuersum hunc ordinem in sexu tam sequiori, quam virili deprehendi. Hinc iuueni vetulam vxorem ducenti, fata Aëtaeonis ominantur omnes; id quod e diametro oppositum est iis, quae apud nos vsu veniunt, vbi senex iuuentulam ducturus cornua timet. Obuios semel habui duos deflocatos senes in foro digladiantes. Miranti insolitum in ista aetate, feruorem, & cau-

I

sam

sam duelli quaerenti, responderetur, litem inter eosdem enatam esse de meretrice, quam in lupanari ambo subagitauerant. Qui istud mihi narrabant, addiderunt, nates eorundem virgis strenue lacerandas, si ad aures tutorum aut moderatorum ista senum petulantia perueniret. Eadem vespere annosa dicebatur matrona suspendio uitam finiuisse, cum repulsam tulisset ab adolescentulo fago, cuius amore exarserat.

Inuersus hic ordo inuerlas etiam leges postulat. Hinc in isto legis capite, vbi agitur de tutela, nemini bonorum administratio conceditur, nisi infra annos 40 sit. Porro pacta legitima non censentur, quae ab iis, qui annos quadraginta exceßerunt, sunt inita, nisi a tutoribus aut liberis eorum sint signata. In capite de subordinatione, haec extant verba: *Senes ac vetulae liberis suis dicto obedientes sunt.* Hinc, qui in officiis est, paulo ante quadragesimum annum dimitti solet; &

- - *Interdicto huic omne adimat ius Praetor, & ad iuuenes abeat tutela propinquos.*

Credebam ego, non consultum mihi fore,
diu-

diutius in hac regione haerere, vbi, si decennium mihi adhuc viuere contingeret, iussu legis, repuerascere cogeter.

At defunctus hac peregrinatione, cum indolem huius gentis comparabam moribus ac institutis populorum meorum, quos in aetate virili philosophari, in senectute vero vitulari, luxu diffluere, & vanos honorum titulos venari cernimus, nonnihil de rugis remissi, & iudicia paulo mitiora de gente hac ferre coepi.

In regione dicta *Cocklecu* consuetudo obtinebat non minus peruersa, & ab Europaeis maxime damnanda. Inuersus hic ordo non naturae, sed solis legibus originem debuit. Incolae terrae omnes iuniperi sunt vtriusque sexus: at soli viri ad culinaria, & ignobiles labores damnantur. Tempore belli militiae quidem nomina dant, sed supra sortem militum gregariorum raro ascendant, cum pauci admodum sint, qui vexilliferi sunt; estque munus vexilliferi summa dignitas militaris, ad quam arbor masculina aspirare queat. Mulieribus contra maximi ponderis negotia, qua ciuilia, qua sacra, & militaria committuntur. Nuper deriseram *Potuanos*, quod in distributione officiorum

nullum sexus discrimen admitterent. At haec gens furere mihi visa est, & naturae penitus aduersari. Capere sane non poteram indolentiam virorum, qui, cum corporis viribus longè sint praestantiores, indignum adeo iugum sibi imponi passi fuerint, ac tot saecula ignominiam hanc concoxerint. Nam facile esset, iugum excutere, modo vellent, aut auderent neruos muliebri huic tyrannidi incidere. At, inueterata consuetudo eo usque excaecauerat animos, ut nemini in mentem veniret, pro tollenda ista ignominia aleam subire, quin crederent, naturam ita ordinasse, ut imperium penes mulieres esset, virorum vero esset texere, molere, pensum facere, aedes verrere, vapulare. Argumenta vero, quibus hunc usum tueri solent mulieres, haec sunt: cum sexum virilem, corporis viribus, & lacertis, ad duros perferendos labores aptioribus, natura donaue-rit, credi potest, solum masculinum genus ad ignobiles ac ferreos labores relegasse. Stupebant extranei, cum domos introeuntes matremfamilias viderent in museo, cum stilo ac pugillaribus sedentem, maritum vero culinae inerrantem, & ollas patinasque tergentem. Et sane in quamcunque domum
vene

venerim, cum patrefamilias locuturus, mit-
tor ad culinam, vbi

*Hic lauet argentum, vasa aspera tergeat
alter,*

*Vox dominae fremit instantis virgamque
tenentis.*

Inuersae huius consuetudinis funestos nota-
bam effectus: Nam, quemadmodum in ali-
is terris petulantes ac salaces dantur mulie-
res, quae pro mercede corpora prostituunt,
ac pudicitiam in propatulo habent, hic ado-
lescentuli ac viri noctes vendunt, eumque
in finem lupanaria conducunt, quorum
portae titulis ac signis meretriciis dignoscun-
tur. Iidem cum nimis audacter ac palam
quaestus hos improbos agunt, in carceres
abducti, flagris in comitiis, non secus ac
meretrices nostrae, caeduntur. Contra ma-
trona ac virgines, hic absque vlla reprehen-
sione incedentes, per vias viros contemplan-
tur, nutant, niſtant, sibilant, vellicant,
vocant, molestae sunt, fores elogiorum
carbonibus implent, veneres suas impune
iaſtant, ac tanquam totidem tropaeis super-
biunt, quemadmodum petulantes apud nos
iuvenes iaſtantes enumerare solent, quot
virginum aut matronarum pudicitiam expu-

gnarint. Porro matronis ac virginibus vitio non vertitur, si carmina amatoria & munuscula offerant adolescentulis: hi vero frigus ac modestiam simulant, cum contra decorum sit, ut adolescens petitioni & desiderio virgunculae statim annuat. Ingens eodem tempore erat motus ob filium senatoris, cuius pudicitiam violauerat virgo. Male ob istud facinus passim audiuit puella, & audiebam, inter se musitare amicos iuuenis, in ius innox vocandam virginem, & a proximo Consistorio ad nuptias, ac reparationem honoris damnandam esse, in primis cum legitimis testimoniis euinci posset, inculpaetae adhuc vitae fuisse iuuenem, quem ad amores illicitos pellexerat virgo. Tunc ego mecum tacitus: O! terque quaterque beatam Europam nostram! maxime vero Galliam & magnam Britanniam, ubi sexus sequior nomini respondet, ubi mulieres caecae adeo virorum imperio ac voluntati obsequuntur, ut machinae potius aut automata, quam substantiae libero arbitrio praeditae videantur. Non ausus sum, dum inter iuvenes hos versabar, peruersam hanc consuetudinem palam damnare. At egressus vrbe praecipua, nonnullis indicaui, contra naturam hic agi, cum e iure vniuersali & suf-

suffragiis omnium gentium constet, ad ardua & momentosa negotia formatum esse sexum virilem. Regerebant hi: confundere me consuetudinem & institutionem cum natura, cum infirmitates istae, quae in sexu muliebri notantur, e sola educatione deriuentur, id quod maxime patet e reipublicae huius statu ac forma, vbi in sexu muliebri enitescere videmus virtutes animique dotes, quas mares alibi sibi solis vindicant. Nam mulieres *Coclekuanae* modestae sunt, graues, prudentes, constantes ac taciturnae; contra viri leues, praecoces & loquaces. Hinc, cum quid absurdi narratur, proverbium istud; *viriles esse nugas*; &, cum quid praecipitanter aut praemature actum est, dicunt incolae: *Dandam esse veniam impotentiae virili*. At, his argumentis acquiescere non potui; statum hunc peruersum, deformem ac naturae plane aduersantem iudicans. Indignatio ista, quam fastus hic muliebris animo impresserat, causa erat infelicitis, quod paulo post reditum meum cepi, consilii, quodque tot mihi molestias peperit, vt suo loco dicendum erit.

Inter splendidissima huius vrbs aedificia erat gynaeceum regium, trecentis qua viris,

qua adolescentibus speciosissimae formae instructum. Hi omnes alebantur sumptibus reginae, cuius deliciis inferuebant. Cum audirem, formam corporis mei a nonnullis extolli, veritus, ne in gynaeceum istud a venatoribus abriperer, iter maturavi, &

- - - *pedibus metus addidit alas.*

Huic principatui vicina est regio *Philosophica*, sic dicta ab incolis, philosophiae ac subtilibus scientiis penitus immersis. Flagrabam studio videndi terram, quam centrum omnium scientiarum & veram Musarum sedem mihi fingebam. Imaginabar non agros & prata, sed contiguum

- *ac raris gemmantem floribus hortum,*

totusque in hac imagine gradum accelerabam, horas & momenta in digitos mittens. Semitae, per quas iter feci, lapidosae erant, ac fossis cauernisque impeditae, adeo, ut iam per loca abrupta, iam per coenosa, usque ad umbilicum madidus, cum pontibus essent destitutae, faucios ac luteos traherem pedes. Sed molestiis his fortiter obnixus sum, fatis gnarus, per aspera iri solere ad astra. Horae spatio cum his difficultatibus luctatus, obvium habui agricolam, quem comi-

comiter interpellans interrogo, quantum adhuc abessem a *Mascattia* siue Regione Philosophica. Respondet ille: *Quaerendum potius, quantum itineris sit reliquum, cum iam in meditullio regionis versaris.* Attonitus hoc responso: *Qui sit*, dicebam, *ut terra a solis philosophis habitata, speciem horrentium potius lustrorum, quam cultae regionis praebeat?* Regessit ille; terrae faciem breui fore meliorem, quam primum tempus detur incolis, eiusmodi minutijs vacandi. Nunc, ait, solis coelestibus rebus intentos omnes id age e, ut iter quoddam ad solem detegant: Excusari proinde debere, si agros ad tempus incultos relinquant; haud enim facile esse, flare simul ac sorbere. Intelligebam mox, quo collinearet oratio versuti villici; & iter persecutus, tandem ad metropolin *Caskam* perueni. In portis ciuitatis pro custodibus anseres conspexi, gallinas, nidos auium & aranearum tela. Urbis plateis porci ac philosophi passim inerrabant; sola hi corporis forma distinguebantur a porcis, caeteroquin forde ac illuue similes. Pallia eiusdem generis portabant omnes Philosophi; sed, quis color iisdem, discernere nequibam, cum puluere & luto essent obsita. Eorundem vnum, quem meditationi-

bus defixum, recta ad me tendere videbam, ita alloquor: *Dic, quaeso, quodnam nomen huic urbi, Magister!* Ille immobilis, inconniuens, tanquam secessu mentis atque animi facto a corpore, diu stabat; tandem vero ad coelum oculos tollens, respondet: *Haud procul a meridie sumus.* Ineptum adeo responsum insignem animi aberrationem indicans, persuasit, melius esse, parce studere, quam prae nimia doctrina delirare. Urbis mox interiora penetraui; visurus, an praeter Philosophos, homines aut creaturas rationales, forte inuenirem. Forum urbis, quod valde spatiosum erat, diuersae ornabant statuae & columnae; titulis atque inscriptionibus distinctae. His accedebam, periculum facturus, ecqua forte epigrammata legere possem. Sed, dum in eo conatu desudo, tergum mihi incalescere, ac madidum fieri animaduvertebam. Hinc retrospiciens, ut fontem calidi fluminis detegerem, conspicabar Philosophum, posteriora mea permingentem. Nam meditationibus abstractus, statuum me credidit; ad quam vesicam exonerare solebat. Tantaego conrumeliae impatiens; in primis cum philosophum istum albis insuper me dentibus deridere cernerem, palma excussissima alapam illi

illi applicui. Quo facto, rabie ille percitus, in capillos meos inuasit, perque totum forum vociferantem traxit. At, cum iram satiari non posse viderem, statum praeliantis composui, par pari referens, adeo, ut ratio accepti & expensi inter nos quodammodo conveniret. Tandem, post acre certamen, cadimus ambo athletae. Ad spectaculum istud accurrebant innumeri Philosophi, moreque furentium impetum facientes, pugnis ac fistibus articulatim caesum, animamque propediem agentem, totum circa forum capillis raptarunt. Caedendo tandem fessi, licet non satiati, ad spatiosam domum me ducunt, & cum obnixis in ianuam pedibus obluetarer, meque ingressurum fidenter abnuerem, obducto me collo, ceu porcum mugientem, intro rapiunt, ac in medio pavimento supinum ponunt. Turbata omnia & confusa ibi erant, ac talis mihi visus est aedium status, qualis apud nos esse solet circa terminos Michaëlis aut Paschatis, ubi res mobiles, vasa ac utensilia, in nouam domum transferenda, confuse proiiciuntur. Coeperam tunc sapientes nostros suppliciter orare, ut irae modum imponerent, & ad misericordiam se flecti paterentur, docens, quam indecorum esset philosophiae & sapientiae cultori-

toribus, more ferarum saeuire, & affectibus, contra quos declamare solent ipsi, nimium indulgere. At, furdis fabulam narrabam. Nam philosophus iste, qui tergum mihi perminxerat, certamen integrabat, ac memiferum, quasi incudem, tot ictibus caedebat, ut videretur, non nisi morte mea placari posse. Didici tunc, nullam iram philosophica esse fortiolem, virtutumque commentatores longe ab earumdem cultura abesse.

- - - *Nec enim minor ira rebullit
Pectore in hoc, leuiorue exurit flamma medullas.*

Tandem domum intrarunt quatuor Philosophi, quorum spallia singularem sectam indicabant. Iidem saeuientium minas, qua voce, qua manibus, interpellantes, sortem meam miserari videbantur: ac, postquam cum caeteris seorsum locuti fuerant, in aliam domum me transtulerunt. Laetabar ego, praedonum me manibus ereptum, in honestos viros incidisse, causamque harum turbarum rogantibus, fusc exposui. Subridebant illi ad fabulam adeo lepidam, dicentes, solitum esse Philosophis, in foro ambulanti-
bus, ad statuas has mingere, ac verisimile
esse, aggressorem meum, in meditationibus
phi-

philosophicis defixum, pro statua me cepisse. Dicebant porro, eundem esse magni nominis Astronomum, caeterosque, qui tanta rabie in scapulas meas saeuierant, Doctores esse philosophiae moralis. In portu me iam esse credebam, & omnis periculi securus, haec & alia narrantes cum voluptate audiebam. At, suspicionem quandam movebat formae meae examinatio nimis curiosa: Porro quaestiones de vitae genere, itineris causa, & patria, toties iteratae, nec non subsecuta secreta murmura, instantis mali praesagia erant. Verum mens prae timore mihi paene excussa fuit, cum in cameram quandam anatomicam compingerer, vbi proiectam videbam horrendam ossium & cadaverum struem, quae foedo totam odore implebant. Credebam mox latronum esse cavernam: sed quae e parietibus suspensa erant instrumenta anatomica, metum paulo diminuiebant, cum exinde pateret, hospitem meum medicinae aut chirurgiae operari. Postquam semihorae spatio in ergastulo hoc solus torpueram, intrat matrona cum prandio, quod mihi parauerat. Valde humana videbatur, at attente me aspiciens, per intervalla suspiria edidit. Quaerenti mihi doloris causam, respondet, instans mihi fatum suspi-

suspiria haec elicere: *In honestam equidem domum, ait, venisti; nam maritus meus huius insulae dominus, publicus ciuitatis Phisicus est, & Medicinae Doctor, cacterique, quos vidisti, eius collegae sunt. At iidem insolitam corporis tui formam mirati, decreuerunt, machinam interiorum ac viscera tua penitus examinare, dissectionemque corporis facere, visuri, ecquid noui detegant, quo anatomia illustrari queat.* Palpitantem animum haec uerba percusserunt. Editio igitur horrendo clamore: *Qui, inquam, Domina! dici possint boni uiri, qui honesti & innocui hominis ventrem findere non dubitant.* Tunc illa

Non venit in mentem, quorum confederi aruis:

In honestos viros incidisti, qui malo animo nil facturi, solo anatomiae illustrandae studio, hanc operationem decreuerunt. Ad hoc regebam, malle me a latronibus dimitti, quam ab honestissimis viris dissecari, moxque ad genua matronae prouolutus, manantibus vbertim lacrimis, intercessionem illius implorabam. Respondet illa: *Intercessio mea parum tibi proderit contra Facultatis conclusum, quod irreuocabile solet esse, at per aliud te medium morti subducere conabor.* His dictis,
manu

manu me prehensum, per pseudothyrum eduxit, ac trepidantem comitata est vsque ad portam ciuitatis. Tunc seruatrici meae: valedicturus, verbis conceptissimis gratum animum, vti par erat, exprimere conabar, at prooeminari incipientem interpellans, se non abituram ait, antequam videret, me extra omne periculum constitutum, meque non reluctantem comitari pergit. Dum vna ambulamus, varii de statu huius regionis feruntur sermones, & auide ego omnia audiebam. At digressa est tandem ad narrationem, quae parum grata auribus meis erat, cum exinde coniicerem, pro praestita illam opera poscere nonnulla, quae moraliter impossibilia mihi erant. Nam pathetice exposuit, iniquam in hac regione matronarum sortem, cum paedagogi hi philosophici, literis penitus sepulti, officia coniugalia prorsus negligant. „Possum, ait, iureiurando testari, actum de nobis fore, nisi vnus & „alter honestus ac misericors advena miseras „nostras subleuaret, & malis, quibus excruciamur, medicas identidem admoueret manus.“ Simulabam ego, non intelligere scopum, ad quem collineabat. Gradum addere coepi: at frigus meum aestuantis desiderium auxit. Hinc,

Con-

*Consumptis precibus, violentam transit ad
iram,
Intendensque manus, passis furibunda ca-
pillis*

ingratum animum mihi obiecit. At, cum nihilominus ego iter persequor, laciniam togae meae apprehendens, obnitentem retinere moliebatur. Hinc vi adhibita, e manibus matronae me eripui, & cum incessus celeritate praestantior essem, breui extra conspectum illius me proripui. Quanta tunc rabie accensa in me fuerit, ex his verbis, quae identidem euomuit, scil. *Kaki spalaki, i. e. ingrata canis*, didici. At dicteria illius Spartana nobilitate concoxi, laetus, quod ex hac sapientum terra, cuius absque horrore meminisse nequeo, saluus quodammodo euasissem.

Proxima huic prouinciae est *Nakir*, cognominem habens urbem, siue ingentem vicum, de quo multa dicere nequeo, cum maxima, qua poteram, festinatione, regiones, terrae philosophicae vicinas, transcurrerem, ad gentes philosophiae, in primis vero anatomiae, minus studiosas properans. Tantus enim terror animum inuaserat, ut quemuis in itinere obuium, ac Philosophus esset

esset, interrogarem, & cadauera & instrumenta anatomica quiescentis animo diu oberarent. Incolae vici *Nakir* valde affabiles mihi visi sunt: nam obuius quisque officium non petenti offerens, de honestate sua prolixè testabatur. Ridiculas fane iudicabam has contestationes, cum nullum suspicionis indicium dedissem, nec vllius integritatem vnquam in dubium vocassem. At, cum nonnullis indicarem, capere me non posse, cui vsui tot contestationes, easdem addito iureiurando integrarent. Egressum hoc vico, excepit viator tarde incedens, & sub pondere sarcinarum gemens. Subsistit ille me viso, ac vnde veneram sciscitatur: Verum, vbi vicum *Nakir* me nuper transmisisse, indicarem, gratulatur saluum me euasisse, cum incolae technarum noti artifices, viatores deplumes a se dimittere soleant. Regerebam ego, si facta verbis respondeant, integerrimos esse debere, cum vnusquisque, haud rogatus, honestatem suam diris execrationibus praedicaret. Subridens tunc ille: *Caue*, ait, *ne nimium credas propriae integritatis praeconibus, inprimis vero iis, qui diabolum honestatis suae testem prouocant.* Admonitio ista alta mihi mente diu reposita est, didicique, recte monuisse subterraneum

K

hunc

hunc virum. Hinc, quoties debitores de honestate iurant, contractum rescindo, ac mutuum reposco.

Eriensus hanc regionem, stagnum fului coloris conspicio, ad cuius ripam parata stabat triremis meritoria, qua vectores in *Terram rationalem* modico pretio feruntur. Pactus de naulo triremem conscendo, summaque cum animi voluptate iter hoc explico: Quippe machinis quibusdam latentibus, absque ministerio remigum, impelluntur naues subterraneae, incredibilique celeritate aequora fulcant. Delatus in terram, mercenarium circumspicio, eoque duce ad ciuitatem rationalem propero. Dum iter carpinus, statum mihi ciuitatis, indolemque incolarum, comes itineris luculenter exposuit. Audiebam, ciues ad vnum omnes Logicos esse & urbem hanc veram esse rationis sedem, indeque nomen sortitam. Ciuitatem ingressus, vera esse, quae narrauerat, expertus sum. Quiuis enim ciuis ob iudicii acumen, grauitatem, & compositos mores, senator mihi apparuit. Hinc, sublatis in coelum manibus: O terque quaterque beatam ingemino terram, quae solos Catones parit. At, cum statum ciuitatis penitus perspexeram, multa hic segniter
agi,

agi, & ob defectum stultorum rempublicam quodammodo languescere videbam. Nam, cum aequa mentis lance omnia ponderent incolae, & speciosis promissis, fucatis orationibus, & crepundiis nemo mouetur, cessant ista media, quibus ad praeclaros, & reipublicae saepe salutares conatus, facile, & absque sumptu publico, animi subditorum acui solent.

Vitia ciuitatis, quae ab exacta ista rerum ponderatione fluunt, patherice mihi explicuit minister quidam aerarii, & quidem his verbis: *Arbor ab arbore hic non nisi solo nomine & corporis specie distinguitur. Nulla inter ciues est aemulatio, cum nulla acquiri possit distinctionis nota, & nemo videtur sapere, cum omnes sint sapientes: Stultitiam fateor esse vitium, sed ut penitus exulet, non optandum. Sufficit cuius ciuitati, ut tot sint sapientes, quot sunt munera publica. Sint, qui regant, sint, qui regantur. Id, quod meris nugis ac crepundiis efficiunt aliarum societatum moderatores, noster hic magistratus non nisi solidis praemiis, quae aerarium haud raro exhauriunt, perficit. Nam ob praestitam patriae operam, nucleos poscunt sapientes, stulti vero putamine placentur. Sic*

K 2

exem-

exempli gratia distributio honorum ac titularum, quibus tanquam hamis blandientibus capiuntur, ac ad quosuis labores facile impelluntur stulti, parum operatur in ciuibus, qui, sola virtute, ac valore interno, veram existimationem & solidum honorem acquiri posse, iudicant, ac proinde speciosis promissis sibi futurum fieri non patiuntur. Perro, mentio nominis post mortem in annalibus victuri, ad quacuis pro salute patriae subeunda stimulat vestros milites: Nostri vero, mera haec esse aurium ludibria putantes, phrasin istam sc. reuera mori, & in annalibus viuere, non capiunt, cum vanam credant non audituris gloriae praedicationem: Taceo innumera alia incommoda, quae e nimio rerum omnium scrutinio fluunt, quaeque satis monstrant necesse esse, ut in republica bene constituta dimidia saltem pars ciuitatis insaniat. Idem in societate est stultitiae effectus, ac fermenti in stomacho: nam, aut nimio, aut nullo fermento laboramus.

Haec perorantem summo cum animi stupore audiebam: At, cum nomine fenatus ciuitatem mihi offerret, in eaque domicilium figere, iteratis precibus hortaretur, rubore suffundor, suspicans, e concepta de stultitia

tia mea opinione, petitionem hanc procedere, & fermentum me iudicari, quo opus esset reipublicae, nimia sapientia languescenti. In ista suspicione mox confirmabar, cum audirem, statutum esse senatui, ingentem civium numerum in colonias mittere, ac in supplementum abeuntium, totidem stultos e vicinis gentibus mutuari. Hinc civitate ratiocinante subiratus egredior. Diu vero animo obuersabatur axioma istud subterraneum, politicis nostris adhuc incognitum; quod sc. *in Republica bene constituta necesse sit, ut dimidia saltem pars civitatis insaniat.* Mirabar, praeceptum adeo salutare nostri orbis Philosophos tam diu latere potuisse. At forsitan quibusdam innotuit, sed inter axiomata politica referre noluerunt, cum stultorum apud nos plena sint omnia, & nullus, (absit invidia,) sit vicus, nedum civitas, quae saluberrimi huius fermenti defectu laborat.

Postquam temporis nonnihil quieti dederam, itineri me reddens, peragraui regiones nonnullas, quas silentio praetereo, cum pauca ibi insolita, & a vulgaribus rebus abhorrentia, occurrerent. Credebam tunc, finem esse rerum mirabilium, quas Globus

producit. At, cum in terram *Cabac* dictam ingrederer, noua oculis sistuntur monstra, ac ea, quae fidem omnem excedere videntur. Inter huius regionis incolas nonnulli sunt acephali, sine capitibus nati. Iidem per os in medio pectore positum loquuntur. Hanc ob causam, & ob istud naturae vitium, a muneribus difficilioribus, & quae cerebrum poscunt, abstinent, cum negotia maioris ponderis acephalis comitti nequeant. Officia ista, ad quae admitti solent, aulica plerumque sunt. Sic cambellani, aulae magistri, gynaeceorum praefecti, & apparitores plerique, e centuriis eorum, qui absque capite sunt, desumuntur. Exiisdem etiam creantur pedelli, aeditui, aliique, quorum officia sine cerebro peragi quodammodo possunt. In Senatum quoque nonnulli, speciali magistratus fauore, & propter merita parentum, recipiuntur, id quod absque reipublicae detrimento nonnunquam fieri potest. Docet enim experientia, in paucis senatoribus totam residere senatus auctoritatem, caeterosque numerum tantum implere, ac ad ea signanda, aut subscribenda, quae ab aliis concluduntur, adhiberi. Ita hoc tempore in senatu urbis duo erant assessores, sine capite nati, qui tamen senatoriis

toriiis stipendiis fruebantur. Nam licet sen-
sibus, ob naturalem defectum, essent desti-
tuti, ad sensum tamen dabant, & suffragia
cum aliis ferebant, feliciores in eo collegis,
quod nemo, qui causa excideret, acephalis
succenseret, sed in caeteros omnem bilem
emoueret. Et patuit inde, rutilius interdum
esse, sine capite nasci. Ciuitas haec paucis
huius globi vrbibus magnificentia ac nitore
cedit. Aulam habet, vniuersitatem, & splen-
dida templa.

In duabus, quas mox intraui, prouincijs
Cambara scilicet & *Spelek*, incolae omnes
sunt tiliæ. In eo vero differunt, quod illi
vltra quatuor annos vitæ tempora non exten-
dant, his vero longe productius æuū con-
tingat, nam vulgo vltra quadringentos an-
nos vitam protrahunt. Hinc multos videas
auos, proauos, abauos & atauos; audias
fabulas veteres sermonesque maiorum, cum-
que veneris illo, putes te ante aliquot sæ-
cula natum. Quantum illorum sortem mi-
serabar, tantum hos felices prædicabam.
At, postquam statum vtriusque gentis cura-
tius examinaueram, iudicio me deceptum
animaduerti. Prouinciæ *Cambaræ* talis erat
facies. Quiuis incola, intra paucos a nati-

vitae menses, ad plenam, qua corporis, qua animi maturitatem excreuit, adeo, ut primus annus formationi eiusdem sufficeret, reliqui vero viderentur concessi, ut morti se praepararent. Et cum ita res essent comparatae, speciem haec terra exhibuit reipublicae vere Platonicae, in qua omnes prorsus virtutes maturuere. Nam, cum intuitu vitae breuitatis, quasi in procinctu semper starent, aspicientes aeuum hoc tanquam portam, per quam ad alteram vitam subito transirent, ita futuri potius, quam praesentis status imago animis inhaerebat. Unusquisque igitur tanquam verus Philosophus existimari potuit, qui rerum terrestrium securus, solum thesaurum duraturum & perennem, qui in virtute, pietate, & famae integritate constat, festabatur. Ut breui praecidam, videbatur haec terra angelorum, aut sanctorum domicilium, ac vera schola, ubi virtus ac pietas optime doceantur. Exinde patet, quam iniqua sint murmura eorum, qui de breuitate vitae conqueruntur, eoque nomine quasi litem Deo mouent. Nam vita nostra brevis dici potest, quia maximam eius partem otio ac voluptate perdimus, longaue fatis foret, si tempora melius locarentur.

At,

At, in altera regione, vbi aetas vltra quatuor saecula producebatur, cuncta regnare videbam vitia, quae in genere humano notantur. Ante oculos tantum praesentia, tanquam aeterna, & nunquam peritura versabantur.

*Hinc fugere pudor, verumque, fidesque &
honestum.*

In quorum subiere locum dolus insidiaeque.

Porro ex ista vitae longaeuitate alius nascebatur funestus effectus. Nam ii, qui casu bonorum iacturam fecerant, quique membris mutilati erant, aut in morbos inexplicabiles inciderant, aetatis longae moram tremulis vocibus solebant accusare, ac tandem necem sibi consciscere, cum ob vitae longaeuitatem nullum malorum finem viderent: Vitae enim breuitas miseris & afflictis efficacissimum est solatium. Vtraque regio materia admirationis meae fuit, indeque egressus sum plenus meditationum philosophicarum.

Iter persequor per loca abrupta ac deserta, quae ducunt ad terram innocentem, vulgo *Spalank*. Regio haec ita dicebatur ab incolarum innocentia, ac pacifica indole. Aesculi hi omnes erant, & omnium mortalium

felicissimi habebantur: nullis enim affectibus ac passionibus erant obnoxii, ac proinde ab omnibus vitiis immunes,

Sponte sua, sine lege, fidem rectumque colebant.

Poena metusque aberant: nec verba minantia fixo

*Aere ligabantur: nec supplex turba timebant
Iudicis ora sui, sed erant sine vindice tuti.
Non tuba directi, non aeris cornua flexi,
Non galeae, non ensis erant: sine militis usu
Mollia securae peragebant otia mentes.*

In terram hanc delatus, vera esse omnia, quae fama acceperam, comperi: ingeniis nempe, non legibus virtutes coli. Invidiam, cupiditatem, iram, odium, superbiam, gloriae studium, discordiam, & cuncta, quae in genere humano notantur vitia, videbam proscripta. At simul cum vitiis deerant multa, quae mortales maxime ornare, & creaturas rationales a brutis distinguere creduntur. Praeter Theologiam, Physicam, & Astronomiam, omnes ignotae erant artes & scientiae: Iurisprudentia, Politica, Historia, Ethica, Mathesis, Eloquentia, multaeque aliae scientiae, ne nomine quidem

dem illis notae. Et cum nullum inter eos locum obtinent inuidia, ac gloriae studium, nulla proinde erat aemulatio, quae ad magna ac praeclara quaevis stimulare solent. Nulla erant palatia, ac splendida aedificia, nulla senacula aut fora, ac nullae opes, cum nullus esset magistratus, nullae lites, & nulla habendi cupido. Et ut paucis dicam: aberant vitia, & simul aberant elegantiae, artes, nitor, & innumera alia, quae virtutum nomine veniunt, quae societates ciuiles commendant, ac quae cultos ac politos reddunt homines, adeo, ut in verum potius aesculetum, quam in societatem viderer delatus. Hinc dubius diu eram, quodnam de hac gente iudicium ferrem, ecquid status iste naturalis homini optabilis foret. Tandem vero, cum considerarem, praestare incultam, quam vitiosam vitam agere, ac cum ignorantia artium quarundam abesse latrocinia, furta, caedes, & alia, quae corpus cum anima saepe perdunt, felicem hunc statum agnoui. Dum per hanc regionem incautius ambulo, sinistri pedis crus, lapidi allisum, grauiter laeditur, ac intumescit. Conspicatus hunc casum villicus, illico accurrit, ac manu decerptam vulneri imponit herbam, qua subito mitigatur dolor, ac

tu-

tumor residet. Exinde coniicere licuit, in arte medendi excellere hanc gentem. Nec coniectura fefellit. Nam, cum intra limites adeo angustos coarctantur *Spalankorum* studia, cortice, velut polihistores nostri, non contenti, penitius omnia rimantur. Cum medico meo ob praestitam hanc operam gratias agerem, ac Deum huius beneficii remuneratorem dicerem, tam solide, erudite, ac pie, licet dictione tenui & agresti, ille respondit, ut virum diuinum aut angelum, qui sub forma arboris mihi apparuit, imaginarer. Patuit inde, quam inique succenseamus apathiae sectatoribus, quos, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil irascuntur, nihil gaudent, omnibus vehementioris animi officiis amputatis, in corpore ignauae ac quasi eneruatae vitae consensescere credimus. Patuit vero magis, quantum errent ii, qui necessitatem quandam vitiorum mortalibus imponunt, qui iram fortitudinis cotem, aemulationem industriae calcar, diffidentiam prudentiae fomitem statuunt. Nam ex malis ovis non nisi mali corui nascuntur, & virtutes quam plurimae, quibus superbiunt mortales, & quas carminibus celebramus, dedecora potius sunt, quam

quam ornamenta, si oculo philosophico easdem intueamur.

Relicta hac terra, iter facio per prouinci-
am *Kiliac*, vbi incolae nascuntur cum certis
fronti impressis notis, quae numerum an-
norum, ac viuendi spatium produnt. Feli-
ces quoque hos praedicabam, cum neminem
improvisa mors, in ipso peccandi actu, op-
primat. At, cum dies mortis vnicuique es-
set perspecta, poenitentiam in vltimum tem-
pus prorogabant omnes. Hinc, si quem
pium inter eos ac honestum videres, is erat,
quem impressae fronti notae receptui canere
iubebant. Videbam obstipis passim capiti-
bus ire per urbem nonnullos: omnes hi
mortis candidati erant, qui dies ac momen-
ta in digitos mittebant, ac cum horrore ap-
propinquantem vltimam horam intuebantur.
Hinc sapienter in eo etiam prouidisse creato-
rem videbam, & praestare iudicabam crea-
turis, vt mortis hora eas lateat.

Emensus hanc regionem, fretum quod-
dam, atri coloris scapha transmisi, ac dela-
tus sum in terram *Askarac*. Noua hic ocu-
lis sistuntur monstra: nam quemadmodum
terra *Cabac* animantes generat sine capite,
ita nonnulli huius regionis incolae, septem
capi-

capitibus distincti, in lucem prodeunt. Insignes hi polyhistores sunt, quos caeteri olim ciues, ob tantum naturae beneficium, diuino propemodum cultu prosequabantur, adeo, ut ex solis eorundem centuriis imperatores, consules, senatores, questores desumerentur. At, cum quot capita illis sunt, tot diuersae indoles, strenue quidem & celeriter varia simul munera obierunt, nihilque, dum rempublicam gerebant, intentatum reliquerunt, sed ob istam simul polypragmosinen, & ob varias istas, & in vno indiuiduo pugnantes ideas, omnia misere miscebant, tantaque, procedente tempore, extitit rerum confusio, ut integri saeculi labore opus fuerit, ad componendas istas, quas omniscius hic magistratus excitauerat, turbas. Cautum hinc lege est, ut aeternum a publicis ac momentosis negotiis arceantur septicipites, & ut respublica deinceps a solis simplicioribus, id est, iis, qui vnum tantum caput habent, geratur. Hinc, qui olim tanti ponderis viri, ac Diis proximi habebantur, in eodem iam fere statu sunt, quo acephali regionis *Cabac*. Nam, veluti illi, cum omnino destituti sint capite, nihil agere possunt, ita hi, ob caput multitudinem, omnia peruersè agunt. Igitur heptacephali nostri,

ab

ab omni munere publico remoti, in perpetua iam obscuritate consenescent. Ornamento tamen reipublicae quodammodo inferuiunt. Histrionum enim instar passim circumducuntur, ut artes exhibeant, ac ut monstrent, quam munifica in iisdem formandis fuerit natura: at, si minus prodiga fuisset, sique vno solo capite donasset, longe benignior dici potuisset. E tota hac heptacephalorum gente, tres tantum eo tempore in officiis erant, sed ad munera ista non admissi fuerunt, nisi post amputationem sex capitum, quo fit, ut vno tantum capite remanente, confusae, quibus laborabant, ideae evanescent, & ad sensum communem redigantur. Veluti arborum putatores saepe ramos quosdam abscindunt, quo remanentibus maior concilietur sanitas. Pauci tamen ex heptacephalis istud tentamen, ob dolorem & mortis discrimen, subeunt. Didici hinc, omne nimium nocere, & veram prudentiam in simplicitate cerebri, & composita mente consistere.

Ex hac regione per loca deserta itur ad principatum *Bostanki*, cuius incolae, quoad externam corporis formam, parum differunt a *Potuanis*, intus vero istud habent anomalon

malon, quod cor in dextro femore sit positum, adeo, ut vere dici possint corda in femoralibus gestare. Hinc inter omnes huius globi incolas, maxime timidi, & imbelles censentur. Aeger animi ob itineris molestiam, cum stabulum quoddam prope portam urbis intrarem, lentum, ac moras negentem cauponem acriter increpui. Ille vero in genua procumbens, lacrimis misericordiam implorabat, dextrumque femur tangendum praebuit, quo palpirationem cordis deprehenderem. Hinc ira in risum versa, lacrimas supplicantis detergeo, ac omnem metum abiicere iubeo. Surgens ille, manum meam osculatur, ac ad coenae officium digreditur. At, non ita multo post gemiribus ac horrendo eiulatu tota personabat culina. Accurrens ego, cum stupore videbam, timidum nostrum cauponem flagellis ac pugnis in uxorem ancillasque saeuientem. Viso me, in pedes se illico coniicit, ac aufugit. Hinc ad plorantem familiam conuersus quaero, qua noxa, aut crimine, virum adeo mansuetum, ad tantam iram prouocassent? Illae vero, oculis in terram defixis, tacitae diu stabant, dolorem indicare non ausae; me vero quaerere pergente, ac precibus minas addente, ita fari exorsa est matrona:

trona: „Haud fatis perfecta, hospes! tibi
 „videtur mortalium indoles. Ciues huius
 „principatus, qui armati hostis aspectum
 „sustinere nequeunt, & qui ad minimum
 „strepitum foras misere trepidare solent,
 „regnant omnes in culinis, & in familiam
 „inermem facie grassantur: cum armatis bel-
 „la non gerunt, inermes sint, quas oderint.
 Hinc vicinarum gentium praedae, ac ludi-
 „brio exposita est respublica nostra. At, in
 „gente nobis vicina, cui tributum pendimus,
 „alia est virorum indoles: non, nisi cum ar-
 „matis hostibus congregiuntur, foras impe-
 „rant, sed domi seruiunt“. Mirabar pru-
 dentiam matronae, quam meliore forte di-
 gnam iudicabam. Et postquam mores &
 ingenia humani generis paulo curatius exa-
 minaueram, vera matronam dixisse confes-
 sus sum, cum innumeris euincitur exemplis,
 non solum esse Herculem, quem palla vx-
 ris subegit, sed vulgo hanc fortium virorum
 esse sortem, vt iugo muliebri colla patienter
 subdant: contra timidissimos, & qui corda
 cum *Bostanki* incolis in femorabilibus por-
 tant, in culinis esse heroës. Gens haec sub
 clientela vicini populi, cui vectigalis est,
 perpetuo viuit.

Relicta hac gente, aliam scapham conscendens, ducor ad terram, *Mikolac* dictam, in hac scapha furto mihi furripitur mantica. Postquam frustra diu cum portitore, furum pertinaciter negante, rixatus fueram, magistratum loci adibam, indicans, ex quasi maleficio saltem ad simplicem rei restitutionem teneri portitorem, si actio depositi, aut furti mihi negetur. Ille vero non solum negare praefracste pergit, sed insuper calumniae actionem mihi intendit. In re adeo dubia testes poscit senatus: at, cum nullos adducere possem, iusiurandum aduersario, quo se purgaret, defero. Subridens ad vocem iurisiurandi Praetor: „Nulla, *ait*, hope, hic religione adstringimur, soli nobis „dii sunt leges patriae. Igitur probationes „eiusmodi fieri debent modis legitimis, uti „expensi latione, mensae rationibus, chirographi exhibitione, tabularum obsignatione, & testium intercessionem. Qui hisce destituuntur, non solum frustra agunt, sed & „de calumnia damnantur. Testibus rem „planam redde, & depositum tibi restituetur“. Ira ob defectum testium causa cadens, non tam meam, quam reipublicae huius sortem miseratione dignam iudicabam. Nam paruit inde, quam debiles & infirmae sint societa-

cietates, si solis legibus humanis nitantur, & quam exiguae durationis sint aedificia ista politica, nisi religionis caemento firmentur. Triduum hic manebam, & interea temporis in perpetuo metu versabar. Nam, quamvis saluberrimae sint leges ciuitatis, & crimina grauissime puniantur; nulla tamen in gente athea, & omni religionis vinculo soluta, est, aut expectari potest securitas, cum nulla non scelera, modo lateant, perpetrare non vereantur.

Relicta terra athea, & asperi montis iugo superato, deferor ad urbem *Bracmat*, in planitie, ad montis radices sitam. Incolae huius vrbis iuniperi sunt. Primus, quem obuium habui, tota in me corporis mole ruens, humi supinum prostrauit, cumque causam huius aduentitiae quaererem, veniam conceptissimis verbis rogat. Mox alter palum, quem dextra tenebar, lateri praetereuntis impingens, elumbem me paene fecit. Imprudentiam quoque hic causatur, ingenti verborum firmate culpam deprecans. Caecam igitur aut luscā hanc gentem suspicatus, occursum praetereuntium solícite vitabam. At vitium istud oritur ex acuto nimis nonnullorum visu, quo fit, ut remotio-

ra, quae alios latent, discernant, propria vero, ac quae ante pedes posita sunt, praenimia oculorum acie non videant. Hi vulgo dicuntur *Makkati*, & studiis transcendentalibus, & astronomiae plerumque operantur. Nam in rebus terrestribus, ob lumina nimis arguta, nullius fere usus sunt, quoniam minutiarum perspicacissimi observatores, in rebus solidis caecutiant. In metallifodinis tamen examinandis opera eorundem utitur respublica, nam qui terrae superficiem non vident, ea, quae sub cortice eiusdem latent, perspiciunt. Didici hinc dari nonnullos, qui ob lumen nimis lynceum caecutientes plus viderent, si minus acute viderent.

Superato abrupto ac difficillimi ascensus monte, terram ingredior *Miitak*, cuius metropolis speciem praebet faliceti; cum incolae habeat falices. In forum delatus, robustum quendam iuvenem conspicio, sella Patrocliana sedentem, ac misericordiam senatus implorantem. Sciscitanti mihi, quid rei esset, respondetur: maleficum esse, cui hodie decima quinta dabitur dosis. Percussus hoc responso, digredior, solutionem aenigmatis ab hospite meo paulo post petens.

Ille

Ille vero ita fari exorsus est: „Flagella, stig-
 „mata, cruces & id genus alias poenas, qui-
 „bus vicinae gentes scelera coërcent, penitus
 „nos ignoramus, quippe vitia non tam pu-
 „nire quam vitiosos emendare conamur. No-
 „xius iste, quem in publica sella nuper seden-
 „tem vidisti, auctor est insulsus, qui ob pru-
 „ritum scribendi, quem neque legibus, ne-
 „que admonitionibus coërcere potuit sena-
 „tus, iam publicae poenae, siue medicinae
 „subiicitur, & pergent censores vrbis, qui
 „omnes medicinae Doctores sunt, crebris
 „purgationibus eundem macerare, donec fo-
 „mite libidinis restincto scribere cesset“. Vix
 finito sermone ad publicum pharmacopolium
 ducor, vbi cum ingenti animi stupore ordi-
 ne dispositas videbam pyxides, his titulis,
 signatis: PVLVIS AVARITIAE. PILVLAE
 LIBIDINIS. | TINCTVRA SAEVITIAE.
 LENITIVVM, siue INFVSIO temperans
 contra AMBITIONEM. CORTEX contra
 VOLVPTATEM. etc. Expressere non pos-
 sum, quantas hae praestigiae cerebri verti-
 genes mihi peperint. Sed in ecstasin plane
 coniectus fui, cum viderem manuscripto-
 rum quorundam fasciculos his titulis: SER-
 MO MAG. PISAGI, CVIVS MATVTINA
 LECTIO SEX, SEDES, SIVE RESOLV-

TIONES ALVI PRAESTAT. MEDITATIONES DOCT. IVKESI, QVAE IN SOMNIIS MEDENTVR. etc. Valde igitur paradoxam hanc gentem videbam, &, vt virtutem horum medicaminum curatius examinarem, librum primum aperui. Insulse adeo erat scriptus, vt ad primae sectionis lectionem oscitarem, &, cum legere pergerem, murmura intestinorum, & mox tormenta sentirem. Hinc, cum optime mihi valenti purgatione alui non esset opus, abiecto libro, in pedes me coniicio. Videbam hinc, nihil in mundo plane esse inutile, & libros maxime insipidos, non omni usu esse destitutos. Didici porro, gentem hanc, licet mire paradoxam, non tamen plane stultam esse. Testatus est hospes meus, diris se insomniis vexatum, e sola Doct. *Iukesi* lectione conualuisse, tantamque huius libri esse virtutem, vt ipsam vigilantiam stertentem reddat. His & aliis auditis, miris cogitationum aestibus agitabar. At ne circuli pristinae meae philosophiae penitus turbarentur, terram ocius relinquo, & sane, quod commodum mihi accidit, diutius his cogitationibus immorari non permiserunt, noua aliarum gentium prodigia & occurrentia passim phaenomena. Defunctus vero itinere circa hunc glo-

globum, cum philosophiam *Mütacianam* curiosius rimarer, artem medendi, quam profiteretur haec gens, non plane reiiciendam iudicaui. Saepe enim expertus sum, in Europa nostra dari libros, qui vomitionem, alui solutionem, aut somnum legentibus pariunt. At, quod ad morbos animi attinet, principiis *Mütacianis* subscribere non sustineo, quamuis fatear, dari infirmitates corporis nonnullas, quas cum morbis animi confundimus, vti prudenter monuit Poeta quidam nostri orbis sequenti epigrammate:

*Sexte, diu mecum morbo vexaris eodem,
Humores acres nos cruciare solent.*

*Cum mihi sit morbus circa praecordia ver-
sans*

Exosus, querulus, difficilisque vocor.

*At, te aegrotantem, plorant, miserantur,
amici,*

In pedibus morbi vis quia tota sedet.

Comiter excusant te, cum saltare recusas,

*Immunem clamant, namque podogra
tenet.*

Inter conuiuas at me cantare negantem,

Fastosum, querulum, difficilemque vocant.

Cum minus ardua res tibi sit saltatio, Sexte,

Quam sit cardiaco psallere saepe mihi.

Relicta hac terra, & stagno quodam fului coloris traiecto, ad terram *Mikrok* adpellor. At, ciuitatem cognomimen introiturus, portam clausam offendi; Hinc subsistere aliquamdiu cogor, donec a somnolento vigile, ferro & compagibus arctis obstrueta, releratur. Alta per totam urbem regnabat quies, nisi quod stertentium stridor auribus ambulantis obstreperet, adeo, ut in somni verum domicilium, & quale fugunt Poetae, delatus viderer. Hinc tacitus mecum: o vtinam hic nasci contigisset consulibus, senatoribus quibusdam, aliisque honestis in patria mea ciuibus, qui, cum pacis amantissimi sint, in beata hac vrbe, commode ac quiete vitam transigerent: E signis tamen ac titulis aedium, artes ac opificia coli, & iura exerceri patuit. Ducibus hisce titulis diuersorium detexi, cuius tamen nullus patebat aditus, cum fores essent clausae & oppellulatae: nam, quamuis sol medium coeli orbem traiecisset, nox erat incolis. Tandem postquam crebris assultibus fores infestaueram, intromittor. Tempora hic in viginti tres distinguuntur horas, quarum nouendecim somno dantur, reliquae quatuor, vigilio. Hinc mirum rerum tam publicarum, quam priuatarum neglectum suspicatus, cibi, quicquid
ad

ad manum erat, ocius afferri iubeo, cum vererem, ne coquum in ipso prandii apparatu nox opprimeret. At, cum cuncta hic fiant, & omne, quod superfluum est, reiciatur, diecula *Mikrokianorum* satis longa est, & rebus peragendis sufficiens. Post prandium, quod expectatione citius mihi afferebatur, ab hospite per urbem ducor. Templum intrauimus, ubi habitus fuit sermo, brevis quidem, si temporis, satis vero longus, si ponderis ratio habeatur. Statim ad rem accessit orator, nullae erant ambages, tautologiae nullae, nihil superfluum, adeo, ut, si cum longissimis Mag. *Petri* sermonibus, qui nauseam mihi saepe mouerunt, subterraneam hanc orationem comparem, altero tanto copiosior est visa. Eadem breuitate res forenses expediuntur. Paucis multa referunt aduocati, & testes mox examinandos proferunt. Memini me tabulam initi nuper cum vicina gente foederis videre, quod conceptum erat his verbis: *Amicitia perpetua erit inter populum Mikrokianum & Splendikanas. Limites utriusque imperii erunt fluuius Klimac, cum iugo montis Zabor. Subscriptimus etc. etc.* Ita tribus lineis absoluitur hic, quod integra volumina apud nos exposcit. Patuit hinc, minori cum strepitu & tempo-

ris dispendio ad metam perueniri posse, si superflua tollantur, vti dimidio breuiora viatori forent itinera, si recta semper incedere liceret. Incolae huius vrbis omnes cupressi sunt, frontibus tuberosis ab aliis arboribus distinctae. At ista frontium tubera, statim auctibus ac diminutionibus crescunt decrescuntque, & cum intumescere incipiunt frontes, grauedo sensim obrepens, vtpote humoribus ab vlcere frontis in oculos descendentibus, noctem appropinquantem indicat.

Vnius fere diei itinere ab hac terra dirimitur *Makrok*, siue vigilantium regio: quippe incolis, nunquam dormientibus, perpetuum est peruigilium. Urbem ingressus, festinanti cuidam iuueni obuium me sisto, humillime obsecrans, vt commodum mihi aliquod hospitium monstrare dignaretur: ille vero occupatum se dicens, eodem impetu iter persecutus est. Tanta omnium erat festinatio, vt per vrbis vicos ac regiones, non ambulare, sed currere, aut volare viderentur, ac si metus esset, ne nimis sero venirent. Hinc ardere urbem, aut alio improvise malo exterritos ciues suspicatus, diu solus errabam, donec ad hospitium, quod suspensa ante fores tabula indicabat, delatus sum. Videbam hic
alios

alios discedentes, ascendentes alios, alios
 prae nimia festinatione cespitantes, adeo, vt
 horae fere quadrantem in atrio aedium sta-
 rem, antequam intromitterer. Innumeris
 mox & inutilibus quaestiunculis excipior.
 Quaerebat hic, cujas essem, quo tenderem,
 quam diu in hac ciuitate commorarer: ille,
 vtrum pransurus seorsum, an in communi,
 aut in qua stabuli cella, an in rubra, viridi,
 alba, an atra, an in superiori, an in inferio-
 ri domus contignatione, & eiusmodi gene-
 ris alia? Hospes, qui simul curiae cuius-
 dam inferioris erat scriba, ad officium pran-
 dii digressus, paulo post reuertitur, ingen-
 tique verborum syrmate processum mihi li-
 tis, quae decem iam annos durauerat, quae-
 que iam coram foro decimo quarto agebatur,
 exponit. Spero, ait, intra biennii spatium
 terminandam fore, cum duo tantum super-
 sint fora, vltra quae nulla datur appellatio.
 Attonitum me hac narratione reliquit, &
 patuit inde, in nihilo agendo hanc gentem
 esse occupatissimam. Dum aberat hospes,
 aedes passim circumreptans, in bibliothecam
 quandam incidi. Ampla satis ac instructa
 erat, si numerum, tenuis vero ac inops, si
 pondus librorum spectes. Inter libros, qui

qui nitidissime compacti erant, notabam sequentes:

- 1) Descriptio Templi Cath. 24 vol.
- 2) Obsidio arcis Pehunc - - 36 vol.
- 3) De usu herbae Slac - - 13 vol.
- 4) Oratio fun. in obitum Senatoris Iaksi, 18 vol.

Reuersus hospes, statum mihi vrbis delineauit, vnde conieci, plura a dormientibus *Mikrokianis*, quam a perpetuo vigilantibus *Ma-krokianis* peragi negotia, cum nucleos illi arripiunt, hi vero in cortice & putamine ludunt. Sunt quoque cupressi huius regionis incolae, & externa corporis specie, si frontium tuberna excipias, parum a *Mikrokianis* differunt. Sanguinem tamen aut succum non habent, qualem aliae huius globi animatae arbores. At loco sanguinis per venas fluit crassior quidam liquor, qui virtute mercuriali praeditus est. Et sunt, qui verum ac genuinum mercurium autumant, cum in thermometris eundem effectum producat.

Bidui itinere ab hac terra distat respublica *Siklok*, quae in duas foederatas societates, sed sub diuersis ac oppositis legibus viuentes,

tes, subdiuiditur. Prima dicitur *Miba*, condita a *Mibac*, insigni olim legislatore, & inter subterraneos altero *Lycurgo*. Legibus hic in primis sumptuariis rempublicam firmaturus, omnem luxum seuere cohibuit. Hinc societas ista, ob continentiam, ac parsimoniam, noua dici meretur *Sparta*. At mirabar, in republica optime constituta, & legum praestantia superbiente, tot dari mendicos: nam, quocunque se vertebat oculus, arbor erat stipem petens, adeo; vt nullum iter viatori sit molestius. Curatius statum reipublicae perpendens, didici, ex ipsa incolarum continentia misérias haece fluere. Omni enim luxu proscripto, & opulentioribus genium defraudantibus, desidem, inertem, ac mendicam vitam agit plebs, cum nihil habeat, vnde quaestum faciat. Didici hinc, tenacitatem ac parsimoniam eundem in rebus politicis effectum, quem obstructio sanguinis in corpore humano parit, producere.

In altera societate, cui nomen *Libo*, laute ac genialiter viuitur, ac nullis sumptibus parcitur. Hinc artibus opificiisque passim florentibus, ad labores, quibus non solum paupertatem expugnare, sed & ditescere queant

queant ciues, acuunt. Et, si quis paupertate prematur, propriae desidia indigentiam imputet, cum quaestus faciendi nulla desit occasio. Ita opulentiorum profusio toti civitati animam dat, non secus; ac circulatio sanguinis membra corporis roborat, ac vegeta reddit.

Huic regioni contermina est *Lama*, Medicorum celeberrimum domicilium. Tanto ibi studio ars medendi excolitur, ut genuinus Medicinae Doctor nemo censeatur, nisi illustrem *Lamae* scholam frequentauerit. Hinc tanta Doctorum multitudine oppleta est vrbs, ut facilius sit Doctores, quam homines inuenire. Integras quoque plateas occupant pharmacopaeorum tabernae, & instrumentorum anatomicorum officinae. Dum semel otiosus per urbem ambulo, obviam habui arbusculam, catalogos defunctorum huius anni venales offerentem. Videbam non sine stupore, natas superiore anno centum quinquaginta arbores, at sexcentas esse mortuas. Capere sane non poteram, in ipsa Apollinis arce, tantam quotannis fieri posse civium stragem. Bibliopolam proinde rogo, ecqua insolita tabes aut pestis urbem superiori anno depopulata fuisset? respon-

respondet ille, duobus abhinc annis plures fuisse defunctos, solitam hanc esse proportionem inter natos ac defunctos, horumque numerum triplo plerumque esse maiorem, cum incolae huius urbis perpetuis vexentur morbis, qui mortem accelerant, adeo ut, ni quotannis supplementa mitterent provincia, breui vacuum fore urbem. Hinc iter maturavi, inconsultum ducens, diutius hic haerere, maxime, cum nomen Medici, & aspectus instrumentorum anatomicorum, post ea, quae in terra philosophica acciderant, nondum animo excidissent. Igitur relicta hac terra, in itinere non substiti, antequam ad vicum, quater mille passus inde distantem, venirem, ubi incolae absque medicis, & simul absque morbis viuunt.

Post bidui iter in terram liberam delatus sum. Singuli huius terrae incolae sui iuris sunt, & constant e familiis segregibus, nullis neque legibus, neque imperiis subiectis, speciem tamen societatis seruant, & in re communi consulunt seniores, qui ad pacem ac concordiam perpetuo hortantur, & de primario isto naturae praecepto, scilicet, *quod tibi non vis fieri, alteri ne facias*, admonent. Cunctis urbium ac vicorum portis caela-

caelata stabat libertatis effigies, vincula catenasque calcans, cum hoc epigrammate: **AVREA LIBERTAS.** In prima, quam intrabam, ciuitate, omnia satis tranquilla videbam, at certis fasciis distincti incedebant ciues, quae notae ac symbolae erant factionum, in quas tunc descripta erat ciuitas. Aditus potentiorum domuum armatis obsepterant custodibus, & omnes quasi in prociectu stabant, cum finitis induciis, bellum postridie recrudesceret. Hinc irripidus aufugiebam, nec liberum me credebam, antequam extra conspectum liberae terrae me proripueram.

Proxima huic terrae est *Iochtana*, ad cuius descriptionem exhorruui, cum omnia turbata magis, intuta, & confusa crederem, quam in terra libera. Eratenim haec regio omnium religionum sentina ac colluies, & cuncta, quae per totum hunc planetam sparsa erant dogmata, hic, tanquam in centro reperia, publice docebantur. Igitur ad animum reuocans, quot fluctus in plerisque Europae societatibus ciere soleat religionum diuersitas, vix ausus sum ingredi metropolin *Iochtansin*, vbi, quot regiones, vici ac plateae, tot templa, diuersae, ac oppositae sectae numerantur.

merabantur. At euanuit mox timor, cum summam vbique regnare viderem concordiam, nullis ruptam querelis. Vna in rebus politicis erat facies, vna omnibus mens, vna quies, vnus labor erat. Nam, cum poena capitali sancitum esset, ne alter alterius sacra turbaret, aut alter alteri, ob dogmatum diuersitatem succenseret, dissensio erat absque hostilitate, disputatio absque altercatione, & nullum enasci potuit odium, quia nulla erat persecutio. Tantum perpetua, sed honesta inter dissentientes erat aemulatio, cum quaevis secta, vitae & morum sanctitate, religionis suae praestantiam euincere conaretur. Igitur cura magistratus effectum est, vt dogmatum diuersitas non maiores hic moueret turbas, quam diuersae in foris mouere solent mercatorum tabernae, aut opificum officinae, quando sola mercium, aut opificiorum bonitate, emptores alliciunt, nulla adhibita fraude, nulla violentia, aut obtrectione, quo fit, vt cuncta, quae enasci queant, discordiarum semina suffocentur, ac sola foueatur honesta, & reipublicae salutaris aemulatio. Hinc patuit, non e religionum varietate, sed e sola persecutione turbas, quae alibi regnare solent, oriri. Mores huius gentis, indolem regiminis, & causas tran-

M

quil-

quilli status, fusius mihi exposuit Literatus quidam *lochtanensis*, auideque ego perorantis verba excipiens, alta mente reposui. Diu quidem obiectionibus meis dicenti obstrepebam, tandem vero victas dare manus cogebar, cum insigni adeo experimento theses suas euinceret. Igitur non sustinens fidem sensibus abnuere, ac id, quod res facti erat, prae fracte negare, libertatem credendi, verum huius tranquillitatis, ac concordiae fontem agnoscebam: at, alio pugnae genere adversarium adortus, officium aiebam esse legislatorum, in rebus publicis condendis, futuram potius, quam praesentem mortalium felicitatem, & non tam id, quod mortalibus in hac vita conducit, quam quod Creatori placeat, respicere. Tunc ille hunc in modum fari exorsus est: „Falleris, hospes! „dum Deum, veracitatis fontem fucato cultu, „tunc hypocrisis delectari credis. In gentibus aliis, ubi ad certam credendi normam publica omnes auctoritate adstringuntur, fenestras aperiri videmus ignorantiae aut simulationi, cum nemo nec velit, „nec audeat veros animi sensus depromere, „sed plerique aliud lingua profitentur, aliud „in pectore servant. Hinc frigida adeo „Theologorum studia, ac veritatis detegendae

„dae neglectus: hinc etiam profanae erudi-
 „tionis cultus, cum ipsimet sacerdotes, ne in-
 „fami haereticorum titulo notentur, a medi-
 „tationibus sacris abstineant, ac ad alia studia,
 „quae minori cum discrimine excolere pos-
 „sunt, ac quae tot compedes libertati non in-
 „iiciunt, desleant. Damnari vulgo solent
 „omnes, qui a regnanti quadam opinione
 „discedunt. Hypocritas vero ac simulatores
 „improbat Deus, cui erroneus candor anti-
 „quior est verae, sed simulatae fidei profes-
 „sione“. His auditis, subitici, cum gente
 adeo arguta disputandi aleam inire non su-
 stinens.

Duorum fere mensium spatium itineri
 huic insumseram, cum tandem *Tumbac*, re-
 gionem principatui *Potvano* confinem, intra-
 rem, quam tanquam patriam intuebar, cum
 molesto itinere iam prope defunctum me vi-
 derem. Incolae huius regionis maximam
 partem oleastri sunt, gens deuota admodum
 ac aspera. In primo, quod intrabam stabulo;
 binas fere horas ieiunus stare cogebar, ien-
 taculum, quod frustra saepe flagitaueram,
 expectans. Causa cunctationis erat intempe-
 stiua hospitis religio, cum manum operi ad-
 mouere nollent, antequam preces matutinas
 absoluisset. Defunctus solito pietatis officio,

*Tandem intrans, magno porrexit murmu-
re panem,*

*Pallidus, & caulem misero mihi ponit olentem
Lanteram.*

At, ientaculum istud impendio mihi stetit,
& testor, in deuotum magis, magisque simul
immitem cauponem me nunquam incidisse.
Hinc ita mecum: satius esse parcius pre-
cari, & paulo largius opera pietatis exercere.
Dolorém tamen dissimulabam, satis gnarus,
periculum esse, coelestibus animis crabrones
irritare. Quot ciues in hac vrbe, tot rigidi
Catones, ac morum erant censores. Cuncti
per plateas ambulant obstipis capitibus, ac
demissis ramis, contra vanitatem mundi per-
petuo declamantes: ac quamuis in noxiam vo-
luptatem damnates: omnia enim feuerè re-
prehendunt vsque ad gestus & risus, perpe-
ruisque censuris, ac atra verborum fuligine,
sanctitatis nomen ementiuntur omnes. Et
cum fessus ego, & exhaustus tot laboribus,
innoxiiis ludis animum fouere ac erigere vel-
lem, male eo nomine passim audiebam, adeo
vt quaeuis domus rigidum mihi tribunal, co-
ram quo peccatorum confessio fieret, videret-
tur. Nonnulli, cum monitis castigationi-
bus parum me moueri viderent, tanquam
pestem, aut aliam aequè contagiosam luem,
me

me fugiebant. In morositatem huius gentis fusius commentari supersedeo: afferam vnum tantum exemplum, quod *Tumbacorum* characterem graphice exprimit, & vnde de caeteris facile fiat coniectura. Oleaster quidam, olim, dum vterque *Potu* fuimus, mihi familiaris, me forte cauponam quandam praetereuntem conspicatus, intrare iubet. Et cum audiuisset, genio me nonnihil indulgere, tanta acerbitate in mores & vitam meam inuectus est, vt comae mihi stare, membraque tremere coeperint. At, dum ista fulmina vibrat Cato noster, vnum atque alterum poculum identidem hausimus, donec ebrii ambo in terram supini cadimus, & ab accurrentibus domum semimortui trahimur. Exhalata crapula, cum experrectus ad me ipsum redirem, indolem huius religionis serio examinabam, ac patuit tunc, zelum gentis, e vitiosis potius humoribus, ac bile, quam a vero pietatis motu fluere. Nemini tamen hic mentem meam indicaui, sed tacitus plo post abii.

Post duorum mensium intercapedinem, domum tandem redii, valde fatigatus; nam succisi e continua ambulatione poplites, vix membra sustinebant. Ingressus urbem *Potu*

decimo die mensis Esculi, ephemerides meas principi statim humillime obtuli, quas sua Serenitas mox typis euulgari iussit. (Notandum est, typographiae artem, cuius inuentores se iactant Europaei ac Seres, longe antiquiorem hic esse.) Itinerarium *Potuanis* ad palatum adeo fuit, vt crebra eiusdem latione satiari nequirent. Currebant per cunctas vrbis regiones ac vicos cum hisce ephemeridibus arbusculae, vociferantes: ITINERARIUM CURSORIS AVLICI SCABBAE CIRCA TOTVM ORBEM. Hoc ego successu tumidus, ad maiora adspirare coepi, munus quoddam magni ponderis mihi pollicitus. At, cum spe mea deceptum me viderem, nouam Principi insinuaui petitionem, in qua labores meos extollens, debitum meritis meis hostimentum flagitaui. Princeps, vt erat pius ac benignus, precibus meis movetur, curamque se mei habiturum gratiose promittit: stetit equidem promissis, at totus fauor in annui mei stipendii augmentum terminabatur. Aliam ego laborum compensationem speraueram, quocirca isto fauore acquiescere nequiebam. At, cum crebrioribus petitionibus Principem fatigare non sustinuerim, magno cancellario dolorem, qui circa praecordia versabatur, exposui. Solita
quere-

querelas meas humanitate exceptit prudentissimus vir, operam suam pollicitus, sed monuit simul, ut desisterem a petitione adeo absurda, iussit me buccae meae mensuram nosse, ac tenuitatem iudicii metiri: „Naturam, „ait, nactus es nouercam, & desunt tibi animi dotes, quibus ad momentosa reipublicae „negotia panditur iter. Sequi non debes, „quae assequi nequeas, aliorum naturam imitaturus, omittas tuam. Porro, si ea, quae „stulte petis, obtineres principem; ait, eo „nomine male auditurum, ac leges infringendas: acquiescere igitur sorte tua, ac „spem, cui natura refragatur, abiicere debes“. Fatetur quidem merita mea, & extollit labores, quos nouissima peregrinatione subierim: at, non eiusmodi, ait, esse merita, quae ad munera reipublicae viam sternunt; nam, si ob quemuis laborem, ob quoduis meritum, ad summos honores deberetur promotio, quiuis opifex, pictor, aut sculptor, ob dexteritatem in statua fingenda, aut tabula pingenda, senatoriam dignitatem, tanquam laboris praemium, sibi deberi contenderet. Merita quidem remunerari debere, at danda esse praemia merentibus conuenientia, ne respublica quid detrimenti capiat, aut ludibrio exponatur.

His admonitionibus motus, rursus aliquandiu filui. *A*, cum in vili adeo occupatione canescere, nimis durum atque acerbum mihi esset, desperatum istud, quod inter miseram, resumo consilium, reformationem aliquam in rebus politicis meditatus, quo nouo aliquo commento, & reipublicae inseruirem, ac proprio meo commodo simul prospicerem.

Paulo ante nouissimum iter, statum huius Principatus studiose examinaueram, visurus, ecquid vitia, quibus maxime laborabat, de-
regerem, ac simul, quatenus remedia essent adhibenda. E statu Prouinciae *Coclekuanae* didiceram, nutare rempublicam, ob mulierum ad munera publica admissionem, cum eadem natura ambitiois, auctoritatem & potentiam in infinitum extendere laborant, nec quiescant, antequam plenum ac absolutum imperium sibi acquisierint. Hinc ferre decreui rogationem, de excludendis, ab administratione munerum publicorum, mulieribus, sperans, me non paucos suffragatores reperturum, cum rem liquidam facere, & mala, quae exinde queant nasci, ac in quantum discrimen adduci possit sexus virilis, ni impotentiae muliebri mature nerui incidantur, ante oculos omnium ponere facile mihi

mihi foret. Et, si consuetudinis huius plena abolitio nimis ardua plerisque videretur, refrænaudam saltem, & coarctiorem reddendam esse potentiam muliebrem, contenderem. Legis huius suasionis triplex erat scopus. 1) Viderer mederi velle vitio, cui respublica erat obnoxia. 2) Nobili ac prudenti commento iudicii ac ingenii specimen exhibendo, sortem meam paulo meliorem redderem. 3) Viscerer iniuriam, a mulieribus mihi illatam, & maculam, ab iisdem mihi sæpius aspersam, diluerem. Nam factor lubens, proprium commodum, aut vindictæ desiderium, huius consilii præcipuum fuisse fomitem. Mentem tamen calide dissimulabam, ne sub prætextu publici commodi, proprio tantum velificari, ac aliorum vestigia premere viderer novatorum, quorum consilia utilitatem plerumque publicam prae se ferunt, quamvis curiosius rimantibus appareat, proprium commodum, primum ac præcipuum esse argumentum, quo impelluntur.

Consilium istud, ea, qua poteram, arte formatum, efficacissimisque rationibus munitum, humillime Principi obtuli. Ille, cum singulari me semper prosecutus esset favore,

obstupuit ad audax adeo & stolidum inceptum, quod perniciem mihi allaturum ominabatur. Quocirca precibus a molimine isto me deterere conatur.

- - *precibusque minas regaliter addit.*

Mihi vero, freto non minus commenti utilitate, quam fauore totius sexus virilis, quem causam communem non deserturum sperabam, mens immota manebat, adeo, ut nullis admonitionibus euerberari pertinacia potuerit. Hinc, secundum legem gentis, ad forum cum laqueo abstrahor, expectaturus ibi senatus iudicium. Coacto senatu, & latis suffragiis, sententia ad Principem mittitur confirmanda, ab eoque remissa, voce praeconis enunciat, his verbis:

„Habitò maturo examine, iudicamus: Le-
„gem D. Scabbae, cursoris aulici primarii,
„de excludendo a muneribus publicis sexu
„sequiori latam, perferri non posse, nisi
„summo cum totius reipublicae detrimento,
„cum dimidia pars gentis, quae e sexu mu-
„liebri constat, hanc innouationem aegerri-
„me sit lata, ac reipublicae proinde mole-
„sta, ac infensa reddatur. Porro existima-
„mus, iniquum esse, praeclare indolis arbo-
res

„res ab honoribus, quibus se dignas prae-
 „bent, omnino remouere, maxime, cum
 „constet, a natura, nil temere agente, tot
 „egregiis dotibus incassum easdem non esse
 „ornatas. Credimus, salutem reipublicae
 „poscere, vt ingeniorum potius quam nomi-
 „num respectus in promotionibus habeatur.
 „Et, cum saepe inopia hominum strenuorum
 „laboret regio, stultum esse, vno edicto, vel
 „senatusconsulto totam dimidiam partem ob
 „solam nascendi sortem inhabilem, & offi-
 „ciis indignam pronuntiare. Hinc, re se-
 „rius pensitata, praedictum Scabba ob stul-
 „tum adeo, ac temerarium consilium, more
 „maiorum plectendum, iudicamus“.

Grauitur hunc casum tulit Princeps, at,
 cum nunquam rescindere soleret senatuscon-
 sultum, sententiam propria manu subscri-
 ptam, & solito sigillo firmatam, publicari
 iussit, addito tamen hoc temperamento, vt,
 quoniam alienigena essem, ex nouo scilicet
 & incognito oriundus orbe, vbi praecox in-
 genium inter virtutes ponitur, possem eo
 nomine a supplicio capitali liberari. At,
 ne poenae remissione leges infirmarentur,
 in carcere custodirer, vsque ad initium
 men-

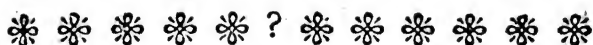
mensis Betulae, & tunc, cum aliis legum violatoribus, ad firmamentum ablegarer.

Sententia publicata, in carcerem compingor. Suafores mihi tunc erant nonnulli amicorum, ut contra sententiam hanc protestarer, cum inter iudices meos tot matronae aut virgines fuissent, quae in propria causa iudicassent. Aliis vero tutius videbatur; culpam agnoscere, factumque stoliditate nativa ac gentilitia excusare. At, consilium hoc constanter reieci, idque respectu hominum superterraneorum, quorum existimationi tali confessione non levis macula inureretur.

Audiui mox, decreuisse Principem, ab omni me poena liberare, modo simpliciter gratiam illius implorassem, delictique veniam petissem, quamvis *Rabagna*, siue aerrarii praefecta, manibus pedibusque libertati meae obniteretur. At, ut verum fatear, sententiam non aegre ferebam. Nam munus istud, quod exercebam, morte mihi acerbius erat, ac pigebat, me diutius conuersari cum arboribus hisce, nimia sapientia turgidis. Sperabam quoque meliorem sortem in firmamento, ubi omnes, sine discrimine, aduenas benigne recipi audiueram.

CAPVT

CAPVT X.

Iter ad Firmamentum.

Nihil a me haftenus dictum est de stupenda ista ad firmamentum relegatione, quocirca hic, tanquam loco maxime idoneo, itineris huius conspectum dabo. Solent bis quouis anno apparere alites quaedam, inusitatae magnitudinis: dicuntur hae *Cupac*, siue (*Postvögel*), quae statis temporibus veniunt, ac reuertuntur. In statum huius reditus ac abitus causis detegendis, diu desudarunt Physici subterranei. Quidam putant, illectas insectis quibusdam, aut ingentis magnitudinis muscis, quarum hoc anni tempore ingens est prouentus, & quarum appetentissimae sunt hae alites, in planetam hunc descendere, nec me poenitet horum sententiae esse. Rem liquidam inde fieri putant, quod euanescentibus his muscis, statim versus firmamentum reuolent. Istud ductu quodam naturae fieri posse, euincitur exemplis aliarum auium, quae statis temporibus procul dubio, iisdem ex causis, in certis terris apparent. Alii credunt,

dunt, alites has ab incolis firmamenti ita esse instructas, ac exercitatas, ut emitti ab iisdem queant tanquam falcones, ac aues venaticae, praedam ab aliis terris reportaturae. Nititur hypothesis haec extrema ista solitudine ac dexteritate, qua vruntur itinere hoc defunctae, cum praedam, siue vectores deponant. Monstrant quoque ex aliis circumstantiis, aut studio instructas esse has aues, aut rationis non expertes: nam cum abeundi tempus instat, mansuetae adeo & cicures redduntur, ut iniici sibi patiantur retia, aut plagas, sub quibus quetae ac immobiles aliquot dies latent, intereaque, quasi e manibus incolarum, pascuntur infectis, quorum ingens eum in finem coacta est copia. Nam opus est, ut hac esca retineantur, donec praeparentur ea, quae in exilium abituris sunt necessaria. Apparatus huius profectionis hunc in modum fieri solet: Plagis istis, quibus illaqueatae tenentur alites, casula siue arca restibus firmata annectitur. Quaevis arca vnus tantum arboris siue hominis est capax. Appropinquante iam profectionis tempore, & deficientibus infectis, quae pabulo auium inferuierant, pennis assurgunt alites, ac per aetheris regionem iter remetiuntur. Talis erat mirabilis

lis haec vectura, qua mihi cum aliis captivis opus erat in novum orbem transferendis. Tunc temporis in procinctu itineris mecum stabant duo ciues *Potuari*, qui ob alia crimina exilio damnati erant. Horum alter erat *Metaphisicus*, qui legem infregerat, disputando de essentia Dei, & spirituum natura. Audaciam hanc poena venae sectionis expiaverat, mox vero cum deprehensus fuisset in proposito persistere, relegatus ad firmamentum fuerat. Alter *Fanaticus* erat, qui dubia de rebus sacris, & iure potestatis civilis mouendo, utriusque fundamenta subruere videbatur. Legibus hic publicis parere noluit, obedientiam civilem conscientiae suae aduersari causatus. Tentarunt amici, efficacissimis argumentis hanc pertinaciam expugnare, monstrando, quot illusionibus conscientiae dictamina, ac imaginariae inspirationes sint obnoxiae: facpius aiebant, zelum, conscientiam, aut inspirationem, cum melancholia, aut corruptis corporis humoribus confundi, monstrabant porro, quam stolidum sit, ad auctoritatem conscientiae prouocare, & quam iniquum, contendere, ut motus animi mei norma credendorum sit aliis, qui iisdem argumentis uti, & conscientiam conscientiae oppo-

opponere queant. Tandem ostendebant, neminem, qui huic principio mordicus adhaeret, conscientiae velum tenacitati obtendens, iure ciuitatis frui posse, cum boni ciuis sit, caece legibus publicis obsequi, obedientiam vero talem praestare, nec velle, nec posse fanaticum, cui sola in rebus politicis norma sit animi dictamen. At, cum argumenta & probationes parum operentur in fanaticis, tanquam obstinatus, & incorrigibilis proscribitur, & ad firmamentum relegatur. . Ita eodem tempore tres fuimus, huic itineri destinati, scilicet Nouator, Metaphisicus & Fanaticus.

Circa initium mensis Betulae, singuli e carcere ad loca separata duemur. Haud mihi constat, quid collegis meis porro contigerit; nam de me ipso tantum sollicitus, alia non curabam. Perductus ad locum destinatum, statim in arcam, siue casulam trudor, cum alimento, quantum itineri aliquot dierum sufficere poterat. Non ita multo post, cum nullum sibi pabulum afferri senserint alites, de abitu quasi admonitae, globum relinquunt, incredibili celeritate aethera secantes. Credunt vulgo subterranei, centum miliarium spatio planetam Na-

zar

zar a firmamento diremptum. At, quantum temporis itineri insumpserim, dicere nequeo, visa vero est nauigatio haec aetherea viginti quatuor horas durasse. Post diuturnum silentium tandem confusus clamor aures meas ferire coepit, vnde coniiciebam, haud procul a terra me abesse. Videbantur tunc, studiose instructas ac exercitas esse has alites; nam tanta cura ac arte arcam terrae imposuerunt, vt illaesa omnino manserit. Ingenti mox multitudine simiorum cingor, quorum adspectus metum mihi haud leuem incussit, quoniam ab his animantibus, in planeta *Nazar*, maxime fueram vexatus. Augetur iniectus stupor, cum simios hosce sermones ferere audirem, cumque versicoloribus indutos vestibus, compositisque gradibus incedere conspicerem. Coniiciebam tunc, incolas huius terrae esse. At, quoniam in ista rerum, quibus iam dudum insueueram, paradoxarum farragine, nihil nouum amplius ac insolens videri debuerit, animum resumo, maxime, cum viderem, simios hos mira urbanitate procedere, ac e casula nouum me hospitem humaniter educere. Nam vix pluribus caeremoniis in nostro orbe recipiuntur gentium Legati. Vnusquisque ordine accedens,

N

alloq.

alloquitur his verbis: *Pul Affer.* Postquam hanc aduentitiam saepius iterauerant, verbaque eadem ego tandem regefferam, immodicos edebant cachinnos, comicisque gestibus indicabant, vocis istius repetitione mirè se delectari. Animum auertebam mox, incolas hos esse leues, nouitatis auidos, ac loquaces: Crederes tympana pulsari, cum loquebantur, tanta volubilitate, ac vno spiritu quasi torrente, contorquebant verba. Vt paucis dicam, erant cultu, moribus, loquela, & corporis forma, *Potuanis* e diametro oppositi. Videbantur ad primum formae meae adspectum obstupescere, causa vero stuporis praecipua erat caudae defectus: Nam, cum inter omnia animantia bruta nulla sunt, quae corporis humani figuram magis exscribunt, quam simii, ita, si cauda mihi fuisset, sui generis animal me credidissent, praesertim, cum incolae, qui a planeta Nazar huc aduecti fuerant, prorsus sibi dissimiles animaduertissent. Tempore eodem, quo in has terras delatus sum, tumida vbique erant maria, ob viciniam planetae Nazar: Nam sicuti apud nos aestus oceani cum curriculo lunae congruit, ita firmamenti huius oceanus, quasi planetae Na-

zaris

zaris comes, cum eo simul fenescit, adolescitque.

Ducor ego mox ad spatiosam domum, lapidibus, specularibus, marmore, vasis pretiosis, ac peristromatibus insigniter ornatam. Ad portam excubabant custodes, unde conicere poteram, non plebei simii esse domicilium. Et audiui mox, consulis esse aedes. Ille audus mecum loquendi, magistros quosdam conduxit, qui in lingua me instruerent. Trimestre fere spatium huic institutioni datum est, quo elapso, cum satis expedite loqui didicissem, credebam, me ob celeritatem ingenii, ac memoriae dexteritatem, omnium admirationem emeruisse. Magistris vero meis tardior visus sum ac hebetior, adeo, ut prae impatientia discipulum identidem deferere minarentur. Hinc, veluti in planeta Nazar, ob animum praecocem vocatus per ludibrium fueram *Scabba*, siue praecox, ita simii hi, ob hebetudinem ac tarditatem, nomen mihi dederunt *Kakidoran*, id quod denotat stupidum, siue lentum. Nam soli hic aestimantur, qui celeriter rem assequuntur, ac intulucra sensuum, verborumque volumina, vocumque turbas fundunt. Dum in lingua simiorum

instruebar, hospes meus saepe me circumduxit per urbem, quam omni luxus ac magnificentiae genere diffluere videbam; nam multitudine vehiculorum, quadrigarum, pedisequorum impediti, & turba vndique confluentis fluctuantisque populi iactati, vi nobis iter facere cogebamur. At hoc nihil erat, si cum luxu isto, qui in metropoli regnat, comparatur, vbi tanquam in centro cernere licet, quicquid mortalium vanitas comminisci solet. Linguam edoctus, ad metropolin ducor ab hospite, qui hoc nouo, ac insolito dono fauorem senatoris cuiusdam emerituri, se facile sperabat: Nam forma regiminis hic aristocratica est, adeo, ut maiestas reipublicae sit penes magnum Senatum; & senatores ad vnum omnes sunt Patricii generis. Nam, qui e plebeia stirpe sunt, non nisi centurionatus, aut praeturas, in prouinciis, & minoribus ciuitatibus sperare possunt. Ad consulatus etiam nonnunquam promouentur, sed promotio haec fieri non solet, nisi praecedente aliquo insigni merito. Et eo nomine consulatum obtinuerat hospes meus; tanta enim ei erat ingenii vbertas, ut vnius mensis spatio, viginti octo nouas leges, siue edicta (*Projecten*) commentus sit. Et quamuis nouationes

tiones hae, quas meditatus erat, tales essent, quae cum vtilitate publica stare nequiverant, specimina tamen foecundierant ingenii, quibus monstrabilem se fecerat: nam in toto subterraneo orbe, nusquam nouatores tanti aestimantur, quam in hac republica. Metropolis huius reipublicae dicitur *Martinia*, vnde nomen sortita est tota regio. Ciuitas est situs opportunitate, operum nobilitate, nauigandi solertia, & nauium bellicarum apparatu celebratissima. Magnitudine credo, & incolarum numero Lutetiae haud cedere: tanta stipatione cunctae vrbis plateae tenebantur, vt fustibus ac pugnis iter nobis patefacere cogeremur, ituri ad eam vrbis regionem, vbi habitabat Syndicus magni Senatus. Nam hic vir erat, cui me dono oblaturus erat consul.

Cum prope aedes syndici ventum esset, hospes meus diuersorium ingreditur, vestimenta ibi compositurus, cum vellet nitido ac decenti habitu syndico se sistere. Accurrebant cateruatim mercenarii quidam, vulgo dicti *Maskatti*, siue exornatores, quorum opera vti solent omnes, antequam palatia senatorum ingrediuntur. Vestimenta hi verrunt, maculas abstergunt, & turbata,

vsque ad minimas plicas, mira arte & solitudine componunt. Vnus ex his *Maskatis* arreptum mox consulis gladium terfit, & nitidum reddidit. Alius fascias versico lores caudae illius annexuit: nam nihil est, quod hisce siimiis cordi adeo sit, quam ornatus caudarum. Erant senatores, maxime vero senatorum vxores, quarum caudae festis diebus, vix mille thalerorum sumptu, nostrae monetae, decorari poterant. Tertius *Maskatti*, siue exornator cum instrumento aderat geometrico, quo dimensionem vestium fecit, visurus, an apta & symmetrica essent omnia. Quartus accurrit cum lagena aquae fuca ae, qua faciem illius adulterauit. Quintus pedes examinabat, paronychia ingenti cum subtilitate tollens. Sextus aquam apportabat redolentem, qua manus ac pedes consulis asperfit. Et, vt breui me expediam, iste lintheum tersui, ille pectinem frictui, hic speculum viui obiecit, cunctaque haec non minori cura, ac studio facta sunt, quam quo mappas geographicas apud nos dimetiri, & illuminare solent Geometrae. Tunc ego mecum: „Quantum non temporis, quantum non sumptus postulabunt ornatus mulierum, cum „in viris ornandis & expoliendis, fingendis „&

„& pingendis, tanto opus sit molimine“. Et sane mulieres *Martinianae* omnem modum excedunt, tantoque viria corporis fuco oculunt, vt prae nimio nitore fordeant. Nam, vbi sese sudor cum vnguentis confociet, illico iridem olent, quasi cum multa iura confundit coquus: quid oleant, nescias, nisi id vnum, vt male olere intelligas.

Hospes meus hunc in modum tersus, pictus, comptus, & pumicatus, ad palatium Syndici tendit, tribus tantum pedissequis stipatus. Cum in atrium ventum est, calceos deposuit, ne pauimentum marmoreum luto vel puluere feriret. Integram fere horam suspensus stare cogeatur, antequam de adventu eius certior fieri posset syndicus, nec intromissus est, nisi praecuiis munusculis, quibus fauor custodum in hac regione emi solet. Syndicus aurata sella sublimis, postquam me, cum hospite introeuntem, conspicatus est, in risum immodicum effunditur, ac mox tot stultas, & ineptas quaestiones proponit,

- - - - - *vt mihi sudor ad imos*

Manaret talos

Ad quamuis responsionem

Ingeminat tremulos, naso crispante, cachinnos.

N 4

Cre-

Credebam, histrioniam agere, hic inter virtutes poni, cum virum adeo comicum Syndicum, siue eum, qui secundum in senatu locum tenet, respublica fecisset, mentemque de ea re mox hospiti meo indicabam. At testatur ille, virum esse dotibus animi maxime conspicuum. Nam quanta illi esset ingenii vis, patuit e multitudine negotiorum diuersae naturae, quae in viridi etiam aetate gesserat. Tanta enim illi perceptio- nis erat facilitas, ut inter pocula res maximi momenti perageret, imo prandens, aut coe- nans, inter quoduis ferculum, legem aut edictum scribere soleret. Quaegebam tunc, quanta durationis esse solerent edicta, cele- riter adeo concepta: regessit ille, vulgo du- rare, donec visum fuerit senatui eadem re- scindere, ac antiquare.

Syndicus, postquam semihorae spatio me- cum fabulatus erat, verbaque effuderat, ea fere loquacitate, qua tonsiores nostri Euro- paei, ad hospitem meum conuersus, inter seruos, ait, suos me quidem receptum iri, quamuis animaduerneret, me ob ingenii tar- ditatem

*Veruecum in patria, crassoque sub aëre na-
tum,*

ac

ac proinde ad munus aliquod insigne vix esse idoneum: *Ego etiam*, ait hospes, *notaui insitum illi quendam torporem: at, si spatium detur diutius rem perpendendi, haud insulse iudicat.* Regessit Syndicus: „Hic opus est „ministris promptis & expeditis, cum negotiorum multitudo nullam cunctationem patiatur“. Hoc dicto, sedulo examinare coepit vires corporis mei, iussitque graue pondus humo tollere: id quod cum absque molestia fecissem: „Natura, *inquit*, quam in „dotibus animi nactus est noueram, defectum istum robore corporis quodammodo „compensauit“. Iubeor deinde paulisper discedere in alium locum, vbi a ministris, ac seruis, mira quidem comitate excipior, at simul, nimia eorundem garrulitate, ac gesticulationibus, misere vexor. De orbe nostro tot mihi fecere quaestiones, vt, quid amplius dicerem, in promptu non esset, adeo, vt vera falsis miscere tandem coactus, curiositatem tamen eorum satiare nequirem.

Tandem reuersus hospes indicat, inter Excellentiae suae aulicos me locum accepisse. E praecedenti Syndici sermone coniecere quodammodo poteram, munus istud, mihi destinatum, non magni ponderis fore.

Ominabar, aut custodis aulici, aut dispensatoris officium, mihi conferendum, at, roganti hospitem, quodnam istud esse munus, responderet: *Excellentia sua gratiosissime te constituit vehiculi sui baiulum primum (Porteur) cum annuo stipendio viginti quinque stercolatarum, quaevis stercolata Martiniana responderet duobus thaleris nostrae monetae.) Pollicitus est insuper, nemini hanc operam te praestiturum, nisi sibi ipsi, & nobilissimae coniugi.* Hoc responso, tanquam fulmine percussus, pathetice exposui, quam indignum hoc esset ingenuo homine, & honestis parentibus nato, At, loquentem interruperunt aulici, cateruatim accurrentes, ac ineptis gratulationibus seminecem conficientes. Nam *Martiniani* omnes leues, futiles, ac importuni locutores, nullo rerum pondere nixi, verbis humidis & lapsantibus diffluunt. Tandem in dormitorium introducor, ubi coena parata stabat, & postquam modice coenaueram, cubile mihi monstratur, ubi quiescerem.

In lectum me subito conieci, sed in isto animi aestu somnum capere nequibam. Fastus, quo a similibus his exceptus fueram, mentem mihi paene excusserat, & sane Spar-
tana

*Vectura captivorum
in Firmamentum.*

rana opus erat patientia ad concoquendam insignem adeo contumeliam. Deplorabam sortem meam, quam in hac regione duriorē videbam illa, quam expertus fueram in planeta *Nazar*, moxque mecum ita loquebar: „Quid si in has oras delatus fuisset magnus principatus Potuani *Kadokus*, vir „graphicus & quantiuis pretii, perexigua fac „ne ratio haberetur viri, cui integro opus „est mense, edictum scripturo? Quamnam „sibi sortem promitteret *Palmka* in hac regione, vbi inter coenandum edicta meditantur, & conscribunt senatores?“ Animadvertēbam post feriam meditationem, a terra sapientum in histrionum domicilium me esse translatum. Tandem his curis fatigato somnus obrepfit. Incertum est, quamdiu dormiuerim; cum nullum hic dierum ac noctium sit discrimen; nam tenebrae non sunt, nisi quae fiunt statō tempore, quando per interpositionem planetae *Nazar* eclipsin patitur sol subterraneus. Notabilis maxime hae eclipsidis est, cum planeta *Nazar*, qui haud procul a firmamento natat, umbra sua solem plane offuscet. Est quoque ob sideris perpetuam praesentiam eadem semper anni tempestas. Hinc variis inuentis, lucorum scilicet umbra, ambulacris refrige-

ram-

rantibus, & cellis subterraneis, caloris incommoda propulsant incolae.

Vix somno experrectus eram, cum intrat cubiculum cercopithecus quidam, qui se collegam meum profitetur, cum restibus, ac cauda fictitia, quam natibus meis applicuit, ut ad figuram aliorum simiorum effingerer: iubet deinde me paratum esse, quoniam Syndicus, intra horae spatium, ad Gymnasium, quo, inuitatus publico programme, cum aliis senatoribus fuerat, esse portandus. Promotio erat Doctoralis, hora decima quarta ante meridiem. Notandum hic est, quanquam ob perpetuam lucem, dies a noctibus discriminari nequeant, dies tamen in certas descriptos esse horas, semihoras, & quadrantes, idque ope horologiorum, siue clepsydrarum, adeo, ut dies cum nocte viginti duas horas Martinianas complectatur. Hinc, si cuncta ciuitatis horologia simul deficerent, impossibile esse oppidanis, horas restituere, antequam e locorum vicinorum horologiis defectum suorum emendarent. Solaria enim nec sunt, nec esse possunt, ob perpetuam umbrarum absentiam, rectos semper, & supra verticem siedere vibrantes radios. Hinc, ubicunque puerum

teum foderis, totus illuminatur. Quod vero ad annum attinet, is ad cursum planetae *Nazar* dirigitur, ac ordinatur, qui altero tanto citius, quam firmamentum subterraneum, periodum circa solem absoluit.

Hora decima quarta vehiculum auratum succollantes, ad Gymnasium portamus Excellentiam suam. Intrantes in auditorium, ordine sedentes conspiciamur Doctores ac Magistros, quorum quisque praetereunti Syndico assurrexit, ac caudam illi obuertit. Reuerentiae hoc signum est. Hanc ob causam adeo studiose caudas exornant. Mihi vero stultae, ac ridiculae visae salutationes hae inuersae. Nam tergum alicui obuerrere, aut frigoris, aut indignationis indicium apud nos est: at suus cuique genti gustus. Praedicti Doctores ac Magistri ab utroque auditorii latere sedebant. Et in extrema auditorii parte posita erat cathedra, quam Doctorandus ornabat. Antepromotionis actum habita fuit disputatio, cui hic titulus: *Dissertatio Physica inauguralis, in qua examinatur, ac discutitur grauissimum istud Problema: An sonus, quem reddunt muscae, aliaque insecta, per os, vel per posteriora egrediatur.* Praeses priorem sententiam defenden-

pendendam in se suscepit, quae tanto ardore ab opponentibus impugnata est, ut periculum esset, ne iurgium istud in pugnam cruentam abirer. Et sane ad manus res venisset, nisi Senatus assurgens, auctoritate sua aestum hunc temperasset. Durante disputatione, tibiis canebatur: Nam aderat moderator certaminis tibicen, qui sonis tum placidis, tum citatis, aut demissam, iacentemque orationem erigeret, aut saeuientem, ferocientemque cohiberet. At, his & aliis mediis saepe nihil effectum est. Difficile enim est modum tenere, cum de rebus grauissimis disceptetur. Id quod in nostro orbe saepe sumus experti, ubi, non minori animorum motu, controuersia multiugae & sinuosae quaestionis feruet. Verum rixa haec, quae caedem ac sanguinem minari visa est, terminatur subito mutuis encomiis ac gratulationibus: haud secus ac in Academiis nostri orbis, ubi secundum consuetudinem passim receptam, e cathedra victor descendit Praefes.

Finita disputatione, actus creationis procedit his ritibus: Candidatum in medio auditorii positum, compositis gradibus adeunt tres pedelli, siue ministri academici, integrum-

grumque aquae frigidae modium super caput eius effundunt, mox thuris fumo aspergunt, ac vomitorium hauriendum porrigunt. Ministerio hoc, summa cum veneratione, ac caputum inclinatione, defuncti, tandem legitime creatum Doctorem pronunciant. Obstupefcens ego ad tot miras & ignotas caeremonias, cercopithecum quendam literatum, prope me stantem, quid rei esset, rogabam. Idem ignorantiam meam miseratus: per aquam, ait, thus & vomitorium innui, diluendas esse veterum vitiorum maculas, ac novos mores, a vulgo distinctos, esse induendos. Hoc audito, damnavi stuporem meum, & admiratione satur, nihil amplius interrogavi, ne viderer, nunquam inter honestos vixisse.

Tandem tympanorum, tiliarum, ac tubarum strepitu omnia personabant: egressusque ex auditorio novus Doctor, prasina-
tus & cingulo succinctus, comitem habuit totum Heliconem, vsque ad domum suam. At, cum plebeiae tantum sortis esset, non sella vehebatur, sed chiramaxio trahebatur, praecedentibus togatis cursoribus. Actus, uti vulgo fieri solet, terminatus est lautissimis epulis, & remulencia conuiuarum. Nam
tan-

tantum vini effusum fuit, vt plerique ebrii domum abstraherentur, nec, nisi ope medicaminum, post aliquot dies conualescere possent, adeo, vt in toto isto actu nihil consideraretur, quin ab initio ad finem valde solennis fuerit, & testor, me nullam promotionem magis academicam, nec vllum Candidatum magis legitime creatum Doctorem, in nostro orbe vnquam vidisse.

In Curiis iustitiae causae mira celeritate diiudicantur, adeo, vt non possem non ingenii velocitatem, & facilem istam apprehensionem, huic genti peculiarem, admirari. Nam, antequam relamationis absoluerint aduocati, consurgunt saepe iudices, & suffragia non minus expedite, quam eleganter ferunt. Curias has identidem frequentavi, aditurus modum procedendi *Martinianum*, Sententiae mihi initio videbantur solidae, & aequitate naturali nixae: at, paulo curatius examinanti, iniquae, stultae, ac contradictoriae apparuere, adeo, vt lusui aleae rem committere, quam sententiis iudicum *Martinianorum* causam subiicere satius duxerim. De legibus huius gentis nil dicere possum, ob ingentem cui obnoxiae sunt, vicissitudinem; nam leges, ac iura hic vesti-

um

um instar, quouis anno mutantur. Hinc multi ob crimina puniuntur, quae non crimina erant eo tempore, quo committebantur: multi etiam ob id solum condemnantur, quod actiones eorum, quae secundum leges licitae erant, postea, noua edita lege, factae sunt illicitae. Eo intuitu a Tribunalibus inferioribus ad superiora appellant omnes, sperant quippe, lite pendente, antiquatum iri legem priorem. Vitium hoc nascitur ex prompta nimis legum conceptione. Huc adde, quod gens haec nouitatis auidissima, ob solam antiquitatem, vtilissimas leges & consuetudines nauseat. Nec minorem in cultu corporis, ac vestibus notauit leuitatem. Aduocati hic magni aestimantur ob disputandi subtilitatem: & sunt inter illos, qui rota, vt aiunt, figulari versatiores, non nisi dubiae, aut iniustae causae patrocinium in se suscipiunt, monstraturi, quanta illis in disputando sit dexteritas, & qua arte atrum in candidum vertere valeant. Ob istam ingenii subtilitatem, saepe iniquae causae patrono fauent iudices, quibus sufficit, logice ac methodice ventilatam esse litterem. Hinc dicere solent: „Causae quidem „iniquitatem perspicimus, attamen, cum „tanta arte, ac methodo sit defensa, non
O pos-

„possumus, quin ob patroni dexteritatem, ab aequo paulisper discedamus., Iura hic a Doctoribus, diuerso pretio, pro causarum natura, docentur: ex. gr. qui docent auditores malam & iniquam causam rueri, aut, vt Graeci aiunt, τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν, viginti stercolatas, qui vero aequam, decem tantum stercolatas pro labore exigunt. Formalia iuris tot ac tanta sunt, vt in immenso aliarum super alias aceruatarum legum cumulo, fundum perspicere non liceat. Nam cum *Martiniani* indolis maxime sublimis, & celerrimae perceptionis sint, omne, quod simplex ac nudum est, nauseant, subtilia tantum, nodosa, atque implicita suspicientes.

Eadem est religionis facies, quae non in praxi, sed vanis speculationibus consistit. Ita ducentae ac triginta sunt opiniones diuersae de forma, quae Deo sit attribuenda, & 396 de animarum natura & qualitate. Tempia, siue auditoria sacra, in quibus Theologia docetur, non frequentant *Martiniani*, vt audiant, quid vsui esse possit, & vt discant praecepta bene viuendi, ac moriendi, sed tantum vt audiant, qua arte, & qua ingenii subtilitate se expriment oratores sacri,

acri, qui, quo obscurius loquuntur, eo ardentius applauduntur, adeo, vt aegre audiant *Martiniani*, nisi ea, quae non intelligunt. Maior verborum cura est, quam rerum, oratoribus comptam magis phrasin, & teretem periodum, quam rationum nervos, ac iudicii limam affectantibus, & auditoribus non nisi blandimentis, ac sonantibus verbis attentionem commodantibus. Hinc nihil ausus sum dicere de religione christiana, quae nuda ac simplex est, & quam maxime commendat veritas non fucata.

Nusquam pluris aestimantur nouatores, quam in hac republica: quo difficilius, ac absurdus sit commentum, eo commendatius. Cum certo cuidam cercopitheco semel exposuisset naturam orbis terraquei, monstrassetque, superficiem eiusdem inhabitatam esse, consilium mox ille proposuit de perfodienda telluris crusta, & via ad superterraneos aperienda. Commentum istud mox omnium applausum tulit, & instituta est societas, siue *superterranei commercii consortium*, ad quod cateruatim mox accurrebant incolae, collatisque symbolis, *Actiones*, vti mercatores loqui amant, emerari sunt. At, turbata his motibus tota regione, variisque

familiis per hasce *Actiones* ad extrema redactis, stoliditatem commenti tandem perspicientes, ab incepto destiterunt. Ob istam tamen stultitiam, quae reipublicae tanti steterat, nil mali passus est nouator, quin insuper ob nobilitatem facinoris, omnium laudes emeruerit, adeo, ut dicere solerent Martiniani: *quamuis conatus successu destitutus fuerit,*

- - *magnis tamen excidit ausis.*

Perferutatus indolem huius gentis, conabar iisdem mediis aestimationem mihi aliquam apud *Martinianos* parare, nouoque commento sortem meam paulo meliorem reddere. Igitur postquam statum reipublicae huius examinaueram, vitia non pauca detexi. Videbam artificum subtiliorum omnia esse plena, opificorum vero inopia regionem hanc laborare. Hinc legem proposui, de instituendis quibusdam opificiis, quae usui essent publico. At, cuncta huius indolis commenta, nil, nisi risum & contemptum, apud vanam istam gentem, quae crepundiis solis delectatur, pepererunt. Hinc ego in propriam meam stupiditatem inuectus sum his verbis: *Stupidus ac iners es, ac dignus, qui in facultate baiulorum igno-*

ignobili canescas. Animum tamen non plane despondebam, & cum animaduernerem, consiliis salutaribus me nil proficere, statui tentare; stultone an inepto aliquo commento difficultatem hanc eluctarer. Consilium aperio prudenti cercopitheco, qui sponte currentem stimulat his verbis:

Aude aliquid breuibus gyaris ac carcere dignum,

Si vis esse aliquid.

Et cum monstraret, non paucos hic fuisse, qui per solas nugas, ac per ea, quae pueri in faba se reperisse clamant, se commendabiles reddiderant, maxime vero per nouas quasdam vestimentorum formas, statui necesse mihi esse cum infanientibus furere. Igitur omnes artes ad signa vocans, Europaeorum stultissima commenta sedulo examinabam, tandemque, habito eorundem delictu, capitum ornamenta, quae nos *Peruccas* vocamus, hic commendare decreui. Videbam, caprarum in hac regione esse magnam copiam, e quarum lana *peruccae* quodammodo effingi possent. Et cum istud opificium beatus meus tutor diu exercuisset, artis eiusdem non plane rudis eram. Comparatis igitur lanis caprinis, effinxi *peruccam*,

capiti meo convenientem, ac ita ornatus, Syndico me sistebam. Obstupefscens ille ad nouum & insolitum phaenomenon, quid rei esset, rogat, moxque capiti meo ademptam, suo imponit, ad speculum properans, vt se ipsum eo ornatu intueretur. Tantum sibi ipsi tunc, cum nouo isto capitis tegmento, placuit, vt prae gaudio alte exclamauerit: *Diis proximus sum!* Coniugem suam mox arcessiuit, vt gaudii sui participem faceret. Illa non minori laetitia exultans, maritum amplexa, testatur, nil lepidum magis, ac gratum oculis suis fuisse, cui sententiae tota etiam familia suffragatur. Tunc ad me conuersus Syndicus: *Si istud tuum commentum, inquit, o Kakidoran! Senatui aeque arriserit, ac nobis, summos in nostra republica honores tibi polliceri poteris.* Ego vero gratias humillimas agens, Excellentiae suae petitionem mox obtuli, ad Senatum deferendam. In eadem petitione commenti mei nobilitatem exaggeravi his verbis:

Excel-

EXCELLENTISSIMI, GENEROSISSIMI,
ILLVSTRISSIMI, NOBILISSIMI, CON-
SVLTISSIMI

SENATORES,

„Naturalis ista propensio, qua feror in utili-
„tatem publicam promouendam, impulit
„me, ad excogitandum, & effingendum no-
„uum istud, & adhuc ignotum capitis teg-
„mentum, quod hic humillime offero, &
„examine grauiissimi vestri tribunalis subiicio,
„nullus dubitans, quin gratiose excipiatur,
„maxime, cum commentum istud, ad gen-
„tis gloriam, ac ornamentum tendat, effi-
„ciatque, vt toti orbi innotescat, inclytam
„Nationem Martinianam, quantum inter
„omnes mortales virtute, ac animi dotibus
„eminet, tantum cultu quoque, & vestimen-
„torum ornatu, qui corpori veneratio-
„nem ac maiestatem conciliat, distin-
„gui. Testor sancte, proprio me com-
„modo non velificari, ac proinde nullam la-
„boris mercedem exigere: sat mihi erit, vti-
„litatem publicam, ac gloriam gentis, pro
„modulo virium mearum, promouisse. Si
„vero hanc meam operam praemio aliquo di-
„gnam decernat Perillustris Senatus, fa-
„vorem in me collatum, grato animo lae-

„tus amplectar, quo toto orbe munifi-
 „centia eiusdem enitescat, alique ad fimi-
 „lia, aut maiora opera excudenda, acuantur.
 „Eo solo intuitu liberalitati Senatus populi-
 „que Martiniani non obnitor. Quod reli-
 „quum est, fauori excellentium virorum me
 „commendo.

PERILLVSTRIS SENATVS

Martiniae,
 die 7mo
 Mensis Astral.

Seruus humillimus

Kakidoran.

Traditam hanc petitionem vna cum capi-
 tis tegmento, in Senatum iturus, secum por-
 tabat Syndicus. Audiui, eodem die cessasse
 omnes res forenses, tantum huius commen-
 ri examen omnium animos occupauerat.
 Cum suffragia ferrentur, laudatur species
 operis, commendatur manus artificis, acce-
 ptatur deuotio donantis, & praemium sta-
 tuitur. In toto senatu tres tantum senato-
 res erant, qui huic sententiae refragaban-
 tur: at male eo nomine audiebant, ac tan-
 quam indocti, & inurbani, munereque se-
 natorio parum digni, notabantur.

Facto

Facto senatus consulto, in curiam arcessor; vbi senior cercopithecus assurgens, postquam nomine totius reipublicae gratias mihi egerat, simulque indicauerat, remunerandam pro merito fore operam meam, rogabat, quanto temporis spatio mihi opus esset, ad effingendum simile capitis ornamentum. Respondebam ego, sat mihi mercedis esse, quod artificium tantorum virorum applausum, & totius Senatus niueos emeruerit calculos: pollicitus sum aliam *peruccam* bidui spatio perficiendam, & modo alii, in opere manuatio exercitati simii, quos artem docerem, mihi adiungerentur, posse vnus mensis intercapedine formari *peruccas*, quae toti ciuitati sufficerent, asseuerabam. At, hoc responso commotus, in haec verba prorupit Syndicus: „Absit, Ka-
 „kidoran, vt ornatus hic, toti ciuitati sit
 „communis, & ob vsum nimis frequentem
 „vilescat! necesse enim est, vt eo nobilitas
 „a plebe distinguatur“. Iudicio grauissimi viri omnes adstipulantur, ac iubentur ciuitatis censores curam agere, ne senatusconsultum violetur, neue promiscuo *peruccarum* vsu, nobilitas quid detrimenti capiat, & insigne adeo ornamentum plebeio contagio polluat. At, edictum hoc eundem

habuit effectum, quem cunctae sumptuariæ leges, cum discrimine ciuium latae; nam eo maiorem transgrediendae legis ardorem in plebe concitabat. Et cum ornatus hicce mire omnibus placeret, ciues e plebe diriores, aut commendatione amicorum, aut pecunia, titulos ac diplomata nobilitatis a Senatu sunt emercati, adeo, vt dimidia ciuitatis pars breui nobilitaretur. Tandem, cum e provinciis etiam supplices libelli afferentur, consultum duxit Senatus, edictum antiquare, & vnicuique *Peruccarum* vsum permittere, adeo, vt cum voluptate totam gentem *peruccatam* (sit venia verbo!) viderem, antequam Martinia egressus sum. Lepidum sane spectaculum erat, crinitos hos simios intueri. Tantum toti genti placuit commentum, vt nouam epocham statuerit; nataque inde est aetas crinita in annalibus Martinianis.

At, vt ad me ipsum redeam, encomiis cumulus, ac purpureo tectus pallio, vehiculo Syndici domum reportor; adeo, vt baiulus iste, qui nuper collega meus fuerat, iam equi officium mihi praestiterit. Ex eo quoque tempore ad propriam Syndici quadram fui admissus. Post laetum istud fortunae meae praeludium, inceptum opus per-

perficere aggressus sum, sociaque eorum opera, qui mihi adiuncti erant, tot breui adornaui *peruccas*, quot toti Senatui erat opus; & postquam integrum mensem in isto opere defudaueram, affertur mihi Nobilitatis Diploma, his verbis conceptum:

„Ob praeclarum istud, & reipublicae salutare commentum, quo sibi totam Martinianam gentem deuinctam reddidit Kakidoran, e ciuitate, Europa dicta, oriundus, decreuimus, eundem nobilitate donare, adeo, vt ipse cum haeredibus suis, ex hoc tempore, veri & genuini Nobiles censeantur, cunctisque priuilegiis, iuribus, ac immunitatibus, Nobilitati Martinianae propriis, fruantur. Porro statuimus, novo auctorem nomine ornare, adeo, vt loco Kakidoran, nominetur *Kikidorian*. Denique, cum nouus iste status, nitoris quandam necessitatem imponat, annum stipendium 200 Pararorum, quo nouam dignitatem tueatur, statuimus. Datum in Senatus Curia, Martiniae, 4to die mensis Merian, sub maiori Senatus sigillo“.

Ita a vili baiulo in virum nobilem transformatus, in summo honore, & felicitate
ali-

aliquandiu vivebam. Et cum animaduertent *Martiniani*, gratia me apud Syndicum valere, amicitiam meam, ac fauorem, omnes venabantur. Adulatio captantium eo usque progrediebatur, ut carmina panegyrica mihi certatim offerrent, ignotasque mihi virtutes affingerent. Nonnulli, quamvis scirent, me ignoti orbis ciuem esse, maiores meos longa deducere virga, ac genealogiam a primis saeculis deriuare non dubitarunt. At, parum gratae mihi erant eiusmodi computationes, cum gloriosum non putarem, a simiis descendere. Porro, cum solitum sit *Martinianis*, caudas optimatum laudibus celebrare, eodem fere modo, quo Poëtae nostri formas virginum praedicare solent, vates quidam, gratiam meam aucupantes, caudae meae praestantiam, quamvis nulla mihi esset, carminibus celebrarunt. Brevis ero: adulatio eorum in tantum excreuit, ut quidam non infimi ordinis vir, quem tamen respectu familiae nominatim indicare supersedeo, uxorem suam utendam, fruendamque mihi offerre non erubuerit, stipulatus pro ista liberalitate intercessionem meam apud D. Syndicum. Sordida haec assentatio, cui tota gens dedita est, efficit, ut annales Martiniani legi vix mereantur ratio-

tio-

tionem materiae, quae nil nisi encomiorum insulsam farraginem complectitur, quamvis dictio nitida ubique ac elegans sit: Hinc terra haec meliores Poëtas quam Historicos producit. Et constat, nusquam dari Poëtas sublimiores; id quod insigni *Martinianorum* imaginationi adscribitur.

Prospera satis valetudine in hac terra diu usus fui, quamvis aestus, quem perpetua solis praesentia parit, haud parum mihi molestus esset. Aluo quidem cita, & accedente febris rapida, semel decumbebam; at exiguae durationis erat febris: & testari possum, Medicum, cuius opera tunc usus sum, ipso morbo molestiorem mihi fuisse, ob garrulitatem, quae huic genti propria est. Cum in isto statu opus mihi esset Medico, sponte mihi officium obtulit Doctor quidam medicinae, ad cuius adspectum risum continere nequibam, cum idem esset, quo rudente nuper mihi barba sonuerat. Roganti mihi, qui tam subito e tonsore in Doctorem medicinae transformari potuisset, responderet, se ex utraque arte quaestum facere. Hoc audito, cum dubius essem, an salutem meam tali polyhistori tuto committerem, diceremque, malle me medicum, qui solam medendi

di artem profiterur, sancte ille iurabat, talem Medicum in hac ciuitate non dari. Hinc curationi eius me subiicere cogor. Auxit admirationem meam Medici festinatio, nam potione, quam haurirem, mihi praescripta, subito semel abiit, indicans, se diutius mecum commorari non posse, cum aliis negotiis, quibus distractus, eodem tempore tenebatur, auocaretur. Cum rogarem, quaenam essent negotia, tantam festinationem poscentia, respondit, adesse iam horam, qua in curia ciuitatis minori solitum munus obiret, cum simul Notarius aut scriba esset. Istam polymathiam passim in hac terra exerceri videbam, vbi nemo dubitat, multa simul opposita munera suscipere. Confidentiam istam dat mira ista ingenii velocitas, qua negotia celeriter expediunt. At, e variis erroribus, ac soloecismis hic commissis, didici, ignea haec ingenia reipublicae ornamento potius quam vsui esse.

Postquam biennii tempus in hac regione, qua baiulus, qua Nobilis, transegeram, incidi in casum quendam inopinatum, qui paene exitialis mihi fuit. In palatio Excellentiae suae mirum fauorem adhuc expertus eram, & singulari beneuolentia me prosecu-

ta

ra fuerat coniux Syndici, adeo, vt inter
 amicos eius primum locum tenere viderer.
 Saepe me priuato colloquio dignata erat, &
 licet praesentia mea videretur mire delectari,
 attamen ea me semper allocuta erat verecun-
 dia, vt officia eius non nisi in bonam par-
 tem interpretarer, nec suspicari possem, fo-
 mitem huius beneuolentiae impurum esse
 amorem, maxime in matrona, quae inter
 simias non minus virtute, quam maiorum
 imaginibus spectabilis erat. At, procedente
 tempore, e sermone eiusdem aequiuoco
 nonnihil suspicionis mihi natum est: hanc
 auxerunt

*Et color, & macies, & vultus, & humida
 saepe*

Lumina, nec causa suspiria mota patenti.

Tandem oculorum caligo discutitur, cum
 virgo quaedam epistolam mihi afferret huius
 sententiae:

DVLCISSIME KIKIDORIAN!

„Praeclari natales, ac insita sexui nostro
 „verecundia amoris scintillas sub corde meo
 „diu latitantes, ne in incendium prorump-
 „perent, adhuc cohibuerunt. Iam vero pe-
 nitus

„nitus oppressa, amoris violentiae resistere
ulterius non valeo.

*Miserere fatentis amorem,
Et non fassurae, nisi cogeret ultimus ardor.*

PTARNVSA.

Haud verbis exprimere possum, in quantum me aestum coniecerit inopina haec amoris testatio. At, cum satius ducerem, vindictae furentis matronae exponi, quam infamiae, cum creatura heterogenea, commercio, iura naturae turbare, responsum dedi his fere verbis:

CLEMENTISSIMA DOMINA!

„Perpetuus iste fauor, quò me persecutus
„est excellentissimus Syndicus, ampla, quae
„in immerentem contulit beneficia, peti-
„ti moralis impossibilitas, & innumeræ aliae
„causae, quas enumerare supersedeo, expo-
„scunt, vt irae & indignationi Dominae
„meae potius me subiiciam, quam, vt in
„rem consentiam, omnium bipedum nequis-
„simum & improbissimum me reddituram.
„Solicitor ad ea, quae morte mihi acerbiora
„sunt; officium mihi iniungitur, quod abs-
que

„que ignominia illustrissimæ Familiae prae-
 „stari nequit: Nam officium est, quod ipsi
 „imperanti maxime officit. Testor igitur
 „sancte, voto Dominae me annuere non
 „posse, quamvis in omnia alia caecam obe-
 „dientiam pollicear

Kikidorian.

Finitae epistolae hoc mōnitum subnexui;

*Aspice, quantum
 Aggrediare nefas; & dum licet, effuge
 crimen*

*Ante oculosque tuos rectum, pietasque pu-
 dorque*

Consistent, & terga dabit deuicta Cupido.

Responsum hoc, annulo meo signatum, ei-
 dem virgini referendum Dominae tradidi.
 Effectum habuit, quem ominabar; nempe
 quod amor in acerbissimum odium fuerit
 versus,

*Dolor ora repressit,
 Verbaque quaerenti satis indignantia lin-
 guae*

*Defuerunt: nec flere vacat, sed fasque
 nefasque*

*Confusura ruit, poenaeque in imagine to-
 ta est.*

P

Ali-

Aliquamdiu tamen vindictae tempus distulit, donec epistolam amatoriam, quam mihi scripserat, reciperet. Reddita epistola, subornauit nonnullos, qui iureiurando restarentur, absentis me Syndici thalamum polluere voluisse. Fabula haec tanta arte, ac verisimilitudine acta fuit, vt Syndicus de rei veritate non dubitans, in carcerem me coniici iusserit. In isto rerum articulo vnica mihi salutis via erat falsi criminis confessio, ac misericordiae dominicae imploratio, qua aut iram frangendam, aut poenam mitigandam sperabam. Nam cum domo potentissima litigare, praesertim in ea regione, vbi non merita causae, sed sola personarum qualitas respicitur, stultum mihi videbatur. Hinc omissa omni defensione, in fletus & abiectissimas preces me conieci, non poenam deprecatus, sed mitigationem poenae implorans.

Ita confessione criminis, quod nunquam somniaueram, a poena capitali liberatus, ad perpetuam captiuitatem damnabar. Diploma Nobilitatis mox mihi ademptum, a carnifice discerprum fuit; ipse ergastuli naualis candidatus, in triremem abstrahor, seruilibus ministeriis initiandus. Nauigium publi-

blicum erat, quod paratum stabat itineri in *Mezendoras*, siue terras paradoxas; quod iter stato anni tempore, scil. mense *Radir*, suscipi solet. Aduentant ex his terris merces, quas *Martinia* non patitur; adeo, ut terrae istae *Mezendoricae* *Martinianis* quasi *Indiae* quaedam sint. Societatem commercii *Mezendorici* componunt mercatores, tam nobiles, quam plebei; inter quos merces redeuntis nauigii pro rata, siue pro numero *Actionum*, siue symbolarum diuiduntur. Nauigia velis ac remis impelluntur, & biga captiuorum unicuique remo assignatur. Ad tale ego ministerium in hoc itinere damnabar. Quo animo iugum istud subirem, facile est coniicere, maxime, cum nulla noxa commeruerim inter sceleratos, seruili labori, ac flagris exponi. Inter *Martinianos* varia, pro diuersis animorum motibus, de hoc casu erant iudicia. Hi meruisse me quidem poenam credebant, at, quem premebat atrocitas criminis, peracte damnationis misratio tuebatur. Illi meritorum meorum aliquam rationem habendam, eoque nomine poenam saltem mitigandam iudicabant. Honestissimi simui, falso me accusatum, inter se mussitabant, at, nemo

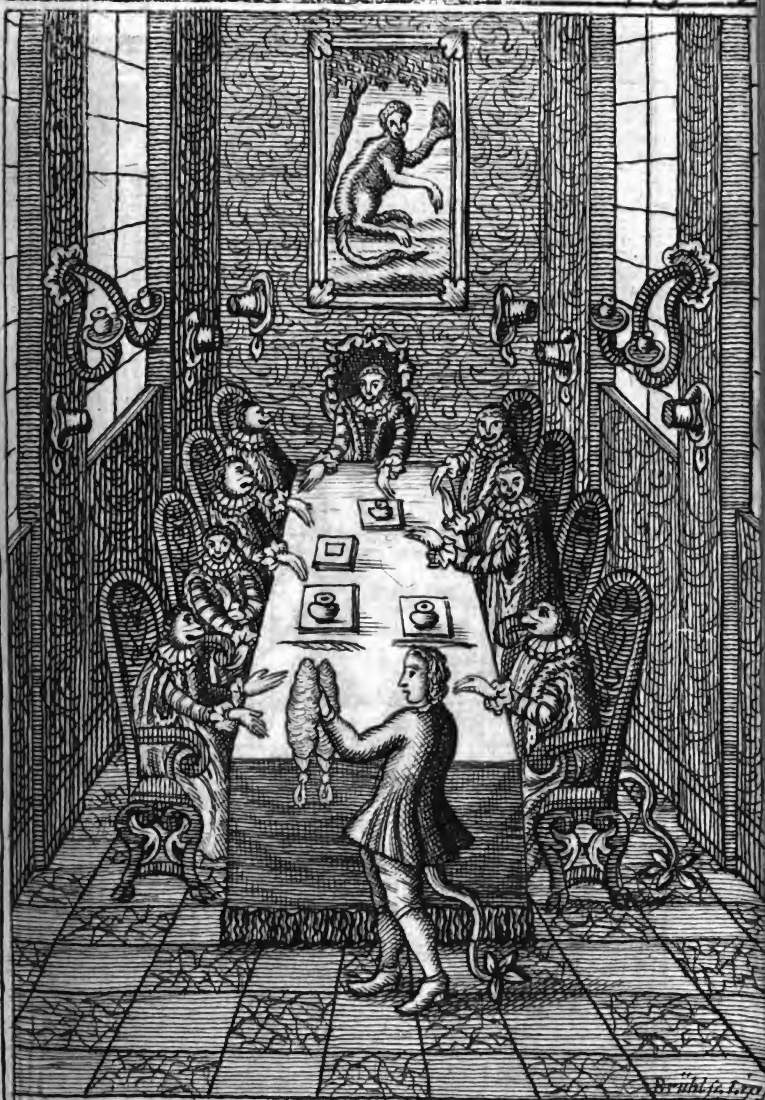
P 2

ausus

ausus est, palam causae meae patrocinari, metu potentium accusatorum. Calamitatem igitur patienter ferre decreui, & maximum afflicto solatium erat futura nauigatio, cum nouitatis auidissimus sperarem, in hoc itinere miras ac stupendas res visurum, quamvis cunctis, quae a nautis narrabantur, fidem non haberem, nec in animum inducere possem, tot ac tanta in rerum natura dari portenta. In naui nostra diuersi erant interpretes, quorum opera societas Mezendorica in hisce expeditionibus utebatur; nam horum ministerio emptionis venditionis contractus fiebant.

CAPVT

Magistratus Martinianus.

... (faint, illegible text) ...

Convivium Mezendorense

*****

CAPVT XI.

Nauigatio in Terras Paradoxas.

Antequam ad descriptionem huius nauigationis progredior, censores tetricos, ac rigidos moneo, ne frontem nimis contrahant ad narrationem rerum, quae naturae aduersari, ac proinde omnem fidem excedere videbuntur.

*Non equidem hoc studeo, bullatis ut mibi
nugis*

Pagina turgescat; dare pondus idonea sumo:

Refero incredibilia, sed vera, & quorum ipse oculatus testis sum. Rudes ac indocti, qui extra limina patriae pedem non protulerunt, cuncta iudicant fabulosa, quibus ab infantia non assueuerunt. Docti vero, maxime rerum Physicarum gnari, qui experientia didicerunt, quam ferax varietatum sit natura, aequiora de rebus, quae narrantur, insolitis, ferunt iudicia.

*Quis tumidum guttur miratur in Alpibus?
aut quis*

In Meroë crassa maiorem infante mamillam?

*Goerula quis stupuit Germani lumina , fla-
vam*

*Caesariem , & madido torquentem cornua
cirro ?*

*Nempe , quod hoc illis natura est omnibus
vna ,*

*Ad subitas Thracum volucres nubemque so-
noram*

*Pygmaeus parvis currit bellator in armis ;
Mox impar hosti , raptisque per aëra curuis
Vnguibus a saeva fertur grue. Si videas
hoc ,*

*Gentibus in nostris risu quatiare : sed illic,
Quamquam eadem assidue spectentur praelia,
ridet*

*Nemo , ubi tota cohors pede non est altior
vno .*

Inuenti sunt olim in Scythia homines, vnum
oculum in medio frontis habentes , dicti
Arimaspi. Alii sub eadem coeli plaga vesti-
gia pedum habentes retro porrecta. In Al-
bania nati fuere homines , qui in pueritia
canescebant. Sauromatae tertius semper die-
bus cibum capiebant , medio abstinentes. In
Africa celebrantur certae familiae hominum,
voce, ac lingua effascinantium. Fuere in
Illyriis , qui interimebant videndo, quos
diu-

diutius irritati aspiciebant, quique pupulas in singulis oculis binas habebant. In montibus Indiae reperti sunt homines caninis capitibus, & latrantibus, alique, oculos in humeris habentes. In extremis Indiae detecti sunt quidam, corporibus hirtis, & auium ritu plumantibus, nullo cibatu vescentes, sed spiritu florum, naribus hausto, victitantes. Quis haec & similia credidisset, nisi autor grauissimus, non audisse, neque legisse, sed vidisse se omnia, sancte testatus fuisset? Ecquis denique credidisset, terram esse concauam, ac in visceribus eiusdem contineri solem, & planetas, nisi experientia mea mysterium istud fuisset detectum? Quis credidisset, terram dari, ab arboribus ambulantiis, ac ratione praeditis, inhabitatam, nisi eadem experientia omnem dubitationem excussisset? Nemini tamen ob incredulitatem dicam scribam; nam fateor, eundem mihi ipsi, ante susceptum hoc iter, fuisse scrupulum: splendidas esse fabulas, & meras credebam nugas, quae a nautis narrabantur.

Initio mensis Radir

Vela damus, vastumque caua trabe currimus. aequor,

P 4

pro-

prospero aliquot dies vento vsi; quocirca ferias egimus remiges, cum plenis euntibus velis, remigio non esset opus. Quarto vero die

*Vela cadunt, remis insurgunt haud mora
nautae,
Adnixi torquent spumas, & coerulea ver-
runt.*

Laborem hunc valde mihi esse molestum cum animaduerneret nauclerus, vacationem mihi per interualla concessit, & tandem a feruili hoc ministerio me penitus liberauit. Cur istam exercuerit humanitatem, an, quia infontem me credebat, an vero, quod ob insigne *peruccarum* inuentum, meliori me forte dignum iudicabat, dicere nequeo. Iple tres *peruccas* secum duxerat, quas mihi crispandas, & comendas tradidit, adeo, ut subito e remige in crinium concinnatorem transformarer. Ista naucleri in me humanitate effectum est, ut quoties portum quendam intrauimus, in eorum semper numero essem, qui exscensionem in terram fecerunt. Quo facto, data mihi fuit occasio curiositati meae abunde satisfaciendi.

Sul-

Sulcantibus mare, diu nihil memorabile obuium fuit; at, postquam conspectum litoris amissimus,

Emergere feri cano de gurgite vultus.

Sirenes erant, quae quoties venti posuerant, & subsederant vndae, rati adnatabant, elemosynam petentes:

*Prima hominis facies, & pulcro corpore
virgo*

*Pube tenus, postrema immani corpore Pri-
stis.*

Lingua earum Martinianae erat confinis, adeo, ut nautarum nonnulli, absque interprete, cum iisdem fabulari potuerint. Vna earum, cum offam carnis petenti dedissem, attentius me aspiciens, exclamabat:

Heros euades, cunctis dominaberis oris!

At, ad omen istud, tanquam ad vanam adulationem, subridebam, quamuis sancte testarentur nautae, in praedictionibus raro falli sirenes. Post iter octidui tandem conspicati sumus terram, quam nautae *Picardaniam* vocabant. Intrantes porrum, circumvolabat pica, quam telonii inspectorem ge-

neralem asseuerabant, & virum quidem gravissimum. Vix ego risum continui, cum audirem picam tanto munere fungentem, cumque viderem, aerarii ministrum

- - *per liquidum sublimibus aëra pennis
Currere, & aethereo corpus librare volatu.*

E forma telonii praefecti iudicabam, muscas fore custodes, ac telonii ministros.

Postquam nauim nostram ter circumuolaverat, terram repetens, mox cum tribus minoribus picis reuertitur, ac in proram navis se demittit. Cachinnis mihi ilia fere soluebantur, cum viderem, vnum ex interpretibus nostris cum veneratione has picas accedere, & longos cum iisdem sermones ferere. Aduentus earum causa, erat mercium examen; ex more enim inquirere debebant, ecquid mercium prohibitarum, in primis herbae vulgo dictae *Slac*, sub sarcinis lateret. Herbae huius inuestigandae causa omnes navigii angulos perreptare, sarcinasque, ac loculos excutere solent, quoniam inuestio eiusdem a magistratu seuerè prohibita est. Nam cum hac herba multas egregias, & necessarias merces commutare solent incolae, quo fit, vt herbarum *Picardanarum*, quae
tamen

tamen eidem vsui inferuire possunt, pretium diminuatur; adeo, vt *Picardani* in eo Europaeis nostris sint similes, qui res appetunt, ob id solum, quod e remotis terris appor-
tantur, ac sub alio coelo nascuntur. Telo-
nii inspector generalis, postquam cum inter-
pretibus nostris diu fabulatus erat, sub na-
vis tabulata cum reliquis, quae aderant, pi-
cis descendit, indeque reuersus, torue nos
adspexit, indicans, commercium nobis cum
Picardanis prohibitum fore, quoniam con-
tra foedera egimus, merces veritas asportan-
do. At, nauclerus experientia edoctus,
quibus mediis ira inspectorum telonii miri-
geretur, frementi aliquot libras herbae *Slac*
dono dedit, moxque deferbuit bilis, & li-
centiam nobis concessit exonerandae nauis.

Hoc facto, ingens picarum caterua aduo-
lat. Mercatores hae omnes erant. Naucle-
rus vero exscensionem in terram factururus,
me cum nonnullis aliis sequi iubet, adeo,
vt quatuor numero fuerimus, qui naui egre-
diebamur, nempe ipse nauclerus, ego, &
duo alii simii, quorum alter erat Consiliarius
commercii, alter vero interpretes. Ad pran-
dium inuitati fuimus ab inspectore generali;
at nulla erat mensa, cum sedilibus vti ne-
que-

queant *Picardani*, quocirca in medio pavimento mappae sternuntur. Lautae & magnificae apponebantur fercula, sed patinis minutissimis, & cum culina posita esset in superiori aedium contignatione, cum singulo ferculo picarum quadriga, quasi per impluvium descendebat. Finito prandio, Praefectus vectigalium ad bibliothecam suam nos ducit. Ingens erat librorum apparatus, sed minuti omnes, adeo, ut volumina maiora, & in folio, calendaria nostra vix magnitudine exaequarent. Vix mihi temperabam, cum viderem Bibliothecarium ad superiores loculos euolare, ut libellos in octavo, ac duodecimo depromeret. Quod reliquum est, parum ab aedibus nostris, structura & apparatu, differunt aedes *Picardanae*; cubilia vero prope tectum suspensa, veluti avium nidi stant. Quaeret hic quispiam, qui fieri possit, ut a picis, quae inter aves minorum gentium sunt, tantae molis aedificia exstruantur? At patuit e domo, tunc temporis e fundamentis exstruenda, rem fieri posse; nam opus simul urgebant aliquot operariorum millia, adeo ut multitudo ac facilitas volandi, virium defectum quodammodo supplerent. Hanc ob causam eadem fere celeritate, qua domus nostrae, *Picardanae* aedi-

aedificia eriguntur. Vxor inspectoris non apparuit, utpote puerperio impedita; nam non egrediuntur puerperae, quam diu inuolucres adhuc sunt infantes, sed breui, plumentibus iam iam pullis, in publicum prodituram ait maritus.

Haud diu in hac regione haesimus, quo circa statum regionis, incolarumque indolem ac mores delineare nequeo. Ingens tunc temporis animorum erat motus, ob bellum, inter *Picardanos* & vicinos *Turdos*, nuper conflatum, maxime cum postridie aduentus nostri nunciaretur, ingenti praelio aërio a *Turdis* fusos fuisse *Picardanos*; quocirca dux exercitus, cognita causa, sententiam tulit, ut alarum sectionem pateretur, quae poena hic grauis existimatur, & parum a capitali supplicio differt. Facta mercium permutatione, vela ventis damus. Vidimus haud procul a litore plumis constratum aequor, ac, e pennis, quas per maria inanis spuma torquebat, coniecimus, locum eum esse, ubi praelium habitum fuit inter *Picas* & *Turdos*.

Post tridui prosperam nauigationem, adpulimus litori terrae musicae. Iacta ancora,
ter-

terram petimus praeunte interprete nostro cum instrumento musico, quod vulgo dicimus *Bassum*. Valde ridiculum id mihi videbatur, cum, quem in finem hac sarcina se onerasset, non caperem. Cum omnia deserta videremus, & nullum creaturae vestigium vsquam appareret, iubet nauarchus aere canoro aduentum nostrum incolis indicare, moxque ad tubae sonitum accurrebant circiter triginta instrumenta musica, siue *Basse* vnipedes. Vera mihi incantatio hoc videbatur, cum nihil in toto itinere stupendum magis vidissem. *Basse* isti *Violini*, quos esse incolas huius terrae comperiebam, hunc in modum formati erant. Superne collum erat oblongum cum capite minuro, ipsum corpus angustum & contractum, cortice quodam laeuigato erat obductum, adeo, ut inter corticem istum ac corpus, vacuum esset relictum spatium. Supra ventris umbilicum natura posuerat pectinem, siue sellam cum quatuor chordis. Tota machina vno tantum pede nitebatur, adeo, ut cuncti singulis cruribus saltuatim currentes, viuacissima pernicitate campos transmitterent. Ut verbo me expediam: vera crederes instrumenta musica, ob figurae similitudinem, nisi quod duas haberent manus ac brachia.

Alte-

Altera manu tenebant plectrum, altera chordas pulsabant. Interpres noster ad colloquium incolas prouocans, instrumentum, quod secum portauerat,

Sustinet a laeua, tenuit manus altera plectrum,

Artificis status ipse fuit: tum flamina docto

Pollice sollicitans,

mox responsum e chordis sonantibus tulit, adeo, vt alternis vicibus, diu modulando, sensus exprimerent. Initio non nisi *Adagio* modulantur, idque satis harmonice, mox vero ad dissona dilabuntur, quae auribus obstrepunt. Tandem vero musica in dulcisonum, & gratum *Præsto* terminatur. Id quod cum nostri audirent, gaudio exultabant, dicentes, de pretio mercium iam esse conuentum. Patuit mox, primum *Graue* nil nisi sermonis denotasse praeludium, ac in mutuis salutationibus constitisse. Durantibus vero dissonantiis, de pretio fuisse disputatum, ac tandem dulcisonum *Præsto* significasse negotiorum felicem transactionem: nam paulo post exonerata fuit nauis. Inter merces, quae huc afferuntur, maximi momenti est colophonium, quo plectra, siue arcus,

arcus, loquelaе instrumenta, oblinunt terrae musicae incolae. Hinc criminis conuicti, plectri priuatione ex iudicis sententia mulctari solent, & perpetua plectri priuatio instar poenae capitalis est. Cum litem, foro nobis vicino, iudicari audirem, eo accurrebam, processum iuris musici auditurus. Causidici loco sermonis plectra mouebant, e chordis ventri impositis sonum elicientes. Durante actione, non nisi dissonantiae exaudiebantur, adeo, vt in argutis, ac gestuosis manibus omnis eloquentia resideat. Finita vero litis disceptatione, exurgens iudex, arrepto plectro, *Adagio* modulabatur, quod idem est, ac sententiam pronuntiare; nam aduolarunt subito sententiae executores, damnato plectrum adempturi. Pueri hic speciem praebent instrumentorum, quae nos vocamus *Szokviolen*. Iisdem nulla dantur plectra, antequam tertium annum impleuerint. Quartum annum ingressi, in scholas mittuntur, vt a praeceptoribus discant, plectrorum reciprocatione sonos chordarum elicere, hoc est, quod nos dicimus, in literis erudiri, manentque sub informatorum ferulis, donec rite modulari, ac absque chordarum stridore plectra reciprocare didicerint. Mire passim ab his pueris, modulando nos

per-

persequentibus, vexabamur. Interpres noster loquelaе musicae gnarus, colophonium emendicare asseuerabat symphoniacos pueros. Dum mendicabant, sonum *grauem* siue *Adagio*; cum vero compotes votorum facti essent, celerem & acutum sonum, seu *Praesto* ediderunt: nam ita gratiarum actio exprimi solet. Repulsa vero omnem istum Heliconem exanimat.

Rebus nostris bene & ex voto peractis, circa finem mensis *Cusan*, terram musicalem relinquimus, ac post aliquot dierum nauigationem conspicamur noua litora, e quorum foetido odore coniecimus, *Pyglossiam* esse. Incolae huius terrae hominibus haud sunt dissimiles; distant in eo, quod ore destituti, per posteriora loquantur. Primus, qui ad nauim nostram accessit, opulentus erat mercator. Ille, secundum gentis consuetudinem, per posteriora nos salutabat, moxque de pretio mercium pacisci incipiebat. At, magno meo malo tunc aegrotabat tonsor noster quocirca Pyglossiani tonsoris opera uti cogebar. Nam, cum tonsores hic loquaciores fere sint Europaeis, tetro, dum barbam radebat, odore stabulum repleuit, adeo ut post diceffum eiusdem thura adolere coacti fue-

Q

fuerimus. Adfuetus iam adeo eram rebus stupendis, ac naturae aduersis, vt nihil paradoxon amplius mihi videretur. Cum ingrata ac molesta ob hoc vitium nobis esset conuersatio cum *Pyglossianis*, iter maturantes, paulo ante tempus definitum ancoras soluimus, maxime, cum a diuite quodam Pyglossiano ad coenam inuitati fuerimus. Ad inuitationem enim humeros contraximus omnes, et nemo condicere voluit, nisi sub lege perpetui, dum coenaremus, silentii. E portu abeuntibus, Pyglossiani in litore stantes, felicem nauigationem per posteriora optabant, & cum ventus e litore flaret, nutu & manuum signis, vt salutationibus parcerent, monebamus. Nam & nimia vrbalitas molestiam parere potest. Merces, quas huc afferunt *Martini*, sunt aquae rosarum, balsamum, & diuersa aromatum fragrantium genera.

Docui, gentem hanc, quoad corporis formam non differre ab hominibus, nisi in eo quod per posteriora loquatur, quamuis non desint in orbe nostro homines, qui tam loquela quam corporis figura exscribunt *Pyglossianos*. Cogitabam mecum: quid, si huc diuerterent *Janus Seuerini*, *Olaus Petri*, *Andreas Laurentii*, alique honesti viri, qui
cyni.

cynico candore rem quamvis suo nomine appellant, & quicquid circa praecordia versatur effutiunt, facile apud *Pyglossianos*, ob loquelaе affinitatem ius ciuitatis obtinerent, ac in vnam gentem coalescerent. Nam quid refert in qua parte corporis positum sit os, modo eadem virtus, idem eloquium.

Atque eadem sentina, grauem quae spirat odorem

Cursum hinc dirigimus ad terram glaciale, foedam adeo horrendamque adspectu, vt nulla vnquam regio infelicioꝝ ac miseratione dignior mihi sit visa, cum non nisi montes, perpetua niue tecti, oculis sistuntur. Inter montium cacumina, vbi nullus admittitur sol, sparsim habitant incolae, qui omnes e glacie sunt formati. Nam quicquid inter vertices rupium est, infesto rigore, & aeterno gelu premitur omne. Hinc quoque perpetua est caligo; & si qua lux detur, sola pruinæ albicans est. At, subiectæ valles exustæ flammis, & crematae vapore torrentur. Hinc incolae in valles descendere, nisi turbido & caliginoso coelo, non audent; & quam primum minimum solis radium conspiciantur, aut ad montes re-

vertuntur, aut in cauernas se praecipites dant. Saepe vltu venit vt e montibus descendentes, in itinere aut liquescant, aut aliud malum subeant. Hinc legum ruptores, aethere caligante, in planitiem deducti, paulo alligantur, incendio sideris exponendi. Terra haec omnigena producit mineralia, excepto auro. Mineralia haec cruda ab aduenis mercatoribus auferuntur; nam indigenae caloris impatientes, metalla excudere nequeunt. Creditur commercium glaciale omnium *Mezendoricorum* maxime fructuosum.

Omnes hae terrae, quarum conspectum dedi, parent magno Imperatori regionis *Mezentoricae* proprie sic dictae; vnde reliquae a nauigantibus vulgo cognominantur insulae *Mezendoricae*, quamuis propriis nominibus a se inuicem discriminentur, vti in itinerario hoc monstratum est. Istud non minus amplum, quam mirabile imperium, huius itineris terminus est ac centrum. Post nauigationem octidui, ad metropolin imperialem peruenimus, vbi, quicquid de societatibus animalium, arborum, ac plantarum cecinerunt Poetae, hic reuera existere deprehendimus. Nam *Mezendoria* tanquam communis patria est animalibus, arboribus, ac
plantis

plantis, ratione praeditis. Quoduis ibi animal, quaeuis arbor, ius ciuitatis acquirit, modo regimini, ac legibus publicis se subiiciat. Crederes quidem, mixturam tot creaturarum diuersae formae, & diuersae oppositaeque naturae, confusionem ac turbas parere debere. At, ipsa contrarietas felicissimum producit effectum, virtute prudentissimarum legum ac constitutionum, quae miscellaneis his subditis, pro naturae ac ingenii modulo, negotia ac munera, vnicuique apta & conuenientia assignant. Ita ex. gr. e gente leonum, ob insitam magnanimitatem, desumuntur imperantes: Elephanti, ob iudicii acrimoniam, membra magni senatus fiunt: ad aulica officia admoventur chamaeleontes, cum variabiles sint, ac temporarii. Militiam terrestrem componunt vrsi, tigres, & id genus bellicosa animalia: in militiam vero naualem cooptantur boues & tauri. Nam cum simplices ac honesti, at parum simul morati, duri, & inflexibiles sint nautae, cumque vitam sectentur, rudi elemento, cui subsunt, conformem, nautica ministeria iisdem assignantur. Seminarium quoque est vitulorum, siue tyronum militiae nauticae (*See-Cadetten*,) e quibus nauarchi ac praefecti maritimi de-

Q 3

sumun-

sumuntur. Arbores, ob natiuam temperiem, vulgo sunt iudices: Anseres summorum tribunalium sunt aduocati, & picæ in curiis inferioribus causas agunt. Vulpes plenipotentarii, legari, consules, agentes, ac secretarii legationum sunt. Corui bonorum haereditariorum, siue iacentis haereditatis administratores vulgo sunt. Capri sunt Philosophi, in primis vero Grammatici, idque respectu qua cornuum, quibus aduersarios, ob res leuissimas impetere, ac arietare solent, qua barbarum venerabilium, quibus inter omnes creaturas sunt spectabiles. Equi sunt consules ac senatores ciuitatum: Proprietarii, siue fundorum ruralium domini, ac agricolae serpentes, talpae, glijres ac mures. Aues cursorum & nuntiorum munera implent. Asini, ob vocis stridorem, sunt diaconi. Lusciniae cantorum ac tibicinum officiis funguntur. Galli gallinaei urbium sunt vigiles, qui excubias agunt. Canes portarum custodes. Lupi sunt quaestores aerarii, teloniorumque inspectores, & accipitres eorundem sunt ministri.

Egregiis his institutis efficitur, vt muneribus publicis optime sit prospectum, ac, vt
omnia

omnia strenue, & concinno ordine agantur. Debet igitur hoc imperium exemplar esse, quod in rebus publicis constituendis exscribant Legislatores. Nam, quod tot alibi dentur miseri, & muneribus impares viri, oritur non tam a subditorum hebetudine, quam a prauo ac peruerso ingeniorum delictu: hoc vero rite ac solícite habito, ac viris prudentibus & strenuis, non ob quoduis meritum, sed ob singularem, ad certa munera aptitudinem, promotis, publica passim munera egregie administrabuntur, & aeternum florebit respublica. Quam salutare hoc institutum sit, imperii huius exemplum euincit. Testantur annales *Mezendorici*, trecentis abhinc annis, ab imperatore *Lilako*, antiquatam hanc legem, muneraque publica promiscue collata in omnes, modo praeclari aliquid fecissent, aut virtute aliqua conspicui essent. At, promiscua haec munerum distributio, tot tantasque turbas ciebat, vt actum breui de republica videretur. Ex. gr. Lupus rebus aerarii egregie administratis, ob meritum istud maiorem sibi dignitatem deberi contendens, fit senator: arbor vero, ob vim iudicandi spectabilis, idem ob meritum, aerario praeficitur. Promotione ista praepostera, duo simul strenui vi-

Q 4

ri,

ri, reipublicae prorsus inutiles redditi sunt. Porro caper, siue Philosophus, qui ad coelum a scholasticis, ob constantiam in defendendis mordicus thesibus suis, tollitur, laudibus his inflatus, splendidum aliquod munus aucupatur, & primum in aula vacantem locum petit, ac obtinet. Chamaeleon vero, ob morum vrbanitatem, & quod temporis obsecundare nouerit, ob istud meritum professione academica, quam ambit ob lucrum, donatur. Hoc efficitur, vt ille non minus absurdus fiat aulicus, quam strenuus fuerat Philosophus: hic vero ex optimo Philosopho, in aulicum ineptissimum transformetur. Nam constantia ista in defendendis opinionibus, quae philosophum ornauerat, aulicum deformat, cum leuitas ac fluctuatio in aulis sint virtutes cardinales, & aulicus, non tam id, quod verum est, quam id, quod tutum, sectans, prout adspectus aulici sunt, varias induit formas. At, quod vitium est in aulis, virtus audit in scholis, vbi ardor iste sententiam mordicus propugnandi, strenui ac gnaui viri sit nota. Vt breui praecidam: cuncti simul subditi, etiam ii, qui ob certas animi dotes inter alios eminuerant, hac legis mutatione redditi sunt nauci, ac nullius vsus, ac respublica
nuta-

nutare coepit. Quocirca, cum in praeceps omnia ruerent, prudentissimus quidam elephas, siue senator, nomine *Baccari*, malum istud Imperatori pathetice exposuit. Imperator de rei veritate conuictus, vitio huic mox obicem ponere decreuit. Reformatio hunc in modum processit: non omnes simul officiis remouebantur; nam ita agendo, remedium morbo peius fuisset: at, vacantibus officiis, vnusquisque, relicto, cui impar erat munere, ad nouum, cui aptior erat, transferebatur. Ob hanc patriae praestitam operam, cuius egregius mox innotuit effectus, *Baccari* posita fuit statua, quae adhuc in foro *Mezendorico* conspiciendam se praebet. Ex eo tempore antiquae leges sancte obseruantur.

Testatus est interpres noster, historiam hanc narratam sibi fuisse ab anseri quodam quem arcta familiaritate complectebatur, quique inter consultissimos totius vrbs cauidicos numerabatur. Multa in hac regione insolita, imo prorsus stupenda occurrunt phaenomena, quae alienigenarum, ac peregrinantium oculos in se conuertere queant. Solus iste adspectus diuersi generis animalium, scil. vrforum, luporum, anserum,

Q 5

pica-

picarum etc. regionibus ac vicis vrbis inerrantium, ac sermones ferentium, admirationem simul ac voluptatem apud infuetos id genus spectaculorum excitat. Primus, qui nauem nostram ingressus est, lupus erat inacilentus; siue telonii inspector, stipatus quatuor accipitribus; siue ministris, quod Europaei *Visitatores* nominant. Hi e mercibus auferebant, quicquid ad palatum erat, eoque fatis indicabant, in arte, quam profitebantur, bene esse institutos, ac ad vnguem omnia scire. Nauarchus, pro solita sua benignitate, quoties naui egrediebatur, me sibi comitem adiunxit. In terram exscendentibus, primus obuius fuit gallus gallinaceus, qui, postquam pro more causam itineris, ac patriam sciscitatus fuerat, adventum nostrum telonii praefecto indicabat. Humaniter ab eodem excepti, ad coenam inuitamur. At, vxor illius, cuius formam inter lupas celebrari audiuiimus, non aderat. Absentiae causa, prout ab aliis accepimus, erat zelotypia mariti, qui non consultum duxit, tantae formae mulierem conspiciendam praebere aduenis, maxime vero nautis, qui longa continentia exhausti, ac esurientes, matronas ac virgines, in portum delati, ardentem venari solent. Varias tamen alias matro-

matronae ad coenam admittebantur: inter easdem erat vxor cuiusdam nauarchi (*Commendeur*) quae vacca erat, candida, atris maculis interstineta. Proxima huic accumbebat felis nigra, vxor scil. venatoris regii, quae nuper e prouincia in urbem venerat. Inter conuictores proxima mihi erat seropha versicolor, vxor inspectoris cloacarum (*Renouations-Inspecteur*) nam, qui eiusmodi munera obeunt, e gente porcia vulgo sumuntur. Erat illa fordida quidem, ac illotis manibus vescitur, id quod in ista gente frequens: at officiosa admodum mihi simul videbatur; nam cibum e panna communi identidem mihi porrigebat. Mirabantur omnes insolitam istam humanitatem, in primis cum serophis morum elegantiae non sint gentilitiae. At, malletm ego, minus cultam; cum e serophae manibus cibum capere valde esset molestum. Notandum hic est, incolas Imperii *Mezendorici*, quamvis brutis, quoad corporis formam, sint similes, manibus tamen esse praeditas, digitis, qui e pedibus anterioribus prominent, in quo solo a quadrupedibus nostris differunt, & cum obsita sint corpora aut pilis, aut pen-
Lamen
nis, vestibis non indigent. Tantem diuites a pauperibus distinguuntur certis ornamen-
tis,

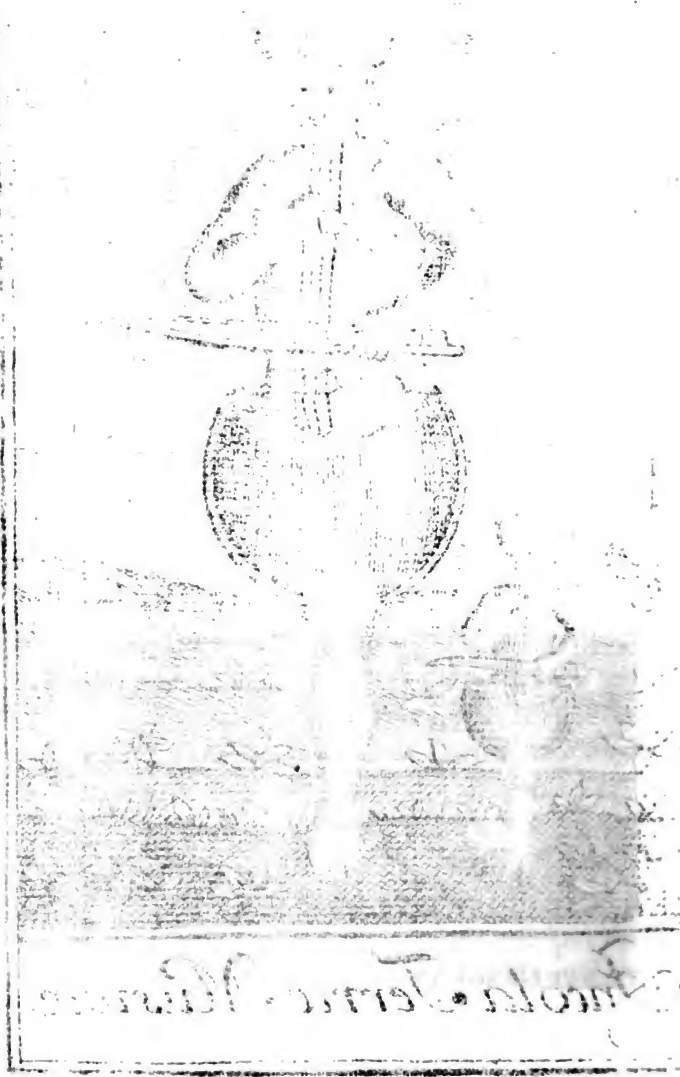
tis, ex gr. collaribus, ex auro vel margaritis confectis, siue fasciis, cornua tortuoso volumine ambientibus. Tot fasciarum compagibus ornatum erat caput vxoris nauarchi, vt cornua eiusdem vix discernere liceret. Excusabat illa absentiam mariti, dicens, lite, qua nuper implicitus erat, distentum, domi teneri, senatumque habere cum duabus picis, siue causidicis, qui postridie causam illius in foro agerent.

Coena finita, varia ista porca, vxor inspectoris cloacarum, cum interprete nostro secretum habuit colloquium, in quo amore se mei captam testatur: patientem ille solatur, ac remedium amoris pollicitus, me expugnare aggreditur: &, cum verbis se nihil proficere cerneret, fugam hortatur, cum sciret, omnem lapidem moturam matronam, vt voti compos fieret. Ex eo tempore in naui me continui, maxime, cum audirem, veterem huius matronae amasium, scil. philosophiae quendam studiosum, zelytypia accensum vitae meae insidiari. At, ipsum nauis munimentum aduersus matronae iteratos impetus, me vix tuebatur, quippe iam per internuncios, iam per epistolas, ac amatoria carmina, cordis mei duritiem

Incola Terræ Musicae.

ritiem emollire tentabat. Nisi subsequenti naufragio perditae fuissent literae istae, specimen poëseos porcinae exhibere potuisssem. At, memoria mea cuncta exciderunt, nihilque retinui, praeter carmina ista, quibus formam suam semel ita praedicat:

*Nec, mihi quod rigidis horrent densissima
setis*

*Corpora, turpe puta. Turpis sine frondi-
bus arbor;*

*Turpis equus, nisi colla iuhac flauentia ve-
lent:*

*Pluma tegit volucres; ouibus sua lana de-
cori est;*

*Barba viros, hirtaeque decent in corpore
setae.*

Mercium permutatio tanta celeritate facta est, vt intra paucos dies vela facere potuerimus: at, iter nostrum non nihil remorabatur, exorta eodem tempore lis, inter nautas nostros, in procinctu iam stantes, & ciues quosdam *Mezendoricos*. Causa litis haec erat: nautam quendam *Martinianum*, forte per urbem ambulanti, cuculus quidam diſteriiis petens, per ludibrium *Peripom* vocitabat, id quod denotat histrionem apud

apud nos. Nam, cum balatrones, & co-
moedi in hac regione vulgo simiae sint,
nautam hunc pro histrione cepit cuculus.
Ille vero, iniuriae impatiens, derisorem fu-
stuario salutatur, ictuque duplicato paene
elumbat. Fidem Quiritium mox inclamans
cuculus, circumstantes prouocabat testes,
quos postridie in foro examinandos stirit.
Testibus examinatis, rem ad senatum urbis
detulit. Nauta igitur, linguae ac iuris *Me-
zendorici* ignarus, picam, siue causidicum,
causae suae patrocinatorum, conducere cogi-
tur. Acta sic causa fuit coram senatu, &
post unius horae iurgium, lata est sententia
huius tenoris: *Vt cuculus, tanquam aggres-
sor, culpaе suae pretium ferat, ac litis aesti-
mationem praestet*; quam tamen, uti fieri
vulgo solet, salarium causidici absorpsit.
Senatores, qui hanc causam diiudicabant,
erant equi, quorum duo consules diceban-
tur, & quatuor senatores. Iudicio aderant
totidem pulli, qui vota tantum deliberatiua,
non vero decisiva habebant, & ad eiusmodi
actus admittebantur tanquam tyrones, ac iu-
ris candidati. Audiui, in aliis collegiis ea-
dem esse seminaria, e quibus desumi solent
tyrones maturiores, ut vacua loca impleant.

Nego.

Negotiis prospere peraetis, ac nauigio rebus pretiosissimis onusto, reditum in patriam meditamur. Postquam in altum delati fuimus, repentina tranquillitas intermisit cursum: hinc alius exultantes fuscina quarebat pisces, alius hamis blandientibus convellebat repugnantem praedam. Mox modicum ventum nacti,

*castra mouemus,
Tentamusque viam; Et velorum pandimus alas.*

Postquam diu prospera aura, ac ferentibus ventis mare sulcaueramus, nouas conspiciamur Sirenes,

*quae multa aspergine
rorant,
Emerguntque iterum, redeuntque sub
aequore rursus,*

horrendum per intervalla ac funestum euiatum edentes. Ingenti istud terrore affecit nautas, vtpote experientia edoctos, lugubrem istam musicam, procellas ac naufragia portendere solere. Hinc ex instanti carbasa maiora demittuntur, & in sua quisque ministrat.

nisteria distribuitur. Vix defuncti erant hoc opere, cum atris coelum nubibus obduci, ac abruptis procellis aequora intumescere coeperint, adeo, ut gubernator navis, qui annos fere quadraginta maria subterranea arauerat, sancte testaretur, horrendam magis tempestatem se nunquam fuisse expertum. Cuncta, quae in tabulatis nauigii strata iacerunt, iam innatabant aquis, quae partim ex irrumpentibus vndis, partim etiam ex immodico agmine imbrium, cum tonitru ac fulgure cadentium, nascebantur, adeo, ut cuncta simul elementa in perniciem nostram conspirare viderentur.

- - - *Iactamur gurgite vasto;
Inuoluere diem nimbi, & nox humida coelum
Abstulit: ingeminant abruptis nubibus ignes.
Excutimur cursu, & caecis erramus in vndis.*

Dirumpitur mox media navis arbor, quam secutae sunt caeterae. Hinc mortis imago omnium oculis obuersabatur. Hic uxorem & pignora inelamavit, ille amicos ac necessarios, totumque nauigium lugubri ululatu exsonuit. Igitur gubernator navis, quamvis exspes ipse, verbis eosdem demulcere cogitur, ac monere, ut cessarent, nil profuturis
gemi-

gemitibus pectora diducere. At, perorantem in mare ventus excussit, repetitumque infesto gurgite procella circumegit ac hausit. Idem fatum subierunt & tres alii, inter quos erat consiliarius commercii, cum duobus nautis. Vniuersalem istam calamitatem solus ego patienter tuli, cum pertaesus vitae, nullo reuertendi in *Martiniam* studio ducebar, vbi libertatis ac existimationis iacturam feceram, ac proinde in eorum numero eram,

Quos neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent.

Tantum miseratus nauarchum nostrum, ob praestitam mihi, in toto hoc itinere, benevolentiam, verbis conceptissimis demissum illius animum erigere conabar: at, frustra eloquentiam exercui, nam in gemitibus, & muliebri eiulatu perseverabat, donec ab ingruente vnda decumana, in pelagus excuteretur. Ingrauescente tempestate, nulla navis vltior erat cura, non arbor erat relicta, non gubernaculum, non funis aut remus, sed quasi rudis ac infecta materies ibat cum fluctibus. Integrum triduum, a procellis istis ita iactamur, metu mortis, ac ieiunio

R

tor.

torpentes. Serenius quidem coelum per intervalla apparuit, at eadem semper erat tempestatis pertinacia. Superstitibus nautis tandem nonnihil solatii attulit conspecta procul terra, rupibus ac montibus aspera, & cum in litora ventus ferretur, spes erat, breui nos eo appulsuros. Fieri id quidem nequibat absque naufragio, ob litorum asperitatem: at, verisimile erat, si non omnes, tamen nonnullos, ope tabularum naufragarum, mortis discrimen pro tempore evasuros. At, dum ista nos spe lactamus, in medio maris latenti scopulo alliditur ratis, idque tanto impetu, ut tota soluta compage, in centum fere fragmenta scindatur. In hoc aestu tabulam ego arripui, comitum meorum securus, nam de propria tantum salute anxius eram, & quamnam sortem illi experti sint, etiamnum quaero. Verisimile est, omnes misere periisse, cum neminem in hanc terram delatum audiuerim. In litora ego beneficio fluentis, ac vndarum magna celeritate feror, id quod salutis mihi fuit; nam, si aliquanto diutius in illo statu permansissem, fame ac labore extenuatus sine dubio periissem. Postquam intra promontorium quoddam delatus eram, detumuit

vnda,

vnda, turbatique maris sonus tantum, isque iam languidus ac desinens audiebatur. Tota haec regio montana est: hinc montium flexus crebrique vertices, confracta in humeros iuga, & concaui vallium sinus, inaequaliter aërem scindunt; quae causa etiam voces multis in locis reciprocas facit. Cum litus me prope iam attigisse cernerem, altum exclamaui, sperans, ad clamorum excitatos litoris accolas, auxilio mihi venturos. Ad primum clamorem nulla redditur echo: at, cum integrarem, sonus quidam e litore exauditur, ac procurrere e sylvarum latebris videbam incolas terrae, ac scapha quadam mihi obviam ire. Facta erat scapha ex arbutis virgis, & vimine querno, id quod satis indicabat, non valde moratam & exultam esse hanc gentem. At, adspectus remigantium miro me gaudio affecit; nam quoad formam corporis nihil ab hominibus differebant, & soli erant homines, quos in toto hoc itinere subterraneo videre mihi contigerat. Similes sunt hominibus nostri orbis, sub zona torrida degentibus; nam barbas habent nigras, & capillos vibratos, & qui flauos & promissos habent crines, inter monstra referuntur. Tan-

dem ad fragmentum nauis, quo ferebār, appellunt, manusque suppliciter me tendentem excipiunt,

Et sale tabentes artus in litore ponunt,

vbi cibo ac potu, quamuis rudi ac plebeio, refocillatus, (nam integrum triduum cum siti ac inedia pertinaciter depugnaueram) breui conualui.

C A P V T X I I .

Appulsus ad Litora Quamitica.

Interea ingens vndique fit hominum confluxus. Iidem ad colloquium me identidem prouocabant, sed ignarus sermonis, quid responderem, nesciebam. Verba, quae saepius repetebant, scilicet *Dank Dank*, cum germanica esse viderentur, respondebam primum germanice, mox danice, ac tandem latine: sed ignotas sibi has linguas esse capirum concussione monstrabant. Tentabam denique linguis subterraneis scilicet *Nazarica & Martiniana*, mentem indica-

dicare, sed frustra. Hinc coniiciebam, gentem hanc esse infociabilem, ac nullo commercii foedere cum aliis subterraneis iunctam, ideoque necesse mihi esse, etiam in hac regione repuerascere, ac ludo literario rursus initiari.

Postquam diu sermones miscueramus, sed ita, vt alter alterum non intelligeret, deducor ad casulam vimineam, pulae ibi erant sellae, nulla scamna, nullae mensae: nam humi sedentes cibum capiebant, defectuque cubilium, solo interiecto stramento, promiscue pauimento pernoctabant, id quod eo maiorem mouit admirationem, cum densissimis syluis regio abundet. Sola alimenta erant lac, caseus, panis hordaceus, & caro, quam pruinis imponere solebant, rei coquinariae omnino ignari. Breui: tales fere erant, quales primi homines,

*Quaeis neque mos, neque cultus erat; nec
iungere tauros,*

*Nec componere opes norant, aut parcere
parto;*

Sed rami atque asper victu venatus alebat

Hinc Cynicam vitam hic diu traduxi, donec in lingua tantum proficerem, vt cum

incolis loqui, ac ignorantiae eorum succurrere possem. Et sane minima, quae dabam praecepta, tanquam oracula habita fuerunt. Hinc cuncti, e pagis circumiacentibus nominis mei fama exciri, cateruatim ad me, tanquam ad insignem Doctorem, de coelo sibi missum, confluebant. Et audiebam, nouam temporis epocham, ab aduentu meo, a nonnullis statui. Haec omnia eo gratiora mihi erant, quoniam in *Nazar* ac *Martinia*, illic ob velox ingenium ac temeritatem, hic ob hebetudinem, omnibus ludibrio fueram. Animaduvertebam tunc, verum esse tritum istud, scilicet inter caecos regnare strabones. Nam in terram veneram, ubi triuiali eruditione, ac rebus fere nihili, illustrem me reddere, ac ad summos honores ascendere poteram. Et ampla erat occasio, vires meas experiundi, cum omnia large ad vsus humanos suggereret haec regio: nam terra sponte quam plurima fundit, creditum foenus optima fide reddit, & tam deliciis, quam necessariis famulatur. Non indociles quidem erant huius terrae incolae, neque ingeniis plane destituti: at, cum nil didicissent, in spississima caligine versabantur. Narranti mihi genus, patriam, nau-
fra-

fragium, & alia, quae in itinere meo expertus eram fata, nemo fidem habuit. Credebant potius, me solis esse incolam, & ab hoc astro descendisse: quocirca vulgo me *Pikil-Su*, id est, legatum solis, vocitabant. Existentiam quidem Dei non negabant, sed de probatione tanti dogmatis non erant solliciti, sufficere sibi credebant, maiores ita credidisse: hoc solo dogmate tota eorum theologia absoluebatur. In studio morali solum istud praeceptum didicerant: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*. Nullis suberant legibus, sola Imperatoris voluntas lex erat, ac nulla proinde, nisi publica crimina, puniebantur. Alia si quis facinora perpetraverat, praesentiam illius fugiebant caeteri, & contemptus iste nocentibus tam grauis ac intolerabilis erat, ut non pauci, aut aegritudine animi, occumberent, aut violentas sibi manus prae taedio vitae inferrent. Chronologiam ac temporum computationes ignorabant, tantum ac eclipsi solis, quae per interpositionem planetae *Nazar* fit, annos computabant: Adeo, ut, cum de aetate alicuius quaereretur, tot eclipses vixisse responderetur. Physica eorum ieiune admodum & absurda erat: credebant,

solem esse auream laminam, ac planetam *Nazar* caesum. Cum quaererem causam, cur statis vicibus cresceret, ac decresceret planeta *Nazar*, respondebant, istud se nescire. Diuitiae & facultates maxime in porcis consistebant, quos in syluam missos, notis ac characteribus distinguebant; & aestimabantur vniuscuiusque opes e numero porcorum. Ingratas arbores, ac glandem non ferentes, flagellis caedere solebant, quoniam sterilitatem istam ab invidia ac malitia eorundem fluere stolide credebant.

Talis erat status miserae huius gentis, quam artibus, ac praeceptis ad humanitatem perducì posse mox desperebam, at, ad animum reuocans istud

*Nemo adeo ferus est, ut non mitemscere possit,
Si modo culturae patientem praebeat aurem,*

in gentis barbarae cultura omne studium posui, eamque ob operam, tanquam diuinus homo, inter illos habitus sum, tantaque de sapientia mea erat praesumptio, ut nihil mihi impossibile crederent.

Hinc

*Hinc ubi oues furta, morbo periere capellae,
Spem mentita seges, hoc est enectus aratro,
Offensi damnis media de nocte ruebant*

ad turgurium meum, opem humiliter implorantes. Ante postes ianuae meae procumbentem vidi villicum quendam, in lacrimas effusum, ac manibus, vsque ad articulorum strepitum, contritis, opem meam implorantem. Doloris causam me quaerente, de arborum suarum contumaci sterilitate queritur, humillime petens, autoritate mea officerem, ut glandem illae pro more ferrent. Audiebam, totam hanc terram parere regi, cuius sedes eodem tempore octo dierum itinere distabat a vico, ubi tunc commorabar; dico eodem tempore, quoniam ambulatoria erat metropolis, & pro aedibus fixis tentoria habebat, quae cum familia regia ac subditis, ex vna in alteram provinciam, transferri solebant. Rex, qui tunc sceptrum tenuit, erat vir aetate profectus, & dicebatur *Casba*, id quod magnum Imperatorem denotat. Merebatur quidem regio haec, respectu terrarum, quas ingenti tractu perreptat, regnum dici, sed ob ignorantiam incolarum, viribus uti nescientium,

exigui ponderis habita fuit, ideoque vicinorum insultibus ac ludibriis exposita, saepe gentibus maxime ignobilibus tributum pendere coacta fuit.

Fama nominis mei, ac virtutum mearum, per cunctas breui prouincias diffundebatur. Nihil, nisi me, tanquam oraculo, consulto, ex eo tempore suscipiebant incolae, & quoties res susceptae destituebantur successu, a maleuolentia & frigore meo id oriri credebant. Hinc erant, qui sacrificiis iram meam placare conabantur. Stupidissimae gentis ineptias omnes enumerare supersedeo: sat erit, vnā vel alteram afferre, vnde de caeteris facilis erit coniectura. Grauida mulier effici posse opera mea credebat, vt foetus, quem in vtero gestabat, sexus virilis foret: alius, vt parentibus senio effoetis, aetatem & annos redderem iuueniles, orabat: tertius, vt per aethera se efferrem ad regionem solis, e cuius gremio, auri, quantum opus esset depromeret, ac thesauro onustus inde reuerteretur. His & multis aliis petitionibus eiusdem farinae misere vexatus, se vera oratione stultitiam eorum saepe castigare cogebar; nam verebar, ne nimia ista
de

de potentia & virtutibus meis praesumptio
in cultum tandem diuinum terminaretur.
Tandem

- - - *longaeui regis ad aures*
Nuntius ingentem peregrina in veste re-
portat

Aduenisse virum, - - -

qui solis legatum se dixerat, quique sapi-
entissimis, & fere diuinis praeceptis *Qua-*
mitas aliquot (ita vocabantur incolae hu-
ius regionis, cui nomen *Quama*) imbuen-
do, homine se maiorem ostenderat. Hinc
legatos illico ablegauit cum mandatis, vt
ad regiam urbem me inuitarent. Erant
legati numero triginta, tecti omnes pelli-
bus tigrum, qui ornatus in his terris ho-
noratior censetur, quoniam vsus earun-
dem pellium nemini conceditur, nisi prae-
clare rem gesserit in bellis contra *Tanach-
tas*. (Tigres hi erantrationales, & *Qua-*
mitarum infensissimi hostes.) Interea tem-
poris in vico isto, vbi tunc haerebam, fa-
xeam domum, duarum contignationum, ad
exemplar aedificiorum Europaeorum, ex-
strui curaueram. Istam domum, tanquam
stupendam molem, & vires humanas exce-
dentem intuebantur legati, ideoque reli-
giola

giosa eandem veneratione, tanquam sanctuarium, intrabant, mandatum imperatoris ad me perlaturi. Formula mandati, qua utebantur, his verbis concepra erat: „Cum magnus Imperator Casba, clementissimus eorum Dominus, maiores suos & profapiam deduceret a Spynko, solis filio, qui primus Quamae sceptrum tenuerat, nil gratius sibi accidere potuisse hac legatione, maxime cum tenderet ad summam imperii utilitatem, & spes esset, sub insigni adeo & coelesti Doctore, totius regni mox aliam fore faciem, sperabat igitur, eo lubentius in aulam regiam venturum legatum, quo maior & spatiofior in metropoli daretur campus, virtutes suas exserendi.“ Finita oratione humillimas ego gratias agens, cum legatis, in regiam proficiscor. Itineri huic quatuordecim dies insumpserant legati: at, reuertentibus quatrivium tempus sat erat, id quod arte mea effectum est: Nam, cum animaduertissem, ingentem in his terris esse equorum prouentum, eosdemque oneri potius, quam usui esse incolis, cum sylvis ferarum instar inerrarent, monstravi utilitatem, quae ex usu generosissimorum animantium comparari potuit, artem.

artemque domandi docui. Domiri fuere
 mox aliquot equi, & cum adessent legati,
 tot iam habebam paratos & instructos,
 quot reuersuris in itinere esset opus.
 Ad equorum adspectum stupentes legati,
 in eosdem conscendere diu dubitarunt: at,
 cum me, vna cum aliis, absque metu &
 periculo eosdem capistris moderari, ac
 fraenis circummagere viderent, post leue
 quoddam tentamen animum resumunt, &
 vecturae huic se accommodant. Et haec
 erat causa, cur abitu triplo celerior fuerit
 reditus. Cum prope locum ventum est,
 vbi regia vrbs credebatur, audiuius, in
 aliam prouinciam metropolin esse transla-
 tam: hinc iter remetiri, & cursum alio
 flectere cogimur.

Vix exprimi potest, quanto cum stupore nos, eo ornatu incedentes, intuiti fuerint. *Quamitae*. Nonnullos tantus terror inuasit, vt regiam urbem deferere molirentur. Ipse Imperator intra limina tentorii se trepidus continuit, nec foras egredi ausus est, antequam vnus legatorum, equo descendens, mysterium istud explicuerat. Paulo post in tentorium Imperatoris solenniter, & ingenti comitatu introducitur.
 Seden-

Sedentem ibi peristromate conspiciebam *Caesarem*, aulicorum corona cinctum. Ingresso tentorium, ac humillimis verbis benignitatem Imperatoriam praedicanti, assurrexit Imperator, rogans, quid ageret solis Monarcha, familiae Quamiticae auctor, & primus parens. Ad quaestionem hanc, cum opus esset, veterem Quamitarum errorem fouere, respondebam: a Monarcha Solis me in terram demissum, ut praeceptis salutaribus rudes Quamitarum mores emollirem, artesque patefacerem, quibus non modo ferociae finitimarum gentium resisterent, sed & fines imperii proferrent, datumque mihi in mandatis esse, perpetuo hic vitam agere. Grata erat Imperatori oratio: iussit illico tentorium mihi erigi, ac prope suum statui; assignati mihi etiam sunt quindecim apparitores, quorum ministerio vterer, nullaque in re Domini supercilium induebat, sed amici quaerebat obsequium.

CAPVT XIII.

Primordia quintae Monarchiae.

Ex eo tempore totus in eo eram, vt regione huic nouam formam darem, & iuuentutem in re militari erudirem,

*Ante urbem hinc pueri, & primacuo flore
iuuentus*

*Exercentur equis, domitantque in pulue-
re currus;*

*Aut acres tendunt arcus, aut lenta la-
certis*

Spicula contorquent.

Ab equis vero domandis, & vsui bellico aptandis, initium sumpsi, sperans, solo equitatu finitimos in officio continendos. Assidua mea cura effectum est, vt breui sex equitum millia Imperatori sisterentur. Et cum eodem tempore, *Tanachitae* nouam inuasionem meditarentur, ob dilationem annui tributi, cuius solutionem frustra vrserant, rogatu Imperatoris, cum nouo

nouo equitatu, cui pedestris exercitus addebatur, hostibus obuiam iui. Copias pedestres hastis armaueram ac iaculis, quibus eminus cum Tanachitis pugnarent: nam breuibus tantum gladiis, aut pugionibus, adhuc vsi fuerant Quamitae; quam ob causam cominus semper cum ferocissimis hostibus, qui corporis viribus valentiores erant, impari semper Marte congressi fuerant.

Dux exercitus iam constitutus, cum animaduernerem, Tanachitas haud procul ab imperii nostri finibus paratos stare, copias in eosdem duxi. Inopinati exercitus adspectu commoti Tanachitae, aliquandiu substiterunt: nostri vero ulterius progressi, quam primum ad reli iactum ventum esset, hastas ac iacula vibrarunt, ac ita pugnando, ingentem hostium stragem ediderunt. Animum tamen non despondebant hostes, sed ingenti impetu in pedes nostros ferebantur: at, cum latera eorum inuaderet nouus equitatus, desertis ordinibus, in fugam se coniiciebant, adeo, ut impetus hic totius praelii fortunam traxerit. Magna tunc hostium fit caedes, & Dux exercitus Tanachitici, vna cum viginti nobi-

nobilibus tigris, viuis capitur, Quam in triumphum ducendus. Vix exprimi potest, quantam laetitiam insignis haec victoria per totum imperium excitauerit: nam in prioribus bellis vulgo succubuerant Quamitae, & non nisi iniquissimis conditionibus pacem emendicauerant. Iussit mox Imperator, captiuos, pro more, ad capitale supplicium abstrahi: ego vero morem hunc detestatus, in custodia seruandos suasi, quieturos iudicans Tanachitas, quibuscum pro tempore nec pax, nec bellum erat, donec viderent, quid de captiuis statueretur: porro indicabam, opus mihi esse induciis, vt alia, quae meditatus eram, executioni darem. Animaduenteram, nitri feracissimas has terras, ingentemque iam dudum nitri vim coacervaueram, ex quo puluerem pyrium conficerem. Nemini tamen, nisi soli imperatori, consilium detexeram, cum illius auctoritate mihi opus esset, ad officinas instituendas, in quibus tubi, aliaque id genus tela cuderentur. Et sperabam, hisce instrumentis omnes imperii huius hostes breui debellari posse. Postquam aliquot centena sclopetorum, vna cum glandibus confici curaueram, publicum commentum

mei specimen edidi summo cum omnium stupore. Certus mox militum numerus huic militiae generi adscriptus, in sclopetis rite tractandis assidue exercetur. Facto hoc experimento, & sclopetariis probe exercitatis, ab imperatore proclamor *Iachab*, siue totius exercitus Dux, cui dicto obediens essent omnes legionum, cohortium, ac turmarum Praefecti. Dum haec aguntur, cum Duce Tanachitarum, *Tomopoloko*, cuius integritas in familiaris amicitiae adduxit iura, crebra habui colloquia, exploraturus statum, indolem, & mores istius gentis. Comperiebam non sine admiratione, prudentem eum esse, bene moratum, ac in literis probe instructum; audiebam, in terra Tanachitica literas & artes non perfunctorie coli: indicabat porro, versus orientem populum esse bellicosissimum, propter quem perpetuo excubias agere cgebantur Tanachitae. Incolae quidem exiguae erant staturae, ac viribus corporum Tanachitis longe inferiores, at iudicio pollebant, ac dexteritate iaculandi, eamque ob causam saepe ad pacem petendam compulerant Tanachitas. Didici mox, gentem istam compositam esse

se

se e felibus, eandemque inter totius firmamenti incolas, prudentia politica, ac vi iudicandi esse spectabilem. Ego sane non sine aegritudine animi audiebam, sapientiam, literas, ac morum urbanitatem in cunctis subterranei huius orbis creaturis inueniri, solos vero homines, nempe *Quamitas*, barbaros esse ac incultos. At sperabam, breui cessaturum hoc opprobrium, ac *Quamitas* imperium istud, quod hominibus natura in caetera animalia concessit, recuperaturos.

Post nouissimam stragem diu quieti manferant Tanachitae: at, cum per speculatores explorassent indolem, ac statum novi equitatus, quod scilicet Centauri isti, qui tantum nuper terrorem incusserant, nil aliud essent, quam domiti ac exercitati equi, animos obfirmant, nouasque copias contrahunt, quas ipse Tanaquitarum Rex contra *Quamitas* ducit. Totus exercitus constabat e vicies millenis tigribus, cunctis veteranis, exceptis duabus legionibus, quae nuper conductae erant. At, subitarii hi milites nomina verius erant, quam auxilia. Hi omnes, spe

S 2

victo-

viſtoriae inflati, Quamitico imperio ex integro infeſta ſigna inferunt. Obuiam eunt noſtri pedites duodecies mille, inter quos ſexcenti erant ſclopetarii, equites vero quater mille. Et cum de ſucceſſu pugnae non dubitarem; ne debita viſtoriae gloria defraudaretur imperator, exorabam ſenem, vt ipſe copiis praecſſet. Ea moeſtiae ſimulatione nihil exiſtimationi meae detractum eſt, cum totus exercitus me, tanquam verum duſtorem, aſpiceret. Conſultum mox duxi, a primo impetu ſclopetarios arcere, periculum faſturus, ecquid abſque iisdem, ſolo equitatu, viſtoria parari poſſet. At conſilium iſtud impendio mihi ſtetit. Nam Tanachitae tanta ferocia pedites noſtros aggreſſi ſunt, vt fugam eoſdem arripere cogerent. Impetum quoque equitatus dum fortiter ſuſtinent, neutro diu inclinatur pugna, adeo, vt nunquam acrius ſit pugnatum.

*Iam pendebat adhuc belli fortuna, diu-
que
Inter utrumque volat dubiis viſtoria pen-
nis;*

cum ſclopetarios in aciem eduxerim. Ad
pri-

primum tormentorum ictum stupentes Tanachitae substituerunt. Nam, vnde fulgura ista ac tonitrua procederent, capere nequibant: at, cum funestum eorundem effectum cernerent, panico fere terrore correpti sunt. Prima hac salutatione ducentae sternuntur tigres, inter quas duae erant sacerdotes castrenses, quae, dum milites sermone paraenetico ad virtutem acuerent, glandibus sclopetorum perforatae occubuerunt. Casum earum acerbe rulerunt omnes, quoniam inter optimos & disertissimos concionatores numerabantur. Istum hostium terrorem cum animaduerterim, fulmina integrari iubeo. Secundam salutationem maior strages infecuta est: caedebantur tunc plures cum ipso rege. Hinc abiecta omni salutis spe, terga vertunt hostes: insequuntur equites nostri, tantaque fugientium fit caedes, ut prae multitudine cadauerum, quibus campi tegebantur, progredi ulterius nequirent. Finito certamine, cum numerum caesorum hostium inirent nostri, 13000 cadauera inuenta sunt militum, quos praelium & fuga hausserant. Ita fusis ac profligatis hostibus, regionem Tanachin victor exercitus intrans, post

aliquot dierum iter ad metropolin castra posuit. Tantus tunc terror animos omnium occupauerat, ut, quamuis oppidum situ, moenibus, ac munimentis validum esset ac instructum, reque cibaria copiosum, supplex tamen obuiam processit magistratus, clauēs vr̄bis victoribus offerrens. Vrbem non minus amplitudo, quam platearum, ac aedificiorum nitor, comendabat. Et sane mirum erat, Quamitas, gentibus adeo exultis vndiquaque cinctos, in ista caligine tam diu desidere potuisse. At, idem illis accidisse credo, quod populis nonnullis, qui rerum exoticarum securi, domestica sola extollunt, ideoque ab aliorum commercio remoti, semper in eodem luto haerent, id quod exemplis gentium quarundam Europaearum facile euinci potest. Ab insigni hac clade novam epocham statuunt Tanachitae: &, cum pugna haec decretoria secundum eorundem computationem habita fuerit, die tertio mensis *Torul*, diem hunc inter atros numerant. Eodem anni tempore, mense, scilicet *Torul*, ab hac firmamenti regione, maxime remotus est planeta *Nazar*, cuius circa solem subterraneum cursus tempora ordinat, ac anni tempestates disori-

discriminat. Voluitur etiam circa solem totum firmamentum: at, cum motus planetae sit velocior, decrefcere & augeri videtur Nazar, prout huic vel illi hemisphaerio propior est. Ex huius planetae diminutione & incremento, item ex eclipsibus solaribus, sumuntur astronomicae observationes. Calendaria Tanachitica semel per otium examinata, concinna atque optime digesta mihi sunt visa.

Expugnationem regiae vrbs totius regni deditio secuta est, adeo, vt contemptus iste, quo huc vsque notati fuerant Quamitae, in gloriam sit versus, & imperium Quamiticum, deuictae huius gentis accessione, duplo fere potentius euaserit. Igitur, cum felicitatem hanc, prudentiae ac industriae meae, acceptam omnes ferrent, veneratio, quam erga me iamdudum conceperant, in diuinum fere cultum abiit. Subiugata Tanachitica gente, & praesidiis, quibus populus ferox ac bellicosus in officio contineretur, passim vrbus impositis, telam, quam exorsus eram, pertexere, ac barbariem, qua adhuc torpuerant Quamitae, penitus extirpare conabar. Artium tamen liberalium studium

mox introducere arduum erat: nam, quod ego ipse in Europa didiceram, nempe linguam latinam, & centones quosdam linguae graecae, nullius hic vsus esse. Hinc ab hostili terra, scilicet Tanachitica, duodecim literatissimas tigres, arcessere cogor. Professores hi primi constituti, iubentur Vniuersitatem fundare, ad exemplar Scholarum suae gentis. Porro, bibliothecam regiam Tanachiticam, *Quamam* transferri iubeo. Statutum tamen animo erat, vt, quam primum in literis eum Quamitae fecissent progressum, vt proprio cortice natare possent, aduenas hos rursus dimittere.

Auidus eram regiam bibliothecam Tanachiticam inspiciendi, quoniam a captivo Duce *Tomopoloko* didiceram, inter eiusdem bibliothecae codices manuscriptos asseruari, librum, compositum ab autore, qui in nostro orbe versatus fuerat, eiusdemque varias regiones, in primis Europaeas descripserat, istiusque operis compotes factos fuisse Tanachitas, dum in regione remota bellum gesserant: suppressum tamen esse nomen auctoris, nec adhuc
sciri,

sciri, cuias esset, aut qui in loca superterranea esset delatus. Perspectis libris, verum esse, quod de hoc scripto mihi narrauerat Tomopoloko, comperiebam, ideoque candide illi genus meum & patriam detegebam, testatus, id ipsum Quamitis me initio aduentus mei indicasse, at narrationi nullam fidem habuisse stupidissimos homines, qui potius legatum me folis crediderant, ac in eo errore adhuc tenaciter persistere. Addidi porro, cum nefas ducerem, vanum adeo titulum diutius retinere, decreuisse me tandem, veram nascendi sortem omnibus aperire, qua ingenua confessione nil detrimenti existimationem meam passuram iudicabam, maxime cum sperarem, quod e libri huius lectione omnibus innotesceret, quantum caeteris mortalibus virtute ac prudentia, praestent Europaei. Displicuit consilium viro prudentissimo, mentemque suam his verbis patefecit: „Necesse est,

„*inquit*, Serenissime Heros! vt prius inspicias librum, cuius lectio te forsitan a consilio isto dimouebit; nam, aut mendax sit autor, aut stultis ac ineptis moribus sint superterranei, legesque ac insti-

„tuta sectentur, risu potius quam venera-
 „tione digna; perlecto vero opere, quod
 „lubitum erit, facias: moneo tantum, ne
 „titulum temere abicias, qui tantam ve-
 „nerationem animis Quamitarum impres-
 „sit. Ad mortales enim in officio conti-
 „nendos, nihil est efficacius opinione ista,
 „quam de natura ac splendidis natalibus
 concipit vulgus,

*Quod stupet in titulis & imaginibus ge-
 nerosis.*

Consilium istud secutus, interprete To-
 mopoloko, librum perlegere decreui. Ti-
 tulus operis est: ITINERARIUM TA-
 NIANI (quod nomen creditur fictum)
 SUPER TERRAM, siue DESCRIPTIO
 REGIONVM AC TERRARVM, MAXI-
 ME VERO EVROPAEORVM. At cum
 liber iste diutino situ squalidus, iniuria-
 que temporis valde esset mutilatus, istud,
 cuius noscendi maximo ducebar studio,
 scilicet, qua via ad nos ascenderit, & rur-
 sus, quomodo ad inferos redierit, deside-
 rabatur.

Con-

Contenta huius operis haec sunt:

FRAGMENTA ITINERARII TANI-
NIANI SVPER TERRAM, EX
INTERPRETATIONE TANACHITICI DVCIS, PERILLV-
STRIS, STRENNI AC GENE-
ROSI DOMINI TOMOPOLOKI.

* * * Regio haec (scil. Germania). dicitur imperium Romanum: sed solus est titulus, cum monarchia Romana aliquot abhinc saeculis plane sit extincta. Lingua, qua vtuntur Germani, haud facile intelligitur, ob peruersum styli ordinem: nam quod prius in aliis linguis solet esse, hic ponitur posterius, adeo, vt nihil intelligas, antequam ad finem paginae perueneris. Forma regiminis est valde paradoxa. Credunt Germani, se Regem habere, & tamen nullum habent: dicitur Germania vnum imperium esse, & tamen in varios separatos principatus est discerpta, qui omnes sui iuris sunt, adeo, vt alter alteri saepe bellum legitimum inferat. Regnum dicitur semper augustum, quamuis interdum valde diminuat: sanctum, absque
vlla

vlla sanctitate: inuietum, licet vicinorum vexationibus saepe expositum. Nec minus stupenda sunt gentis iura ac priuilegia, cum multi iuribus gaudeant, quorum exercitium interdicitur. Infiniti editi sunt commentarii in statum imperii Germanici, at, in re adeo intricata commentatores nil adhuc profecerunt: nam ****

** huius Regni (scil. Galliae) metropolis, quae amplissima est, & dicitur *Lutetia*, potest quodammodo totius Europae caput vocari; nam certam exercet iurisdictionem in caeteros Europae populos: ex. gr. ius habet iisdem regulas viuendi, ac vestitum formas praescribendi, adeo, vt nullum vestimenti genus tam ridiculum sit ac incommodum, quin ad idem, modo Lutetiae incolis placuerit, omnes aliae gentes adstringantur. Quomodo vero, aut quando ius istud acquisiuerint Parisini, me later. Didici tamen, ad alias res imperium istud non extendi; nam gentes aliae Europaeae saepe bella gerunt cum Gallis, iisdemque duras nonnunquam pacis conditiones extorquent: at, seruitus ista circa vestitus ac viuendi modos perennis est, adeo vt, quicquid in ea re comminiscitur

Lu-

Lutetia, ad eiusdem obseruationem tota Europa sancte teneatur. Celeritate apprehensionis, nouitatis studio, ac ingenii fertilitate Martinianis admodum similes sunt *Parisini*.

*** Relicta *Bonomia*, *Romam* proficimur. Paret haec vrbs sacerdoti, qui, quamuis regnum illius valde sit angustum, Regum tamen ac principum Europaeorum potentissimus habetur. Nam, cum alii Principes tantum in corpora subditorum, ac bona eorundem dominantur, hic & animas perdere potest. Credunt vulgo Europaei, claues coelorum apud hunc sacerdotem custodiri. Auidus eram tanti palladii videndi, at operam perdidi; nam quamnam habeant formam, & in quo scrinio asseruentur, adhuc quaero. Iura, quae exercet, non solum in proprios subditos, sed etiam in totum genus humanum, haec praecipue sunt, vt, quos Deus damnat, absolueret, quosque absoluit, damnare possit: enormis sane autoritas! quam subterranei nostri in neminem mortalem cadere posse iurarent. At, facile est, Europaeis pro lubitu imponere, ac absurdissima commenta iisdem obtrudere, quam-

quamuis se solas sapere credant, eaque persuasione inflati, reliquos mortales, quorum mores barbari illis sunt, cum supercilio intuentur. Ego sane mores, consuetudines, ac instituta subterraneorum nostrorum tueri nolo. Afferam tantum, mores & consuetudines nonnullas Europaeorum, e quibus patebit, quam immerito aliarum gentium instituta vellicent.

Vsu passim in Europa receptum est, capillos, ac vestes frugibus terrae in farinam tritis, quas in alimentum hominibus dat natura, aspergere. Farina haec vulgo dicitur Puluis, (*Poudre*) quam magno labore ac cura, quavis vespera euerriculo excutiunt, ut nouam farinae portionem ex integro disseminent. Alia consuetudo, quae non minus ridicula mihi visa est haec erat: Operculis siue pileis utuntur, quibus capita aduersus vim frigoris muniant, at ista capitum opercula vulgo sub brachiis, etiam tempore hyberno, gestant, id quod aequè ridiculum mihi videbatur, ac si quem vidissem tunicam, vel femoralia, manu per urbem portantem, corpore, cui ista velamenta parauerat, iniuriae aëris exposito.

Sacra

Sacra Europaeorum dogmata sana sunt, ac rectae rationi conuenientia. Libri, quibus credenda ac facienda continentur, iubent diurna nocturnaue manu eosdem versare, ac verum eorundem sensum scrutando elicere: suadent porro indulgentiam in errantes, ac infirmos: at, si quis rem aliter capiat, quam maxima ciuium pars, carcere, flagellis, ac nonnunquam ignis supplicio, ob istam iudicii imbecillitatem, punitur. Hoc idem mihi videbatur, ac strabonem siue lippum fustibus caedere, ob id solum, quod obiecta, quae mihi quadrata. illi rotunda apparerent. Didici, hanc ob causam, aliquot hominum millia, iussu Magistratus, iugulata aut combusta.

In plerisque vrbibus ac vicis reperies homines, locis conspicuis stantes, ac peccata, quae ipsi quotidie exercent, in aliis seuerè notantes, id quod idem esset, ac si ebrium vidissem in ebrietatem declamantem.

Qui gibbosus, curuus, aut claudus hic nascitur, titulum optime formati (Wohlgebohren) ambit, qui sordidos habet natales, titulum nobili loco nati (Edelgebohn).

bohren) captat. Id quod non minus absurdum, ac si pumilio gigas, aut senex iuuenis vocari vellet.

In ciuitatibus maioribus passim consuetudo inualuit, vt post prandium ad computationem iusculi nigri, e fabis combustis confecti, inuitentur amici. Iusculum hoc vulgo dicitur *Caffée*. Ad loca computationis trahuntur a duabus robustissimis feris, inclusi pyxidi quatuor rotis impositae: nam parum honestum Europaeis existimatur pedibus incedere.

Primo anni die moroo, qui nobis subterraneis ignotus est, corripuntur Europaei. Symptomata huius morbi sunt animorum mirae turbae ac procellae: nam nemo eodem die vno se loco diu continere potest. Currunt tunc quasi lymphati ab vna domo ad aliam, nescii ipsi, quem in finem. Morbus hic nonnullos quatuordecim integros dies tenet. Tandem vero continuo cursu fatigati & exhausti, ad se redeunt, & pristinae sanitati restituuntur.

Cum innumeri sint animi morbi, quibus Europaei vexantur, innumera quoque
reper-

reperita sunt medicamina. Nonnullos inuadit dirus ardor, ita per urbem ambulandi, vt sinistra eorum latera dextris aliorum lateribus obuertantur. Quo propius septentrionem accedas, eo maiorem huius morbi vim reperiēs: vnde patet, ex aeris intemperie nasci istud malum. Tollitur morbus chartis signatis, quibus characteres nonnulli imprimuntur. Chartas has, dum tanquam talismannos gestant aegri, sensim resipiscunt. Alia rabies depelli solet sonitu tintinabulorum, siue campanarum. Ad harum strepitum turbæ animorum sistuntur, ac aestus animorum deferuet. At medicina hæc exiguae durationis est: nam post duas horas redit ac ingrauescit malum.

In Italia, Gallia & Hispania, tempore hyemali, infrenis passim furor aliquot septimanas grassatur. Furor hic sistitur cineris asperzione in aegrotorum frontes. In septentrionali tamen Europae parte, cineris huius nulla virtus: solo igitur naturæ beneficio curantur boreales.

Plerique Europaei, ter vel quater quouis anno, testibus adhibitis, incunt cum
 T Deo

Deo pactum solenne, mox rumpendum, quod vocant *Communionem*, adeo, ut videantur eum solum in finem pacisci, ut monstrent, statutum sibi esse, ter vel quater quotannis pacta violare.

Cum crimina confitentur, & misericordiam Dei implorant, certa verborum caesura, ac modis musicis, ut vulgo fieri solet: adhibentur nonnunquam tibiae, tubae, ac tympana, pro magnitudine criminis, cuius poenam modulando deprecantur.

Cunctis fere Europae gentibus doctrinam iniunctum est confiteri, quam complectitur sacer quidam Liber. At, lectio istius libri in regionibus meridionalibus penitus interdicitur, adeo, ut ad credenda homines obstringantur, quae legere acinspicere sine crimine nequeunt.

In iisdem regionibus prohibitum est, Deum colere ac adorare, nisi ignota dialecto, adeo, ut solae illae preces legitimae, ac Deo gratae censeantur, quae fiunt ab illis, qui nesciunt, quid dicant.

In

In magnis passim ciuitatibus paralytici sunt omnes, qui ad honores ac dignitates ascendunt, adeo, vt tanquam clinici, lecticis, ad pyxidum figuras aedificatis, per plateas gestentur.

Plerique Europaei capillos nouacula abradunt, & crinibus peregrinis ac ascitiis caluitiem tegunt.

Controuersiae, quae in Gymnasiis Europaeis vulgo discutiuntur, de rebus sunt, quaxum naturam indagare nec interest hominum, nec capit humanae coniecturae mentis. Doctissimae vero materiae, in quas commentantur Europaei, sunt de veterum & emortuarum quarundam gentium crepidis, calceis, monilibus, ocreis aut togis. Porro de scientiis, tam sacris, quam profanis, non iudicant plerique, sed iudiciis aliorum subscribunt. At quamcunque enim sunt disciplinam quasi tempestate delati, ad eam, quasi ad saxum, adhaerescunt. Nam quod dicant, omnia se credere ei, quem iudicent fuisse sapientem, probarem, si id rudes ac indocti iudicare potuissent: statuere enim, qui sit sapiens, vel maxime videtur esse sapientis.

In regionibus meridionalibus, per vrbes ac vicos portantur collyrides siue placentae, quas sacerdotes dicunt Deos esse: & quod maxime mirentur, ipsi etiam pistorum, qui farinam monstrant, e qua confectae sunt, collyrides easdem mundum creasse iurant.

Angli libertatis amantissimi sunt, solis vxoribus feruientes. Iidem religionem, quam heri profitebantur, hodie reiiciunt: & quam heri tota gens reiecit, hodie tota amplectitur. Fluctuationem hanc deriuabam e situ regionis, quod Angli insulani, ac maritimi sint, multumque ex indole fluxi & inconstantis elementi hauserint.

Quaerunt solícite Angli de salute ac fanitate hominum sibi occurrentium, adeo, vt Medicos omnes crederem. At, quaestio iste: *How do you do*, siue, quomodo vales? - vana tantum est locutio, & sonus nullius significationis.

In eadem insula mentem ac ingenii vires tanta cura limant & expoliunt, vt denique perdant.

Ver-

Versus septentrionem respublica est • septem prouinciis composita. Prouinciae hae vnitae dicuntur, quamuis nullum vnitatis aut concordiae vestigium appareat. Iactat hic potentiam plebs, quod penes se tota reipublicae potestas sit, cum tamen plebei nusquam a publicis negotiis magis excludantur, & summa rerum in paucis familiis resideat.

Incolae harum prouinciarum auide ac solícite corradunt opes, quibus tamen non vtuntur, adeo, vt plenae illis sint cruminae, sed vacui ventres: nam viuere videntur e solo fumo, quem per fistulas, siue tubos argillaceos, absorbent.

Dandum est huic genti, quod omnium mortalium sit nitidissima: omnia enim solícite lauat, praeter manus.

In ciuitatibus ac vicis Europaeis sunt nocturni vigiles, qui, dum dormientibus quietem cantando, vel potius rudendo optant, desomnes quauis hora faciunt.

Quacuis regio suas habet leges, suas quoque habet consuetudines, legibus fac-

pe e diametro oppositas : ita ex. gr. secundum leges vxor marito est subiecta, secundum vsum vero in virum dominatur.

Maxime inter Europaeos aestimantur ii, qui sumptuosissime viuunt, & fruges terrae deglutiunt: soli terrae cultores, & qui heluones hosce nutriunt, spernuntur.

Quot, & quantaе sint Europaeorum prauae inclinationes, patet ex crucibus, patibulis, & carnificinis, quae passim videntur. Quaeuis ciuitas suum habet carnificem. Excipitur tamen Anglia, vbi nullos dari credo carnifices, cum incolae se ipsos suspendant.

Antropophagos suspicio Europaeos; nam ingentem robustissimorum hominum multitudinem in claustra quaedam, quae monasteria dicuntur, compingunt, idque eum solum in finem, vt nitidi fiant, ac pinguescant: nam dum in istis asseruantur viridariis, ab omni labore exempti, soli fere gulae obsequi iubentur,

Aquam

Aquam mane bibere solent Europaei, vt aestum stomachi temperent: at vix isto aquae beneficio deferbuit venter, cum vinum adustum hauriant, vt referuescat.

Religio Europaea in duas sectas diuiditur, alia est Protestantium, alia Romanorum: illi vnum solum Deum, hi plures adorant, cum, quot vrbes ac vici sunt, tot Dii Deaeque simul visuntur. Cunctos hos Deos Deasque creauit summus Romae Pontifex: hunc vero creant Presbyteri, vulgo dicti Cardinales. Paterinde, quanta sint Cardinalium iura, cum Deorum formatores forment.

Itali antiqui totum olim orbem subegerunt; vxoribus subditi: hodierni vero in vxores facientes, cunctis populis foede feruiunt.

Distinguuntur animalia Europaea in terrestria & aquatica. Dantur etiam amphibia, vt Ranae, Delphini & Bataui; nam in paludibus hi habitant:

- - - *Terras atque aequora miscant*

Eadem Europaeis sunt alimenta, quae nobis. Hispani vero solo auro vescuntur.

Passim in Europa floret mercatura, & multa ibi sunt venalia, quae hic in commercium non veniunt: ita Romani vendunt coelum; Helvetii se ipsos; in **** coronae, sceptrum, & regia dignitas sub hasta venduntur.

In Hispania honesti hominis nota est desidia, & nihil est, quod nobilitatem magis commendat, quam somnus.

Fideles ac vere credentes dicuntur ii, qui nesciunt, quid credant, quique ea, quae audiunt, ad examen vocare operae pretium non ducunt. Sunt etiam, qui ob solam segnitiam, incuriam, ac neglectum examinis, in numerum sanctorum referuntur: aeternum vero damnati dicuntur ii, qui de salute solliciti, cautius & curatius omnia examinando, a regnante quadam opinione discedunt.

Porro, non ex operibus, & virtutum pietatisque exercitio, aut neglectu, sed e solo natiuitatis loco futuram salutem aut damna-

damnationem aeternam fluere, vulgo existimant Europaei. Fatentur enim omnes, si in alio loco, & ex aliis parentibus geniti fuissent, se alia sacra secuturos. Hinc non tam ob ipsam religionem, quam ob locum, ac nascendi sortem, damnare mihi sunt visi. At, opinionem hanc, cum iustitia & bonitate diuina conciliare nequeo.

Inter literarum cultores maxime aestimantur ii, qui naturalem vocum ordinem ita inuertunt, vt id, quod in se planum & perspicuum erat, obscurum ac inuolutum reddatur. Dicuntur hi poëtae, & vocum ista delocatio Poësis. At, in sola styli peruersitate non consistit virtus poëtae, requiritur, vt summe simul mendax sit. Hinc diuino fere honore colitur antiquus Poëta Homerus, cum in vtraque arte excelluerit. Hunc in phrasibus euertendis, ac in veritate peruertenda multi imitantur, nemo vero assecutus est.

Librorum auidi emptores sunt literati Europaei, at, libros non tam ob materiam, quam ob formam, ac nitorem emunt. Hinc, cum animaduernerint bi-

bliopolae, meris crepundiis, ac, quae oculos magis quam animum pascunt, duci doctos emptores, libros alia forma, aliis typis, characteribus, & effigiebus recudunt, ac centuplo carius vendunt: artes enim liberales hic in commercium veniunt, & inter mercatores maxime subdoles numerantur philosophi, ac librorum autores. Stulti potissimum libros scribunt, ac si verentur, ut stultitiae fama ad posteros propagetur.

Academiae Europaeae sunt bonarum artium, ac honorum mercaturae, siue tabernae, ubi aequo ac modico pretio profiant gradus, promotiones, dignitates, eruditionis multiugae tituli, ac aliae doctae merces, quae non sine sudore, ac multorum annorum diurnis nocturnisque studiis, in orbe nostro subterraneo comparantur. Doctores dicuntur ii, qui summum eruditionis culmen attigerunt, aut, ut aiunt Europaei, in apicem montis cuiusdam Parnassi, quem nouem Virgines incolunt, sunt enixi. His proximi sunt Magistri, qui sumptu paulo minori titulos eruditionis acquirunt, ac proinde minus docti client. Patet hinc, quanta
a scho-

a scholis superterraneis in genus hominum exerceatur benignitas, cum planum adeo ac facile ad doctrinam pandant iter. Paulo morosiores in eo sunt scholae septentrionales, cum non absque praevio examine fummos largiantur honores.

Docti ab indoctis, moribus & cultu, maxime vero religione distinguuntur: quippe hi vnum solum Deum, illi vero plures Deos Deasque colunt. Praecipua Doctorum Numina sunt Apollo, Minerua, nouem Musae, alique minorum gentium Dii, quos scriptores, maxime vero Poetae, cum furere gestiunt, inuocare solent. Ipsi literati, pro varietate studiorum, in varias classes describuntur: sunt vel Philosophi, Poetae, Grammatici, Physici, vel Metaphysici, etc.

Philosophus est mercator literarius, qui certo pretio, praecepta de sui abnegatione, temperantia, ac paupertate venalia offert, & contra diuitias tam diu declamat, ac scribit, donec ipse ditescat. Pater Philosophorum est Seneca quidam, qui ita agendo regias cumulauit opes.

Poeta

Poeta est, quem nugae ac furor commendabilem reddunt. Hinc furor praedicatum est, quod optimae notae vatibus dari solet. Omnes enim, qui simpliciter & perspicue mentem exprimunt, laureis coronis indigni iudicantur.

Grammatici componunt certum genus militiae, pacem publicam turbans. Differunt ab aliis bellatoribus in eo, quod pro chlamyde togis, pro gladio stylo utantur. Aequae pertinaciter hi pro literis ac syllabis, ac alii pro libertate, pro aris, ac focus dimicant. Credo, ab imperantibus eum solum in finem ali, ne tempore pacis nimia tranquillitate genus humanum torpeat. Nonnunquam tamen, cum bella ista internecionem minantur, auctoritatem suam interponit senatus, uti non ita pridem Parisiis factum audiui, ubi, ingrauescente de literis Q et K enata inter Doctores controuersia, usum utriusque literae indulgit grauiissimus senatus Parisiensis.

Physicus est, qui viscera terrae, naturam bipedum, quadrupedum, reptilium, ac insectorum scrutatur, quique omnia novit praeter se ipsum.

Meta-

Metaphysicus est, cui soli ea patent, quae alios latent, quique essentiam spirituum, animarum, entia, non entia nouit, describit, definit: at, qui prae nimia oculorum acie, quae ante pedes posita sunt, non cernit.

Talis in Europa est reipublicae literariae status. Possem plura afferre: sed sufficit praecipua delibasse. Vnde facile iudicet Lector, iure ne an iniuria se solos sapere credant Europaei.

Istud tamen donandum est Doctoribus ac Magistris Europaeis, quod in iuuentute instruenda subterraneis nostris sint longe dexteriores, quippe dantur artium ac linguarum Magistri, qui non modo ea, quae ipsi didicerunt, sed etiam, quae penitus ignorant, alios docent. Magnae res molis est, ea dextre tradere praecepta, quae ipsi nouimus, maioris vero docere, quae ipsi ignoramus.

Sunt inter literatos Europaeos, qui Theologiam ac Philosophiam pari ardore colunt. Iidem, qua philosophi, de omnibus

bus dubitant, qua vero theologi, nihil negare sustinent.

Pari cum subterraneis nostris studio in literas feruntur Europaei: sed longe celerius docti euadunt, idque ob insigne ac magicum aliquod commentum, (a) quo efficitur, ut centena librorum volumina vno die perlegere valeant.

Religiosi admodum sunt superterranei, & in votis precationibusque assidui: tempora vero precationum non motibus cordis, sed sonitui campanarum, horologiis, ac solariis fere accommodant, adeo, ut devotio eorum plane mechanica sit, utpote e signis potius externis, consuetudine, & statis dierum horis, quam e cordis penetralibus fluens.

Quanta eorundem in precando sit assiduitas, inde patet, quod plerique lignum a caedendo, vasa tergendo, ac alias operas manuaras exercendo, hymnos sacros effundant.

In

(a) Ephemerid.

In Italiam delatus, tanquam totius regionis Dominum me intuebar: nam quis obuius se mancipium meum (*Schiavo*) testabatur: at, periculum facturus obediētiaē istius seruilis, quam prae se ferebant, nocte quadam hospitis vxorem mihi afferri iubeo. At, excandescens ille, sarcinas me colligere iussit, morasque nētentem, foras eiecit.

In regionibus Borealibus rerum, quas non possident, titulos auide captant incolae, dextreque incendendi studio omnes fere insaniunt. Porro ***

Haëtenus patiens auditor fui: tunc vero indignatione accensus, lectorem interpello, indicans, figmenta esse iniqui & atra bile perciti scriptoris. At, deferuescente primo impetu, paulo clementius iudicium de itinerario hoc ferre coepi, cum autorem, quantumuis in plerisque mendacem & iniquum, non semper a vero deflexisse, sed quaedam acu tetigisse, cerne-rem. Caetera secutus sum consilium *Tomopoloki*, errores Quamitarum, de natalibus meis solícite fouendo, cum rebus meis conducibilius iudicarem, Legatum
solis

solis extraordinarium, quam ciuem Europaeum, salutari.

Postquam vicini omnes diu quiesci se tenuerant, & beneficio exoptatae pacis rempublicam ex voto ordinaueram, nuntiatur tandem, tres potentissimas gentes arma in Quamitas sociasse. Populi hi erant *Arctonii*, *Kispuciani* ac *Alectoriani*. Gens *Arctonia* ex vrsis, loquela ac ratione praeditis, composita, aspera admodum, ac bellicosa cluebat. *Kispuciani* mirae magnitudinis feles, ob sagacitatem, & vim iudicandi, magni inter subterraneos nominis erant: hinc non tam viribus corporis, quam arte, & bellicis commentis, hostes potentissimos in officio continebant. *Alectoriani*, cum non minus in aere, quam in terra, bella gererent, hostibus sat negotii faceflebant. Hi Galli gallinacei erant, armati arcubus, ac spiculis veneno tinctis, quae mira dexteritate vibrantes, letalia vulnera infligebant.

Haec gentium triga Quamitarum insolito successu, & Tanachitici belli contagione irritatae, inito foedere, gliscentem Quamitarum potentiam, antequam latius serperet,

peret, fociis viribus reprimere decreuerunt. Sed antequam ad belli declarationem procedebant, legatos *Quamam* miserunt, libertatem Tanachiticam vindicatos, bellumque solenne imperatori, si postulatis non annueret, denuntiaturus. Exsequuntur illi mandata, meoque consilio tale responsum tulerunt: Tanachitas, pacis ac foederum violatores, propriae stultitiae ac superbiae acceptum ferre debere, quod in istam calamitatem inciderint: decreuisse imperatorem, totis viribus eam, quam iure belli nactus est, possessionem, contra quemuis aggressorem, constanter tueri, minas denique foederatum gentium non metuere. Hoc dato responso, dimittuntur feciales, ac nos ad belli ingruentis curam animum vertimus. Breui temporis spatio exercitum 4000 militum, in quibus octies mille equites, ac bis mille sclopetarii numerabantur, coëgi. Ipse imperator, quamuis senio esset confectus, expeditioni tamen huic interesse decreuit, tantaque gloriae cupidine inflammatus erat, ut neque a me ipso, neque a coniuge ac liberis, qui iunctis viribus pertinaciam hanc expugnare conabamur, a consilio dimoueri posset. Quod

in isto rerum statu maxime me anxium habuit, erat dubia ac suspecta Tanachitarum fides, & verebar, ne nouae seruitutis impatientes, iugum data occasione excuterent, ac hostium partibus accederent. Nec falsus opinione fui: quippe paulo post belli solennem indictionem nunciatum nobis fuit, 12000 Tanachitas, arreptis armis, in castra hostium transgressos. Hinc cum quatuor potentissimis inimicis rem simul nobis fore videbam,

Exercitus noster rebus necessariis instructus, initio mensis *Kilian*, hosti obuiam ire iubetur, occupaturus bellum facere. Iter facienti nuntiant speculatores, Tanachitarum regionem iam ingressas foederatas copias, arcem, *Sibol*, in confinio *Kispucianorum* positam obsidione cingere. Oppugnata fuit arx tanta vi ac impetu, ut deditionem iam moliretur Praefectus. At, cum de aduentu nostro certiores fierent hostes, soluta obsidione, signa nobis inferunt. Pugna habita est in planitie haud procul ab obsesso munimento, vnde dicta fuit praelium *Sibolense*. *Arctonii*, qui in sinistra ala stabant, in equites nostros irruentes, ingentem eorum stragem ediderunt,

runt, &, cum impetum hunc adiuuarent rebelles Tanachitae, actum fere de nobis videbatur. At, cum laborantibus nostris adessent sclopetarii, ac binis salutationibus ordines hostium disturbarent, mutata mox fuit certaminis facies: adeo ut, qui nuper victores equitatum nostrum grauiter premebant, iam pressi ipsi, pedem retrahere, ac denique, terga vertere coeperint. Dum haec aguntur, acriter pedites nostros vrgebant Kispuciani. Iidem tanta arte, ac successu spicula torquebant, ut breui temporis spatio sexcenti Quamitae aut grauiter vulnerati fuerint, aut lethali ictu transfixi occubuerint. At, accurrente simul cum sclopetariis equitatu, fugam arripere cogeabantur, ita tamen, ut, seruatis ordinibus, potius viderentur cedere, quam fugere, id quod prudentiae ac peritiae debitum fuit Ducis Kispuciani, *Monsonii*, qui in bellicis artibus, ea tempestate, cunctis subterraneis ducibus dubiam facile palmam facere credebatur. Supererant iam *Alectoriani*, quibus victoriam extorquere difficile erat: nam, quoties sclopetata in eosdem dirigebant nostri, alarum verberibus in altum ferebantur, indeque sagittas in vertices nostros tanta dex-

teritate contorquebant, ut paucae inanes in terram caderent. Certos hi semper dirigebant ictus, cum procliuior faciliorque iactus sit ex supernis in infima; quam ex infimis in superna: nostri vero ob hostium volatum, ac perpetuam mobilitatem, a scopo saepius aberrabant. In ipso certaminis aestu, dum imperator tela strenue vibrat, ante signa procedit, ac media in pugnae mole versatur, collum eius spiculo venenato transfigitur: hinc equo delapsus, e pugna aufertur, & in tentorium deducitur, ubi paulo post exspirabat. In isto tam lubrico statu consultum duxi, omnibus, qui funestum hunc casum viderant, silentium indicere, ne pugnantium ardor morte Imperatoris remitteretur. Iubeo igitur bono animo esse; soporatum fuisse Regem subito ictu: ferrum haud alte in corpus descendisse, inspectum vulnus, absterfo cruore, salubria esse, confidere, propediem ipsum eos visuros. Ita ignorantibus plerisque, quid Imperatori accidisset, pugna protrahitur usque ad noctem: at, cum Alectoriani, labore ac vulneribus exhausti, in castra sua se receperint, inducias aliquot dierum, quot opus esset

esset ad corpora caesorum humo mandanda, cum hostibus paciscor. Interca temporis, cum animaduertissem, nouo opus esse commento ad debellandos Aleëtorianos, globulos sclopetorum in grandines refundi curabam. Commentum istud tantum habuit successum, vt Aleëtoriani, insequenti praelio, muscarum instar ex aëre praecipites caderent, & dimidia exercitus pars misere periret. Hinc superstites arma abiicientes pacem suppliciter petierunt. Exemplum eorum secuti *Arctonii* & *Kispuciani*, se ipsos cum armis ac vrbibus munitis nostrae fidei permisere.

His rebus feliciter peraëtis,

*Concilium magnum, primosque viro-
rum,*

Imperio accitos, alta intra limina cogo:

Olli conuenere, fluunt ad regia plenis

*Tecta viis; postquam sunt facta silentio
linguis,*

Farier incipio:

„Non dubito, Viri Perillustres, Nobilissimi, ac Fortissimi, quin vestrum plerisque

„que notum sit, quam anxie ac solícite Au-
„gustissimo nostro Imperatori hanc expe-
„ditionem dissuáserim. At insita illi for-
„tudo, ac imperterritus animus domi-
„desidem, dum nos pectora hostibus op-
„poneremus, manere non permiserunt.
„Testari possum, solam hanc esse petítio-
„nem, in qua ab imperatoria Maiestate,
„repulsam tuli. Vtinam Augustissimus
„Imperator in concedendis aliis rebus dif-
„ficilior, in hac vero sola indulgentior
„fuiisset! ita in calamitatem istam, quam
„inopina eius mors nobis peperit, non in-
„cidissemus, sed reditus noster in urbem
„imperatoriam vere triumphans, ac gau-
„dia nostra, ob tot praeclaras res gestas
„plena, ac nullo dolore turbata fuissent.
„Non possum, nec decet diutius celare
„funestum illum casum, quo tantum no-
„bis vulnus inflictum est. Scitote igitur,
„fortiter dimicantem Imperatorem ictu
„sagittae in praelio confixum, paulo post
„animam reddidisse. Quot non luctus,
„quot non curarum aestus excitabit tanti
„Principis amissio? Ex meo dolore satis
„coniciere possum, qualis iam sit animus
„vester. At, animum hinc non despon-
„dete:

„dete: nam mors non est, qua tanti he-
 „rois mortalitas magis finita est, quam
 „vita; non vobis extinctus est Impera-
 „tor, qui duos reliquit Principes adul-
 „tos, ad exemplar optimi Parentis ex-
 „pressos, ac non minus virtutis pater-
 „nac, quam regnorum haeredes. Igitur
 „non tam Regem, quam nomen regis
 „mutabitis. Et cum primogenitus Prin-
 „ceps Timuso iure nascendi ad sceptrum
 „paterna sit admouendus, sub illius au-
 „spiciis iam exercitui impero. Ille est,
 „in cuius verba iurabimus, cui fidem &
 „obedientiam iam praestabimus
 „omnes.

*****

C A P V T. X I V.

Klimius Monarcha Subterraneus.

Finita oratione, altum exclamarunt omnes: *Imperatorem volumus Pikilfu!* Quo audito, attonitus ego, & in lacrimas effusus, ardens omnes orabam, ut memores essent fidei, regiae domui debitae, & beneficiorum, quibus, qua singulos, qua vniuersos, sibi deuinxerat defunctus Imperator, quorum obliuio existimationi eorum notam inureret nunquam delendam. Addebam denique: si quis usus mei, nihilo minor ex priuato capietur. At verbis nihil proficio.

Namque incensa meis Procerum sententia dictis,

Iam magis atque magis, serpitque per agmina murmur.

Plebis accessione augetur clamor Ducum, adeo, ut verbis his identidem repetitis, tota personarent castra. In praetorium hinc obuoluto capite me recepi, custodibus

bus imperans, vt nemini aditum permitterent: quippe sperabam, ad fanio rem mentem redituros milites, cum aestus primi impetus exfaeuiret. At Duces, vna cum gregario milite in tentorium vi irrumpentes, imperatoriis insignibus frustra obnitentem ornabant, educ tumque praetorio, tubarum ac tympanorum sonitu Imperatorem me proclamabant *Quamae, Regem Tanaqui, Arctoniae, Aleetoriae, & Magnum Ducem Kispucianorum*. Hinc, cum viderem, aliter fieri non posse, fortunae diutius non obluetatus, torrentem sequor, & fateor, non prorsus inuitum me ad hoc fastigium euectum: nam imperium cum tribus Regnis ac magno Ducatu, res sunt, quae vnicuique saluam mouere queant. Legatos quidem ad Principem statim misi, qui rerum actarum eum certio rem facerent, simulque mone rent, vt iura, per natales quaesita, fortiter tueretur, factamque hanc nouam electionem, vtpote legibus aduersantem, irritam pronuntiaret. At, animo simul statutum erat, Imperium, quod mihi sponte oblatum erat, non temere deferere: adeo, vt legatio haec facta sit eum potius in finem, vt mentem Principis explora-

rem. Princeps, vt erat egregiae indolis, & acerrimi iudicii iuuenis, fatis gnarus, quot latebras, & quot altos recessus vita hominum habeat, fucatam hanc modestiam coniiciens, necessitati prudenter cessit, exemplum exercitus secutus, in regia vrbe me quoque Imperatorem proclamauit. Eo mox Ducibus exercitus stipatus, in triumphum, acclamante toto populo, ducor, ac, interiectis aliquot diebus, diadema capiti more solenni imponitur. Ita e misero naufrago in Monarcham transformatus, vt Quamitas, quos veteris profapiae regiae amore ac veneratione duci animaduenteram, mihi deuincirem, ac non publicis magis quam priuatis consiliis opes munirem, defuncti Imperatoris filiam in matrimonium adsciui: dicebatur haec *Ralac*, & erat

*Iam matura viro, iam plenis nubilis
annis.*

Tot tantisque rebus perfunctus, novas meditabar artes, quibus imperium hoc adeo eminens, & toti orbi subterraneo timendum fastigium, perducerem. In eo mox totus eram, vt deuictas nuper gentes

res

res in fide ac officio continerem, quem in finem arcibus, passi/munitis valida imposui praesidia, deuictos humaniter habui, ac nonnullos eorum ad splendida munera in ipsa regia vrbe euexi. Tanto in primis fauore profecutus sum Duces captiuos *Tomopolokum* ac *Monsonium*, vt apud Quamitarum nonnullos haec beneuolentia inuidiam mouerit, quamuis indignationem pro tempore suppresserint; diu enim latuit scintilla sub cinere, donec tandem, vt mox dicetur, in incendium eruperit. Quod ad domestica attinet, liberalia studia, ac artes bellicas ad summum fastigium perducere conabar. Et cum regio haec densissimis obsita esset syluis, quae ligna affatim suggerebant, ad classem condensam, & bellicas naues, more Europaeo struendas, mentem tanto feruore adieci, vt, quamuis onerum mole distractissimus, huic tamen vni negotio animus vacare videretur. In isto apparatu vsus sum praecipue opera Kispucianorum, cum in rebus maritimis non perfunctorie essent versati, Ducemque *Monsonium* summum Classis Praefectum constitui.

Caelum

Caeduntur mox sylvae, instrumenta fabrilia cuduntur, tantoque studio infisto operi, ut sexagesimum intra diem, quam caesa materia fuerat, classis viginti navium in ancoris staret. Cunctis his ex voto confectis, egomet me ipsum, tanquam alterum Alexandrum subterraneum intuebar, qui easdem hic turbas mouerem, quas olim ille in nostro orbe mouerat. Dominandi vesana libido se ipsam in infinitum propellit, nec reperit locum consistendi. Aliquot abhinc annis Diaconi, Scribae aut Clerici, tenue munus, summa votorum meorum fuerat, nec ad maiora adspirabam: iam quatuor vel quinque regna nimis mihi angusta sunt visa: adeo, ut respectu cupidinis, quae cum opibus & potentia augebatur, nunquam magis pauper ac indigus fuisset.

Cum a nautis Kispucianis statum ac indolem tam marium, quam circumiacentium terrarum edoctus fuisset, ac comperissem, octidui prospera navigatione ad litora imperii *Mezendorici* perueniri posse, unde per nota mihi & nuper cremigata maria in *Martiniam* facilis foret traiectus, iter accelerari iubeo. Et erat Martinia scopus

pus praecipuus, in quem collineabam. Stimulabant animum tam immensae gentis opes ac diuitiae, quam artes ac rei nauticae studia, in quibus eminebant Martiniani; cum res tantas molienti opus esset magistris. Erat & alius stimulus, nempe vindictae cupido, quae ad subiugandam hanc gentem acuebat. E binis Principibus regiis, natu maiorem huius expeditionis socium mihi adsumsi, fingens, fertilissimum Celsitudini suae fore campum, ubi fortitudinem ac virtutes exerceret. At, verus scopus erat, ut in eo obsidem haberem & pignus fidei Quamitarum. Remansit quidem iunior Princeps, sed cura imperii, me absente, commissa fuit imperatrici, iam vterum ferenti. Tota classis bellica e viginti nauibus, tam maioribus, quam minoribus constabat, & structae erant omnes ad formam navium Martinianarum, ex consilio & directione Ducis Kispuciani, *Monsonii*, cui concessum erat omne rei nauticae arbitrium, quique icones earundem propria manu expresseerat. Tales enim inter subterraneos erant Martiniani, quales Tyri ac Sidonii, aut nostro tempore Angli ac Bataui, imperium marium sibi vindicantes. At, cum in Martiniam ventum

rum est, videbam, quantum in formandis his nauibus ab archetypo aberrauerimus.

Vela dedimus ea anni tempestate, vbi planeta *Nazar* mediae magnitudinis est. Postquam maria triduum sulcaueramus, ingentem conspicamur insulam, cuius incolis, ob discordiam, qua in factiones scissi erant, facile erat iugum imponere: & cum destituti essent armis, eorundemque vsum ignorarent, solis conuiciis ac maledictionibus certabant. Eo omnis poena, omnis ira belli vertit. Legum violatores in carcerem trahuntur, vnde post criminis discussionem in forum pertrahi solent, conuiciis ac maledictis exponendi. Certi huic muneri destinati sunt ministri, qui dicti sunt *Sabuti*, siue conuiciatores seu maledicentes, iidemque sunt, qui carnifices apud nos aut lictores. Quod ad formam corporis attinet, in eo tantum ab hominibus distant, quod mulieres barbatae, viri vero sint imberbes: praeterea pedum vestigia habent retro porrecta, non, vt caeterorum hominum, prospectantia. Postquam exscensionem in hanc terram feceramus, trecentos circiter *Canaliscas* (ita vocantur insulani) obuios habuimus. Hi
hosti-

hostiliter nos adorti, solitis telis utebantur, maledictiones ac dicteria euomendo. Tanta acerbitate (prout audiuius ab Aleſtoriano quodam linguae Canaliskae gnaro) concepta erant dicteria, quae eiaculabantur, vt monstrarent, in isto pugnandi genere magisterium se adepros, & orbis nostri Grammaticis non cedere. At ego satis gnarus,

vanam sine viribus iram,

genti inermi vim inferre prohibui, tantum, vt terrorem quendam incuterem, tormentum explodi iubebam, quo effectum est, vt in genua procumbentes, misericordiam implorarent. Aderant mox supplices praecipui insulae Reguli, qui se ipsos cum subditis dedentes, totam insulam mihi vestigalem faciebant, praefati, non esse turpe ab eo vinci, quem vincere esset nefas, neque ei inhoneste aliquem submitti, quem fortuna super omnes extulisset. Ita insula hac, cuius accessione aucta quidem fuit potentia mea, sed nil quicquam gloriae, ob mollitiem incolarum, adstructum fuit, stipendiaria facta, ancoras soluimus, ac tandem, post aliquot die-

dierum felicem nauigationem, ad litora *Mezendorica* deferimur. In consilium tunc Duces adhibui, perquisiturus, quid factu esset optimum, vtrum consultius foret hostiliter statim agere, an vero, missis legatis, mentem Imperatoris explorare, pacem ac deditionem mallet, an bellum? Plerisque tutius ac honestius visum, vt legati mitterentur: quocirca legationem hanc suscipere iussi sunt quinque viri, scil. Quamita, Arctonius, Aleëtorianus, Tanachita & Kispucianus. Hos in regiam urbem intromissos, nomine Imperatoris, interrogat Praefectus urbis:

Quid petitis? quae causa rates aut cuius egentes

Ad Mezendores tot per vada coerula vexit?

Huic respondent legati:

*Nec fluctibus actos,
Atra subegit hyems vestris succedere ter-
ris,*

*Nec sidus regione viae, litusque fefellit:
Consilio hanc omnes animisque volentibus
urbem*

Afferimur

Et

Et mox literas Imperatori offerunt, huius tenoris :

„Nicolaus Klimius, solis Legatus, Imperator Quamae, Rex Tanachi, Arctoniae, Alectoriae, Magnus Dux Kispucianorum, & Dominus de Canalisca, Menezendorico Imperatori Miklopolatu salutem! Notum tibi erit, consilio Numinis immutabili statutum esse, ut cuncta orbis imperia ac regna Quamiticae ditioni subiiciantur, & cum consilium Numinis sit irreuocabile, necesse est, ut tuum imperium eandem sortem subeat. Hortamur igitur ad spontaneam deditionem, & monemus, ne aleae belli regna tua subiicias, victricibus nostris armis temere te opponendo. Matura obedientia sanguini innocentum parcas, & sortem propriam meliorem reddas. Datum in classe nostra tertio die mensis Rimat.,

Post aliquot dierum intercapedinem revertuntur legati cum feroci ac superbo responso. Hinc, abiecto pacis consilio, excensionem fecimus. Explicatis copiis, & in aciem instructis, speculatores mittimus, statum hostium exploraturos. Idem mox

reuerſi indicant, ingruere hoſtilem exerci-
tum, compoſitum e 60000 leonibus, ti-
gribus, elephantis, vrſis, toruiſque ac
praedatoriis auibus. Hinc in loco oppor-
tuno conſedimus, aduentum hoſtium ibi-
dem excepturi. Cunctis iam paratis, &
dato pugnae ſigno, mittuntur ab hoſte
quatuor vulpes, ſiue legati, de foedere ac
pace nobiſcum acturi. At, poſtquam ali-
quot horas cum Ducibus noſtris collo-
cuerant, infecta re diſcedebant. Et patu-
it mox, ſpeculatores potius, quam lega-
tos fuiſſe, eumque ſolum in finem miſſos,
vt ſtatum exercitus noſtri expiſcarentur.
Simulabant quidem, cum mandatis mox
amplioribus reuerſuros: at, cum paulo poſt
totum hoſtilem exercitum, citato in caſtra
noſtra gradu tendere cernimus, nullam el-
ſe pacis ſpem animaduertentes, ſigna con-
uellimus, citato gradu ad hoſtes tendentes.
Pugnatum eſt diu acriter, & mira vtrinque
pertinacia. Nam licet a ſclopetariis noſtris
mox ingens edita fuerit hoſtium caedes,
ordines tamen conſtanter ſeruabant elephan-
ti, globorum ob corporis duritiem ſecu-
ri. At, poſtquam tormentis maioribus
fulminari coeptum eſt, funeſtumque eo-
rundem effectum viderunt elephanti,
immen-

immenso perculsi terrore, passim dilabuntur,

Ignauaque fuga pugnam famamque relinquunt.

In hoc praelio caesi fuerunt 33000 Mezen-
dorii, & 2000 viui in manus nostras inci-
derunt: qui e pugna elapsi sunt, ad me-
tropolin, urbem munitissimam, se recepe-
runt, terrore omnia implentes. Nos ve-
ro victoriam prosecuti, ad regiam urbem
tertiis castris peruenimus, quam terrestri-
bus simul ac maritimis copiis obsedimus.
Appropinquantibus nobis occurrit noua le-
gatio, cum pacis conditionibus paulo
aequioribus. Petit Imperator, vt filiam,
quae omnium leaenarum formosissima
erat, nuptiis mihi adiungerem dotemque
pollicetur dimidiam imperii partem. Dis-
plicuit mihi conditio, maxime quae de
nuptiis filiae erat oblata; nam intutum si-
mul ac turpe mihi videbatur, repudiata
Imperatrice, quam grauidam reliqueram,
cum leaena sociari. Hinc legati absque
responso reuerti iubentur. Tormenta
mox maiora dirigimus in moenia vr-
bis, quae, quamuis lapidea essent, passim lace-

rantur, ac sternuntur. Et, cum ciuitas diuersi generis animantibus esset oppleta, mirus exauditur stridor rugientium, vultantium, boantium, rudentium, balantium, ac sibilantium. Serpentes in fissuras terrae se receperunt,

*Secretisque diu latuere ca-
vernīs.*

Aues pennis se per aëra librantes, vrbes tandem obfessa relictæ, rupes ac edita loca petunt. Tremunt arbores, foliisque earum decidentibus plateae vrbis operiuntur. Audiuimus, viginti fere virgines aulicas, quae rosae ac lilia erant, ad primum tormentorum explosionem stupentes, subito exaruisse. Ingens colluuio omnis generis animantium, & vrbanos & agrestes, confertos in arcta tecta aestu & vigiliis angebat, ministeriaque inuicem & contagio vulgabant morbos. Elephantis quidem animus magis constabat: at tandem maiorum tormentorum

Perculsi sonitu, moerentia tecta relinquunt.

Hinc

Hinc de salute desperans Imperator *Mezendoricus*, concilio habito, ita dicere exorsus est:

*Bellum importunum, ciues! cum gente
Deorum*

*Inuictisque viris gerimus, quos nulla fa-
tigant*

*Praelia, nec victi possunt abstinere ferro:
Consulite in medium, Et rebus succurri-
te nostris,*

Tunc omnes vno ore clamabant:

*Nulla salus bello, pacem te poscimus
omnes.*

Hinc Imperator se ipsum, cum cunctis, quibus imperauerat, terris dedit, adeo, ut vno die amplissimum Imperium, cum decem fere regnis & principatibus, ditioni meae subiecerim. Nam exemplum Imperatoris secuti sunt omnes reguli, ac provinciarum praefecti, certatimque fidei se nostrae permiserunt.

Post stupendum adeo successum, praesidio sexcentorum sclopetariorum vrbi regia-

giae imposito, captiuum Imperatorem in classem nostram transferri iubeo. Humaniter in hoc itinere habitus fuit, & post reditum in *Quamam*, donatus a me fuit integra prouincia, cuius reditus tanti erant, vt sumptibus captiui Regis quodammodo sufficerent. Solutis ancoris, litora *Mezendorica* radimus, & iter faciendo, e plerisque gentibus, quae Imperatori *Mikopolatu* paruerant, obsides exposcimus, adeo, vt singulis oppidis bellum ostentando, omne nomen *Mezendoricum* breui domuerim. Gentes hae maximam partem eadem erant, quarum in itinere meo *Martiniano* conspectum dedi. Relictis tandem terris *Mezendoricis*, cursum dirigimus in *Martiniam*, cuius litora tandem post felicem, sed longam nauigationem, conspiciamur. Nullius terrae adspectus gratior mihi vnquam fuit; &, cum animo reputarem, Imperatorem me iam ac multarum gentium domitorem redire in terram, vbi inter mancipia ad triremes damnatus fueram, ingenti perfundebar animi laetitia. Decreueram mox, me ipsum profiteri, vt eo maiorem Martinianis terrorem iniicerem: at consilium istud mutavi, cum consultus iudicarem, antiquum de
nata.

natalibus meis errorem, inter gentes deuitas semel disseminatum, fouere, ac pro solis Legato me gerere.

Sperabam quidem, breui me ac nullo negotio *Martinianos*, quorum perspecta mihi erat mollities, subacturum. Nam prona semper gens in voluptatem, non ingeniorum modo vitiiis, sed & affluentium omnium rerum copia, illecebris omnis amoenitatis, maritimae terrestrisque, longaque felicitate & indulgentia fortunae luxuriabatur. At, experientia didici, rem esse magnae molis; nam respectu commerciorum, quae longe lateque in orbe subterraneo exercebant, immensas cumulauerant opes, quibus auxilia bellicosissimarum gentium ad nutum parata habebant. Huc adde, quod peritia rei naualis nulli genti subterraneae *Martiniani* tunc cederent, nauesque nostrae prae hostilibus inconditae essent, & tardius se mouerent. Nam facile est coniicere, quanti essent momenti machinae istae nauales, a Philosophiae Baccalaureo tumultuario ope formatae, quaeque iudicium subirent, si examini Batauorum; Anglorum, aut Danorum fuissent expositae. At defectum hunc

abunde supplebant tormenta, Martinianis adhuc incognita.

Antequam hostile quid tentarem, legatos ad Senatum misi, iisdem fere pacis conditionibus, quas Imperatori *Mezendorico* nuper obtuleram. At, dum responsum expectamus, plenis in nos velis ferri conspiciamur classem instructissimam, & talem, qualem nobis fingere non potuimus. Hinc classe, quantum in ista festinatione fieri potuit, ordinata, pugnae navalis signum damus. Certatum diu vtrunque fuit pari ardore & constantia. Martiniani pro tormentis machinas habebant, immensi ponderis lapides eiāculantes, quibus haud leue damnum nauibus nostris inferebatur. Aderant porro rates incendiariae, pice, bitumine, sulphure, aliisque ignis fomitibus onustae, a quibus maxima nostra navis incensa fuit ac deleta. Hinc dubius diu Mars, inter pugnae fugaeque consilium trepidantibus nostris. At, horrenda tormentorum nostrorum fulmina animos *Martinianorum* tandem fregerunt, adeo ut, omissa pugna, in portum refugerent. Nullam tamen hostilem nauem cepimus, cum velocitate nostris longe prae-

praestantiores, breui conspectum effugerint. Hac pugna pugnata, terrestres copias in litora exponimus, passibusque rapidis ad metropolin Martiniam tendimus. In hoc itinere obuios habuimus legatos nostros, fastose a senatu exceptos, ac his verbis remissos:

*Maturate fugam, Regique haec dicite
vestro;*

*Non illi imperium pelagi facuumque tri-
dentem*

*Nobis sorte datum: tenet ille immania
saxa.*

Nam imperium maris sibi vindicantes Martiniani, postulata ista montani principis superciliose exceperant. Ingenti tamen cura copias conscribunt; nam praeter milites mercede conductos, omne nomen Martinianum, omnis militaris aetas excitur.

Vix aliquot stadia emensi eramus, cum numerosissimum exercitum, e diuersis generibus compositum, recta in nos ferri cernimus. Hostium ista confidentia, etiam postquam improspere mari pugnauerant,

non exiguam nobis sollicitudinem iniecit. Sed copiae hae meteora tantum erant, quae apparent, ac evanescunt simul; nam

ante tubam tremor occupat ar-
tus,

Et mox, ad primam tormentorum explosionem, effuse fugiunt Martiniani. Nos fugientium tergis inhaerentes, ingentem eorum stragem edimus. Quanta hostium tunc caedes facta fuerit, patuit e copia *peruccarum*, quas post pugnam collegimus: nam numero earum quas cepimus inito, quinque fere millia Martinianorum caesa fuisse coniecimus. Formas earundem post abitum meum mutauerant: nam ultra viginti diuerfas *peruccarum* figuras notavi, quippe ingeniosissima gens commenta in infinitum propellit.

Post prosperum istud praelium vel potius stragem, metropolin Martiniam, nemine impediante, obsedimus. At, paratis oppugnationi necessariis, ac tormentis dispositis, in castra nostra supplices veniunt ipsi Senatores, urbem cum tota Republica dedentes. Hinc pace mox facta,
trium-

triumphantium more urbem splendidissimam ingredimur. Cum intrauimus portas, non quidem fuit tumultus ille nec pavor, qualis captarum esse urbium solet, sed silentium triste, ac tacita moestitia ita defixit omnium animos, ut prae metu obliti, quid relinquerent, quid secum ferrent, deficiente consilio, rogitantes alii alios, nunc in liminibus starent, nunc errabundi domos suas, tanquam ultimum illas visuri, peruagarentur. At parsum est deditae urbi: quo facto, tristitia in gaudium versa est. Aerarium Reipublicae intrans, stupebam ad visum immensi thesauri: huius magnam partem inter milites distribui, quod reliquum erat, aerario meo inferri iubeo. Praesidio Martiniae imposito, obsides aliquot e numero senatorum in classem nostram abducti sunt. Inter hos erat Syndicus una cum uxore, quae crimen istud, ob quod damnatus eram mihi affinxerat. Contumeliam tamen hanc non vindicabam, indecorum existimans, tanto Monarchae, iniuriam baiuli vindicta persequi.

Debellatis Martinianis, vicinas huic Reipublicae gentes sub iugum quoque mittere

tere decreui. At, in procinctu iam stanti, occurrunt legati quatuor regnorum, ditioni meae se subiicientes. Tot iam regionibus imperabam, ut de nomine ditorum regnorum quaerere operae pretium non ducerem, contentus eadem sub generali titulo Regnorum Martinianorum complecti.

C A P V T X V.

Catastrophe.

Rebus tot stupendis peractis, classeque nostra nauum *Martinianarum* accessione insigniter aucta, i vela facimus in patriam, ubi reduces facti, summa magnificentia, & qualem nunquam exaequarunt Romani, triumphum egimus. Et sane, rerum gestarum magnitudo tanta erat, ut nulla vestiuitas, nulla pompa nimia videri posset. Quid enim praeclearius, quid vero heroismo dignius, quam gentem nuper contemptam, & omnium insultibus expositam, in totius subterranei Orbis Reginam ac Dominam, exiguo temporis spatio,

tio, transformasse? Quid homini mihi, inter tot creaturas heterogeneous viuenti gloriosius, quam generi humano istud asseruisse imperium, quod natura in reliqua animantia concessit? Magnificientia huius triumphi, quo occurfu, quo fauore omnium hominum, aetatum, ordinum exceptus fuerim, ne in operis quidem iusti materia, nedum huius tam recisi, digne exprimi potest. Ex eo tempore noua in historiis epocha statui, & quinque Monarchiae numerari possunt, scil. Assyriaca, Persica, Graeca, Romana & Quamitica subterranea: & videtur nouissima haec priores magnitudine ac potentia superare. Hinc titulum *Koblu* siue Magni, qui tam a *Quamitis*, quam a deuictis gentibus certatim mihi oblatus fuit, recusare nequibam. Elatum sane ac superbum fateor nomen istud *Magni*: at, si conferant se veteres illi Cyri, Alexandri, Pompeii, Caesares, qui infra laudes Klimii iacebunt, modicus & demissus hic titulus videri potest. Orientem quidem subegit Alexander, at, quibus copiis? militibus veteranis, perpetuisque bellis induratis, quales erant Macedones tempore patris Philippi. Ego vero longe plures, & Persis ferociores gentes,

tes, minori temporis spatio, cum populo nuper rudi ac barbaro, quem ipse formaveram, imperio meo subieci. Titulus, quo postea usus sum, hic erat: NICOLAVS MAGNVS, SOLIS LEGATVS, IMPERATOR QVAMAE ET MEZENDORIAE, REX TANACHI, ALECTORIAE, ARCTONIAE, REGNORVM MEZENDORICORVM ET MARTINIANORVM, MAGNVS DVX KISPV CIAE, DOMINVS MARTINIAE ET CANALISCAE etc. etc.

*Ingens iam stabat Regnum, poteramque
videri*

*Exilio felix; sed scilicet ultima semper
Expectanda dies homini, dicique beatus
Ante obitum nemo supremaque funera
debet.*

Postquam enim iam ad eam, quae vix voto humano concipi potest, felicitatem & potentiam perueneram, idem mihi accidit, quod iis, qui e fordidis initiis ad summa crescunt. Nam immemor pristinae fortis ad fastum dilabor, & pro poplicola & omnis aurae popularis captatore, trux ac saeuus omnium ordinum infectator fio,

fio, subditos, quos adhuc comitate ac popularitate mihi deuinxeram, tanquam mancipia despiciens, adeo, ut nemo, nisi praeuia quadam adoratione, ad colloquium meum admitteretur, & admissi constricta fronte altoque supercilio exciperentur: id quod omnium animos a me breui alienabat, amoremque in frigus ac terrorem mutabat. Quali tunc in me animo fuerint subditi, expertus sum paulo post e petitione, seu potius mandato, quod literis regiis Quamitis insinuaueram. Imperatrix, quam grauidam reliqueram, absente me, Principem enixa fuerat. Principem hunc mihi successorem designare gestiens, comitia indixi, Quamitas, vna cum deuictarum gentium praecipuis, ad solennem pueri inaugurationem inuians. Nemo quidem huic mandato obniti ausus est, quocirca ingenti pompa celebrata fuit inaugurationio. At, vultus subditorum in simulationem esse compositos, & ficta esse, quae prae se ferebant, gaudia, haud difficile mihi erat internoscere. Confirmabant suspicionem disseminati eodem tempore, ab incertis autoribus filli, in quibus iniuria, Principi *Temuso* hac electione facta, false monstrabatur. Tam

tam istud sollicitudinem ac aestum in animo ciebat, ut requiescere non possem, antequam optimum Principem e medio sustulissem. Palam tamen filium Regis, de me bene meriti, interficere inconsultum videbatur. Hinc quosdam subornabam, qui proditoris eundem arcesserent. Et cum criminum regionum nunquam desint ministri ac adiutores, inuenti sunt, qui iureiurando testabantur, male animatum Principem turbas meditari, ac vitae meae insidias struere. Hinc in carcerem coniectus, a iudicibus, quorum maximam partem corrueram, capite damnatus fuit. Executio tamen clam in custodia, ne turbis ansam daret, facta est.

Quod ad Principem secundo genitum attinet, cum adhuc infra annos pubertatis esset, tempus caedi eiusdem destinatum prorogabam. Tutus sic ad tempus contemptu erat aetatis, cum in iure nihil praesidii esset. Pollutus hoc parricidio, seuerè adeo ac impotenter regnare coepi, eoque demum saeuitia mea processit, ut diuersos, tam Quamitas, quam alios, quorum fides dubia mihi videbatur, morti dederim. Nulla fere dies incruenta,

ac

ac a caede aliqua immunis erat, id quod rebellionem, quam diu iam machinari erant Proceres, vti mox narrabitur, accelerabat.

Fateor hinc, mala ista, quae postea expertus sum, haud immerito mihi accidisse. Honestius sane, ac Principe Christiano dignius fuisset, rudem ac idololatram populum ad veram Dei notitiam perducere, quam bella e bellis ferendo, innocuarum gentium sanguine manus cruentare. Et facile mihi fuisset, totam gentem convertere: nam quicquid statuebam, auide amplectabantur, & dictata mea totidem oracula erant. At, Dei ac mei ipsius oblitus, nil nisi vanum ac inanem splendorem potentiaeque incrementum cogitabam:

*Arma, cruor, caedes, incendia totaque
bella*

Ante oculos volitare.

Praeterea ad pessima consiliorum conuersus, augere causas offensionum quam tollere malui, quasi quod per iniustitiam peccatum fuerat, emendari seueritate posset.

Ad

Ad amicorum admonitiones respondere solebam:

Res dura, & regni novitas me talia cogunt

Moliri.

Hinc ad malum innumerae res malae se agglutinarunt, ac in tantam calamitatem incidi, ut ex meo exemplo discant mortales, quanta sit rerum humanarum vicissitudo, & quam exiguae durationis sit durum ac violentum imperium.

Cum feueritate regiminis mei crevit frigus subditorum, tam Quamitarum, quam deuictarum gentium: & cum animaduerterent, vitia ista, quibus deditus eram, abscondita esse fidei diuinae originis, & homini coelesti, ac legato solis non conuenire, curatius omnia, in primis vero causam aduentus mei, & statum istum, in quo deprehensus eram cum ad oras has delatus fui, ad examen vocare coeperunt. Videbant stupendas istas res, quas gesseram, ignorantiae potius Quamitarum, quam artibus meis deberi, maxime, cum post discussas veteris ignorantiae nebulas,
in

in multis me errasse offenderant. Seueri inprimis actionum mearum censores fuerant *Kispuciani*, gens perspicax, & viribus iudicii pollens. Notauerant, inter edicta, quae publicaueram, varia cruda adeo ac incondita esse, vt crassam in rebus politicis inscitiam manifesto proderent. Nec iniusta erat crisis: nam, cum thronum ac sceptrum non somniauerint vitae & studiorum meorum moderatores, institutionem nactus fueram, candidato potius Ministerii, siue Diaconatus, quam regnatura Principi conuenientem, & studia mea, quae ultra systema quoddam theologicum, ac terminos quosdam metaphysicos, non extendebantur, parum congrua erant statui praesenti, vbi de duobus imperiis, & viginti fere regnis rite gubernandis agebatur. Porro notauerant *Martini-ani*, naues, quas struxeram, bellicas informes adeo esse, vt in praeliis contra ordinatas classes nullus earum esset vsus, ideoque tropaea ista naualia soli tormentorum commento esse adscribenda. Has & alias acerbis crises disseminantes, ad animum simul reuocabant modum appulsus mei in haec litora, nempe quod tabula naufraga, laceris vestibus, & siti inedia-

que paene enectus, a litoris accolis deprehensus fuerim, qui status in solis Legatum cadere non poterat. Huc adde, quod iidem Martiniani, cum physicae coelestis apprime essent gnari, elementa quaedam astrononica inter Quamitas disseminassent, monstrassentque, solem esse corpus inanimatum, ab omnipotenti Deo in centro coeli locatum, ut lucem rebus ministraret, ac calore creaturas foueat, & cum igneae esset naturae, animantium terrestrium domicilium esse nequire.

His & aliis sinistris rumoribus quotidie differebar. At, murmura tantum erant, cum nemo, metu potentiae meae, palam loqui, ac mentem aperte detegere ausus sit. Hinc diu nesciebam, eo usque maturuisse malevolentiam subditorum, ut status quaestionem mihi mouerent, donec tandem omnem mihi dubitationem excussit Libellus, lingua Canaliscana compositus, sub hoc titulo: FELIX NAVFRAGIVM. Nam antea notavi, in diſteriiis eiaculandis exercitatissimos esse Canaliscas, cum maxima eorum bella solis conuiciis gererentur. Complectebatur libellus cunctas istas accusationes, quarum nuper conspectum dedi,
scri-

scriptusque erat stylo arguto ac dentato, secundum genium Canaliscarum, qui in eo scribendi genere excellunt.

At, tanta tunc erat animi mei impotentia, tanta virium mearum fiducia, ut nullis admonitionibus flecti, ac ad saniorum mentem perducere potuerim. Saluberissima enim consilia fomites potius, quam sufflamenta seueritatis erant. Quocirca quosdam, quos maxime suspectos habebam, arreptos exquisitissimis tormentis, ad prodendum libelli autorem, impellere tentabam. At, cruciatus mira constantia sustinebant omnes, adeo, ut nihil aliud haec crudelitate effectum sit, quam ut odium in furorem verterem. Ita praeualebant fata consiliis, & in praecipitia pronus ibam.

In isto rerum statu, superstiti Principi *Hicoba*, manus iniicere decreui. Consilium istud magno Cancellario *Kalac*, cui maxime fidebam, aperui. Pollicitus quidem ille omnem operam & obedientiam, mox digreditur, exsecuturus quod decreueram. At, consilium istud clam detestans, Principi insidias detexit, amboque

in vrbis arcem munitissimam se receperunt, ubi, praesidiariis militibus in concionem vocatis, statum praesentem pathetice exposuit, &, cum lacrimae ac gemitus periclitantis Principis haud leue pondus orationi illius adderent, arma capiunt omnes, polliciti, pro salute Principis pectora opposituros. Hinc sagacissimus Cancellarius animis, dum calerent, vsurus, in verba Principis omnes iurare adegit, nuntiosque, clam ad alios, quos in me male animatos nouerat, illico misit, eosdemque ad arma capienda contra tyrannum, qui veterem stirpem regiam penitus exscindere moliebatur, acuebat. Igitur armati

Conueniunt, quibus aut odium crudele tyranni

Aut metus acer erat,

ac cum praesidiariis arma socia iungunt.
Dum reditum Cancellarii expectabam,

*Nuntius ingenti per regia tecta tumultu.
Ecce ruit, magnis arcem terroribus implet!*

Indicat, armatos totis descendere campis,

Regem

Regem ad supplicium praesenti morte petentes.

Suadet tunc Tomopoloko maturum in Tanachin receptum; *agedum!* inquit, *conscribamus in patria mea exercitum, & hic, quo nunc omnia ardent, conticescet furor.* Haec audita instabilem animum varie moverunt, alternantibus timoris ac fiduciae causis. Tandem monitis illius obtemperans, *Quamam* sine obstaculo, cum causa gliscentis seditionis adhuc plerosque lateret, reliqui. Postquam ad limites Tanachitarum perueneram, omnes, qui arma ferre poterant, adesse iubeo. Hinc exercitu 40000 militum, quorum plerique Tanachitae erant, parato, iter remetior, sperans ex accessione Quamitarum, qui in fide permanserant, insigne exercitus mei incrementum. At, vana me spe laetabam: nam pro copiis auxiliariis, quas stolide mihi pollicebar, obuium habui facialem cum literis, nomine Principis scriptis. In hisce bellum mihi legitimum, tanquam fraudulentum inuasori, indicitur, simulque nuntiatur, in vinculis teneri coniugem cum filio ex ea nato. Paulo post discessum facialis, exercitum Quamiticum cum prin-

cipo rebellj, conspicamur. Et cum exercitus hic ingenti tormentorum copia instructus esset, aleam certaminis subire non sustinui, antequam auctae forent vires: quocirca subsistens, castra aggeribus, munimentis firmaui. At, cum animaduertirem, milites meos ad hostes clam transfugere, ac hostilem exercitum noua expectare supplementa, hortantibus Ducibus; nec refragante *Tomopoloko*, configere decreui. Pugnatum est in eadem planitie, vbi aliquot abhinc annis decretorio isto certamine profligati fuerunt *Tanachitae*, Hostium tormentis ordines nostri mox turbabantur, doluitque me valde, propriis commentis impugnari, ac armis, quae ipse formaueram, vinci. Aliquandiu tamen milites mei impetum rebellium sustinuerunt, donec *Tomopolokus*, fortiter dimicans, globo tormenti traiectus caderet. Tunc versis tergis, latebras montium ac sylvarum quaerimus. Ipse in rupem enixus, inde in vallem subiectam me praecipitem dedi. Ibi aliquandiu subsistens, calamitatem meam, seu potius stultitiam, feris lacrimis ac suspiriis damnabam. Et tanta tunc erat animi mei perturbatio, vt diadema, seu tegumentum capitis, radiis sola-

solaribus interstinctum, & quod me proderet, abiicere negligerem. Postquam dimidiam fere horam in ista conualli trepidus confederam, audiebam voces rupem scandentium, ac cum fremitu fugientem ad poenam deposcentium. Fugam hinc circumspectans, latebras quaerebam.

*Sylua fuit late dumis atque ilice nigra
Horrida, quam densi complebant vndique
fentes.*

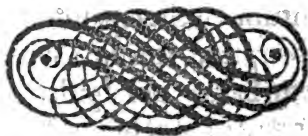
Illuc properantem

Rara per occultos abduxit semita calles

vsque ad cauernam, ante quam paulum substiti, aegre ex cursu animam reciprocans; mox vero in eandem, more serpentis humum corpore verrens, irrepsi, & cum cauernam valde profundam ac deueham, licet non praeruptam, animaduertentem, vltima adyta penetrare decreui. At spatium centum circiter passuum emensus, in locum abruptum incido, vnde tanquam fulmine deturbatus per spissas feror tenebras & perpetuam noctem, donec tandem creperum quoddam lumen,

Quale per incertam lunam sub luce maligna

reddi solet, conspikor. Cum luminis istius augmento sensim diminuitur cadentis impetus, adeo, vt leui nisu, tanquam ex vndis enatans, inter rupes quasdam saluus emerferim, quas summo cum animi stupore easdem esse videbam, e quibus ante aliquot annos in subterranea praecipitatus fueram. Causam vero languescientis impetus, didici post aliquam meditationem, nasci e qualitate athmospherae superioris, quae pondere suo magis grauis est quam subterranea: nam nisi grauior esset nostra, eandem sortem in ascensu habiturus fuisset, quam in descensu, & sublimis forsitan per aerem vsque ad regionem lunae delatus fuisset. Hanc tamen hypothesin maturiori physicorum examini submitto.

CAPVT XVI.

Reditus in Patriam,

ET

Finis Quintae Monarchiae.

Iacebam diu inter rupes omni sensu destitutus, magnas enim in cerebro turbas ciebant tam lapsus ipse, quam mira ista metamorphosis, qua breui me e fundatore quintae Monarchiae in pauperem & famelicum Baccalaureum transformatum videbam. Et sane casus iste stupendus adeo ac poeticus erat, vt vel optime constituti cerebri compagem facile posset turbare. Interrogare igitur animum coepi, an vera essent, quae videbam, an vero somnium errantes luderet oculos. Deseruescente non nihil aestu, postquam paulo ad me redire coepi, stupori succedunt dolor ac indignatio.

*Tunc duplices cum voce manus ad sidera
tendo:*

Omni-

*Onnipotens Genitor! tanton' me crimine
dignum*

*Duxisti? & tales voluisti expendere poe-
nas?*

*Quo feror? unde abii? quae me fuga,
quemque reducet?*

Et sane, si reuoluantur Annales, ac Historiae tam remotioris, quam nostri aevi, vix exemplum tanti casus occurreret nisi forte in Nabocodonosore, quie maximo terrae Monarcha, in feram, syluis inerrantem, transformatus fuit. Eadem ego fortunae ludibria expertus sum; extorquentur mihi paucis horae momentis duo magna Imperia, cum viginti fere Regnis, quorum solae umbrae ac vanae imagines supererant; Monarcha nuper fueram, iam scholarchae aut ludimagistri munus in patria vix sperare poteram; solis Legatus vocabar, iam vero ob inopiam famulum Episcopi vel Praepositi cuiusdam fore verebar: comites me nuper tenebant gloria, spes, salus, victoria, iam vero cura, miseriae, aegritudo, lacrymae, lamentatio. Denique quasi solstitialis herba paulisper fui; repente exorsus sum, repente occidi. Vt breui praecidam: dolor, indignatio, sollicitudo, ira,

ira, desperatio, tot in animo fluctus cie-
bant, vt modo

crudum per costas exigere ensem,

modo in cauernam, ex qua emerleram;
me rursus praecipitem dare non dubitaue-
rim, exploraturum, ecquid melius succe-
deret secunda expeditio subterranea:

*Ter conatus utramque viam, ter utram-
que reliqui.*

A consilio maxime reuocarunt cura animae,
ac religionis Christianae principia, quae
prohibent indemnatum spiritum, ante-
quam fata poscunt, effundere.

Descendere igitur de monte per aspe-
rum istum & angustum callem, qui in
Sanduicum ducit, conabar. At, cum
profundis meditationibus distracta mens es-
set, identidem in itinere cespitabam; nam
in contemplatione quintae istius Monarchi-
ae totus animus defixus erat. Haec vanis
imaginibus, recentibus tamen, pertinaci-
ter adeo animo oberrabat, vt mentem mi-
hi penitus excuteret. Et sane, iactura di-
gni-

gnitatis ac potentiae tanta erat, ut nullis in patria emolumentis compensari posse iudicarem. Fungebam, Prouinciae Bergensis, aut, quod maius esset, totius Noruegiae Praefecturam mihi deferendam: at qualis compensatio? quale solatium tot Imperiorum nuper Monarchae, ac Conditori? decreui tamen, praefecturam, si qua forte mihi in patria offerretur, non omnino respuere. Postquam medium itineris emensus eram, pueros quosdam in conspectu habui, quos nutu ad me inuitans, opem eorum implorabam his verbis: *Ieru Pikal Salim*, id quod lingua Quamitica denotat: *monstrate mihi semitam*. At pueri ad visum hominis, vestibis peregrinis amicti, ac pileum radiis solaribus fulgentem gestantis, trepidantes, edito horrendo clamore, e rupibus se praecipitant, adeo ut tardius me incedentem, ac per rupium fragmenta saucios pedes trahentem occupent, horaque citius in Sanduicum veniunt, ubi totum vicum terrore complent, sancte iurantes, vidisse se inter rupes errantem sutorem Hierosolymitanum, solaribus radiis coruscum, & crebris suspiriis vulnus animi prodentem. Quaerentibus paganis, vnde scirent, sutorem esse Hierosoly-

solymitanum, respondebant, me ipsum nomen & patriam indicasse. Errorem hunc natum coniiciebam e male intellectis verbis *Ieru Pikal Salim*. Totus hinc vicus commouetur, nemine de rei veritate dubitante, maxime cum nuper recocta esset fabula de isto ambulante futore, idemque diceretur non ita pridem *Hamburgi* apparuisse.

Inclinante ad vesperam die, cum ipse *Sanduicum* venerim, conglobatos in vnum conspicabar totius tractus incolas, quos in-
situm mortalibus studium, inusitata no-
scendi, vndique excitauerat. Hi nouum ho-
spitem excepturi, ad radices montium diu
suspensi steterant, statim vero ac loquen-
tem me audirent, panico quasi terrore per-
citi, diffugiunt omnes, praeter vnum se-
nem, qui caeteris audacior, loco non mo-
uit. Hunc mox alloquor, rogans, vel-
lerne hospitio errantem excipere. Quae-
rebat ille:

- - - *Quibus orbis ab oris?*

Quid genus? unde domo?

Ad haec ego:

Suspi-

Suspirans, imoque trahens a pectore vo-
cem :

Si vacet annales nostrorum audire labo-
rum,

Ante diem clauso componet vesper olympo,

„quam haec adsoluero, intra limina vero
„tecti receptus, seriem pandam factorum,
„quae fidem superare videntur, & quorum
„exemplum nulla suppeditabit historia.“
Nouitatis audus senex, manu tunc pre-
hensum, me ad tectum ducit, damnans
intempestiuum popularium metum, qui
ad quamuis ignotam faciem, tanquam ad
aspectum cometae, trepidant. Admissus
intra tecti limina, frigidam posco, qua si-
tim depellerem. Ipse mihi mox poculum
zytho plenum affert; cum nec vxor, nec
ancillae prae metu adesse sint ausae. Ex-
hausto poculo, ac sitis ardore sedato, ita
„loqui exorsus sum: Vides hic hominem,
„diris iactatum procellis, ac tot fortunae
„ludibria, quod nemo mortalium vnquam
„lubierit, expertum. Constat quidem,
„puncto temporis maximarum saepe rerum
„momenta verti: at ea, quae mihi accide-
„runt, omnem fidem exsuperant.“

Nam.

*Namque meus casus nec multis cognitus
est, nec*

*Tritus, & e medio fortunae ductus a-
ceruo.*

Ad haec regessit hospes, sortem hanc esse
diu errantium: quot enim vicissitudines,
quot casus 1600 annorum peregrinatio
non pariet? Non cepi mentem illius, quo-
circa rogabam, quid per istos mille & sex-
centos annos sibi vellet. *Si fides, inquit
ille, historiis sit adhibenda, iam 1600 an-
ni sunt, ex quibus deleta fuit Hierosolyma:
non dubito, vir summe venerabilis, quin
tempore istius excidii aetate iam prouectior
fueris; nam, si ista, quae de te narrantur
vera sint, possunt natales tui ad principa-
tum Tiberii referri.* His dictis, obmutui,
senem delirare putans, moxque indicaui,
huic orationi Oedipo opus esse coniectore.
At affert ille tabulam, in qua expressa erat
imago Templi Hierosolymitani, rogans,
ecquit multum ab archetypo aberret pi-
ctura. Hinc in summo meo dolore a risu
non temperans, causam perplexi adeo ser-
monis rogo. Respondet ille: „vtrum in
„errore verser, necne, ignoro. Testan-

Z

tur

„tur huius loci incolae, te esse illum in
 „historiis decantatum lutorem Hierosoly-
 „mitanum, qui a Christi tempore totum
 „orbem pererras. At, quo attentius te in-
 „tueor, eo magis ad animum reuoco ve-
 „terem amicum, qui duodecim abhinc an-
 „nis in apice huius montis periit.“ Ad
 haec verba dissipata oculorum caligine, ve-
 terem meum amicum *Abelinum*, cuius do-
 mum *Bergis* saepe frequentaueram, agno-
 sco. In amplexus mox ruo, collumque
 ipsius ambobus lacertis inuadens: „teneo-
 „ne te, *inquam*, *Abeline!* vix hoc iam o-
 „culis meis, vix manibus credo: vides iam
 „Klimium tuum, ex orco redeuntem: i-
 „dem sum, qui ante hos duodecim annos
 „in cauernam praeceps iuerim.“ Ille in-
 sperato hoc phaenomeno confusus,

*Non aliter stupuit, quam qui Iouis igni-
 bus ictus*

Viuit, Et est vitae nescius ipse suae.

*Video, ait, Klimii mei faciem, nota vox
 aures meas ferit: nam*

Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat.

„At,

„At, quamuis neminem Klimio magis ge-
 „minum viderim, sensibus tamen meis fi-
 „dere nec possum, nec debeo, mortui e-
 „nim hodie non resurgunt: efficacioribus
 „opus est testibus ac argumentis, vt ver-
 „bis tuis fidem adhibeam.“

Hinc, vt incredulitatem illius expugna-
 rem, exerte partiteque recensebam ea,
 quae inter nos acta olim fuerunt. Quo
 audito, animi tandem nubes remouetur,
 in amplexus mei ac lacrimas simul ibat,
 altum exclamans. „Video iam ipsum ho-
 „minem, cuius larvam me videre crede-
 „bam: at, expone mihi, vbinam gentium
 „tanto temporis spatio delituiſti, & vbi-
 „nam mirum istum & barbarum habitum
 „naſtus es.“ Tunc ego ordine omnia,
 quae casum meum inſecuta sunt, pandere
 exorſus ſum, attenteque ille perorantem
 audiuit, donec ad planetam *Nazar* & Ar-
 bores, loquela ac ratione praeditas, ven-
 tum ſit. Tunc impatiens: „quicquid,
 „ait, vel ineptire poſſunt ſomnia, vel fa-
 „bricare inſania, vel delirare temulentia,
 „id omne in te promiſcuae conſpicitur: cre-
 „derem potius cum plebe noſtra, in ma-

„nus lemorum te cecidisse: nam verissimi-
„les hae nugae plebeiae prae tuo itinere
„subterraneo videntur.“ Suppliciter ora-
bam, ut patienter aures praerberet, donec
telam orationis, quam exorsus eram, per-
texerem, & impetrato silentio exponere
pergebam, quae in subterraneis mihi por-
ro acciderant, diuersa quae expertus eram
fata, & tandem, quod maximae, quae
vnquam in terris extiterit, Monarchiae
Conditor fuisset. Haec omnia suspicio-
nem, quam de commercio meo cum Fau-
nis aut Satyris conceperat, adauxerat, cre-
diditque, praestigiis eorundem me illu-
sum, nubem pro Iunone amplexum. Et,
quo certius exploraret incantationis aut ve-
neficii huius effectum, aut quo usque de-
liria mea procederent, coepit de statu bea-
torum & damnatorum, de campis elysiis,
aliisque id genus rebus quaerere. Anim-
aduertens ego, quorsum tenderet oratio:
„non iniquo, inquam, animo istam tuam
„incredulitatem fero, cum narratio mea
„cuius homini fabulosa ac poetica videri
„debeat; ea enim, quae mihi acciderunt,
„portentosa adeo sunt, ut omnem fidem
„humanam proscribant. Iureiurando fan-
„cte

„Ecce testor, nihil a me fictum aut additum,
 „sed cuncta, prout mihi euenerunt, sim-
 „pliciter ac ingenue exposuisse.“ Ille ve-
 ro in incredulitate sua perseuerans petiit,
 vt aliquot dies quieti darem, cum spera-
 ret, interea temporis exsaevituras has in
 cerebro motas procellas.

Postquam integrum octiduum in domo
 illius delitueram, fat mihi quietis conces-
 sum iudicans hospes, ad lustrandam capi-
 tis insaniem, ad historiam itineris subter-
 ranei, cuius perpetuum interea temporis
 indictum fuerat silentium, relabitur.
 Sperabat tunc, in fumum abiisse quintam
 Monarchiam, cum subiectis viginti regnis
 ac principatibus, penitusque adeo euanu-
 isse, vt ne minimi quidem oppidi aut vici
 imago remaneret. At, cum eadem qua
 singula, qua vniuersa, & eodem ordine,
 me repetere audiret, cumque narrationis
 epilogo pertinacem hanc illi exprobrarem
 incredulitatem, ac insuper facta quaedam
 opponerem, quae ipse mihi concedere co-
 geretur, nempe, quod duodecim abhinc
 annis in cauernam praeceps iuisssem, &
 quod ignoto ac peregrino cultu tandem in

patriam rediissem, animi pendere coepit, nec quid regereret in promptu habuit. Attonitum iam, ac pedem retrahentem acriter vrgeo, monstrando, longe absurdius itinere hoc esse hypothesein illius, de monstris ac lemuribus, antra montium inhabitantibus: nam mera haec esse somnia, ad aniles fabulas releganda, diuersos vero magni nominis Philosophos, concauam esse terram, & alium orbem minorem nostro contineri, statuisse: veritatem huius sententiae experientia me edoctum, sensibus propriis obniti nequire.

His tandem argumentis victus: tua inquit, constantia in affirmandis his, quorum fictio nullum tibi emolumentum aut commodum afferat, indocilem meum animum iam plane expugnauit. Ita de veritate persuasus, narrationem hanc fusi-
us integrare iussit. Mire illi placuit, quod de planeta *Nazar* narrabam, in primis de principatu *Potuano*, cuius leges ac instituta normas aiebat, ad quas omnes Reipublicae effingi deberent. Animaduertens, descriptionem optime concinnati Principatus, e turbidi hominis cerebro
fluere

fluere non posse: dictata enim diuina verius quam humana videbantur; quocirca, ne, quae audiuerant, animo exciderent, in literas omnia, me dictante, misit.

Postquam penitus iam conuictum senseram, de me ipso sollicitus, quid porro in isto rerum statu faciendum, aut quamnam in patria sortem, post tot in orbe subterraneo res gestas, mihi ominaretur, quae-rebam. Tunc ille: „Suadeo, vt nemini mortalium hos casus aperias,

Quae placeas pueris & declamatio fias.

„Nostine zelum sacerdotum nostrorum:
 „hi, quoniam proscribere solent eos, qui
 „motum terrae ac quietem solis statuunt,
 „te, de sole ac planetis subterraneis differ-
 „tantem, impium, ac Christiana ciuitate
 „indignum, pronuntiabunt. Quot non
 „lapides mouebit, quot non fulmina in te
 „vibrabit solus Magister Rupertus? ille,
 „qui anno superiori, ciuem ad publicam
 „damnabat poenitentiam, ob id solum,
 „quod Antipodes statuerat: ignis suppli-
 „cio expiandam iudicabit doctrinam istam

„de nouo orbe. Suadeo igitur, ac mo-
„neo, vt aeternum sepulta haec sint, & vt
„quiete aliquamdiu apud me maneas.”
Vestes mox subterraneas me abiicere iubet,
cum nouis commutandas: porro omnes,
qui studio viuendi futoris Hierosolymitani
accurrebant, ab introitu domus solícite
arcebat, indicans, futorem istum subito
disparuísse. Attramen rumor iste per to-
tam regionem breui percrebuit, & omnes
templorum suggestus, & pulpita praedicti-
onibus, vaticiniis, & imminentibus ma-
lis, hanc apparationem secuturis, perso-
nabant. Nam dicebatur in *Sanduicum* ve-
nisse futor Hierosolymitanus, irae coele-
stis praeco, populum ad poenitentiam
hortaturus. Et cum eundo crescere sole-
at fama, variis additionibus interpolatur
fabula. Ita nonnulli narrabant, mundi
interitum praedixisse futorem, terminum-
que S. Iohannis posuisse, intra quem o-
mnia, nisi resipiscerent mortales, conflag-
rarent, & id genus alia. Tantos haec
vaticina motus in certa quadam parochia
ciebant, vt rustici agros incultos relinque-
rent, cum ob mundi interitum nullam ex-
spectarent messem. Hinc parochiae eiusdem
dem

dem Pastor Mag. *Nicolaus*, veritus, ne decimis, aliisque redditibus defraudaretur, paganis indicabat, in annum sequentem prorogatum esse diem extremi iudicii, quocirca non dubitarent, ad solitos labores redire. Et cum soli mihi & hospiti meo causa harum nugarum nota esset, perpetua nobis risui materia dabatur.

Tandem, cum diutius in aliena domo delitescere nequirem, opusque esset, ut in publicum tandem prodirem, studiosum me *Nidrosiensem*, sanguine sibi iunctum, qui nuper in hanc provinciam diuerterat, fingit hospes. Mox tanto ardore me Episcopo Bergenfi, qua verbis, qua literis commendabat, ut Vir summe venerabilis primum scholae vacantem Rectoratum mihi tandem polliceatur. Munus istud ad palatum maxime mihi erat, cum statui isti, quo excideram, quodammodo convenire videretur. Nam scholae Rectoratus est imago ac simulacrum regii Imperii. Ferulae scholasticae saepe cum sceptris confunduntur, & cathedra thronus, siue solium non raro audit. At, cum diu nulla esset vacatio, & matura opus esset

promotione, quo famem e labrīs abigerem, statui, quicquid primum mihi oblatum foret, amplecti. Paulo post commodum moritur aedituus Templi Crucis, cui successorem me nominabat Episcopus. Ridicula videbatur promotio tot Imperiorum nuper Monarchae. At, cum homines nil magis ridiculos faciat, quam paupertas, & stultum sit, aquam turbidam respuere, vbi sitis fauces tenet, munus hoc, gratiose mihi oblatum non recusans quiete ac philosophice in eodem officio, iam consenesco. Paulo post istam transformationem honestum mihi matrimonium offertur cum filia mercatoris cuiusdam Bergenſis, nomine *Magdalena*. Placuit mihi virgo: at, cum verisimile esset, adhuc viuere Imperatricem *Quamae*, verebar ne Magdalenam ducens, polygamiae crimine me polluerem. At Dominus *Abelinus*, in cuius sinum, quicquid circa praecordia erat, effundere consueueram, scrupulum hunc damnauit, ac stoliditatem dubitationis tot argumentis euicit, vt virginem tandem istam thalami sociam mihi deligere non dubitauerim.

Cum

Cum hac Magdalena

*Coniugium per sex annos sine crimine
concors,*

Vnum habeo.

Fata tamen mea subterranea eidem nunquam indicaui. At, cum splendoris istud fastigium, vnde decideram, animo penitus delere nequeam, signa quaedam per interualla emicuerunt & actiones, quae statui praesenti parum conueniunt. Geniti sunt ex hoc connubio tres filii, *Christiernus*, *Ianus*, & *Casparus*, adeo, vt in totum quatuor mihi sint, modo Princeps Quamiticus adhuc in vivis sit.

Huc

Huc vsque Manuscriptum

NICOLAI KLIMII.

Sequitur

Additamentum Abelini.

Vitam protraxit Nicolaus Klimius vsque ad annum 1695. Interea temporis integritate, ac morum sanctitate omnes sibi deuinctos reddidit. Succensuit illi tantum per interualla Pastor Templi Crucis, ob nimiam grauitatem, quam e fastu ac supercilio venire autumabat. Ego vero, cui fata viri erant perspecta, mirabar potius modestiam, humilitatem, ac patientiam, qua tot imperiorum Monarcha ignobili adeo munere sit functus. At apud alios, quibus stupenda huius viri metamorphosis incognita erat, superbiae notam penitus effugere nequibat. Solebat
statis

statis anni temporibus, dum vires permitterent, montem ascendere, ibique cauerenam istam, vnde emerferat, auide intueri. Et notarunt amici, madente lacrymis vultu ac tumidis oculis inde eum redire solitum, integrumque mox diem in museo solum, & a commercio omnium remotum delituisse. Vxor somniantem quoque de exercitibus terrestribus ac naualibus locurum testabatur. Mentis auocatio eo usque progrediebatur, vt Prouinciae Bergensis Praefectum semel ad se illico venire iusserit. Has animi turbas a nimio studendi ardore fluere iudicans vxor, de sanitate eius, quam dubiam suspicatur, valde anxia erat. Bibliotheca eius maximam partem e libris politicis constabat, & cum eiusmodi librorum apparatus aeduo parum conuenire crederetur, eo quoque nomine reprehensus a nonnullis fuit. Itinerarii huius, propria autoris manu exarati, vnicum tantum exemplar, quod in custodia mea asseruatur extat. Saepe
typis

typis hoc opus euulgare molientem variae
 praegnantes causae a consilio auo-
 carunt.

F I N I S.

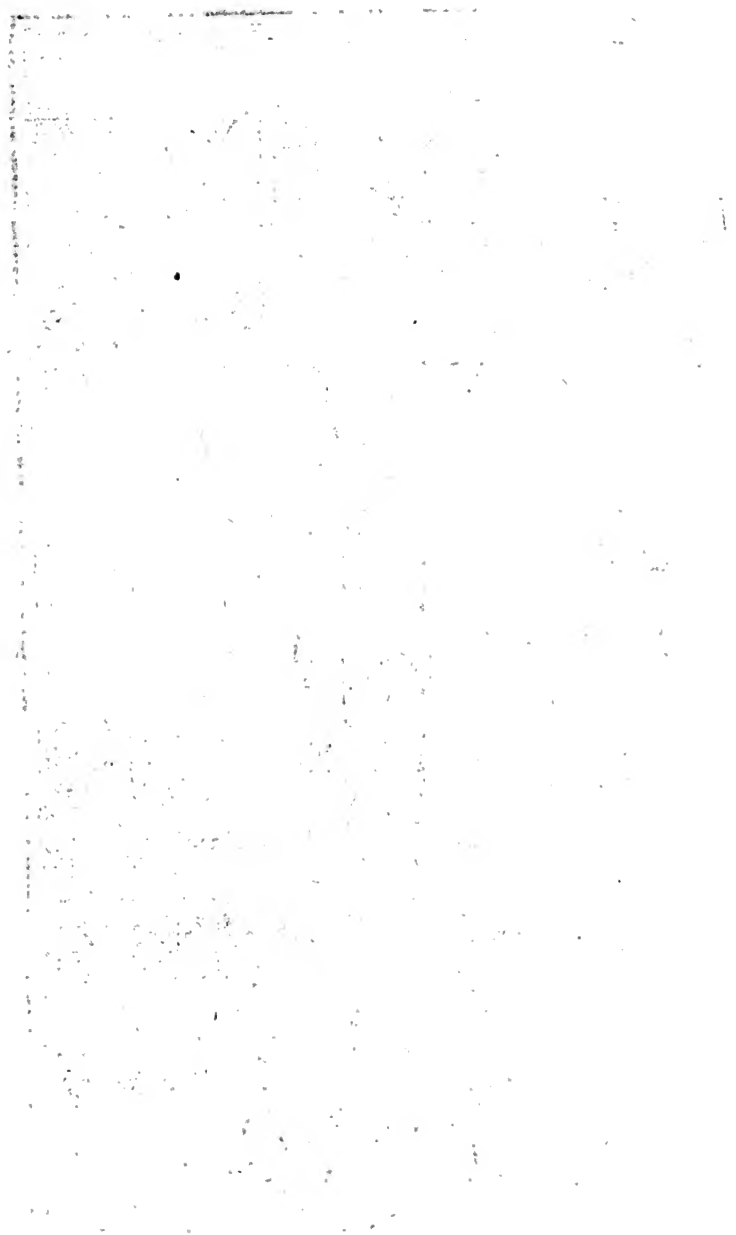
Additamenta, nouae huic editioni, adie-
 cta, Lector, praeter praefationem p.
 75 lin. 19 vsque ad finem paragraphi.
 it. p. 131. lin 4. it. pag. 134. lin. 16
 vsque ad lineam 24 it. p. 242 a linea 20
 vsque ad paginam 243 lin. 10 videat.

Fig. II.

Typus Civis Potuani.

Fig. III.

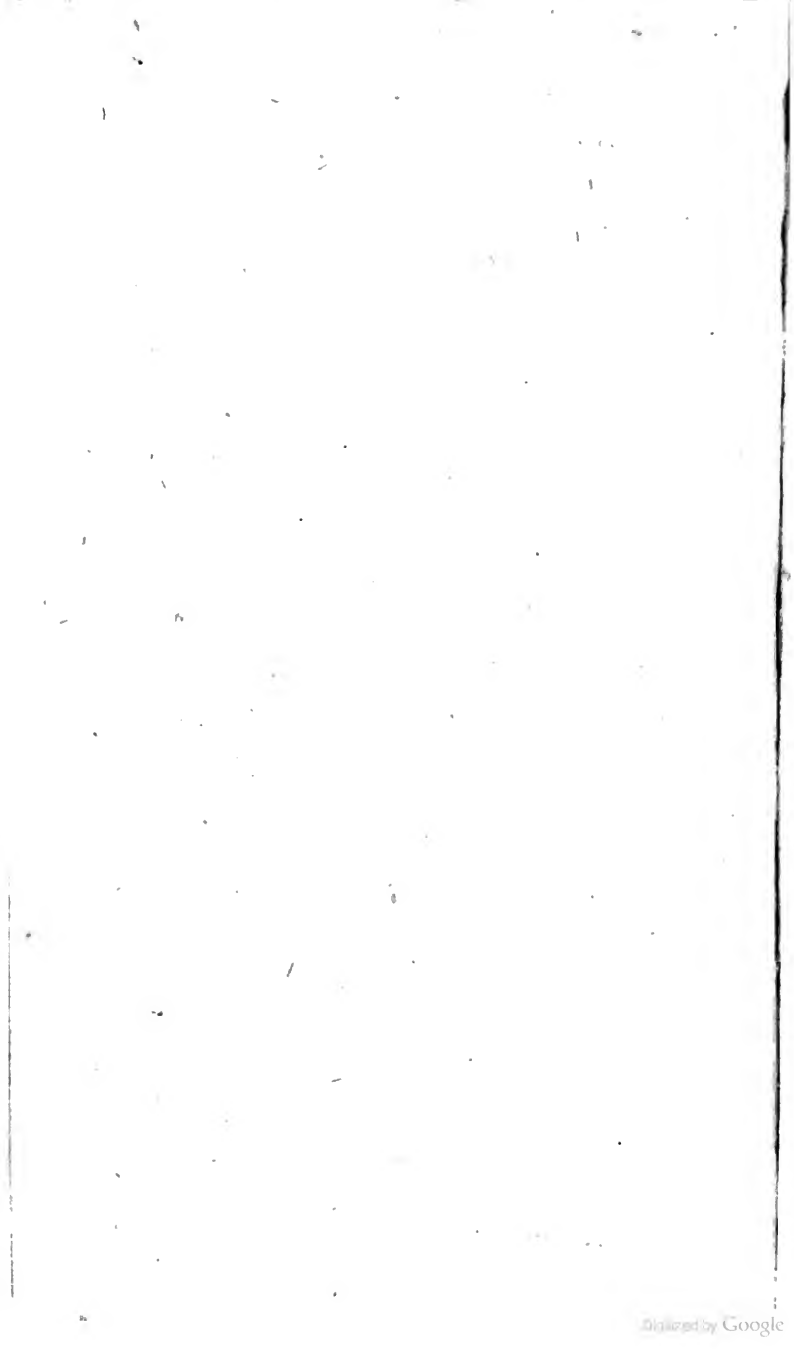

*Incola Martinianus
cum Caesarica.*

Brühl sc. Lips.

XXXX

Jan 83

3/93

88

